

การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด
Self-alteration of Misstepping Children and Juvenile

กรรทีมา ชาวตะ

Kanthima Chaowata

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Human and Social Development
Prince of Songkla University**

2555

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์   การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด
ผู้เขียน   นางสาวกรรทีมา เชาวตะ
สาขาวิชา   พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....

.....ประธานกรรมการ

(ดร.มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ)

(ดร.นิตรวรรณ องคสิงห์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....กรรมการ

(ดร.ศุภพงษ์ ยิ้มละมัย)

.....

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

(ดร.มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

.....

(ศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ พงศ์ดารา)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อวิทยานิพนธ์	การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด
ผู้เขียน	นางสาวกรรติมา เชาวตะ
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

งานศึกษานี้ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจในตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด ในมิติความเป็นคนชายขอบของสังคมที่พยายามสวมอัตลักษณ์เชิงลบให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ จนทำให้เกิดการละเลยต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพวกเขา การรู้เท่าทันต่ออัตลักษณ์ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดเกิดความตระหนักรู้และต้องการปรับเปลี่ยนตัวตน เพื่อให้พวกเขามีพื้นที่ทางสังคม (social space) ดังนั้นการศึกษาจึงมุ่งสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนผ่านศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน และการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนเพื่อการดำรงอยู่ในสังคม รวมถึงการสร้างตัวตนของตนเองขึ้นมาใหม่ ผ่านกระบวนการสร้างเทคโนโลยีแห่งตัวตน เพื่อให้พวกเขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี เห็นคุณค่าในตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข โดยใช้วิธีการศึกษา เรื่องเล่าของชีวิต (narrative approach) บนฐานกระบวนการทัศน์สร้างสรรค์สังคม (socialconstructivism paradigm) ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้เพื่อแสดงอัตลักษณ์แห่งตัวตนของเยาวชนผู้ก้าวพลาด

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด มิอาจเกิดขึ้นได้เพียงเพราะพวกเขาผ่านกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวมีรูปแบบไม่แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไปที่มุ่งเน้นการพัฒนาพุทธรักษาและทักษะพิสัยผ่านการฝึกอบรมวิชาชีพและการศึกษานอกโรงเรียน หากแต่การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนที่แท้จริงกลับเกิดขึ้นจากการได้รับความรักและความห่วงใยจากครอบครัว ความเอื้ออาทรอันมีมิตรของเจ้าหน้าที่ และความเข้มแข็งที่สร้างขึ้นจากตัวตนของพวกเขาเอง ทำให้พวกเขาตระหนักรู้ถึงภาพลักษณ์และความหมายที่สังคมนิยามให้พวกเขาเป็น “ผู้กระทำผิด” การรู้เท่าทันต่อความเชื่อของสังคมดังกล่าวส่งผลต่อการสร้างความรู้ของเด็กและเยาวชนว่าพวกเขาต้องปรับเปลี่ยนตัวตนใหม่ในเชิงบวกด้วยการสร้างอัตลักษณ์ที่ทำให้บุคคลอื่นยอมรับและเห็นว่าพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เรื่องเล่าจากประสบการณ์ชีวิตของเด็กและเยาวชนแต่ละคนจึงแสดงให้เห็นว่า พวกเขาสามารถสร้างตัวตนขึ้นมาใหม่ได้หากได้รับความไว้วางใจและความช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้าง ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเสมอภาคและ

มองเห็นความเป็นมนุษย์ของเด็กและเยาวชนเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม ไม่มีการกีดกันให้พวกเขาต้องเป็นคนชายขอบของสังคม โดยนัยนี้จึงเป็นเสมือนการเปิดพื้นที่ให้กับผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ความรู้เกี่ยวกับตัวตนของตนเอง ซึ่งหมายรวมถึงการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มคนชายขอบอื่นๆ ในสังคมได้มีโอกาสร่างสรรค์ความรู้เกี่ยวกับตัวตนของพวกเขา และยังเป็นการสร้างความรู้ใหม่ให้กับบุคคลอื่นในสังคมได้ร่วมเรียนรู้และรู้เท่าทันต่อความรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในอันที่จะปรับเปลี่ยนจากผู้ถูกกระทำไปสู่การเป็นผู้กระทำเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียมและมีศักดิ์ศรี

Thesis Title   Self-alteration of Misstepping Children and Juvenile
Author   Miss Kanthima Chaowata
Major Program   Human and Social Development
Academic Year   2011

ABSTRACT

This study attaches importance to children and juvenile's self understanding in the dimension of marginal society that tries to put a negative identity to them and as a result, their dignity as human beings is neglected. Knowing about identity is important for children and juvenile who made a misstep to realize and alter themselves so that they can have some social space. This study, therefore, focuses on reflecting the life skills development process of children and juvenile at the Children and Juvenile Training Center, and on self-alteration of these children and juvenile in order to maintain themselves in society and to reconstruct themselves through technology of the self so as to return to live in society with dignity and self-value and to live happily with others. This study uses a narrative approach based on the constructivism paradigm that attaches importance to constructivism to show self-identity of children and juvenile who have made a misstep.

The results of the study reflect that self-alteration of mistepping children and juvenile cannot take place only because they have been through the life skills development process at the Children and Juvenile Training Center. This is because the training style is not different from other general schools that focus on the cognitive domain which is also the same as the cognitive domain required in the training provided by non-formal education. Nevertheless, true self-alteration can take place when they receive love and care from their family, friendly caring from officials, and from strength built within their own selves. All these can make them realize the images and meanings given to them by society that define them as "wrong doers". Knowing the belief of society can result in children and juvenile's constructivism that they have to alter themselves in a positive way by building their self-identity that is acceptable to others so that people see them as part of society. The account of each child and juvenile shows that they can reconstruct their self-identity if they receive trust and support from people around them, have

relationship with equality as their fellow human beings, and with no obstruction due to their being marginal people of society. These implications would open the space for experience owners to play an important role in constructivism of their self-identity including opening of a space for other groups of marginal people in society to have opportunity to take part in constructivism for their self-identity as well as to construct new knowledge for other people in society to learn existing diverse knowledge areas that can lead them from being passive to being doers so that they can co-exist equally with dignity.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้คงไม่สามารถลี้คลายเป้าประสงค์ของการวิจัยได้ หากปราศจากความกรุณาของดร.มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ ที่ไม่ได้เป็นเพียงอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักผู้ให้ความกระจ่างชัดและความเข้าใจในเชิงวิชาการเท่านั้น หากแต่ยังเป็นผู้ให้คำปรึกษาและให้กำลังใจกับผู้วิจัยในทุกเรื่อง ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้แง่มุมที่หลากหลายทางวิชาการและยังหมายรวมถึงเข้าใจตัวตนของผู้วิจัยทั้งในด้านคุณค่า ความเท่าเทียม และความมีศักดิ์ศรีของตนเองและผู้อื่น เพื่อให้รู้เท่าทันและอยู่ร่วมกับตัวตนของผู้คนที่มีความหลากหลายได้อย่างมีความสุข ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณดร.มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ เป็นอย่างสูง และขอขอบพระคุณในความเมตตาของรองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ ที่ให้โอกาสผู้วิจัยเข้าศึกษาในหลักสูตรพัฒนามนุษย์และสังคม และให้ความกรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม แม้ว่างานวิจัยนี้จะใช้วิธีวิทยาซึ่งแตกต่างจากความเชี่ยวชาญของท่าน อีกทั้งยังเป็นผู้ให้ความสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ ไว้ ณ โอกาสนี้

การสร้างความรู้ในกระบวนการค้นคว้าสร้างสรรค์สังคมคงมีอาจสมบูรณ์ได้ หากไม่ได้รับความเอื้ออาทรจากศาสตราจารย์ ดร.เบญจมา ยอดดำเนิน-เอ็ดดิกซ์ ดร.ฉัตรวิญญู องค์กรสิงห์ ดร.สุรพงษ์ ยิ้มละมัย และรองศาสตราจารย์ ดร.วัน เดชพิชัย อาจารย์ผู้ซึ่งทำให้วิทยานิพนธ์นี้มีความแจ่มชัดและเต็มเต็มความสมบูรณ์ในทางวิชาการ เพื่อให้งานวิจัยสามารถนำเสนอแนวคิดกระแสรองและเปิดเผยแง่มุมบางประการที่สังคมไม่เคยรับรู้ออกสู่สาธารณชนได้อย่างน่าสนใจและครบถ้วน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ทั้ง 4 ท่านเป็นอย่างสูง และตลอดระยะเวลาการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยคงไม่สามารถสำเร็จการศึกษาได้ หากปราศจากครอบครัวชาวตะกั่วป่าที่ให้กำลังใจสนับสนุน และช่วยเหลือผู้วิจัยทุกเรื่อง รวมถึงกัลยาณมิตรทุกท่านและเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรซึ่งให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยเสมอมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณด้วยใจจริง

อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้คงมีอีกก่อกำเนิดขึ้นหากปราศจากอาจารย์พรณิภา โสคติพันธุ์ ผู้ซึ่งเปิดโลกทัศน์ให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ความหมายของทักษะชีวิตและก้าวเข้าสู่โลกของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา รวมถึงเจ้าหน้าที่ เด็กและเยาวชน ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของประวัติศาสตร์ชีวิตทุกคน สุดท้ายนี้ขอให้บุญกุศลใดที่เกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ นำไปสู่ความสุข ความสบายทั้งกายและใจแก่ผู้ที่มีอุปการะทุกท่านชั่วกาลนานเทอญ

กรรทิมมา ชาวตะ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	(4)
Abstract	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(8)
สารบัญ	(9)
รายการภาพประกอบ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของการวิจัย	1
คำถามการวิจัย	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ประโยชน์ของการวิจัย	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิดในการวิจัย	8
ทักษะชีวิตในฐานะฐานรากของการพัฒนาเด็กและเยาวชน	10
การก่อรูปของทักษะชีวิตเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด	11
ความสำคัญของทักษะชีวิตกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน	17
กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด	22
การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด	26
ร่างกาย ตัวตน กับการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชน	27
การสร้างตัวตนของเด็กและเยาวชนผ่านความรู้หลังสมัยใหม่	33
การดำรงตัวตนใหม่ด้วยเทคโนโลยีแห่งตัวตน	43
กรอบแนวคิดในการวิจัย	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	50
สนาม (Field)	53
การเข้าสู่สนาม	60
การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant)	62
การวิเคราะห์ข้อมูล	63
การรวบรวมข้อมูล	65
	(9)

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บางส่วนของประวัติศาสตร์ชีวิตผู้ให้ข้อมูลหลัก	67
กลุ่มเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกฯ	68
กลุ่มเยาวชนศูนย์ฝึกฯ	70
บทที่ 4 ทักษะชีวิตในฐานะฐานรากของการพัฒนาเด็กและเยาวชน	75
การก่อกำเนิดสถาบันเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด	75
ก้าวอย่างสู่ศูนย์ฝึกฯ เขต 9	79
เรียนรู้สังคม เรียนรู้การควบคุมตนเอง เพื่อการดำรงชีวิตในศูนย์ฝึกฯ :	
เรื่องเล่าจากประวัติศาสตร์ชีวิตของไก่	82
กระบวนการสร้างทักษะชีวิตผ่านวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชน	83
โรงเรียนฟ้าใหม่วิทยา: กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต	
ของเด็กและเยาวชน	96
การเรียนรู้สังคม เรียนรู้ตนเอง และเข้าใจความเป็นตัวตนของ	
เด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนากระบวนการฝึกวิชาชีพ :	
เรื่องเล่าจากประสบการณ์การสร้างความรู้ของเจ้าหน้าที่ มีน และไมค์	97
การเรียนรู้สังคม เรียนรู้ตนเอง และสร้างความเข้าใจร่วมกัน	
เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนและ	
มหาวิทยาลัยเปิด: เรื่องเล่าจากประสบการณ์การสร้างความรู้ของ	
เจ้าหน้าที่และแมน	106
กิจกรรมเสริมทักษะชีวิตหลังกำแพง	112
บทที่ 5 การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด	119
นัยของการปรับเปลี่ยนตัวตน	120
เรียนรู้การเข้าใจตนเองและเข้าใจครอบครัว: เรื่องเล่าจากการตระหนักรู้	
ในตัวตนของแมน มีน และแอม	120
เรียนรู้ประสบการณ์ตรงจากเจ้าหน้าที่: เรื่องเล่าจากการตระหนักรู้	
ในตัวตนของชิน เบิร์ต และแมน	125
เรียนรู้สังคม เรียนรู้เพื่อน และเรียนรู้ตนเอง: เรื่องเล่าจากการตระหนักรู้	
ในตัวตนของไมค์ แฮ็ค และไก่	129

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
การสร้างตัวตนใหม่หลังก้าวข้ามวิกฤตแห่งตัวตน	135
การเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตด้วยงานจิตอาสา: เรื่องเล่าจากการสร้างตัวตนของฟิล์ม มิน และไก่	135
การสร้างความสัมพันธ์และควบคุมตนเองด้วยระบบพวกพ้อง: เรื่องเล่าจากการสร้างตัวตนของชิน แอม และเบิร์ต	140
สุนทรียะแห่งการดำรงตัวตนใหม่	144
การรู้เท่าทันต่อวาทกรรมหลักของสังคม: เรื่องเล่าจากการดำรง ตัวตนใหม่ของเบิร์ต แฮ็ค กิ๊ก ฟิล์ม และแมน	144
การดูแลตนเอง: เรื่องเล่าจากการดำรงตัวตนใหม่ของแอม กิ๊ก และมิน	146
การสร้างจริยธรรมแห่งตัวตน: เรื่องเล่าจากการดำรงตัวตนใหม่ของมิน แมน เบิร์ต รัน แอม และไก่	148
บทที่ 6 ถอดประสบการณ์ความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกแห่งตัวตน	151
ตัวตนของผู้วิจัยบนความรู้กระแสรอง	152
บทสรุปของการสร้างความรู้สู่การดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคม	154
การสร้างความร่วมมือของคนในสังคม	156
นัยสำคัญของความรู้เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชน	
ผู้ก้าวพลาดที่มีต่อการพัฒนามนุษย์และสังคม	157
บรรณานุกรม	158
ภาคผนวก	163
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	164
ภาคผนวก ข ตัวอย่างแนวคำถามการสัมภาษณ์ระดับลึก	165
ประวัติผู้เขียน	173

รายการภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
1	ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา	54
2	ทางเดินเข้าสู่สถานที่ฝึกอบรม	55
3	สนามอเนกประสงค์ (ซ้าย) และ โรงเลี้ยง (ขวา)	56
4	อาคารสามัญ	57
5	หน่วยช่างตัดผม (ซ้าย) และห้องพอบ้าน (ขวา)	58
6	หน่วยช่างเชื่อมและหน่วยช่างยนต์ (ซ้าย) หน่วยศิลปหัตถกรรม หน่วยช่างไม้ และก่อสร้าง และหน่วยเกษตรกรรม (ขวา)	59
7	เรือนนอน	59
8	กิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเข้าใหม่	87
9	หลักสูตร ปวช.ช่างเชื่อม	90
10	นายชิน (นามสมมติ)	91
11	กิจกรรมวันมาฆบูชา	93
12	โครงการปัจฉิมนิเทศ	95
13	หน่วยช่างไม้และก่อสร้าง (ซ้าย) และหน่วยช่างไฟฟ้า (ขวา)	100
14	หน่วยช่างศิลปหัตถกรรม (ซ้าย) และหน่วยดนตรี (ขวา)	102
15	หน่วยช่างยนต์ (ซ้าย) และหน่วยช่างเชื่อม (ขวา)	103
16	หน่วยเกษตรกรรม (ซ้าย) และหน่วยช่างตัดผม (ขวา)	104
17	ห้องเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น	107
18	สัมภาษณ์ครูกศน.	109
19	ห้องสมุดประจำศูนย์ฝึกฯ	110

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

มนุษย์ทุกคนล้วนเกิดมาในสถานภาพเดียวกันแต่สิ่งที่ทำให้มนุษย์ไม่เท่าเทียมกันคือการให้คุณค่ากับสิ่งที่มนุษย์ได้รับหลังจากที่พวกเขาลืมตาดูโลกกลุ่มคนบางประเภทซึ่งขาดอำนาจ ถูกมองข้าม ถูกมองว่าแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ จากบรรทัดฐาน กฎระเบียบ และศีลธรรม คนกลุ่มดังกล่าวอาจถูกเรียกหรือถูกนิยามว่าเป็นพวกนอกระเบียบ ผิดปกติ ไร้การศึกษา และไม่มีหัวนอนปลายเท้า ความมีอคติบางอย่างของสังคมเช่นนี้อาจเป็นความพยายามกีดกันคนบางประเภทออกไปจากระเบียบแบบแผนและจารีตประเพณี ทั้งที่เรามิอาจแน่ใจได้ว่าคนที่ถูกกีดกันออกไปนี้จะเป็นคนที่น่ารังเกียจจริงหรือไม่ (นฤพนธ์ ค้วงวิเศษ 2545, 1) ซึ่งกระบวนการทัศนหรือวิธีคิดเช่นนี้ได้เข้ามากำกับ จัดการกับความเป็นตัวตนของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างหลากหลายให้มีรูปแบบและทิศทางเดียวกัน

ในขณะที่การกระทำบางอย่างของสังคมไม่ว่าจะเป็นการประทุษร้ายต่อร่างกาย ความรู้สึก และจิตวิญญาณของมนุษย์ด้วยกันเองล้วนเป็นความรุนแรงที่นำไปสู่การปิดกั้นลดทอนศักยภาพของความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นอุปสรรคที่ทำให้มนุษย์ไม่สามารถจะบรรลุถึงการดำรงชีวิตอย่างปกติได้รวมทั้งทำให้มนุษย์ไม่มีสิทธิเสรีภาพในการเลือกวิถีชีวิตตามประวัติศาสตร์ความเป็นตัวตนอันจะส่งผลให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีสันติสุข (วัลยา ภูมิภักดีพรรณ 2547, 1) การใช้ชีวิตร่วมกันของมนุษย์ในสังคมที่มองไม่เห็นคุณงามความดีและความเป็นมนุษย์ของกันและกันจึงนำมาซึ่งการผลิตซ้ำทางสังคมด้วยการมองคนบางกลุ่มในเชิงลบผู้วิจัยจึงมีความเชื่อว่าความเป็นมนุษย์คงไม่มีความหมายหากมนุษย์ไม่เห็นคุณค่าในตนเองและคุณค่าของผู้อื่น

หากย้อนกลับไปหายุคสมัยของเหตุผลยุคดังกล่าวถูกเข้าใจด้วยการเชื่อในกฎเกณฑ์แห่งปรากฏการณ์ว่า ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมีกฎที่สามารถอธิบายได้ในเชิงเหตุและผลเชิงประจักษ์ที่ถูกทดสอบแล้วจากการศึกษาอย่างเป็นระเบียบ มีความชัดเจน ถูกต้องและแม่นยำ กระบวนทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ซึ่งมีการทำงานแบบลดทอนและแยกส่วน ด้วยการแยกแยะสาเหตุออกเป็นส่วนย่อยๆ และมีการแบ่งแยกความรู้ในรูปแบบของความรู้แต่ละศาสตร์เข้าไปจัดการแก้ปัญหาแต่ละส่วน โดยมีการแบ่งเขตแดนของความรู้เป็นแขนงวิชาอย่างชัดเจน (ปฤษณาชนะ วรรัช 2549, 3) ยิ่งเป็นการเพิ่มปัญหาให้กับสังคม เนื่องจากการมองสังคมแบบแยกส่วนและการ

แก้ปัญหาด้วยวิธีการแยกย่อยเป็นส่วนๆ ทำให้มนุษย์มองไม่เห็นความเชื่อมโยงของปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะการอาศัยอยู่ในสังคมนั้นบุคคลแต่ละคนล้วนมีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับระบบของสังคม ตำแหน่งทางสังคม พื้นที่ทางสังคม และความเป็นตัวตนของปัจเจกบุคคล

จากสภาพการณ์ของสังคมในปัจจุบันที่เราสามารถพบเห็นความรุนแรงและการก่ออาชญากรรมได้ในทุกพื้นที่ของสังคมไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หรือสถาบันการเมืองเป็นเสมือนผลสะท้อนของการพัฒนาสังคมด้วยการยึดหลักการแก้ปัญหาแบบแยกส่วน/ลดทอนที่ให้ผลในทางตรงกันข้ามกับคำว่า “การพัฒนา” ซึ่งแง่มุมบางประการเหล่านี้ทำให้เราต้องตระหนักว่าการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่แท้จริงคืออะไร และการพัฒนามนุษย์ที่ผ่านมาสามารถทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันหรืออยู่ร่วมกับสรรพสิ่งได้อย่างสมดุลหรือไม่ จากแนวคิดดังกล่าวองค์การอนามัยโลกจึงได้จัดทำหลักสูตรพัฒนาทักษะชีวิตขึ้นเพื่อมุ่งหวังว่าหลักสูตรทักษะชีวิตจะสามารถแก้ไขหรือผ่อนคลายนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ เนื่องจากทักษะชีวิตเป็นความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตประจำวันและเผชิญหน้าหรือจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคลได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ผู้วิจัยกลับพบว่าช่วงระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาหลายประเทศทั่วโลกได้ให้ความตระหนักและหันกลับมาสนใจในมิติของการพัฒนามนุษย์มากขึ้นแต่การพัฒนาที่ผ่านมากลับไม่ได้ทำให้มนุษย์เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์มากไปกว่าเดิม ผู้วิจัยจึงเห็นว่าประเด็นสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์จึงมิใช่เพียงการพัฒนาให้มนุษย์เป็นคนเก่งหรือคนฉลาดเท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญกับสภาวะภายในของบุคคลหรือความเป็นตัวตนของเขาในด้านคุณธรรมด้วย

โดยเฉพาะกับกลุ่มของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดที่บางช่วงจังหวะของชีวิตได้กระทำการบางอย่างพลาดพลั้งไปและผลทำให้ตนเองเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งสังคมมักมีทัศนคติที่มองคนกลุ่มนี้ว่าเป็นคนชั่วๆ จี๊ระวาง น่ารังเกียจ มักจะไม่ยอมรับแม้ว่าพวกเขาจะขอใช้ความผิดแล้วก็ตาม การไม่ยอมรับจึงมีผลทำให้การดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดได้รับความลำบาก ไม่มีงานทำ (พินพรรณรัตน์วิเชียร 2541, 1) แนวคิดของคนในสังคมเช่นนี้จึงเป็นเสมือนวาทกรรมหลักที่เข้ามาครอบงำความคิดของคนในสังคม และนิยามให้คนกลุ่มดังกล่าวกลายเป็น “ผู้ก้าวพลาด” การนิยามเช่นนี้จึงเป็นเหมือนการประทับตราให้พวกเขากลายเป็นผู้กระทำผิดจริงตามคำพิพากษาของสังคม ในขณะที่เด็กและเยาวชนที่รู้ไม่เท่าทันต่ออัตลักษณ์ที่สังคมสวมให้กับพวกเขา เด็กหรือเยาวชนหลายคนจึงอาจกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำได้ทุกเมื่อ การพัฒนาทักษะชีวิตจึงต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของสภาวะทางกายและสภาวะทางจิตควบคู่กัน เนื่องจากร่างกายของมนุษย์และความเป็นตัวตนของบุคคลเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องและส่งผลกระทบต่อกันตลอดเวลา หากเราสามารถพัฒนาให้บุคคลมีความเข้าใจตนเอง รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง

ของอารมณ์ คนเหล่านั้นก็จะสามารถควบคุมและสร้างตัวตนที่มีคุณค่า อันจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมในเชิงบวกที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อบุคคลอื่นในสังคมได้ และเนื่องจากตัวตนของปัจเจกบุคคลถูกสร้างขึ้นจากสัญชาตญาณในการเรียนรู้และกระบวนการที่ก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ซึ่งทั้งสองส่วนนี้มีความเกี่ยวข้องกันในการเป็นตัวกลางของพฤติกรรม ความเป็นรูปธรรม และการให้คุณค่าจุดยืนของปัจเจกบุคคล ซึ่งบางครั้งบุคคลจะแสดงออกมาทางพฤติกรรมของเขา/เธอ (Dorothy 1998, 19)

ความเป็นตัวตนหรือตัวตนของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นสภาวะภายในของบุคคลจึงมีความเกี่ยวข้องกับร่างกายและสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่ เนื่องจากตัวตนเปรียบเสมือนจิตวิญญาณในการรับรู้ของบุคคล การที่เด็กและเยาวชนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ รวมถึงการขัดเกลาจากสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของพวกเขาการพัฒนาทักษะชีวิตในเชิงบวกจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือเจตคติที่มีต่อตนเอง คนรอบข้าง และสังคมได้ดีขึ้น เมื่อบุคคลสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้สิ่งที่ส่งผลตามมาคือการปรับเปลี่ยนดังกล่าวจะเป็นแรงผลักดันและก่อรูปเป็นพฤติกรรมที่แตกต่างออกไปจากพฤติกรรมเดิมที่เขาเคยปฏิบัติ และผลจากการแสดงพฤติกรรมใหม่อย่างต่อเนื่องนี้จะถูกสร้างและกลายเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลได้ในที่สุด ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าอัตลักษณ์ดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับตัวตนของบุคคล และสังคมที่อยู่แวดล้อมตัวบุคคล การแสดงตัวตน/อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางสังคมจะเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ทั้งนี้ความเป็นตัวตนของมนุษย์จึงเป็นเรื่องของนามธรรม วิธีคิด ทัศนคติ เจตคติ การรับรู้ และค่านิยม ที่ส่งผลโดยตรงต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ซึ่งนำมาสู่การเกิดเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล แต่เพราะมนุษย์มีอายุอยู่ได้เพียงลำพังเราจึงต้องมีปฏิสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับบุคคลอื่นเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานอยู่ตลอดเวลา มนุษย์จึงจำเป็นต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบ ข้อบังคับ จารีตประเพณี และบรรทัดฐานของสังคม การสร้างเงื่อนไขต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของอัตลักษณ์ทางสังคม ในทางกลับกันอัตลักษณ์ดังกล่าวได้กลายเป็นเครื่องบ่งชี้ กดบังคับ ควบคุม โดยการใช้อำนาจเข้าจัดการกับมนุษย์และส่งผลให้ปัจเจกบุคคลซึ่งคงความเป็นเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของตนเองไว้ ต้องถูกสังคมมองว่าไม่ปกติและพยายามเบียดขับให้คนกลุ่มนี้เป็นคนชายขอบของสังคม

ในทัศนะของผู้วิจัยกลับมองว่า มนุษย์แต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกัน การแสดงออกซึ่งตัวตนจึงเป็นเรื่องที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ การที่สังคมพยายามสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมา เพื่อเข้าควบคุมหรือจัดการให้มนุษย์มีวิถีชีวิตไปในทิศทางเดียวกันมากเพียงไร กลับยิ่งทำให้เกิดแรงขัดแย้ง ต่อต้านกับอำนาจที่เข้ามาครอบงำความเป็นตัวตนของปัจเจกบุคคลมากขึ้นเท่านั้น ประเด็นสำคัญจึงไม่ได้อยู่ที่ว่าเราจะใช้อำนาจเข้าจัดการกับบุคคลที่แตกแถวอย่างไร แต่เราควรจะถามตนเองว่าจะยอมรับความแตกต่างนั้นได้อย่างไร การอยู่ร่วมกันของมนุษย์จึงต้องให้ความสำคัญกับการยอมรับในความเป็นตัวตนของกันและกัน และพยายามอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ดังนั้นการศึกษาเรื่องตัวตน (self) จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ แต่เนื่องจากการศึกษาเรื่องนี้สามารถศึกษาได้หลายแง่มุมไม่ว่าจะเป็นในด้านของเพศภาวะ รัชชาติ ลัทธิ หรือกลุ่มทางสังคม ซึ่งล้วนมีความน่าสนใจแตกต่างกันไป เนื่องจากผู้วิจัยมีความสนใจและให้ความสำคัญกับกลุ่มของเด็กและเยาวชน ผู้ก้าวพลาดที่สังคมมองว่าพวกเขาเป็นเด็กเกเรมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาความสามารถในการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด เพื่อเผยให้เห็นว่าพวกเขาสามารถทำให้ตนเองกลับมาเย็นหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีอีกครั้ง และเชื่อว่ายังมีเด็กและเยาวชนที่เห็นคุณค่าของตนเองและสามารถหาวิธีที่ทำให้ตนเองเกิดการปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกได้ ดังนั้นการศึกษานี้จึงเป็นประโยชน์กับเด็กและเยาวชนอีกหลายๆ คนที่ต้องการจะค้นหาวิธีการปรับเปลี่ยนตัวตน

โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดการดำรงตัวตนของพวกเขาหลังผ่านกระบวนการฝึกอบรมจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนย่อมเป็นเรื่องยากกว่าเด็กและเยาวชนทั่วไป เช่นเดียวกับงานวิจัยเรื่อง “เทคโนโลยีแห่งตัวตนในการยุติการพึ่งพาเสพติด” ที่เชื่อมั่นว่าเด็กและเยาวชนผู้ติดยาจะสามารถยุติการเสพติดได้ด้วยพลังอำนาจในตัวตนของผู้เสพติดที่เป็นความปรารถนาจากเบื้องลึกของจิตใจ (ปฤษฎณา ชนะวรรษ 2549,6) ซึ่งการใช้เทคโนโลยีแห่งตัวตนเข้ามาจัดการตรวจสอบตนเองและดูแลตนเองของเด็กและเยาวชนจึงเป็นเสมือนเทคนิคอย่างหนึ่งที่ทำให้พวกเขายุติพฤติกรรมเชิงลบได้ ประกอบกับความพยายามต่อสู้กับตนเองและรู้เท่าทันต่ออัตลักษณ์เชิงลบที่สังคมสวมให้พวกเขาจะเป็นแรงผลักดันให้พวกเขาลุกขึ้นสู้กับวาทกรรมหลักของสังคมและสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้ในที่สุด

ถึงกระนั้นพวกเขายังต้องใช้ชีวิตอยู่ในสังคมและพบกับแรงปะทะจากสังคมอยู่ตลอดเวลา ค่านิยมและวัฒนธรรมไทยที่ให้ความสำคัญกับตัวตนและร่างกายของมนุษย์ ซึ่งเรามักจะพบว่ากระบวนการขัดเกลาทางสังคมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตของคนไทยตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งสิ้นอายุขัยแสดงให้เห็นว่าแก่นแท้ของความเป็นตัวตนของคนไทยเป็นตัวตนที่อยู่ในร่างกายอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นตัวตนที่ถูกกล่อมเกลาทางสังคม (เหมือนมรดก มุกข์ประดิษฐ์

และเนื่องน้อย บุญเนตร,ผู้แปล 2547,216) และเนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ที่เด็กและเยาวชนแต่ละคนได้เรียนรู้ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาความรู้ บุคลิกภาพ ทักษะ และเจตคติอย่างมาก (สุพัตรา ชาติบัญญัติ ม.ป.ป., 2) การแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างจากค่านิยมหรือวัฒนธรรมไทย เพื่อแสดงความเป็นตัวตน ความเชื่อ หรือค่านิยมบางอย่างของพวกเขาด้วยการแสดงออกทางความคิด อารมณ์ ฯลฯ ผ่านทางถ้อยคำที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการรับรู้ของตัวเองซึ่งเป็นผู้แสดงและอาจจะเกี่ยวข้องกับการเรียกร้องสิ่งอื่นๆ ความเป็นตัวตนจึงถูกแสดงให้เห็นโดยวาจา สีหน้า สัญลักษณ์ การพูดหรือการแสดงท่าทางเกี่ยวกับตัวตนของเด็กและเยาวชน (Dorothy 1998,19) ซึ่งหากสิ่งที่พวกเขาแสดงออกมาไม่สอดคล้องกับสังคม พวกเขาอาจถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนที่แปลกแยกจากสังคม

การเผชิญหน้ากับวิกฤติของสังคมจึงไม่ได้เป็นเพียงแต่การก้าวผ่านพรมแดนทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมเท่านั้นแต่ต้องก้าวผ่านพรมแดนในเชิง “ตัวตน” และ “ชนชั้น” รวมทั้งลัทธิความเชื่อที่ตายตัวจึงจะสามารถสามัคคีพลังประชาชนให้ก้าวผ่านวิกฤตินี้ไปได้ การต่อสู้จึงไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องการต่อสู้ทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงผ่านระบบโลกเท่านั้น แต่คือการปฏิวัติทางจิตวิญญาณ จากจิตวิญญาณที่ติดขัดอยู่กับ “ตัวตน” สู่อัจฉริยะที่ก้าวผ่าน “ตัวตน” (ยุค ศรีอาริยะ 2548, 18-19) การหันกลับมามองในมิติของความเป็นตัวตนจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาสังคม และต้องพัฒนาบนพื้นฐานของการทำความเข้าใจในตัวตนของปัจเจกบุคคล ซึ่งการทำให้อัตลักษณ์ทางสังคมสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลได้อย่างลงตัวนั้นจึงมิใช่เรื่องง่ายบ่อยครั้งเรามักจะเห็นความขัดแย้งของอัตลักษณ์ทั้งสองด้านถูกแสดงออกมาในรูปแบบของความรุนแรงและการก่ออาชญากรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชน

อย่างไรก็ตามยังมีเด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม และผลักดันตัวเองต้องเข้าสู่วงจรชีวิตที่ตกต่ำ การกระทำของเด็กและเยาวชนเพียงหนึ่งคนอาจส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อตัวของผู้ถูกระทำ ครอบครัว ผู้กระทำ และองค์กรต่างๆ ที่มีส่วนรับผิดชอบดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนผู้เข้ารับการศึกษาอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้พวกเขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขหลังจากได้รับอนุญาตให้กลับบ้านและไม่หวนกลับมาใช้ชีวิตในรูปแบบเดิมอีกเนื่องจากการใช้ชีวิตของพวกเขาในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับโรงเรียนประจำแต่ในทางกลับกันอาจเป็นเรื่องยากลำบากสำหรับเด็กและเยาวชนหลายๆ คน เพราะการมาจากพื้นฐานทางครอบครัวที่มีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านวิถีชีวิตและภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร มีส่วนทำให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้สร้างอัตลักษณ์บางอย่างเพื่อแสดงความเป็นพวกพ้องของตน เช่น การสักร่างกาย การจัดระบบพรรคระบบพวก หรือการแสดงตัวตน

บางอย่างเพื่อให้ตนเองสามารถดำเนินชีวิตอยู่รอดในสังคมขนาดเล็กภายใต้การดูแลของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน การทำความเข้าใจในตัวตนของเด็กและเยาวชนจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจมองข้ามได้ เพราะบางครั้งการแสดงความเป็นตัวตนของพวกเขาอาจไม่ได้มีความหมายในเชิงลบเสมอไป

การศึกษาเรื่องการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด จะสามารถสะท้อนกระบวนการทัศนคติเดิมที่ภาครัฐมุ่งเน้นแต่การใส่กระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนเพียงด้านเดียว โดยมีได้หันกลับมามองว่าพวกเขาได้อะไรจากกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว การศึกษางานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการทำความเข้าใจในตัวตนของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ เนื่องจากตัวตนเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างกระบวนการเรียนรู้ที่เด็กและเยาวชนได้รับกับการแสดงอัตลักษณ์ใหม่ในเชิงบวกที่ผ่านการไตร่ตรอง ความตระหนักจากตัวตนภายในของเด็กและเยาวชนเอง และเนื่องจากพวกเขาถูกมองว่าเป็นผู้ก้าวพลาดมาก่อนการศึกษาการปรับเปลี่ยนตัวตนของพวกเขาจึงต้องกระทำควบคู่กับการแลกเปลี่ยนทัศนคติในเชิงบวกกับผู้วิจัย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พวกเขาได้ถูกคิดและเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น และการพูดคุยอาจเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้พวกเขาเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเด็กและเยาวชนจึงต้องเรียนรู้กระบวนการขัดเกลาและหล่อหลอมทางสังคมอย่างเท่าทันและนำมาปรับใช้กับการดำเนินชีวิตของตนเอง ผู้วิจัยเชื่อว่ายังมีเด็กและเยาวชนอีกมากมายที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้และกำลังเฝ้ารอให้สังคมเปิดโอกาสให้พวกเขาอีกครั้ง การศึกษาความเป็นตัวตนของเด็กและเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทั้งตัวของเด็กและเยาวชนกับทุกภาคส่วนต้องเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้คนในสังคมสามารถสร้างสรรค์สังคมร่วมกันได้อย่างสันติ อันเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพคนและคุณภาพสังคม โดยการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัยตลอดชีวิต ไม่ว่าจะเป็นความรู้พื้นฐานที่เข้มแข็ง การมีทักษะชีวิตที่ดี มีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงการศึกษาปัจจัยเสริมต่างๆ ที่มีส่วนสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนตัวตนหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้ลด ละ เลิกพฤติกรรมเชิงลบ ซึ่งเด็กและเยาวชนทุกคนไม่ต้องการให้ตนเองมีวงจรชีวิตที่ตกต่ำ และพวกเขามีพลังอำนาจในตนเองที่จะทำให้หลุดพ้นจากวงจรชีวิตแบบเดิม เห็นคุณค่าของการมีชีวิตมากขึ้น และสามารถกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีอีกครั้ง

คำถามการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามที่สำคัญว่า กระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนผ่านศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร และเด็กและเยาวชนมีการปรับเปลี่ยนตัวตนเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนผ่านศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน และการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนเพื่อการดำรงอยู่ในสังคม รวมถึงการสร้างตัวตนของตนเองขึ้นมาใหม่ผ่านกระบวนการสร้างเทคโนโลยีแห่งตัวตนเพื่อให้พวกเขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี เห็นคุณค่าในตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข

ประโยชน์ของการวิจัย

ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ จะเป็นส่วนหนึ่งในการทบทวนและปรับปรุงกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ที่มีส่วนทำให้เด็กและเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ที่จะพึ่งตนเอง ภาคภูมิใจเห็นคุณค่าในตนเองและเพื่อเผยให้เห็นถึงวิธีการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนที่สามารถทำให้ตนเองหลุดพ้นจากวงจรของการกระทำผิด อันจะเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญให้กับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดคนอื่น รวมถึงการสร้างความเข้าใจร่วมกันของคนในสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนในการกลับไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิดในการวิจัย

กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นตลอดเวลาเมื่อมนุษย์มีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก แต่คำถามที่สำคัญคือมนุษย์สามารถใช้กระบวนการเรียนรู้มาพัฒนาตนเองหรือพัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างไร ในยุคก่อนหน้าแนวคิดปฏิฐานนิยมได้รับความนิยมอย่างมากในแวดวงวิชาการการค้นหาคำถามความรู้และความจริงของสรรพสิ่งในโลกสามารถอธิบายได้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความจริงต้องเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ สามารถคำนวณหรือพิสูจน์ได้ว่ามีอยู่จริง ซึ่งมีผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปสู่ความสัมพันธ์ที่ใช้เหตุผลแบบวิทยาศาสตร์กายภาพในการอธิบายชีวิตยอมรับความจริงเฉพาะที่มีเหตุผล มนุษย์เชื่อว่าชีวิตอยู่ในฐานะปัจเจกบุคคลเหมือนการดำรงอยู่ของอะตอมที่ไม่เกี่ยวข้องกัน ดังนั้นวัตถุจึงสำคัญมากกว่าเรื่องของจิตวิญญาณ ความรู้สึก และความสัมพันธ์ทางสังคม กระบวนทัศน์วิทยาศาสตร์กายภาพจึงเป็นกระบวนทัศน์แบบกลไก แยกส่วน-ลดทอน (mechanism/reductionism) คือเอาความต้องการของมนุษย์เป็นศูนย์กลางแยกมนุษย์แต่ละคนออกจากกันเป็นปัจเจกชน (อรศรี งามวิทย์พงศ์ 2549, 48-51) ซึ่งผลที่ตามมาของการให้คุณค่ากับกระบวนทัศน์ดังกล่าวมากจนมองไม่เห็นความสอดคล้องของบริบทในสังคมจึงนำไปสู่ความเสื่อมถอยของมนุษย์และยังทำให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันน้อยลง นั่นอาจเป็นเพราะมนุษย์ไม่ได้เป็นเพียงสารหรือวัตถุธาตุเท่านั้น แต่มนุษย์ยังประกอบไปด้วยจิตใจ จิตวิญญาณ และจิตใต้สำนึก คำถามจึงอยู่ที่ว่ามนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ระบบโลกและระบบสังคมเช่นนี้ได้ได้อย่างไร

ปัจจุบันสังคมจึงหันกลับมาสนใจและให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจเรื่องของจิตวิญญาณและตัวตนของมนุษย์มากขึ้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะชีวิตทั้ง 10 ด้านขององค์การอนามัยโลกที่ได้ถูกนำมาใช้เพื่อพัฒนาสุขภาพของมนุษย์ ทำให้ปัจเจกบุคคลมีความพร้อมทั้งมิติภายในและมิติภายนอก การมุ่งเน้นให้ปัจเจกบุคคลค้นหาคำถามความรู้และความจริงด้วยตนเองอย่างสร้างสรรค์ เพราะการที่บุคคลจะสามารถแสดงตัวตนของตนเองออกมาได้นั้นเขาจำเป็นต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่างๆทางสังคมแล้วนำมาหล่อหลอม ชัดเจน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของตนเอง ยกตัวอย่างเช่น ฝ่าฝืนที่มีลักษณะทางกายภาพเหมือนกันทุกประการแต่ทำไมพวกเขาถึงแสดงพฤติกรรมออกมาต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนรู้ทางสังคมและสิ่งที่พวกเขาเลือกรับแตกต่างกัน จึงทำให้ปัจเจกบุคคลแต่ละคนมีความคิด ความเชื่อ เจตคติ และทัศนคติที่ต่างกันออกไป

การวิจัยเรื่องการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดนี้ ผู้วิจัยจึงมีเป้าประสงค์ที่จะศึกษาต้นทางจนถึงปลายทางของการปรับเปลี่ยนตัวตนอันประกอบด้วยสามส่วนหลักคือ สิ่งที่พวกเขาเรียนรู้ขณะเข้ารับการศึกษาอบรม ตัวตนหรือจิตวิญญาณของเด็กและเยาวชน และอัตลักษณ์หรือพฤติกรรมที่พวกเขาแสดงออกมา ทั้งสามส่วนล้วนมีความเชื่อมโยงกันเนื่องจากการได้รับการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถนำสิ่งที่พวกเขาเรียนรู้ไปเปรียบเทียบกับชีวิตของตนเอง ไตร่ตรอง และตระหนักถึงความเป็นตัวตนในอดีต ซึ่งหากพวกเขาเข้าใจตนเองมากขึ้นอาจส่งผลสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนตัวตนภายใน และนำไปสู่การเห็นคุณค่าของตนเองแล้วสร้างอัตลักษณ์ใหม่หรือพฤติกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของพวกเขากับสังคมที่เขาอาศัยอยู่ รวมถึงการสร้างสัมพันธภาพให้เกิดขึ้นระหว่างปัจเจกบุคคลอันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นได้ในที่สุด

การวิจัยนี้จึงมุ่งให้ความสำคัญกับการแสดงตัวตนของเด็กและเยาวชนหลังจากพวกเขาได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตเป็นสำคัญ เนื่องจากเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดมีโอกาสเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อของสังคมหรือระบบโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยมีเป้าประสงค์ที่สำคัญสามส่วนด้วยกัน ดังนี้

ส่วนแรก คือ ทักษะชีวิตในฐานะฐานรากของการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทักษะชีวิตที่มีความสำคัญอย่างไรต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับพวกเขาและสามารถนำไปสู่การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนได้ในที่สุด

ส่วนที่สอง คือ การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด ส่วนนี้จะเผยให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับร่างกาย ตัวตน อัตลักษณ์และเทคโนโลยีแห่งตัวตนของเด็กและเยาวชน เพื่อสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาที่ภาครัฐจัดให้กับเด็กและเยาวชนนั้นสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทักษะชีวิตภายในตัวของเยาวชนได้หรือไม่ และการพัฒนาดังกล่าวสามารถทำให้เด็กและเยาวชนปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกได้อย่างไร ซึ่งเปรียบเสมือนการเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชนก่อนที่จะได้รับอนุญาตให้กลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ

ส่วนที่สาม คือ กรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยได้วางกรอบแนวคิดในงานวิจัยไว้ 2 กรอบแนวคิด ดังนี้การวิเคราะห์ทักษะชีวิตในฐานะฐานรากของการพัฒนาเด็กและเยาวชนและการวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการรวบรวมและวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบคำถามของการวิจัย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางต่อการทำวิจัยและสร้างความกระจ่างชัดในปรากฏการณ์หรือความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน โดยใช้แนวคิดพื้นฐานดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ทักษะชีวิตในฐานะฐานรากของการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ปัจจุบันมนุษย์สามารถพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุและเทคโนโลยี จนมนุษย์คิดว่าตนเองสามารถเข้าไปควบคุม/จัดการกับทุกสิ่ง และคิดว่าตนเองสามารถอยู่เหนือธรรมชาติหรืออยู่เหนือคนอื่นได้ ในทางกลับกันเรากลับพบว่ามนุษย์หลงลืมจิตสำนึกบางประการ ซึ่งเป็นจิตสำนึกที่เอื้อเพื่อต่อสรรพสิ่งหรือระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเอง การมองไม่เห็นความเกี่ยวข้องของผู้คนในฐานะที่เป็นเพื่อนหรือญาติพี่น้องร่วมประเทศหรือร่วมโลกใบเดียวกันได้ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในมิติของสำนึกการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรีระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม และระหว่างคนกับธรรมชาติ (สุริชัย หวันแก้ว 2550, 150-151) การเสื่อมถอยของสังคมได้แพร่กระจายไปทั่วทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท ไม่เพียงเท่านั้นการไม่ยึดติดกันของคนในสังคมยังคงแพร่กระจายไปทุกชนชั้น ทุกเพศ และทุกวัย โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันนั่นคือการให้ตนเองอยู่รอด

ความสำคัญของการพัฒนามนุษย์และสังคมจึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะกับกลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งได้มีการติดตามสภาวะการณ์ของเด็กและเยาวชนอย่างใกล้ชิดดังเช่น โครงการการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด หรือ Child Watch ซึ่งเป็นการสังเคราะห์กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนทั้งในด้านบวกและด้านลบใน 53 จังหวัด เพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างลึกซึ้ง อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ กระแสทุนนิยม สภาพสังคมยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern society) กฎกติกาของบ้านเมือง สื่อรวมถึงวัฒนธรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิต ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันเด็กส่วนใหญ่อยู่ท่ามกลางปัจจัยเสี่ยงมากกว่าปัจจัยสร้าง เด็กจำนวนไม่น้อยถูกผลักเข้าสู่วงจรชีวิตที่ตกต่ำ ทั้งจากการติดสื่อ ติดเซฟ ติดเพื่อน จนถึงปลายทางชีวิตที่กลายเป็นเหยื่อหรืออาชญากรของสังคม (จุฬารัตน์ มาเสถียรวงศ์ 2550, 201) จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะชีวิตมีส่วนสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยเฉพาะการนำทักษะชีวิตมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนเพื่อให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ในที่นี้ผู้วิจัยได้หยิบยกแนวคิดการพัฒนามนุษย์และสังคมด้วยกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กและเยาวชน อันจะเป็นการเผยให้เห็นถึงความเป็นมาของการพัฒนาทักษะชีวิต ความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิต และกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความสำคัญในการนำไปใช้พัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจและอาจจะเป็นการจุดประกายให้กับใครหลายๆ คนได้เห็นถึงคุณค่าของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ต่อไป

การก่อรูปของทักษะชีวิตเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด

แนวคิดทักษะชีวิตมีจุดเริ่มต้นในปี พ.ศ.2536 โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ริเริ่มนำทักษะชีวิตมาใช้ในการงานด้านสาธารณสุขคือ การส่งเสริมสุขภาพของมนุษยชาติ โดยเริ่มต้นจากการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว ปัญหาของสังคมอันเกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเยาวชน เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมขาดการป้องกันตนเอง เป็นที่มาของการตั้งครรภ์และการทำแท้งในกลุ่มวัยรุ่น จากปัญหาดังกล่าวนี้นี้จึงได้มีการนำกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยการสอนให้เด็กและเยาวชนรู้จักคิดวิเคราะห์ที่มาของปัญหา การประเมินความเสียหายในผลกระทบของปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง การแสวงหาแนวทางแก้ปัญหา การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็กและเยาวชนและการรู้จักตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมอย่างมีวิจารณญาณ

จากการดำเนินงานดังกล่าวสามารถช่วยแก้ปัญหาสังคมได้ การพัฒนาทักษะชีวิตจึงมีการนำไปขยายผลต่อโดยการเสริมสร้างให้คนในสังคมมีสุขภาพดี (healthy community) ในเวลาต่อมาองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้เรียกหลักการส่งเสริมสุขภาพดังกล่าวว่า ทักษะชีวิตศึกษา (life skills education) และจัดแบ่งทักษะชีวิตออกเป็น 5 คู่ อันประกอบด้วย คู่ที่ 1 ความคิดวิเคราะห์กับความคิดสร้างสรรค์ คู่ที่ 2 ความตระหนักรู้ในตนกับความเห็นใจผู้อื่น คู่ที่ 3 การสร้างสัมพันธภาพกับการสื่อสาร คู่ที่ 4 การตัดสินใจกับการแก้ปัญหา และคู่ที่ 5 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด

ทักษะชีวิตแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้ ด้านความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (critical thinking) คือความสามารถที่จะวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์ต่างๆ รอบตัว ด้านความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) คือความสามารถในการคิดออกไปอย่างกว้างขวางโดยไม่ยึดติดอยู่ในกรอบ ด้านความตระหนักรู้ในตน (self awareness) คือความสามารถในการค้นหาและเข้าใจจุดดี จุดด้อยของตนเองและความแตกต่างจากบุคคลอื่น ด้านความเห็นใจผู้อื่น (empathy) คือความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกและเห็นใจบุคคลที่แตกต่างจากเรา ด้านการสร้าง

สัมพันธภาพและการสื่อสาร (interpersonal communication) คือความสามารถในการใช้คำพูดและภาษา ท่าทาง เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตน และรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่าย

ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา (decision making and problem solving) คือความสามารถในการรับรู้ปัญหา สาเหตุ หาทางเลือกวิเคราะห์ ข้อดี ข้อเสียของทางเลือก ประเมินทางเลือก ตัดสินใจเลือก และลงมือแก้ปัญหาอย่างถูกต้องเหมาะสม และด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด (coping with emotion and stress) คือความสามารถในการประเมินและรู้เท่าทันอารมณ์หรือความเครียดว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน เลือกใช้วิธีการจัดการกับอารมณ์หรือความเครียด และมีวิธีการป้องกันการเกิดอารมณ์หรือความเครียดที่เหมาะสม (ขงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และสุวรรณ เรืองกาญ จนเศรษฐ์ 2553, ออนไลน์)

นอกจากองค์การอนามัยโลก (WHO) ยังมีหน่วยงานด้านอื่นที่ให้ความสนใจและนำเอาหลักการทักษะชีวิตศึกษามาใช้ในการดำเนินงาน อาทิเช่น องค์การยูนิเซฟ (unicef) ซึ่งมีความรับผิดชอบโดยตรงในการแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชนทั่วโลก ได้นำทักษะชีวิตศึกษามาจัดการเรียนการสอนเพื่อใช้ป้องกันโรคเอดส์ในกลุ่มวัยรุ่น หรือองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้นำทักษะชีวิตไปขยายผลในด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อป้องกันเอดส์ของกลุ่มประเทศสมาชิกแถบภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งเป็นหลักสูตรทักษะชีวิตเพื่อเพิ่มความสามารถเชิงสังคมจิตวิทยาในการสร้างเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับเยาวชน (เสาวภา ไพทยวัฒน์ 2550, 9-11) จากหลักการดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าองค์การระดับโลกมุ่งความสนใจไปที่การพัฒนาให้เด็กและเยาวชนมีสุขภาพที่ดี แต่ด้วยหลักการของทักษะชีวิตยังสามารถทำหน้าที่ในการพัฒนาให้เด็กและเยาวชนเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ เพราะหัวใจสำคัญของทักษะชีวิตคือการมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นในตัวของเด็กและเยาวชนเอง หากพวกเขามีการพัฒนาทักษะชีวิตในทุกด้านอย่างเหมาะสมภูมิคุ้มกันดังกล่าวจะเป็นเกราะป้องกันให้พวกเขาสามารถฟันฝ่าอุปสรรคที่พวกเขากำลังเผชิญอยู่ได้

ในขณะที่ประเทศไทยเริ่มให้ความสนใจและมีการศึกษาเรื่องทักษะชีวิตมากขึ้น โดยการริเริ่มนำทักษะชีวิตเข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อหาแนวทางป้องกันยาเสพติดเช่นเดียวกับประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งนี้ทักษะชีวิตที่ถูกนำมาใช้ในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็นยุคต่างๆ ได้ดังนี้ ยุคแรก คือยุคข้อมูลความรู้ ซึ่งเป็นการให้ความรู้เรื่องโทษพิษภัยและชนิดของยาเสพติดในยุคนี้เชื่อกันว่าคนใช้ยาเสพติดเพราะไม่รู้ว่ายาเสพติดมีโทษมีพิษจึงไม่กลัวและเชื่อว่าถ้าทุกคน โดยเฉพาะวัยรุ่นรู้ความจริงแล้วจะไม่ทำไม่ตกเป็นเหยื่อของยาเสพติดยุคที่ 2 คือยุคความตระหนัก มีการเพิ่มความเข้มข้นของการเผยแพร่ความรู้เรื่องยาเสพติดแก่ประชาชนด้วยมาตรการต่างๆ ด้านสื่อต่างๆ มากเพียงใดกลับพบว่าปัญหาเสพติดก็มีได้มีที่ทว่า จะบรรเทาเบาบางลงนักวิชาการจึงตระหนักว่า

ความรู้อย่างเดียวไม่สามารถยับยั้งความคิดที่จะใช้ยาเสพติดของเยาวชนได้เพราะแม้จะรู้แต่ก็ยังไม่เชื่อว่าปัญหาจะเกิดขึ้นกับตัวเองและคิดว่าตัวเองไม่เสียหาย การสร้างความตระหนักในโทษและพิษภัยของยาเสพติดให้เห็นเป็นเรื่องใกล้ตัวเป็นเรื่องร้ายแรงและกระทบต่อทุกคนจึงเป็นจุดเน้นใหม่ของกิจกรรมป้องกันยาเสพติด(ประเสริฐและคณะ 2538, 3-4 อ้างถึงใน ภูมิภัทร ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา 2547, 18-19)

ยุคที่ 3 คือยุคความรู้เจตคติการปฏิบัติ ยุคนี้นักวิชาการเริ่มพบว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาเชิงพฤติกรรมถ้าหากสามารถช่วยให้ทุกคนมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองรู้จักรังเกียจการใช้ยาเสพติดและไม่นิยมการพึ่งพายาเสพติดเป็นทางแก้ปัญหายุคนี้นจึงมุ่งไปที่การใช้ความรู้และข้อมูลเพื่อหล่อหลอมทัศนคติเพื่อสกัดกั้นพฤติกรรมการติดยาเสพติดในวัยเรียนในยุคนี้นจึงใช้วิธีการให้ความรู้แบบมีส่วนร่วมมีการทำกิจกรรมมีการเล่นเกมส์และมีการแสดงบทบาทสมมติ ยุคที่ 4 คือยุคพัฒนาพฤติกรรมคุณภาพชีวิตและทางเลือก ในยุคนี้นเป็นยุคที่ข้อมูลทางระบาดวิทยาได้ชี้ชัดแล้วว่ามาตรการทางการแพทย์และการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์เท่าที่ดำเนินการมาแล้วไม่สามารถหยุดยั้งการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ได้การป้องกันโรคเอดส์จึงจะต้องดำเนินการตามแนวเดียวกับการป้องกันยาเสพติดหยุดยั้งพฤติกรรมเสี่ยงซึ่งเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศสัมพันธ์ นักวิชาการจึงเริ่มหันมาสนใจในคุณลักษณะทางสังคมจิตวิทยาบางประการที่ช่วยให้เราสามารถเผชิญกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถจัดการกับสถานการณ์แวดล้อมในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งหันมาสนใจทักษะการปฏิเสธทักษะการอาชีพการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์และส่งเสริมกิจกรรมทางเลือกเป็นต้น และยุคสุดท้าย คือยุคพัฒนาบุคลิกภาพ ยุคนี้นเป็นยุคเริ่มต้นของความคิดที่จะนำมาตรการฝึกอบรมทักษะชีวิตให้กับเยาวชนเพื่อป้องกันพฤติกรรมเบี่ยงเบนในวงกว้างและในรูปแบบของการสร้างบุคลิกภาพที่มั่นคงเพื่อเป็นกลไกถาวรในการป้องกันปัญหาเชิงพฤติกรรมแทนการตามแก้ปัญหาพฤติกรรมแต่ละอย่างนับตั้งแต่การใช้ยาเสพติดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี การยกพวกตีกันและการก่ออุบัติเหตุบนท้องถนน (ประเสริฐและคณะ 2538, 3-4 อ้างถึงใน ภูมิภัทร ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา 2547, 18-19)

นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้นำทักษะชีวิตทั้ง 5 คู่ตามหลักสูตรขององค์การอนามัยโลกมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน โดยการจัดแบ่งทักษะชีวิตตามพฤติกรรมการเรียนรู้และสามารถแยกทักษะชีวิตออกมาได้เป็น 3 ด้านหลักคือ ด้านพุทธิพิสัย (ด้านปัญญาความคิด) ได้แก่ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ และความคิดสร้างสรรค์ ด้านจิตพิสัย (ด้านจิตใจ) ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตน และความเห็นใจผู้อื่น ด้านทักษะพิสัย (ด้านการกระทำ) ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร การตัดสินใจและการแก้ปัญหา การจัดการกับอารมณ์และ

ความเครียด และทำการเพิ่มทักษะชีวิตด้านจิตพิสัยอีก 1 คู่ คือความภูมิใจในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่มีความรุนแรงของกระแสเจตคติและค่านิยมสมัยใหม่ ตลอดจนการละเลยหรือขาดความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม (วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี 2546, 5-6 ; ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และสุวรรณา เรื่องกาญจนเศรษฐ์ 2553,ออนไลน์)

อย่างไรก็ตามทักษะชีวิตด้านพุทธิพิสัย อาจเป็นการพัฒนาความสามารถทางสมองของเด็กและเยาวชนให้พวกเขารู้จักคิดอย่างสร้างสรรค์ คิดกว้าง และคิดไกล ส่วนทักษะชีวิตด้านทักษะพิสัยช่วยให้มีความสามารถในการสื่อสาร พูดเก่ง รู้จักแก้ปัญหาและจัดการกับอารมณ์ของตนเอง แต่ในขณะที่เดียวกันทักษะชีวิตทั้ง 2 ด้านกลับไม่สามารถชี้ให้เห็นมโนธรรมที่เกิดขึ้นในตัวของเด็กและเยาวชนได้ ดังนั้นงานวิจัยเล่มนี้จึงมีเป้าประสงค์ที่จะเผยให้เห็นการพัฒนาทักษะชีวิตด้านจิตพิสัยที่เป็นการทำความเข้าใจว่าเด็กและเยาวชนมีความสามารถในการเข้าใจตนเองได้มากน้อยเพียงใด มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่เขาอาศัยอยู่หรือไม่ ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้จะเป็นตัวแปรสำคัญสำหรับพวกเขาเมื่อต้องกลับไปใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้ง

แต่ถึงกระนั้นผู้วิจัยคงมีอาจโต้แย้งได้ว่าทักษะชีวิตด้านพุทธิพิสัยและทักษะพิสัย จะไม่มีความสำคัญเสียทีเดียว ดังจะเห็นได้จากการที่ภาครัฐพยายามนำทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้านมาบูรณาการเข้ากับการสอนผ่านทางกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participation learning) โดยให้ผู้เรียนได้รู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการดังกล่าวประสบผลสำเร็จในการเรียนการสอนเพื่อการแก้ปัญหาสังคมและสภาพแวดล้อม ในเวลาต่อมาหน่วยงานและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพและการสาธารณสุขจึงได้ขยายผลการนำเอาทักษะชีวิตศึกษาไปบูรณาการกับการศึกษาปัญหาของสังคม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาคนและเพิ่มศักยภาพให้คนรู้จักการป้องกันปัญหา การสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง การส่งเสริมสุขภาพ และยับยั้งปัญหาสังคมอันเกิดจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทักษะชีวิตจึงไม่เพียงแต่มีประโยชน์ในมิติด้านสาธารณสุขเท่านั้นแต่ยังมีประโยชน์ในมิติของการแก้ปัญหาสังคมด้วย เนื่องจากสามารถนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาสังคมต่างๆได้ และย่อมสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดได้เช่นกัน

ในมิติด้านการศึกษากระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับการนำทักษะชีวิตมาบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถคิดและตัดสินใจ มีการตระหนักรู้และเข้าใจผู้อื่น สามารถจัดการกับอารมณ์และความเครียดของตนเอง การสร้างสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และรวมไปถึงมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม นอกจากนี้ทักษะชีวิตยังมีส่วนในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านความฉลาดทางอารมณ์และสนับสนุนให้เกิดผลสำเร็จในการทำงานได้อีกด้วย (วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี 2546, 4-8) จากแนวคิด

เบื้องต้นนี้ทำให้ตระหนักได้ว่าทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กและเยาวชน หรือบุคคลให้อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมอย่างมีความสุข โดยทักษะชีวิตในแต่ละด้านได้ให้ความหมายและคุณลักษณะของบุคคลที่แตกต่างกันไปตามการพัฒนาทักษะชีวิตที่ไม่เท่ากัน ซึ่งแนวทางการพัฒนาดังกล่าวเปรียบเสมือนการย้อนกลับมาสู่ความเชื่อที่ว่าบุคคลสามารถที่จะพัฒนาให้ดีขึ้นได้จากภายในและจะนำไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้นในระดับสังคมต่อไป

นอกจากนี้ทักษะชีวิตยังมีส่วนช่วยให้มนุษย์สามารถค้นหาความจริงได้ด้วยตัวของเขาเอง โดยการพยายามทำความเข้าใจกับสิ่งต่างๆที่ดำรงอยู่ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ การกระทำ ความสัมพันธ์ หรือเหตุการณ์ที่บุคคลเผชิญว่ามีความหมายต่อบุคคลอย่างไร เนื่องจากความหมายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดมาจากการตีความของบุคคล เป็นการตีความจากประสบการณ์ที่บุคคลมีต่อสิ่งต่างๆ (subjectivity) ผนวกกับการคาดหมายว่าคนอื่นที่เกี่ยวข้องคิดอย่างไร (intersubjectivity) ความหมายเหล่านี้จึงมิใช่สิ่งที่ปัจเจกบุคคลสร้างขึ้นจากจิต (mind) ที่อยู่ภายในตนเอง แต่เป็นสิ่งที่ปัจเจกบุคคลกับบุคคลอื่น ในบริบทเดียวกันร่วมสร้างขึ้นมาผ่านภาษาพูด ภาษาเขียน และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความหมายที่ถูกสร้างขึ้นจึงมิได้ดำรงอยู่อย่างตายตัว แต่เมื่อเวลาและบริบทเปลี่ยนไป ความหมายดังกล่าวก็มีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย (Guba and Lincoln 1994 อ้างถึงใน นภภรณ์ หะวานนท์ 2550, 6-7) ดังนั้นเด็กและเยาวชนจะสามารถสร้างความจริงร่วมกับบุคคลอื่นได้ เขาจำเป็นต้องมีทักษะชีวิตพื้นฐาน อาทิเช่น การคิดและตัดสินใจ การตระหนักรู้ในตนเองและการเข้าใจผู้อื่น การภูมิใจในตนเอง และการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นประตูไปสู่การแลกเปลี่ยนเจตคติและการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบุคคล และยังสามารถนำไปสู่การปรับตัวหรือการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองได้ในที่สุด

สำหรับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดทุกคนกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกฯ ที่จัดให้กับพวกเขาจึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับสภาพและปัญหาของเยาวชน และควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตเป็นสำคัญกว่าการเรียนการสอนแบบสายสามัญ เนื่องจากเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ที่มาตามเส้นทางนี้มักจะปฏิเสธการเรียนการสอนที่เน้นการท่องจำและการสอนที่มีในตำราเท่านั้น การส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่การทำงานเชิงรุกในการพัฒนาพวกเขาให้มีโอกาสพัฒนาทักษะชีวิตในระหว่างที่เข้ารับการฝึกอบรมมากกว่าการเรียนการสอนในห้องเรียน เพราะต้องการให้เยาวชนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองให้มีทักษะชีวิตที่ดีและเพียงพอที่จะกลับคืนไปเป็นคนดีของครอบครัวและสังคมได้ (พรรณภา โสคติพันธุ์ 2550, 7)

ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่ก้าวพลาดภายใต้ความดูแลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กได้มีการจัดตั้งศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งใหม่ขึ้น หรือที่รู้จักกันในนามของ “บ้านกาญจนาภิเษก” ได้มีการนำหลักการพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญมาใช้ กระบวนการพัฒนาดังกล่าวจะมีความแตกต่างจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั่วไป ในที่นี้ผู้วิจัยขออธิบายบริบทของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งอื่นๆ โดยปกติศูนย์ฝึกฯ จะมีลักษณะเป็นพื้นที่ที่ล้อมรอบด้วยกำแพงขนาดใหญ่ เด็กและเยาวชนที่ต้องเข้ารับการฝึกอบรมต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับที่กำหนดไว้ กระบวนการเรียนรู้จะประกอบด้วยหน่วยวิชาเพื่อการศึกษานอกโรงเรียน และกิจกรรมสัมพันธ์ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งบ้านกาญจนาภิเษกมีความแตกต่างจากศูนย์ฝึกฯ เหล่านี้ตรงที่ไม่มีกำแพงขวางกั้นเยาวชนกับโลกภายนอก อาคารมีลักษณะเหมือนบ้านพักมากกว่าที่จะเป็นสถานที่คุมขัง และกระบวนการเรียนรู้มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน เพื่อปรับเปลี่ยนวิถีคิดและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน

หลักสำคัญของกิจกรรมเรียนรู้ทักษะชีวิตที่บ้านกาญจนาภิเษกจัดขึ้นคือเน้นการทำกระบวนการ โดยใช้รูปแบบการสื่อสารร่วมกันผ่านการบอกเล่าการพูดคุยระหว่างเด็กด้วยกันเอง หรือระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่หรือผ่านการทำกิจกรรม เด็กและเยาวชนจะมีโอกาสเรียนรู้ทั้งจากประสบการณ์ของตนเองและของผู้อื่น โดยนำเสนอความคิดผ่านการเขียน ซึ่งพบว่านอกจากจะแสดงความคิดเห็น ความต้องการ และความรู้สึกต่างๆของเด็กและเยาวชนได้แล้ว ยังช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ของพวกเขาพัฒนาขึ้นมาก การเขียนทำให้เด็กต้องคิดจึงเกิดกระบวนการสื่อสารกับตนเองที่สามารถนำมาทบทวนได้ทำให้มองเห็นสิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข รวมทั้งยังสามารถนำมาตรวจสอบพัฒนาการทางความคิดของตนจึงทำให้เห็นถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้น ทำให้เด็กและเยาวชนมีกำลังใจและเห็นคุณค่าของตนเอง การเขียนจึงถือเป็นวิธีการหนึ่งที่สำคัญมากในการดำเนินกิจกรรม (เมธินี คุปพิทยานันท์และสุกัญญา สุวรรณประสา 2549, 26-27)

บ้านกาญจนาภิเษก จึงกลายเป็นต้นแบบของการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้ารับการฝึกอบรมในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ เนื่องจากกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตมีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพราะจากผลการดำเนินงานของบ้านกาญจนาภิเษกสามารถเป็นเครื่องบ่งชี้ได้ว่า การพัฒนาเด็กและเยาวชนจากด้านใน โดยให้พวกเขาเรียนรู้ด้วยตนเองจะทำให้พวกเขาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและตัวตนของพวกเขาได้ แต่ถึงกระนั้นกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตดังกล่าวยังมีข้อจำกัดตรงที่ไม่สามารถขยายผลไปยังศูนย์ฝึกฯ อื่นๆ ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่ารูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึกฯ ทั่วไปมีผลต่อการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดในทิศทางใด เนื่องจากรูปแบบของกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตแต่ละแบบนั้นย่อมมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน

และมีนัยสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนทั้งในขณะที่ยังได้รับการฝึกอบรมและหลังจากที่ได้รับอนุญาตให้กลับไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมอีกครั้ง

ความสำคัญของทักษะชีวิตกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ทำไมมนุษย์จึงต้องพัฒนาทักษะชีวิตสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง ระบบสังคมได้เปลี่ยนผ่านจากคลื่นลูกที่ 1 ลูกที่ 2 ลูกที่ 3 และยังคงดำเนินต่อไปอย่างไม่มีการสิ้นสุด ในยุคแห่งข้อมูลข่าวสารและการแข่งขันระดับโลก (age of information and global competition) ส่งผลให้เกิดการแข่งขันอย่างรุนแรงในทุกวงการ มนุษย์ถูกทำให้มีสภาพไม่ต่างไปจากหุ่นยนต์ที่ต้องทำงานตามโปรแกรมซ้ำแล้วซ้ำเล่าในแต่ละวัน มนุษย์จึงมีค่าเพียงเท่ากับหน่วยแรงงาน และธรรมชาติมีความหมายเท่ากับทรัพยากรวัตถุดิบที่จะนำมาใช้เป็นปัจจัยการผลิต เพื่อสร้างผลกำไรสูงสุดให้แก่ภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในด้านมนุษย์คุณค่าความสำคัญเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ภายใต้กระแสวัฒนธรรมที่วุ่นวายนี้ มนุษย์มีค่าเป็นเพียงทรัพยากรปัจจัยผลิต เป็นเพียงสิ่งที่จะต้องถูกพัฒนาให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้และความรู้ ตามเป้าหมายของการเจริญเติบโตของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมเป็นหลักใหญ่ โดยนัยนี้สิ่งที่เรียกว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงถูกกำหนดมาจากพลังอำนาจ และเพื่อเป้าหมายทางวัตถุจากภายนอกเป็นสำคัญ ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยและการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งยึดถือเอาตามแบบฉบับของวัฒนธรรมอุตสาหกรรมนิยมของตะวันตก (เสน่ห์ จามริก 2546, 46-47) จึงทำให้ความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณระหว่างบุคคลได้ถูกแปรเปลี่ยนและถูกแทนที่ด้วยกระแสนิยม สถานการณ์ในสังคมต่างรุมเร้าให้ปัจเจกบุคคลต้องแข่งขันและช่วงชิงในสิ่งที่ตนเองต้องการ และเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ล้ำเส้นของคำว่า “ความพอดี” ผลที่ตามมาคือความวุ่นวายในสังคม ดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิตสามารถทำให้เราสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางวิกฤตการณ์เช่นนี้ได้ได้อย่างไร

จากการศึกษาค้นคว้าจึงสรุปได้ว่า ทักษะชีวิต (life skills) คือความสามารถที่บุคคลใช้ในการปรับตัวและพัฒนาตนเองให้สามารถเผชิญกับปัญหา หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทักษะชีวิตจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนจำเป็นต้องมี ทั้งนี้เพราะนับตั้งแต่มนุษย์เกิดมาจะต้องได้รับการหล่อหลอมโดยกระบวนการตามธรรมชาติและกระบวนการทางสังคม ระหว่างที่ผ่านกระบวนการเหล่านี้มนุษย์ต้องเผชิญกับแรงบีบ แรงกดดัน และแรงกระทบจากภายนอกที่สำคัญ 4 แหล่ง ได้แก่ ประเพณีและวัฒนธรรม ครอบครัว เพื่อน และสิ่งแวดล้อม คนที่จะยืนหยัดอยู่บนโลกนี้ได้อย่างปกติสุขและไม่กลายเป็นคนเจ้าปัญหา จึงต้องเป็นคนที่สามารถจัดการกับแรงปะทะจากแหล่งภายนอก

ได้อย่างสมดุลโดยอาศัยทักษะชีวิตที่ได้รับการฝึกฝนมาจัดการกับปัญหาที่อยู่รอบตัว และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากทักษะชีวิตมีขอบเขตที่กว้างขวางมาก เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้ง ความรู้และทักษะของแต่ละบุคคล และเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตอย่างอิสระ เพื่อให้เห็น ชัดเจนขึ้นว่าบุคคลต้องใช้ทักษะชีวิตในการจัดการกับชีวิตของตนเองในแต่ละวันอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยจึงขอขยายภาพทักษะชีวิตออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้ ทักษะการดำรงชีวิตประจำวัน (daily life skills) เป็นทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน บุคคลที่มีทักษะด้านนี้จะแสดงความสามารถ ออกมาให้ปรากฏจนเป็นนิสัยที่เห็นได้อย่างชัดเจน เช่น ความสามารถในการบริหารจัดการระบบ การเงิน ความสามารถในการดูแลตนเอง การตระหนักถึงความปลอดภัย ความสามารถในการอยู่ ร่วมกับชุมชน และการแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดี เป็นต้น ทักษะเฉพาะบุคคลและทักษะทาง สังคม (personal and social skills) เป็นทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานและการสร้างมิตรภาพระหว่าง บุคคล เช่น ความสามารถในการรู้จักตนเอง การแสดงพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสังคม ความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์ ความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการ คิดต่อสื่อสารกับผู้อื่น เป็นต้น และทักษะชีวิตกลุ่มสุดท้ายคือ ทักษะการประกอบอาชีพ (occupational skills) เป็นทักษะที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เช่น ความรอบรู้และ ความสามารถในการสำรวจทางเลือกอาชีพ ความสามารถในการคัดเลือกและวางแผนทางเลือก อาชีพ การแสดงนิสัยและพฤติกรรมที่เหมาะสมในการทำงาน และความสามารถในการประกอบ อาชีพ เป็นต้น (มัณฑรา ธรรมบุศย์ 2552, ออนไลน์)

ดังนั้น ทักษะชีวิตจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้กันอยู่แทบทุกวัน โดยที่เราไม่รู้ตัว กระบวนการเรียนรู้ในเชิงบวกและการพัฒนาทักษะชีวิตจึงต้องเกิดขึ้นควบคู่กันเสมอ เพื่อให้เด็ก และเยาวชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่าและเป็นภูมิคุ้มกันของการดำเนินชีวิตในสังคมที่เต็มไปด้วย ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคหลังสมัยใหม่ เช่น การถูกข่มขู่ให้ หลงผิดจนเกิดอันตรายต่อชีวิต การถูกชักจูงให้เสพยาเสพติด หรือการใช้ความรุนแรงเข้าตัดสิน ปัญหา ซึ่งปัญหาความเสี่ยงเหล่านี้มักมาจากความอ่อนแอทางอารมณ์ที่ไม่สามารถรู้เท่าทันและ จัดการกับความรู้สึกของตนเองและของผู้อื่นได้ (วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี 2546, 64-65) การพัฒนา ทักษะชีวิตจึงควรเริ่มพัฒนาตั้งแต่ในวัยเด็กเพื่อให้พวกเขาสามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆได้ และเติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่ดีสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข หรือแม้กระทั่งเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด พวกเขา ก็ควรได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างเหมาะสมเช่นกัน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับพวกเขาจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงพื้นฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ การเปิดโอกาสให้พวกเขามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและความต้องการ นอกเหนือจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบ/คำสั่งของเจ้าหน้าที่เพียงอย่างเดียวและเป็นการเปิดโอกาสให้พวกเขาได้คิดเอง ทำเอง ตัดสินใจเอง ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างหนึ่งและเป็นการปลดปล่อยสมองของเด็ก ทำให้พวกเขาได้พัฒนาทักษะชีวิตทันทีสามประการคือ ประการที่หนึ่งเด็กจะได้รับความสุขนับพันเนื่องจากการ ได้คิด พุดและทำอย่างมีเสรีภาพไม่ถูกสกัดหรือถูกวิพากษ์ว่าผิดหรือโง่งออย่างที่เคยได้รับในอดีตประการที่สองเด็กได้เรียนรู้จิตใจของผู้อื่น เข้าอกเข้าใจผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่นรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และรู้จักเอาใจเราไปใส่ใจเขา และประการที่สามเด็กจะเห็นคุณค่าของตนเองจากที่เคยมองตนเองว่าโง่งและไม่เป็นที่ต้องการกลายเป็นมนุษย์คนใหม่ที่ไม่โง่งเป็นที่ต้องการและสามารถทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นได้ (ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์ 2553, ออนไลน์) เพราะการพัฒนาทักษะชีวิตคือ กลไกสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวได้อย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม ไม่ว่าจะในระดับครอบครัว กลุ่ม องค์กร ชุมชน หรือประเทศ

การที่มนุษย์มีศักยภาพความสามารถทางสมองมากกว่าสัตว์โลกทั่วไป การปรับตัวโดยอาศัยการเรียนรู้จากกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงด้านกายภาพตามสัญชาตญาณทางธรรมชาติ คือ การกินอยู่ สืบเผ่าพันธุ์ และเอาตัวรอดจากภัยคุกคามต่างๆ เท่านั้น หากครอบคลุมถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด จิตใจ อุดมคติ ฯลฯ ของสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยสติปัญญา ความสามารถและจินตนาการที่มีอยู่ตามธรรมชาติด้วยการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ จึงจำเป็นจะต้องเข้าใจถึงกระบวนการที่บุคคลได้สร้างความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลที่อยู่รอบตัว วัตถุ เหตุการณ์ ฯลฯ เพราะความคิดและการกระทำของบุคคลมีพื้นฐานสำคัญอยู่ที่ความหมายที่ตนเองมีต่อสิ่งนั้นๆ เช่น การจะเข้าใจเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เราเองก็จำเป็นจะต้องเข้าใจการกระทำเหล่านั้นจากจุดยืนของผู้กระทำ หรืออีกนัยหนึ่งจะต้องเข้าใจโลก/ความจริงที่บุคคลสร้างขึ้นด้วย (นภากาศ ะวานนท์ 2539, 102)

การทำเช่นนี้จะทำให้เจ้าหน้าที่/คนในสังคมเข้าใจในการกระทำของเด็กและเยาวชนมากขึ้น เพราะในเวลาที่เรามองคนๆ หนึ่งจะมีทั้งระดับที่เป็นปัจเจกบุคคลและระดับที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หรือเขาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสังคม บางทีการคาดหวังเกิดมาจากการมองภาพคนๆ หนึ่ง ในเชิงสังคมไปหมด แต่ความเป็นปัจเจกบุคคลก็ยังคงมีอยู่ และตรงนี้เองเป็นภาพเชิงซ้อนที่ยากในการทำความเข้าใจ ขณะที่เราคาดหวัง เราสร้างภาพอุดมคติไปเป็นภาพทางสังคมแต่เราไม่ได้เป็นคนๆ นั้น เราจะไม่รู้หรือถ้าเราเป็นคนๆ นั้นจริง เราก็อาจจะทำอย่างเขาทำก็ได้ (อานันท์

กาญจนพันธุ์ 2549, 11) และหากเราเข้าใจในจุดยืนของเด็กและเยาวชนแล้วนั้นเราอาจจะให้อภัยในความไม่ยั้งคิดของเขาได้ง่ายขึ้น เมื่อบุคคลสามารถทลายกำแพงของอัตตาได้แล้วย่อมนำไปสู่การให้อภัยและการช่วยเหลือ เพื่อให้พวกเขาเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะชีวิตได้ดีขึ้นในระดับต่อไป

เนื่องจากประเทศไทยได้นำหลักการพัฒนาทักษะชีวิตมาใช้พัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างกว้างขวางเพื่อให้สามารถมองเห็นมิติของการพัฒนาทักษะชีวิตมากขึ้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่างๆ ที่ได้นำทักษะชีวิตมาใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งสรุปได้ว่าภาพรวมของทักษะชีวิตที่นำมาใช้ในสังคมไทยถูกแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ทักษะชีวิตได้ถูกนำมาใช้เพื่อป้องกันและบำบัดยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชน เช่น การเสพยาบ้า การสูบบุหรี่ ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน เพราะการให้เขาได้ปฏิบัติด้วยตนเองจะสามารถทำให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าในตนเองและมีทักษะชีวิตด้านเจตคติดีขึ้น กลุ่มที่ 2 ทักษะชีวิตนำมาใช้เพื่อให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนในการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หรือโรคเอดส์ การศึกษาทักษะชีวิตในกลุ่มนี้ได้ให้ความสำคัญกับการอบรมให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากับพวกเขาเพื่อป้องกันโรคเอดส์ควบคู่ไปกับการสร้างเสริมทัศนคติในเชิงบวก ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการปฏิเสธ การเห็นคุณค่าในตนเอง การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และสามารถระงับความต้องการทางเพศได้

กลุ่มที่ 3 ทักษะชีวิตถูกนำมาใช้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยการผนวกเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน เช่น การเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ การเพิ่มพูนทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ การสอดแทรกทักษะชีวิตเข้าไปในเนื้อหาวิชาเรียน โดยการให้พวกเขามีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมและการฝึกอบรมทำให้พวกเขาพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้ดีขึ้น และเสริมสร้างทักษะความคิดสร้างสรรค์และฝึกการสื่อสารให้กับเด็กและเยาวชนได้ และกลุ่มสุดท้ายเป็นการนำทักษะชีวิตมาใช้เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพให้กับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด เช่น การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และการปรับตัวทางสังคมการนำทักษะชีวิตเข้ามาพัฒนาพวกเขาโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสามารถช่วยให้พวกเขาเห็นคุณค่าในตนเอง พัฒนาทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การปฏิเสธอย่างมีเหตุผล และการจัดการกับอารมณ์ได้ดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีเจตคติที่ดีในการใช้ชีวิตประจำวันแต่ทั้งนี้งานวิจัยต่างๆ เหล่านี้มักใช้วิธีวิทยาในเชิงปริมาณหรือเชิงทดลอง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องของการพัฒนาทักษะชีวิตเป็นสิ่งที่จะต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องและใช้เวลานานจึงจะสามารถทำให้บุคคลยอมรับตนเองและปรับเปลี่ยนเจตคติใหม่ในเชิงบวกได้และมีความเห็นเช่นเดียวกับองค์กรหลายๆ องค์กรที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะชีวิตจากด้านในของบุคคล

ปัจจุบันแวดวงการศึกษาไทยจึงมีความตื่นตัวอย่างมากในเรื่องการเข้าถึงความจริงของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะกลุ่ม/องค์กรที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์และเชื่อว่ามนุษย์สามารถพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีสุขภาวะทางปัญญาได้หากได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม ซึ่งการส่งเสริม สนับสนุน และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายล้วนมีส่วนในการพัฒนาทักษะชีวิตทั้งสิ้น เช่น กลุ่มจิตวิวัฒน์เป็นการรวมกลุ่มของคุณหมอที่ใช้หลักพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลผ่านทาง การเขียนบทความทางวิชาการ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดหรือสานเสวนา และการเผยแพร่เรื่อง “จิตตปัญญาศึกษา” ซึ่งในประเทศไทยได้มีการริเริ่มมานานหลายปีแล้วเนื่องจากจิตตปัญญาศึกษาเป็นเสมือนการพัฒนาทักษะชีวิตด้านจิตพิสัยให้กับปัจเจกบุคคล

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการสอนเรื่องจิตตปัญญาศึกษามีลักษณะคล้ายคลึงกับการพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่งเป็นการพัฒนามนุษย์จากภายในและสาระสำคัญของจิตตปัญญาศึกษามีความน่าสนใจอยู่ไม่น้อย ซึ่งสาระสำคัญของจิตตปัญญาศึกษาคือการศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตัวเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริงทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ ความสุข ปัญญาและความรักอัน ไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง หรืออีกนัยหนึ่งเกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยเน้นการศึกษาจากการปฏิบัติ เช่น จากการทำงาน ศิลปะ โยคะ ความเป็นชุมชน การเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคม สุนทรียสนทนาการเรียนรู้จากธรรมชาติ และจิตตภาวนา เป็นต้น (ประเวศ วะสี 2553, ออนไลน์) เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กและเยาวชนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้และมีสุขภาวะทางปัญญา ซึ่งจะทำให้พวกเขาเกิดการเรียนรู้รอบด้าน เรียนรู้ที่ดี และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นอีกหนึ่งองค์กรที่มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา โดยการสอนให้เป็นผู้ตื่นรู้ เกิดการ สร้างจิตสำนึกใหม่ ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง องค์กร และสังคมต่อไป โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงด้วยตนเองหรือกลุ่มเสวนาสถิตยธรรมที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีจิตวิญญาณแบบองค์รวม โดยเน้นรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ประกอบกับเนื้อหาที่ให้นมนุษย์ย้อนกลับมาหาความสุขและความมั่นคงภายในแห่งชีวิตทั้งพฤติกรรม จิตใจ สติปัญญา และทักษะต่างๆ หรือมูลนิธิสคตศรี-สฤณดิวังศ์ ซึ่งเป็นมูลนิธิที่สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ในการพัฒนาตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยวิถีคิดที่มีลักษณะสร้างสรรค์และมีจินตนาการด้วยกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ เช่น โยคะบำบัด ศิลปะบำบัด และการจัดดอกไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีองค์กรภาครัฐ อย่างเช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับคนใน

สังคมผ่านทางการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน รวมถึงคนไทยทุกคนหันมาดูแลสุขภาพของตนเองมากขึ้น หรือแม้กระทั่งการให้ทุนสนับสนุนกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อสร้างสุขภาวะที่ดีในการดำเนินชีวิต

กระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นทั้งกลไกการถ่ายทอดและผลิตซ้ำเพื่อดำรงรักษาสິงเดิมเอาไว้ เช่นเดียวกับที่เป็นกระบวนการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์เพื่อปรับตัวกับสิ่งเดิมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่งอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เดียวกันจะต้องเป็นสิ่งใหม่ที่นำไปสู่การประสานกลมกลืน (harmonious) อย่างยั่งยืนกับสิ่งแวดล้อมในทุกระดับที่มนุษย์เกี่ยวข้องกับไม่ว่าระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ ครอบคลุมไปถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อรู้จักธรรมชาติของตนเองเพื่อให้บุคคลมีความสามารถที่จะดำรงชีวิตได้อย่างสมดุล (อรศรี งามวิทย์ทางษ์ 2549, 109-111 ; วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี 2546, 47-49) ซึ่งผลที่ตามมาของการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนคือ พวกเขาจะสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและสนใจที่จะเรียนรู้ได้มากกว่าการให้พวกเขาเรียนในสิ่งที่พวกเขาไม่ต้องการ และยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กและเยาวชนกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างสอดคล้อง ไม่แยกส่วนหรือลดทอนคุณค่าของสิ่งที่อยู่รอบตัวพวกเขาแต่อย่างใด การพัฒนาทักษะชีวิตจากด้านในจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนไม่ว่าพวกเขาจะก้าวพลาดหรือยังไม่ก้าวพลาดก็ตาม เพราะทักษะชีวิตจะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมและอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างสงบสุข

กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด

ทักษะชีวิตเป็นความสามารถของบุคคลในการเผชิญกับปัญหาและการจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสามารถคิดวิเคราะห์หรือปฏิเสธสถานการณ์เชิงลบที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาขณะที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคม การพัฒนาทักษะชีวิตที่ดีนั้นเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องได้รับการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการพัฒนาด้วยการกำหนดกระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะเหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน 5 ลักษณะสำคัญด้วยกัน ดังนี้

ลักษณะที่หนึ่ง คือการเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นสภาพของการจัดการเรียนการสอนในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เป็นอิสระยอมรับความแตกต่างของบุคคล และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ เนื่องจากเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ปฏิเสธการเรียนในระบบโรงเรียนอยู่แล้ว การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้พวกเขารู้สึกมีความสุขจะทำให้พวกเขาเกิดการพัฒนาและรักการเรียนรู้อีกมากขึ้น อันจะส่งผลให้พวกเขาเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของ

การเรียน ในขณะที่เดียวกันผู้สอนควรมีลักษณะการแสดงออกที่นุ่มนวล เป็นมิตร มีเมตตา อ่อน
 ใจและยอมรับในตัวของเด็กและเยาวชนด้วยเช่นกัน คอยให้กำลังใจไม่เข้มงวดจนพวกเขาเกิด
 ความเครียดไม่กล้าแสดงออกถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ลักษณะที่สอง คือการเรียนรู้แบบองค์รวม
 เป็นการเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างสัมพันธ์ โดยผู้สอนต้องฝึกให้เด็กและเยาวชนรู้จักเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อม
 ที่อยู่รอบตัวเข้ากับเรื่องต่างๆ ไปที่พวกเขาพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน หรืออาจยกตัวอย่างจาก
 ประสบการณ์ชีวิตของผู้สอน ตลอดจนแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การเรียนรู้แบบ
 องค์รวมจะทำให้พวกเขาเกิดความเข้าใจเรื่องที่เรียนรู้อย่างชัดเจน ลึกซึ้ง ครอบคลุมจนสามารถ
 นำไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ได้ (เยาวลักษณ์ จิตตะโคตร 2544, 6-7)

ลักษณะที่สาม คือการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นการจัดการเรียนการสอนโดย
 เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้ฝึกคิดและปฏิบัติจริง เนื่องจากความคิดเป็นความสามารถของ
 สมองในการประมวลความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ให้เกิดความรู้ใหม่และวิธีการใหม่ เพื่อใช้ใน
 การวางแผนตัดสินใจแก้ปัญหาและหากเด็กและเยาวชนสามารถนำความคิดของพวกเขาไปสู่การ
 ปฏิบัติจริงได้ จะส่งผลให้พวกเขาเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้พวกเขารู้สึก
 ภาคภูมิใจในตนเอง ในที่นี้ผู้สอนจึงทำหน้าที่เพียงดูแลและอำนวยความสะดวกหรือเป็นที่ปรึกษา
 ให้กับพวกเขาอยู่ห่างๆ เพื่อให้พวกเขารู้สึกมั่นใจว่ายังมีคนคอยให้ความช่วยเหลือเสมอ ลักษณะที่สี่
 คือการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เป็นการเรียนรู้จากการให้เด็กและเยาวชนได้ปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยน
 ความรู้วัฒนธรรม อารมณ์ และสังคมร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการช่วยเหลือกัน
 เป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ดีงาม การพัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะการทำงานร่วมกัน
 ผู้สอนอาจจัดกิจกรรมให้พวกเขาได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับรุ่นพี่ที่ได้รับอนุญาต
 ให้กลับบ้านไปแล้ว ซึ่งจะทำให้พวกเขาเกิดการเรียนรู้และรู้สึกมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป
 (เยาวลักษณ์ จิตตะโคตร 2544, 6-7)

ลักษณะที่ห้า คือการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เป็นการรับรู้รูปแบบการ
 เรียนรู้ ความถนัด จุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง โดยผู้สอนเปิดโอกาสในชั้นเรียนให้
 เด็กและเยาวชนได้ศึกษาวิเคราะห์ ทบทวน ประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ และปรับปรุงกระบวนการ
 เรียนรู้ของตนเอง ซึ่งจะทำให้พวกเขาเข้าใจตนเองมากขึ้นและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้
 ที่เหมาะสมกับตัวของพวกเขาเองในการเรียนรู้ครั้งต่อไป ในช่วงแรกพวกเขาอาจจะยังไม่กล้าแสดง
 ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวเองมากนัก แต่ถ้าพวกเขาได้ฝึกบ่อยๆ จะเกิดเป็นความเคยชินได้ในที่สุด
 (เยาวลักษณ์ จิตตะโคตร 2544, 6-7) แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปนั้นอาจเป็น
 แนวทางอย่างกว้างๆ ซึ่งในการจัดกระบวนการเรียนรู้จริงนั้นผู้สอนยังต้องคำนึงถึงบริบทของผู้เรียน

เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากบางครั้งสภาพแวดล้อมภายในศูนย์ฝึกฯ อาจไม่เอื้ออำนวยให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างครบถ้วน ดังนั้นแนวทางดังกล่าวจึงสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นการเรียนรู้ในมุมมองของนักการศึกษา ก็คือ การนำเข้าสู่ข้อมูล สัมผัส มีประสบการณ์ หรือปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความรู้ ความเข้าใจ จิตสำนึก ฯลฯ แล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทั้งต่อตนเอง ชุมชน และสังคม การเรียนรู้จึงสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดช่วงชีวิต และบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา โดยไม่จำกัดด้วยสถานที่ เพศ และวัย กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน โดยอาศัยวิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดความรู้และความเข้าใจในสิ่งต่างๆ หรือเป็นแบบแผนขบวนการความคิดของบุคคลที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปสู่กระบวนการระบบคิดของบุคคล ส่วนผลของการเรียนรู้จะทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงภายนอก ได้แก่ พฤติกรรม ทักษะ ความชำนาญ เป็นต้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงภายใน ได้แก่ ปริมาณความรู้ ขบวนการความคิด จิตสำนึก ทักษะ ค่านิยม เป็นต้น ซึ่งหากพิจารณาในระดับขั้นของการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรม จะเริ่มจากการเรียนรู้แล้วทำตามสิ่งที่ส่งผ่านหรือถ่ายทอดมา (transmission) จนถึงการเรียนรู้แล้วเกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบความคิดและพฤติกรรมอย่างสิ้นเชิง (transformation) (สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทร 2548, 12-13) การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งต้องเกิดขึ้นจากตัวของพวกเขาเองเป็นสิ่งสำคัญ พวกเขาต้องเรียนรู้ด้วยตนเองเพราะความรู้ไม่สามารถเรียนรู้แทนกันได้ และการเรียนรู้ที่ดีควรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เพราะการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตอย่างเหมาะสมจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้พวกเขาสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข รวมไปถึงการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง เจตคติเชิงบวกสู่การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ในที่สุด

กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนที่ก้าวพลาด จึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้เป็นเสมือนเหรียญสองด้าน ที่ด้านหนึ่งเขาเป็นผู้กระทำผิดจริง แต่อีกด้านหนึ่งด้วยความอ่อนด้อยทางสติปัญญาและความรู้สึกผิดชอบชั่วดี พวกเขาจึงตกเป็นเหยื่อที่ถูกกระทำจากผู้ใหญ่ในสังคม ทั้งการใช้เด็กเป็นเครื่องมือให้กระทำความผิด รวมถึงการที่ผู้ใหญ่ในสังคมปล่อยให้สังคมเต็มไปด้วยสภาพแวดล้อมที่ทำร้ายจิตวิญญาณของเด็ก (เมธิณี คุปพิทยานันท์และสุภลักษณ์ สุวรรณประสพ 2549, 11) การจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสม จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาทักษะชีวิตของพวกเขา ด้วยบริบทแวดล้อมที่มีข้อจำกัดทางการศึกษา การดำรงชีวิต และการใช้ชีวิตภายใต้กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ซึ่งส่งผลสำคัญต่อการปิดกั้นการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนชายภายในศูนย์ฝึกฯ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะชีวิตขั้นพื้นฐานจะเป็นการเตรียมความพร้อมที่ดีให้กับพวกเขา ซึ่งเป็นสิ่งที่พึงกระทำไม่ว่าจะเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน การฝึกอบรมวิชาชีพ หรือกิจกรรมสัมพันธ์ต่างๆ เพื่อให้พวกเขาสามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันและเผชิญกับสภาพแวดล้อมในสังคมที่อยู่รอบตัวได้อย่างรู้เท่าทัน

ในทัศนะของผู้วิจัยแม้ว่ากระบวนการเรียนรู้จะมีความสำคัญมากเพียงใดแต่สิ่งหนึ่งที่เด็กและเยาวชนควรจะเรียนรู้ไปพร้อมๆกันนั่นคือ การสร้างความจริงร่วมกับผู้อื่น ในแง่มุมนี้ได้มีนักทฤษฎีกลุ่มการสร้างความรู้เห็นถึงความสำคัญและทำการศึกษาร่วมกันของคนในสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจ การอธิบายและคาดทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลและสังคมดังแนวคิดของ เจอร์เก็น (Gergen, 1985) ที่ได้อธิบายไว้ว่า ความจริงมิใช่สิ่งที่ดำรงอยู่เพื่อรอการค้นพบของมนุษย์แต่มนุษย์คือผู้กำหนดว่า อะไรคือความจริง หรืออีกนัยหนึ่งมนุษย์คือ ผู้สร้างความจริง นักคิดในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า ความหมายและประสบการณ์ของมนุษย์ โดยมองว่าความจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของบุคคล เกิดจากการตีความและการให้ความหมายเชื่อมโยงกับบริบทของบุคคลนั้นๆ การที่บุคคลคิดหรือตระหนักรู้โดยการคาดการณหรือมองว่าคนอื่นกำลังคิดอย่างไรหรือต้องการอะไรและตนเองคิดอย่างไร บุคคลได้สร้างความจริงทางสังคมหรือโลกที่ตนเองดำรงอยู่ร่วมกับอื่น (intersubjectiveworld) (นภากาศ ะวานนท์, 2550 : 5)

ผู้วิจัยเชื่อว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เด็กและเยาวชนได้รับจึงมิใช่เป็นเพียงการพัฒนาทักษะชีวิตให้เกิดขึ้นกับตัวของพวกเขาเท่านั้นแต่กระบวนการเรียนรู้อย่างช่วยให้พวกเขาสร้างความรู้ใหม่ร่วมกับคนอื่นๆ และเป็นความรู้ที่เหมาะสมกับตัวของพวกเขาเองได้ ยกตัวอย่างเช่น เด็กและเยาวชนบางคนแต่ก่อนใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างไรจุดหมายและต้องเอาชีวิตรอดด้วยการก่ออาชญากรรม การเข้ามาสู่กระบวนการฝึกอบรมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พวกเขาค้นพบความจริงว่าชีวิตของพวกเขายังมีคุณค่าหรือการค้นพบอย่างสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะอาจสามารถทำให้พวกเขาสร้างสรรค์ผลงานที่ทรงคุณค่าออกมาได้เป็นต้น

ในสาระสำคัญของกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตไม่ว่าจะในมุมใดล้วนมีความคล้ายคลึงกัน นั่นคือการมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับความรู้และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยการพยายามหาแนวทางและปัจจัยเสริมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด ถึงกระนั้นการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นแนวทางใดคงมีอาจสำเร็จได้หากผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญและตั้งใจที่จะเรียนรู้อย่างแท้จริง เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ส่งผลให้เด็กและเยาวชนถูกช่วยด้วยค่านิยมและวัฒนธรรมแบบตะวันตก แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิต

ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอจึงเป็นสิ่งที่มุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกพื้นที่ของสังคมไทย และทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

ส่วนที่ 2 การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด

หลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมสังคมมนุษย์มีความเชื่อว่าวิทยาศาสตร์สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมและบนโลกใบนี้ได้ นักวิทยาศาสตร์เชื่อในสิ่งที่พวกเขาสามารถพิสูจน์ จับต้อง และมองเห็นได้ด้วยกลไกแบบแยกส่วน-ลดทอน แต่เมื่อเวลาผ่านไปความเชื่อดังกล่าวกลับไม่สามารถอธิบายบางสิ่งบางอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมได้ทั้งหมด โดยเฉพาะในเรื่องของการดำรงอยู่ของปัจเจกบุคคล ในขณะที่เวลานักสังคมศาสตร์เริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับความรู้แบบวิทยาศาสตร์ว่าสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ได้จริงหรือไม่ และหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ของมนุษย์มากขึ้น จนเกิดมีแนวการศึกษา เช่น anthropology of emotion เนื่องจากหลายครั้งที่เรามองดูเรื่องที่เป็นความรู้สึก เรามักจะโยนเข้าไปรวมกับเรื่องของตัวเอง (self) และตัวตนของคน ในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล แต่ความจริงแล้วอารมณ์และความรู้สึกเหล่านี้ต่างก็เป็นการสร้าง (construct) ขึ้นมาในทางสังคมและวัฒนธรรมเช่นเดียวกับสิ่งอื่นๆ (อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2549, 8)

ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสงสัยว่า “ตัวตน” กับ “ร่างกาย” มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกันอย่างไร ในระยะหลังนักสังคมศาสตร์ได้มุ่งเน้นในเรื่องของร่างกายและตัวตนของปัจเจกบุคคล และพยายามทำความเข้าใจในความมีตัวตนของบุคคลแต่ละคน แม้ว่าในสังคมไทยร่างกายจะมีความหมายที่มีย้ายไปในทางลบอยู่ไม่น้อยยกตัวอย่างเช่น การให้ความสำคัญกับการปิดปิดร่างกายหรือร่างกายที่ปราศจากการตัดแปลง แต่งเติมให้ผิดแปลกไปจากร่างกายตามธรรมชาติ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การทำความเข้าใจเรื่องร่างกายและตัวตนจะทำให้เรามองเห็นคุณค่าของชีวิตมากขึ้น และเข้าใจการตอบสนองการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ในสังคม ร่างกายจึงมีฐานะสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นเสมือนศูนย์กลางในการสร้างความเป็นตัวเป็นตนของปัจเจกบุคคล ที่เขาต้องการจะสื่อให้คนอื่นได้รับรู้ เรื่องของร่างกายจึงมิได้เป็นเพียงแค่ลักษณะทางกายภาพอีกต่อไปแต่ยังหมายรวมถึงจิตวิญญาณที่จะต้องทำการศึกษาไปพร้อมๆ กัน

ในอดีตมนุษย์ให้ความสนใจกับเรื่องของร่างกายด้วยความแตกต่างทางเพศสภาพ แต่เมื่อถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งวิทยาศาสตร์พัฒนามากขึ้น ความคิดเกี่ยวกับร่างกายมีบทบาทมากขึ้นด้วย ร่างกายซึ่งเคยถูกมองว่าเป็นสิ่งแสดงอัตลักษณ์ และความแตกต่างยังถูกมองว่าเป็นที่มาของอัตลักษณ์และการแบ่งหน้าที่ในสังคม แนวคิดเช่นนี้ทำให้ร่างกายกลายเป็นวัตถุของการศึกษา

เพื่อทำความเข้าใจปัจเจกบุคคลและสังคม (สายพิณ ศุภุทรมงคล และคณะ 2541, 22) ร่างกายและความเป็นตัวตนจึงกลายเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาควบคู่กัน ซึ่งในทัศนะนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าร่างกายและตัวตนหรือจิตวิญญาณนอกจากจะเป็นสิ่งที่ต้องอยู่ควบคู่กันแล้ว สภาวะดังกล่าวยังมีความสัมพันธ์กับสถานภาพทางสังคมและเป็นตัวกำหนดบทบาทหรือตำแหน่งแห่งที่ของปัจเจกบุคคล ดังนั้นในส่วนที่ 2 นี้จึงมีความมุ่งหมายที่จะทำความเข้าใจในเรื่องของร่างกายและตัวตนซึ่งเป็นองค์ประกอบที่จะต้องเกิดขึ้นควบคู่กัน พร้อมทั้งการทำความเข้าใจการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของเด็กและเยาวชน ด้วยเทคโนโลยีแห่งตัวตนที่ทำให้พวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวก และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามความคาดหวังของสังคม

ร่างกาย ตัวตน กับการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชน

การกำเนิดของชีวิตต้องประกอบด้วยร่างกายและจิตวิญญาณที่ผนวกรวมกัน การทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวตนของมนุษย์จึงไม่สามารถทำการศึกษาแบบแยกส่วนหรือศึกษาเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งเป็นการเฉพาะ ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นเรื่องร่างกายและตัวตนมีความสัมพันธ์มีใจแยกออกจากกันได้ และควรทำความเข้าใจในเรื่องทั้งสองนี้ไปพร้อมๆกัน เพื่อให้สามารถเห็นการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์อย่างแจ่มชัดขึ้น เนื่องจากเรื่องของร่างกายมนุษย์ได้มีผู้ศึกษาไว้หลายมิติ เพราะนอกจากนักสังคมศาสตร์แล้วยังมีนักวิชาการจากศาสตร์อื่นๆที่ให้ความสนใจในเรื่องนี้อยู่ไม่น้อย หากผู้วิจัยจะมองงานวิจัยนี้ในมุมมองทางการแพทย์เพียงด้านเดียว อาจทำให้งานวิจัยมีเพียงมิติทางกายภาพเหมือนกับที่กลุ่มแพทย์หลายแขนงได้พยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับร่างกายของมนุษย์ โดยการศึกษาลักษณะโครงสร้างภายในและภายนอกของร่างกาย ทั้งในส่วนที่มองเห็นและมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า รวมทั้งระบบอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในร่างกาย เช่น ระบบโครงกระดูก ระบบหายใจ ระบบกล้ามเนื้อ ฯลฯ (เกล็ดแก้ว ค่านวิวัฒน์ 2543, 1-2) เพื่อค้นหาวิธีการที่จะทำให้มนุษย์มีชีวิตยืนยาวที่สุดด้วยการบำบัดรักษาโรคร้ายต่างๆ หรือแม้กระทั่งความพยายามที่จะทำให้มนุษย์เป็นอมตะจนทำให้ดูเหมือนว่ามนุษย์ได้กลายเป็นวัตถุที่วิทยาศาสตร์สามารถดัดแปลงและเปลี่ยนแปลงได้ตามความพอใจของเจ้าของร่าง เรื่องร่างกายจึงเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าที่สำคัญของวงการแพทย์

จากการศึกษาค้นคว้าทำให้พบว่าเรื่องของร่างกายนั้น ในสังคมมนุษย์ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมองว่าร่างกายเป็นสสารทางชีววิทยาที่มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับแต่สำหรับร่างกายของมนุษย์เป็นมากกว่าสสาร อาจกล่าวได้ว่าสิ่งที่เราเรียกว่าร่างกายมนุษย์ได้ถูกกำหนดและควบคุมโดยเครือข่ายของการสื่อสารที่อยู่ภายใน และนอกเหนือจากเรื่องชีววิทยาการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์จำเป็นต้องใช้ส่วนประกอบต่างๆ ที่รวมกันเป็นร่างกายมากกว่า

สิ่งแวดล้อมภายนอก ด้วยเหตุแห่งการเอาชีวิตรอดจึงทำให้ร่างกายถูกนำไปใช้ในหลากหลายทิศทาง และการที่เรามีอำนาจเหนือร่างกายจึงเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลนั้นๆ มีความภาคภูมิใจที่สามารถบงการร่างกายได้ตามความต้องการของตน

ในทัศนะของ Michelle Zimbalist Rosaldo (1974) ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างบทบาทเพศว่าได้ถูกกำหนดขึ้นจากพื้นฐานทางธรรมชาติด้านสรีระวิทยาหรือชีวภาพ (sex) กล่าวคือโครงสร้างของเพศชายโดยทั่วไป เช่น กระดูก กล้ามเนื้อแข็งแรงกว่าของเพศหญิงในขณะที่สภาพร่างกายของสตรีอ่อนแอกว่าและผูกพันกับธรรมชาติมากกว่า เช่น การมีประจำเดือน การตั้งครรภ์ เลี้ยงบุตรด้วยนมเป็นต้น จากความแตกต่างด้านสรีระที่ธรรมชาติกำหนดมาเป็นพื้นฐานนี้เองทำให้สังคมต้องจัดสรร แบ่งบทบาทกำหนดความรับผิดชอบที่สมมติขึ้นและยอมรับกันว่าเหมาะสมกับสรีระของมนุษย์แต่ละเพศรวมทั้งสังคมเองก็คาดหวังให้แต่ละเพศประพฤติปฏิบัติตนตามแบบแผนที่สมาชิกสังคมสร้างขึ้น (ศิริลักษณ์ คชนิล 2553, ออนไลน์) จากทัศนะดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีข้อค้นพบอย่างหนึ่งว่าเรื่องของร่างกายไม่ใช่เรื่องของปัจเจกบุคคลเท่านั้นแต่ยังหมายรวมถึงความผูกพันกับบทบาททางสังคมของปัจเจกบุคคลนั้นๆ ด้วย สำหรับเด็กและเยาวชนที่อ่อนด้อยในเรื่องของวุฒิภาวะการทำความเข้าใจเกี่ยวกับร่างกายและตัวตนของเขาเกี่ยวกับสถานภาพ/บทบาททางสังคมที่พวกเขาดำรงอยู่จึงเป็นเรื่องที่ยากต่อการทำความเข้าใจ เด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยจึงเลือกที่จะมองแต่ภาพที่พวกเขาต้องการเท่านั้น โดยการใช้อวัยวะตามความประสงค์ของตนและบ่อยครั้งเราพบว่าการกระทำบางอย่างของกลุ่มวัยรุ่น เช่น การแต่งกายตามแฟชั่น การทำศัลยกรรมตกแต่ง ทำไปเพื่อการดึงดูดเพศตรงข้าม (sex appeal) และการกระทำนี้อาจนำมาซึ่งการก่ออาชญากรรมในหลายรูปแบบ

ขณะเดียวกันหากผู้วิจัยจะนำเสนองานวิจัยนี้ในมิติของศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลนั้นได้อย่างเหมาะสม ศาสตร์ด้านนี้จึงพยายามทำการศึกษาทั้งพฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายในของบุคคล เนื่องจากนักจิตวิทยาเชื่อว่าพฤติกรรมทุกอย่างต้องมีสาเหตุ และสาเหตุเพียงประการเดียวอาจทำให้เกิดพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆมากมาย ในทำนองเดียวกันพฤติกรรมแต่ละรูปแบบที่แสดงออกมาย่อมเกิดมาจากหลายสาเหตุได้เช่นกัน (เต็มศักดิ์ คทวณิช 2546, 11-13) การทำความเข้าใจในเรื่องของจิตวิญญาณของมนุษย์จึงกลายเป็นเครื่องบ่งชี้ของการทำความเข้าใจว่าเหตุใดมนุษย์จึงแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันในสถานการณ์เดียวกัน รวมถึงการศึกษาสภาวะจิตใจของมนุษย์ที่แตกต่างจากผู้อื่นเพื่อทำการรักษา

ท้ายที่สุดแล้วไม่ว่าจะเป็นในมุมมองของแพทย์หรือนักจิตวิทยาที่ตาม การศึกษาเกี่ยวกับร่างกายของมนุษย์ก็กลับกลายเป็นการศึกษาเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง ที่แยกออกจากกันอย่างสิ้นเชิงโดยไม่เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างร่างกายและตัวตนของบุคคล จุดมุ่งหมายมีเพียงอย่างเดียวคือเพื่อทำการรักษาตามอาการให้มนุษย์กลับมาเป็น “ปกติ” ตามคำนิยามของสังคมว่าคนปกติจะต้องเป็นเช่นไร โดยคนที่มีร่างกายแตกต่าง เจ็บป่วย หรือพิการ คนที่มีภาวะบกพร่องทางจิตจะถูกสังคมจัดให้อยู่ในกลุ่มของผู้ที่เรียกว่า “ไม่ปกติ” สำหรับตัวของผู้วิจัยเองกลับมีความเห็นว่าร่างกายและตัวตนเป็นสองส่วนที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างแนบชิดและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาทั้งตัวตนของเด็กและเยาวชนชายพร้อมกับการแสดงพฤติกรรมทางกายซึ่งมีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของพวกเขา และมีส่วนสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนเจตคติของพวกเขาในขณะที่เข้ารับการศึกษา รวมถึงสภาวะการณ์หลังจากที่พวกเขาได้รับอนุญาตให้กลับบ้านซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับระบบสังคม

เนื่องจากร่างกายของมนุษย์ถูกมองว่าเป็นทุนทางกายภาพอย่างหนึ่งดังที่ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ซึ่งให้เห็นถึงความสำคัญของร่างกายในระบบทุนนิยมและได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการผลิตซ้ำทางสังคม ที่ให้ความสำคัญต่อร่างกายในฐานะเป็นแหล่งบรรจุคุณค่าทางสัญลักษณ์ โดยเน้นกระบวนการที่ทำให้ร่างกายมีสภาพกลายเป็นสินค้า (commodification) ในสังคมสมัยใหม่จากร่างกายที่มีส่วนร่วมในการสร้าง การสืบทอดความแตกต่างและไม่เท่าเทียมกันในสังคมทำให้ร่างกายมีตราของชนชั้นประทับอยู่ เนื่องมาจากปัจจัยสามประการที่คนจะพัฒนาร่างกายไปในทางที่ได้รับความนิยมไม่เท่ากันและทำให้ความไม่เท่าเทียมกันของสังคมเป็นเรื่องธรรมชาติ ประการแรกคือตำแหน่งทางสังคม (social location) ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางวัตถุต่างๆ ในชีวิตประจำวันประการที่สองคือที่อยู่ทางสังคม (habitus) ได้แก่ ศักยภาพ ความสามารถของร่างกาย ที่หล่อหลอมให้คนตอบโต้ต่อสถานการณ์ที่แวดล้อมทั้งที่คุ้นเคยและเป็นของใหม่และประการที่สามคือ พัฒนาการของรสนิยม (taste) ได้แก่ การเข้าไปเป็นเจ้าของวิถีชีวิตบางแบบที่พิเศษ ตามเงื่อนไขทางวัตถุ (สิริลักษณ์ คชนิล 2553, ออนไลน์)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องย้อนกลับมาถามตนเองว่า ภายใต้สังคมแบบทุนนิยมเช่นนี้มีแรงกระทำต่อร่างกายของมนุษย์อย่างไรบ้าง เพราะผลของแรงกระทำดังกล่าวมีนัยสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชน ข้างต้นผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วว่าร่างกายคือลักษณะทางกายภาพที่เราสามารถมองเห็นหรือสัมผัสได้ ขณะที่ตัวตนเป็นเรื่องของนามธรรม เช่น เจตคติ ทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิด ที่แสดงออกมาผ่านพฤติกรรมของบุคคล เนื่องจากระบบทุนนิยมมีส่วนอย่างสำคัญต่อความเป็นตัวตนและร่างกายของคนทุกคน ทั้งยังสามารถทำให้ร่างกายของเราเปลี่ยนแปลงไปอย่างหลากหลายตามค่านิยมของตัวตน ในขณะที่ระบบดังกล่าวได้เข้ามามี

อิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เด็กและเยาวชนที่ไม่ได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างเหมาะสมจึงยินยอมที่จะให้ร่างกายของตนเองกลายเป็นวัตถุชนิดหนึ่งที่ต้องเดินตามผู้มีอำนาจ เนื่องจากเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงกระแสสังคมดังกล่าวได้ พวกเขาจึงตกอยู่ในสถานะจำยอมและกระทำการบางอย่างเพื่อให้ตนเองมีชีวิตรอดหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งการตอบสนองความต้องการของตนตามค่านิยม/วัฒนธรรมของสังคม

ขณะเดียวกันการกดบังคับของวัฒนธรรมทางสังคมที่มากเกินไปจนเกินไปได้ทำให้เด็กและเยาวชนบางกลุ่มพยายามผลักดันตนเองให้หลุดพ้นจากการครอบงำของสังคม ด้วยการต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิอันชอบธรรมของกลุ่มคนที่ถูกสังคมมองว่าไม่ปกติ เนื่องจากผู้คนสมัยใหม่จำนวนมากมองร่างกายของตนในฐานะโครงการอย่างหนึ่งที่ต้องทำให้สำเร็จลุล่วงร่างกายจึงเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งตัวตนของผู้ครอบครอง และสิ่งเหล่านี้สามารถพบเห็นได้ทั่วไปทั้งในโลกของความเป็นจริงและในโลกของจินตนาการ เพราะนอกจากจะสื่อถึงอัตลักษณ์ของผู้ครอบครองแล้วยังมีส่วนผลักดันให้เจ้าของมีอำนาจต่อรองในปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพิ่มขึ้นด้วย (ศิริลักษณ์ คชนิล 2553, ออนไลน์) ผู้วิจัยจึงมองว่าร่างกายและตัวตนของปัจเจกบุคคลได้กลายเป็นเสมือนอาวุธชนิดหนึ่งที่เขา/เธอใช้เพื่อบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของตน และเป็นเสมือนเครื่องมือที่ใช้ในการต่อรองหรือสร้างปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน เพื่อความเป็นหนึ่งเดียวเด็กและเยาวชนที่มีความคิดคล้ายคลึงกันจึงแสดงออกถึงความเป็นพวกพ้องผ่านทางร่างกายหรือการแสดงตัวตน เช่น การสักสัญลักษณ์เฉพาะกลุ่ม การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ หรือการรวมกลุ่มวัยรุ่นที่มี life style แบบเดียวกัน เป็นต้น

ปัจจุบันคนในสังคมตะวันตกจึงมีแนวโน้มจะมองร่างกายในฐานะหน่วย (entity) ซึ่งอยู่ในกระบวนการของการกลายเป็นบางสิ่งบางอย่าง หรือเป็นโครงการ (project) ซึ่งหมายถึงว่าร่างกายมิใช่สิ่งที่สร้างมาสำเร็จเรียบร้อยแล้ว แต่อยู่ในภาวะของการที่กำลังเปลี่ยนไปเป็นสิ่งอื่นไม่มีวันจบสิ้น คนจึงมองร่างกายเป็นเสมือนโครงการที่จะต้องมีการพัฒนาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ หรือที่เรียกว่า the body project เพื่อให้ร่างกายบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา และเป็นการสื่อถึงความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ (identity) ของปัจเจกบุคคลที่เป็นเจ้าของร่างกายแต่ละร่าง (สายพิณ สุพุทธมงคล และคณะ 2541, 17) นักสังคมศาสตร์หรือนักมานุษยวิทยา จึงพยายามศึกษาถึงวิธีการที่จะทำให้อัตลักษณ์และตัวตนของมนุษย์ถูกพัฒนาไปพร้อมๆ กัน และพยายามค้นหาแนวทางที่จะทำ ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ หรือแม้กระทั่งมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เพราะทั้งหมดนี้ล้วนมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันและผลจากการกระทำหนึ่งอาจส่งผลไปยังสิ่งอื่นๆ ได้อีกมากมาย

แมรี ดักลาส (Mary Douglas) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษได้ให้ความสนใจกับร่างกายที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับระบบของสังคมผลงานชิ้นหนึ่งของเธอในหนังสือ *Natural Symbols* (สัญลักษณ์ธรรมชาติ) ซึ่งกล่าวถึงความคิดเรื่องร่างกายโดยตรง ดักลาสเสนอว่าร่างกายคือภาพปรากฏของระบบสังคมและร่างกายสังคมเป็นตัวกำหนดการรับรู้เกี่ยวกับร่างกายในทางกายภาพ ด้วยเหตุนี้การควบคุมร่างกายจึงเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นการควบคุมทางสังคม และความคิดเกี่ยวกับร่างกายก็มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความคิดเกี่ยวกับสังคม และด้วยเหตุนี้เราจึงเห็นกลุ่มบางกลุ่มในสังคมมีแนวโน้มที่จะมองและจัดการร่างกายให้สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมของพวกเขา/เธอ หากเราย้อนกลับไปดูในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติจะพบว่าผู้หญิงถูกมองว่าด้อยกว่าผู้ชาย แต่ความด้อยกว่าก็มิได้เกิดจากร่างกาย ร่างกายนั้นมิใช่ไม่สำคัญแต่สิ่งที่สำคัญกว่าคือความสามารถในฐานะผู้รับและให้กำเนิดความหมายต่างๆ ทางสังคม (สายพิณ สุพุทธมงคล และคณะ 2541, 21,26-28)

ความเชื่อมโยงระหว่างร่างกาย ตัวตน และสังคมที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยคิดถึงแนวคิดหนึ่งของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ในประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของวาทกรรมจากร่างกายที่เป็นเนื้อหนังมังสาไปสู่ร่างกายที่ถูกกำกับด้วยจิต (mindful body) เห็นได้จากการศึกษาเรื่องการลงทัณฑ์ของระบบคุกในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่รัฐนำร่างกายของผู้กระทำความผิด ไปไว้ในสถาบันซึ่งมีการจัดการอย่างเป็นวิทยาศาสตร์เพื่อเข้าถึงจิตของผู้กระทำความผิด ความคิดเรื่องนี้เห็นได้จากพานอปติคอน (panopticon) หรือคุกที่ออกแบบโดยเจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) ในพานอปติคอนเขาได้ออกแบบให้ห้องขังนักโทษถูกจัดเรียงเป็นวงกลม มีหอสังเกตการณ์อยู่ตรงกลาง ทำให้ผู้คุมสามารถมองเห็นนักโทษทุกคนได้อย่างทั่วถึง โดยที่นักโทษไม่มีโอกาสรู้ว่าเขาถูกจับตามองอยู่หรือไม่ ซึ่งคุกในลักษณะนี้ทำให้อำนาจในการควบคุมได้ถูกถ่ายโอนจากผู้คุมและรัฐไปยังตัวนักโทษเอง เขาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะควบคุมตนเอง การควบคุมแบบนี้ยังแผ่ขยายไปยังโรงเรียน โรงงานอุตสาหกรรม หรือโรงพยาบาล เพื่อให้สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของผู้ที่อยู่ภายในและทำให้สังเกตการณ์เคลื่อนไหวได้อย่างชัดเจน

ฟูโกต์ให้เหตุผลว่าการควบคุมด้วยวิธีนี้เป็นารควบคุมร่างกายมนุษย์ด้วยวินัยของสังคม โดยใช้หลักคุณค่าชุดหนึ่งให้สมาชิกยึดถือ เช่น ระเบียบวินัย ความมีประสิทธิภาพ การทรมาน การกำหนดวินัยจึงเป็นการแสดงออกของอำนาจ (สายพิณ สุพุทธมงคล และคณะ 2541, 30 ; สุรางค์ จันทวานิช 2551, 279 ; ธีรยุทธ บุญมี 2551, 193-194) จากแนวคิดข้างต้นทำให้เราเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างร่างกาย ตัวตน และระบบสังคม ดังนั้นเมื่อร่างกายและตัวตนมีความสัมพันธ์กับอำนาจและระบบสังคม ปัจเจกบุคคลจึงจำเป็นต้องสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตนเพื่อให้แตกต่างจากบุคคลอื่น หรือการกำหนดบทบาทและตำแหน่งหน้าที่ให้กับตนเองเพื่อความอยู่รอด ในทุกสังคมร่างกายของมนุษย์จึงตกอยู่ในบ่วงของอำนาจสารพัดชนิดที่คอยบีบคั้น ห้ามปราม

และผูกมัดมันไว้เสมอ การควบคุมในลักษณะใหม่เป็นการบังคับอย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดหย่อน โดยใส่ใจกับกระบวนการของกิจกรรมมากกว่าจะให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ มีการสร้างกฎระเบียบ ที่จัดวางตารางให้กับเวลา พื้นที่ และการเคลื่อนไหวอย่างถี่ถ้วนที่สุด (ทองกร โภคธรรม, ผู้แปล 2547, 6-7) โดยที่เราไม่รู้เลยว่าร่างกายกำลังถูกควบคุมด้วยระเบียบวินัยที่ผู้มีอำนาจเหนือกว่าสร้างขึ้น เนื่องจากการควบคุมดังกล่าวได้ถูกเปลี่ยนผ่านจากที่บุคคลภายนอกเป็นผู้ควบคุมแต่ในขณะนี้จิตใต้สำนึกของเราเองได้กลายเป็นผู้ควบคุมตัวมันเองไปเสียแล้ว ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยเห็นว่าการกำหนด บทบาทให้ตนเองหรือการสร้างอัตลักษณ์จำเป็นต้องเกิดขึ้นควบคู่กับการควบคุมตนเอง หรือการเชื่อในอำนาจแห่งตน เนื่องจากสองส่วนนี้จะเป็นพลังที่ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถเอาตัวรอดและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้

นอกจากนี้ฟูโกต์ยังมองว่าการนำระเบียบวินัยเข้ามาใช้ในสังคมมีเป้าหมายหลัก เพื่อเพิ่มพูนความสามารถของร่างกายของตนเอง ระเบียบวินัยได้อุบัติขึ้นอย่างแท้จริงในประวัติศาสตร์เมื่อเทคนิคเกี่ยวกับร่างกายได้ก่อกำเนิดขึ้น เทคนิคดังกล่าวมิได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อเพิ่มทักษะของร่างกายหรือเพื่อให้ร่างกายถูกควบคุมได้มากขึ้นแต่เป็นการก่อรูปความสัมพันธ์ชนิดหนึ่งซึ่งยิ่งร่างกายเชื่อฟังการควบคุมมากเท่าใดก็จะเป็นประโยชน์ได้มากเท่านั้น รวมถึงในทางกลับกันด้วยจึงได้เกิดแนวการใช้อำนาจแบบบังคับซึ่งมุ่งจัดการกับร่างกายมนุษย์ อาทิ กิริยา พฤติกรรมทั้งหลายของร่างกายนั้น กายมนุษย์ถูกดัดเข้าไปในเครื่องจักรกลแห่งอำนาจที่ทำการคู่ยกัน รื้อแยกและประกอบขึ้นมาใหม่ “กายวิภาคทางการเมือง” ซึ่งมีลักษณะเป็น “กลศาสตร์แห่งอำนาจ” ด้วยเช่นกันกำลังถือกำเนิดขึ้น การครอบงำนี้มีไว้เพื่อให้ร่างกายเพียงแต่กระทำในสิ่งที่เรามุ่งหมาย แต่เพื่อให้ร่างกายนั้นดำเนินปฏิบัติการอย่างที่เราต้องการด้วยความรวดเร็วและประสิทธิภาพที่ได้กำหนดไว้โดยอาศัยเทคนิคต่างๆ ระเบียบวินัยจึงผลิตร่างกายที่เชื่อฟังและได้รับการฝึกฝน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการบังคับด้วยระเบียบวินัยได้ผูกมัดประสิทธิภาพที่สูงขึ้นกับอำนาจ บังคับบัญชาที่เพิ่มขึ้นเอาไว้ด้วยกันในร่างกายมนุษย์ (ทองกร โภคธรรม, ผู้แปล 2547, 8-9) แม้ว่าฟูโกต์จะไม่เห็นด้วยกับการที่ร่างกายต้องตกอยู่ภายใต้การกดบังคับ ระเบียบวินัยต่างๆ และการเปลี่ยนร่าง ให้กลายเป็นร่างกายที่อ่อนน้อมง่าย (docile body) แต่ถึงกระนั้นการดำรงชีวิตภายใต้ระบบสังคม มนุษย์คงมีอาจปฏิเสธการอยู่ภายใต้อำนาจดังกล่าว หากแต่มนุษย์จำเป็นต้องรู้จักปรับเปลี่ยนตัวตน ให้สอดคล้องกับระบบสังคมเพื่อให้ตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่รอดในสังคมได้

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาของวาทกรรมอันเกิดจากความพยายามของรัฐที่จะมีอำนาจเหนือชีวิตและสวัสดิการของประชาชน รวมถึงความสนใจต่อสภาวะการณ์เจริญพันธุ์ สุขภาพและความเจ็บป่วย อาหารการกินและอุปนิสัย ฯลฯ ของประชาชน ในขณะที่การลงโทษในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นเรื่องของการกดบังคับและการกำจัดร่างกายที่เป็นภัย คุกคามภัยใหม่กลับ

ให้ความสนใจและพยายามหาหนทางกระตุ้นให้นักโทษมีชีวิตที่ “เป็นประโยชน์” และเป็นทรัพยากรที่มีค่าต่อกระบวนการผลิต (สายพิณ สุพุทธมงคล และคณะ 2541, 31) เพื่อให้คนกลุ่มนี้สามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตนเอง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชาติต่อไปในอนาคต ผู้วิจัยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมจากการกดบังคับบุคคลที่ถูกสังคมนิยามว่าแตกต่างหรือไม่ปกติ มาเป็นการเห็นคุณค่าในตัวคนของมนุษย์ด้วยกันจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนเหล่านี้มีกำลังใจที่จะกลับมาเย็นหยัดและใช้ชีวิตได้อย่างภาคภูมิใจ และงานวิจัยนี้อาจสะท้อนแง่มุมบางประการของสังคมในการพยายามปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดให้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขอีกครั้ง โดยผ่านการควบคุมร่างกายด้วยระเบียบวินัย การฝึกวิชาชีพหรือกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงบวกเสียใหม่ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการใช้ชีวิตของพวกเขาในอนาคต

การสร้างตัวตนของเด็กและเยาวชนผ่านความรู้หลังสมัยใหม่

มนุษย์มีการสร้างความรู้และความจริงแตกต่างกัน ในศตวรรษที่ 19 นักสังคมศาสตร์เริ่มมีการวิพากษ์วิจารณ์ต่อต้านความรู้และความจริงที่พวกเขาเห็นว่าเป็นการกดขี่ ครอบงำ และใช้อำนาจบังคับให้คนในสังคมเชื่อ ปฏิบัติ หรือมีพฤติกรรมไปในทิศทางเดียวกัน เราจึงคุ้นชินกับคำว่า “หลังสมัยใหม่ (postmodern)” มากขึ้น ปัจจุบันมโนทัศน์ดังกล่าวแพร่หลายเป็นอย่างมากในวงวิชาการด้านสังคมศาสตร์ แม้ว่าความหมายของแนวคิดแบบหลังสมัยใหม่ดูเหมือนจะไม่ชัดเจนนัก อาจเป็นเพราะแนวคิดดังกล่าวไม่เชื่อมั่นในความหมายใดความหมายหนึ่งแต่เปิดกว้างสำหรับการตีความด้วยตัวของปัจเจกบุคคลเอง ยุคหลังสมัยใหม่จึงทำให้เรามีความรู้สึกต่อความเป็นจริงว่าเป็นเพียงภาพลักษณ์ (image) และมีความรู้สึกต่อเวลาว่ามีลักษณะแยกแตก (fragmentation of time) เวลาปัจจุบันเป็นช่วงเวลาที่ดำเนินไปอย่างไม่มีการสิ้นสุด ยุคหลังสมัยใหม่จึงเป็นตรรกะทางวัฒนธรรมของยุคทุนนิยมตอนปลาย (จันทน์ เจริญศรี 2544, 10-12) ที่คนในสังคมจะต้องเรียนรู้ทุกอย่างด้วยตนเอง ทำการวิพากษ์และเลือกบางสิ่งบางอย่างที่เหมาะสมกับตนเอง

เนื่องจากยุคหลังสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับการผลิตสินค้าสารสนเทศ อันนำไปสู่ความดกคั่งของวัฒนธรรมเชิงสัญลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สังคมของเราก้าวเข้าสู่สังคมของการบริโภคนิยม การบริโภคของคนในสังคมแบบนี้ได้ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบใหม่ เอกลักษณ์ หรือภาพลักษณ์แบบใหม่ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมแบบหลังสมัยใหม่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของค่านิยม สินค้า ทักษะคติ ทำให้สรรพสิ่งในสังคมไม่มีความมั่นคงและพร้อมที่จะแตกสลายได้ทุกเมื่อ (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร 2549,12 ; จันทน์ เจริญศรี 2544, 13)

ข้อค้นพบอย่างหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นได้จากสังคมแบบบริโคโนนิยมนำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากคือ รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ต้องมีการแข่งขันตลอดเวลา โดยเฉพาะในกลุ่มของวัยรุ่นเรามักจะเห็นวัยรุ่นทั้งชายและหญิงออกมาใช้ชีวิตนอกร้าน กล้าแสดงออกมากขึ้น หรือทำในสิ่งที่คนในยุคก่อนหน้านี้ไม่กล้าที่จะทำ รวมถึงการรับวัฒนธรรมจากต่างชาติที่เปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของเราไปอย่างสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหารการกิน การแต่งกาย หรือการเปลี่ยนไปใช้ชีวิตแบบวัฒนธรรมตะวันตกทั้งหมดนี้อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากความทันสมัยหรือโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้เกิดการผลิตอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมา ทั้งยังส่งผลโดยตรงต่อระบบเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เช่น การบริโภคอาหารขยะ การใช้สินค้าแบรนด์เนม หรือการสร้างภาพลักษณ์ให้สินค้าดูน่าเชื่อถือ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนทำให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนทั่วโลกเปลี่ยนไป โดยการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ด้วยอัตลักษณ์ใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นให้คนในสังคมดำเนินชีวิตไปเช่นนั้น (Woodward 1997, 16)

ผลของการเปลี่ยนโลกทัศน์และการวิพากษ์ความรู้แบบสมัยใหม่ของแนวคิดหลังสมัยใหม่ ทำให้เราพบว่าสังคมในยุคปัจจุบันมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่วิกฤตสองประการดังที่ เดนซินและลินคอล์นเรียกว่า วิกฤตเชิงซ้อน (double crisis) อันประกอบไปด้วยวิกฤตของความเป็นตัวแทนและวิกฤตของความชอบธรรม (จันทน์ เจริญศรี 2544, 19) เมื่อมองดูสังคมในปัจจุบันเราจึงเห็นว่าทุกอย่างล้วนถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวทางการเมือง ภาพตัวแทนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวงการบันเทิงและสื่อต่างๆ ที่นับวันจะยิ่งมอมเมาเยาวชน หรือแม้กระทั่งโลกของอินเทอร์เน็ตก็ถูกสร้างให้กลายเป็นภาพตัวแทนของการนำเสนอ เรือนร่างจนกลายเป็นต้นเหตุของการก่ออาชญากรรม เด็กและเยาวชนที่ขาดวิจารณญาณหรือรู้ไม่เท่าทันจึงมักจะตกเป็นเหยื่อของกลุ่มมิจฉาชีพดังที่พบเห็นตามข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ เด็กและเยาวชนในยุคหลังสมัยใหม่จึงตกอยู่ในภาวะของความเสี่ยงที่จะเป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำในเวลาเดียวกัน ความตระหนักถึงสภาพสังคมแห่งความเสี่ยงทำให้การพัฒนาทักษะชีวิตถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน เพื่อให้พวกเขาสามารถรู้เท่าทันและป้องกันตนเองจากความเสื่อมของสังคมได้

จากสถานการณ์ดังกล่าวสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนต้องตกอยู่ในสภาพความเสี่ยง ในที่นี้ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องของภาษาเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์และนับได้ว่าเราทุกคนเริ่มเรียนรู้ภาษามาตั้งแตอยู่ในครรภ์ของแม่ เนื่องจากการพูดคุย ความคิด หรืออารมณ์ของแม่ขณะตั้งครรภ์จะถูกส่งต่อไปยังทารกและฝังแน่นอยู่ในจิตใต้สำนึกของเขา ดังนั้นภาษากับความคิดของมนุษย์จึงเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งความคิดของเรามักจะถูกส่งออกมาทางภาษาแบบใดแบบหนึ่งเสมอ ดังที่ฌาคส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida) นักปรัชญาคน

สำคัญคนหนึ่งในยุคหลังสมัยใหม่ได้เสนอแนวคิดที่เผยให้เห็นธรรมชาติอันไม่แน่นอนของภาษาไว้ว่า ภาษาไม่ได้มีความหมายโดยสมบูรณ์ในตัวเองแต่อาศัยตรรกะของความแตกต่างและการชะลอที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจในการสื่อสาร ดังนั้นภาษาจึงไม่ได้เพียงแค่สะท้อนความเป็นจริงอย่างง่าย ๆ แต่ภาษาในตัวของมันเองมีส่วนในการสร้างความเป็นจริงด้วย (จันทน์ เจริญศรี 2544, 20 ; ธีรยุทธ บุญมี 2551, 24) เรื่องของภาษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในการดำรงชีวิต ทั้งในส่วนที่เป็น วจนภาษาและอวจนภาษา เพราะบ่อยครั้งการสร้างภาษาที่บิดเบือนจากความจริงแม้เพียงเล็กน้อย อาจนำมาซึ่งปัญหาที่ร้ายแรงในสังคม เช่น การประท้วง การยกพวกตีกัน และความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ เป็นต้นและภาษายังเป็นที่มาของการสร้างวาทกรรมมากมายขึ้นมารอบงำความคิด ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติของมนุษย์ในสังคม

อย่างไรก็ตามยังมีนักคิดหลังสมัยใหม่อย่าง ลากอง (Lacan) มองว่ามนุษย์คือผู้ถูกกระทำ เนื่องจากอัตลักษณ์ของตัวตนเป็นสิ่งที่ไม่คงที่เขาคงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับจิตใต้สำนึกที่มีโครงสร้างคล้ายคลึงกัน โดยเขามองว่ามนุษย์ไม่ได้มีอำนาจเหนือตัวเอง ไม่ได้เป็นตัวของตัวเอง ไม่มีจิตสำนึกรู้และไม่มีเจตจำนงเสรี มนุษย์จึงมีลักษณะสามคนในร่างเดียว ได้แก่ หนึ่งมนุษย์คือความคิด ตัวตนของเรานั้น ได้มาจากการถ่ายแบบจากภาพของสิ่งอื่น เป็นจินตนาการหรือภาพแทนตัวเองที่อยาก让别人เห็น สองมนุษย์เป็นวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของมนุษย์ได้ถูกขัดเกลาให้เป็นสากลโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจึงทำให้มนุษย์ตกอยู่ในสภาพวัตถุและเป็นผู้ถูกกระทำผ่านวาทกรรมที่สังคมได้สร้างขึ้น ตัวตนของเราจึงไม่ได้เป็นของเราอีกต่อไปเพราะจิตใต้สำนึกของเราเต็มไปด้วยสิ่งอื่นที่ถูกยึดเยียดเข้ามา และสามคือมนุษย์ที่อยู่ในปรารถนา การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ได้ผลักดันให้มนุษย์แปลกแยกจากธรรมชาติที่แท้จริงมากขึ้นเรื่อยๆ อัตลักษณ์เก่าจึงถูกปฏิเสธและถูกเก็บกดไว้ในจิตไร้สำนึก (นรชิต จิรสถธรรม 2552, 29-32) จากทัศนะของลากองทำให้เรารู้ว่าตัวตนของมนุษย์นั้น ไม่ได้เป็นนายของตนเองแต่ตัวตนของเรา จำเป็นจะต้องเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมและสังคมตลอดเวลา บ่อยครั้งร่างกายและตัวตนของเราจึงถูกกดบังคับให้ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของสังคม ซึ่งในที่นี่การกระทำใดๆของเราจึงมักถูกจับจ้องและจ้องมองจากคนในสังคมอยู่เสมอการแสดงตัวตนของเด็กและเยาวชนจึงถูกสร้างขึ้นจากภาพตัวแทนที่เขาต้องการ让别人เห็นและกระบวนการขัดเกลาจากสิ่งแวดล้อมที่เขาอาศัยอยู่ นานวันเข้า สิ่งต่างๆ ที่พวกเขาได้เรียนรู้จะหล่อหลอมความเป็นตัวตนของพวกเขาและกลายเป็นอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลในที่สุด

ในทางกลับกันหากอัตลักษณ์ที่เด็กและเยาวชนสร้างขึ้น ไม่สอดคล้องกับค่านิยม วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางสังคม ผลที่ตามมาคือการสร้างความแปลกแยกระหว่างตัวตนของพวกเขา กับสังคมที่อยู่แวดล้อมข้างต้น ผู้วิจัยได้อธิบายถึงความเชื่อมโยงของภาษากับการสร้างอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล ซึ่งเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ภาษาที่อยู่ล้อมรอบตัวของมนุษย์และหลอมรวมจนกลายเป็นการสร้างตัวตนขึ้นมา ดังนั้นมิติของอัตลักษณ์จึงมีความเกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ เนื่องจากอัตลักษณ์คือการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวตนของกลุ่มคนหรือปัจเจกบุคคล การแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์จึงเกิดขึ้นจากการที่มีปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อกันระหว่างขั้วสองขั้ว ด้านหนึ่งอัตลักษณ์คือ “ความเป็นปัจเจก” ที่เชื่อมต่อกับสัมพันธ์กับสังคม (social aspect) สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และระบบคุณค่าที่ติดมากับ ความเป็นพ่อ ความเป็นเพื่อน ความเป็นสามี-ภรรยาความเป็นศิษย์-อาจารย์ ในมิตินี้อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ (symbolic aspect) ด้วย เพราะการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆ ดังกล่าวกระทำผ่านระบบสัญลักษณ์หลากหลายแบบ อีกด้านหนึ่งอัตลักษณ์ก็เกี่ยวกับ มิติภายในของความเป็นตัวเราอย่างมากทั้งในด้านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เพราะมนุษย์ให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับตนเองในกระบวนการที่เขาสัมพันธ์กับโลก (psychological and subjective aspect) และในส่วนของตัวตนที่ซ้อนทับกันอยู่ ดังนั้นจึงมีการจัดแบ่งประเภทของอัตลักษณ์เป็น 2 ระดับคือ ระดับอัตลักษณ์ส่วนบุคคล (personal identity) และระดับอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) (อภิญา เพ็องฟูสกุล 2546, 5-6)

อัตลักษณ์จึงเกิดขึ้นทั้งจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างบุคคลในสังคมและภายในตัวของบุคคลเอง ในแต่ละบุคคลอาจมีอัตลักษณ์ที่หลากหลายแต่จะมีการเลือกเอาเพียงอัตลักษณ์ใด อัตลักษณ์หนึ่งที่ตนยอมรับเพื่อนำมาใช้ภายใต้เงื่อนไขของบริบทในแต่ละช่วงเวลาหรือสถานที่ อัตลักษณ์จึงอาจถูกกำหนดได้ทั้งจากบุคคลเป็นผู้กำหนดตนเองหรือถูกกำหนดจากตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของบุคคลนั้นๆ ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องของอัตลักษณ์ในสังคมไทยกำลังได้รับความสนใจอย่างมากและมีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาไว้หลายแง่มุมด้วยกัน อาทิเช่น อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของผู้พลัดถิ่น ซึ่งเป็นการศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี หรือความเชื่อของกลุ่มคนที่ต่างเชื้อชาติกัน อัตลักษณ์ทางจิตรกรรม ที่ทำให้เราเห็นถึงความแตกต่างของศิลปะในแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งงานศิลปะดังกล่าวทำให้เราเข้าใจวิถีคิด ความเชื่อ และการดำรงชีวิตของคนในอดีตมากขึ้น หรือแม้กระทั่งอัตลักษณ์ทางการเมืองที่ทำให้เราเห็นจุดยืนของกลุ่มทางการเมืองแต่ละกลุ่ม และความเชื่อมโยงของนโยบายกับการพัฒนาสังคม หรืออัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลผ่านการแสดงตัวตนในรูปแบบต่างๆ เช่น การสัก การแต่งกาย การต่อสู้เพื่อให้ตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม เป็นต้นการศึกษาอัตลักษณ์ในมิติต่างๆ ข้างต้นโดยภาพรวมแล้วคือการสะท้อนให้เห็นถึง อุดมคติ ความคิด ค่านิยมและวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม

นอกเหนือจากอัตลักษณ์ทางสังคมวิทยาแล้ว ศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาได้ให้ความสำคัญกับการก่อรูปของอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลเช่นกัน ซึ่งมีนักจิตวิทยาหลายท่านพยายามศึกษาเพื่อทำความเข้าใจการสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าว อาทิเช่น ซิกมันด์ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้เสนอแนวความคิดการก่อรูปของอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลโดยวางบนฐานของอัตลักษณ์ทางเพศ สำหรับฟรอยด์แม้ว่าลักษณะทางกายภาพจะเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดให้มาก็จริงแต่อัตลักษณ์ทางเพศก่อตัวขึ้นมาจากโครงสร้างจิตวิทยา สามระดับคือ Id Ego และSuperego ซึ่งฟรอยด์มองว่าบุคลิกภาพของปัจเจกเป็นกระบวนการแห่งความขัดแย้งของโครงสร้างทางจิตทั้งสามระดับนี้ ในขณะที่แนวคิดของอีริกอีริกสัน (Erik Erikson) มีความแตกต่างออกไปตรงที่เขาเลือกใช้คำว่าอัตลักษณ์แทนคำว่าบุคลิกภาพและเน้นที่บทบาทของ Ego มากกว่าบทบาทของจิตสำนึกในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งชี้ว่าเขาให้ความสำคัญกับกระบวนการของจิตสำนึก และมีนัยของการเน้นเสรีภาพในการเลือกของปัจเจก ดังนั้นปัจเจกแต่ละคนจึงต้องรับผิดชอบต่อทางเลือกในชีวิตและรูปแบบอัตลักษณ์ที่ตนเลือกจะเป็น อัตลักษณ์ของอีริกสันจึงเน้นบูรณาการและคุณภาพของพลังที่ขัดแย้งกัน อัตลักษณ์จึงเป็นความต่อเนื่องของคุณสมบัติที่เป็นเอกลักษณ์ของคนๆ หนึ่ง ทำให้เกิดความรู้สึกว่าอัตลักษณ์คือแก่นแกนของบุคคลและเป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ที่สมดุลและสอดคล้องระหว่างปัจเจกกับสังคม (อภิญาเพื่องฟูสกุล 2546, 15-19)

ดังนั้น งานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงมีเป้าประสงค์ที่จะนำเสนออัตลักษณ์ในแง่มุมของปัจเจกบุคคลที่มีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางสังคมซึ่งซ้อนทับกันอยู่ของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดกับการสร้างตัวตนในเชิงบวกเพื่อให้ตนเองสามารถมีที่ยืนในสังคมและรอดพ้นจากวาทกรรมของสังคมที่มีทัศนคติในเชิงลบกับพวกเขา ดังงานวิจัยเรื่อง“บทนำสู่ความปกติ/ไม่ปกติ” ที่พบว่าสังคมสมัยใหม่ได้ทำให้ผู้คนเป็นปัจเจกบุคคลเชิงประชากรที่ต้องเคารพบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งก็คือความปกติที่สังคมสมัยใหม่กำหนด อำนาจของความปกติได้ปรากฏผ่านระเบียบวินัยร่วมกับอำนาจอื่นๆ อย่างกฎหมาย คำพูด ดัชนี หรือประเพณี (ดุยฉวี วรรณกรรมดุยฉวี 2552, 225) เด็กและเยาวชนที่แสดงอัตลักษณ์ของตนเองแตกต่างจากอัตลักษณ์ที่สังคมคาดหวังจึงมักมีปัญหาในเรื่องการปรับตัวเนื่องจากอัตลักษณ์ทางสังคมมีผลต่อความเป็นอยู่ของปัจเจกบุคคล เพราะสังคมจะให้คุณค่าหรือความสำคัญกับผู้ที่เป็สมาชิกของกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันก็จะไม่สนใจใยดีกับผู้ที่ถูกเบียดขับให้ออกไปจากกลุ่มตามเงื่อนไขที่กลุ่มได้กำหนดไว้ เมื่ออัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของกลุ่มที่เขาอยู่ (Deaux 2000, 5)

การพัฒนาทักษะชีวิตจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ อีกทั้งการปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกยังมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับการสร้างอัตลักษณ์ของพวกเขา เพราะหากพวกเขาสามารถเข้าใจตัวตนของตนเอง มีเจตคติที่ดีกับตนเองและผู้อื่น พวกเขาจะสามารถสร้างอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางสังคมได้ในที่สุด และเพื่อให้สังคมเปลี่ยนวิธีมองที่มีต่อบุคคลกลุ่มนี้เสียใหม่จากผู้กระทำผิดหรืออาชญากร เป็นเพียงเด็กและเยาวชนที่หลงผิดไปชั่วขณะ ซึ่งอาจทำให้คนในสังคมเข้าใจและให้อภัยเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดได้ง่ายขึ้น (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร 2549,176) เนื่องจากการกำหนดอัตลักษณ์เกิดขึ้นบนกระบวนการคิดเกี่ยวกับระบบของความแตกต่าง ระบบของความหลากหลาย และการตั้งคำถามว่าอัตลักษณ์ที่สร้างขึ้นนั้นมีความเชื่อมโยงกับสังคมอย่างไร โดยเฉพาะการใช้อำนาจเข้าครอบงำความคิดของคนในสังคมหรือการสร้างวาทกรรมให้เด็กและเยาวชนที่ผ่านการเข้ารับการฝึกอบรมให้กลายเป็นบุคคลที่น่ารังเกียจ เป็นพวกอันธพาล ยิ่งกลายเป็นการผลิตซ้ำความแตกต่างหรือสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมเพื่อแบ่งแยกให้พวกเขาไม่มีที่ยืนในสังคม

การสร้างอำนาจในรูปแบบนี้จึงเป็นหนึ่งในเทคนิคที่สำคัญของอำนาจในการสร้างอัตลักษณ์ให้แก่มนุษย์ซึ่งเรียกว่า “ปฏิบัติการแบ่งประเภท” (dividing practice) ตามแนวคิดของฟูโกต์ปฏิบัติการแบ่งประเภทก็คือวิถีทางของการจัดกระทำผ่านความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์กับความรู้อันพยายามทำตัวเองให้เป็นวิทยาศาสตร์ (pseudo-science) แล้วร่วมกันทำงานจนสร้างให้เกิดปฏิบัติการของการแยกออก (practice of segregation) และกีดกันให้ออกไปจากสังคม (social exclusion) ปฏิบัติการแบ่งประเภทจึงเป็นเทคนิคที่แยบยลของอำนาจในการสร้างความเป็นองค์ประธานให้แก่มนุษย์เพราะมันทำให้ผู้ถูกกระทำไม่รู้ตัวว่าตนเองกำลังถูกทำให้ต่าง (difference) จากความเหมือน (similarity) ของคนส่วนใหญ่ในสังคมจนหลงคิดไปว่าอัตลักษณ์ที่ตนเองเชื่อมั่นและยึดถืออยู่นั้นเกิดขึ้นจากการใช้ความรู้เกี่ยวกับตัวเอง (self knowledge) จนทำให้เราตัดสินใจกำหนดสร้างอัตลักษณ์ของตัวเองขึ้นมาเอง (Woodward 1997, 30, 36 อ้างถึงใน จิตติมา เจือไทย 2551, 16)

เทคนิคประการหนึ่งที่ทำให้ปฏิบัติการแบ่งประเภท (dividing practice) สามารถประสบความสำเร็จในการสร้างอัตลักษณ์ให้แก่มนุษย์เกิดขึ้นจากเทคนิคของการแบ่งแยกภายในตัวเรากับการแบ่งแยกตัวเราจากผู้อื่นอัตลักษณ์จึงถูกสร้างจากฐานคติของความเหมือน (similarity) และความต่าง (difference) แล้วแบ่งแยกมนุษย์ออกเป็นประเภทต่างๆ เช่นคนบ้ากับคนจิตปกติกคนป่วยกับคนมีสุขภาพแข็งแรงคนเลวกับคนดีหรือคนพิการกับคนปกติเป็นต้นในแง่ที่ผู้วิจัยเห็นว่าอัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์อีกอันหนึ่งซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามเสมอระบบคิดแบบคู่ตรงข้ามจึงเป็นแหล่งสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์เพราะการใช้คำที่ตรงข้ามนั้นมักถูกใช้ให้หน้าหนักที่แตกต่างกันเสมอจนทำให้องค์ประกอบหนึ่งในคู่ขัดแย้ง (dichotomy) ถูกทำให้มีคุณค่าหรือมีอำนาจ

มากกว่าองค์ประกอบอีกอันหนึ่งเสมอ ดังนั้นการเข้าใจวิถีทางในการกำหนดขอบเขตของความต่าง จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความเข้าใจในเรื่องอัตลักษณ์เพราะความต่างเป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขตของอัตลักษณ์หนึ่งจากอัตลักษณ์อีกอันหนึ่งจนทำให้การกำหนดขอบเขตของความต่างกลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการจัดประเภทให้แก่สรรพสิ่ง (Woodward 1997, 30, 36 อ้างถึงใน จิตติมา เจือไทย 2551, 16)

จากแนวคิดข้างต้นการจัดแบ่งประเภทของทัศนคติทางสังคม มีอิทธิพลต่อบุคคลไม่ว่าเขาจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ใดก็ตาม และการให้คุณค่าของความต่างเป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งที่บุคคลทุกคนต้องเรียนรู้ เนื่องจากบุคคลแต่ละคนให้คุณค่ากับบางสิ่งไม่เท่าเทียมกัน การใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดซึ่งเป็นเสมือนสังคมขนาดเล็กแห่งหนึ่ง จึงทำให้พวกเขาเลือกที่จะให้คุณค่ากับสิ่งที่ทำให้ตัวของเขาเองแตกต่างจากเพื่อนกลุ่มอื่น โดยการแสดงตัวตนออกมาในหลากหลายรูปแบบเพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งแห่งที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ การรวมตัวของเด็กและเยาวชนซึ่งมาจากภูมิหลังที่แตกต่างกันทำให้เด็กแต่ละคนเลือกให้คุณค่าผ่านการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตนหรือแสดงพฤติกรรมที่ผิดแปลกจากเพื่อนคนอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคคลสามารถแสดงตัวตนได้ผ่านกิริยาท่าทาง ภาพลักษณ์ และการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม การนำตัวเองเข้าสู่กระบวนการทางสังคมแห่งนี้ยังเป็นการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของพวกเขา และเป็นการแสดงออกถึงสิ่งอื่นๆที่พวกเขาคิดจะแสดงออกมา การที่เด็กและเยาวชนกำหนดตำแหน่งแห่งที่ให้กับตนเองได้ยังช่วยให้พวกเขาสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ดีกว่า และทำให้เราเห็นความเป็นตัวตนของพวกเขาได้จากการดำเนินชีวิตประจำวัน (Hewitt 1997, 49-50) เพื่อให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่จำกัดและเพื่อเป็นการต่อรองการได้มาซึ่งอิสรภาพบนพื้นที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน รวมถึงการป้องกันตนเองจากสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาดำรงอยู่และได้รับอนุญาตให้กลับบ้านเร็วที่สุด

อย่างไรก็ตามการปรับตัวและทำให้ตัวเองอยู่ได้อย่างปลอดภัยพวกเขาจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมขนาดเล็กนี้ด้วยเช่นกัน ซึ่งในทัศนะนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการเรียนรู้ทางสังคมอาจเป็นวิธีการที่ทำให้เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสังคมภายในศูนย์ฝึกฯ ซึ่งเด็กและเยาวชนมาจากถิ่นฐานที่มีความแตกต่างกัน พวกเขาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และสร้างกลไกเพื่อปกป้องตนเอง เช่น การสร้างกลุ่มของผู้ที่มาจากภูมิลำเนาเดียวกัน โดยใช้ระบบความสัมพันธ์ภายในกลุ่มตามลำดับชั้นของอำนาจ สักยภาพในการดูแลสมาชิกกลุ่ม และทรัพยากรที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกในกลุ่มได้ ทั้งนี้ยังรวมถึงโครงสร้างทางสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งจะเป็นไปตามความสัมพันธ์ของผู้นำกลุ่มเป็นหลัก (Footte Whyte 1969, 255-276) ทั้งนี้พวกเขา

จำเป็นต้องรู้เท่าทันต่อระบบกลุ่มดังกล่าว เพื่อให้ตนเองสามารถสร้างตัวตนใหม่ได้อย่างเหมาะสม และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในกลุ่มด้วยเช่นกัน

เนื่องจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning) ได้กล่าวไว้ว่ากระบวนการเรียนรู้ของบุคคลจะเริ่มต้นโดยการเรียนรู้จากการสังเกต (observation learning) จากสถานการณ์รอบๆ ตัว ในฐานะที่เป็นตัวแบบ (model) ซึ่งเงื่อนไขการเรียนรู้ที่ขึ้นกับความสนใจของบุคคลในตัวแบบใด และการเรียนรู้จากการได้รับการเสริมแรง (reinforcement) ที่เป็นผลจากการกระทำต่างๆ ของตน หากผลที่ได้รับเป็นบวก (positive reinforcement) บุคคลนั้นก็พอใจและคงมีพฤติกรรมนั้นต่อไป แต่ถ้าผลของการกระทำนั้นให้ความรู้สึกเป็นโทษหรือเป็นลบบุคคลนั้นจะเรียนรู้ที่จะลดพฤติกรรมนั้นลง ดังนั้นการเรียนรู้ทางสังคมดังกล่าวจะทำให้มีผลต่อตัวตน (self) ของบุคคลในสองลักษณะคือการเตือนตนเอง (self monitoring) ในการที่บุคคลพิจารณาใคร่ครวญกระตุ้นเตือนตัวเองว่าจะทำตามแบบนั้นหรือไม่โดยคำนึงถึงความถูกต้องและผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นและการเชื่ออำนาจในตน (self efficacy) โดยบุคคลเชื่อว่าตนเองสามารถควบคุมสถานการณ์ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตตนเองได้หากบุคคลมีความเชื่ออำนาจในตนสูงบุคคลนั้นก็กล้าที่จะลงมือกระทำการต่างๆ ได้เพราะตนเองสามารถควบคุมสถานการณ์นั้นได้ (ปฤษฎางษนวรรช 2549, 13) จากแนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เขาต้องเผชิญรอบตัวส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของพวกเขา อย่างเช่น ในกรณีที่เด็กและเยาวชนปฏิบัติตนตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดและได้ผลลัพธ์ที่พวกเขาพึงพอใจอาจจะทำให้พวกเขามีความยินดีที่จะปฏิบัติตนเช่นนั้นต่อไป แต่ในขณะเดียวกันหากการปฏิบัติตนให้ผลในเชิงลบพวกเขาอาจเกิดการต่อต้านและประชดตนเองด้วยการปฏิบัติตนต่อต้านกฎระเบียบหรือสร้างอัตลักษณ์ที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อประท้วงต่อสภาพแวดล้อมที่พวกเขาดำรงอยู่และไม่สามารถที่จะควบคุมสถานการณ์ต่างๆ เหล่านี้ได้

ดังนั้นอัตลักษณ์กับสังคมจึงเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก เนื่องจากการนิยามความเป็นตัวตนของอัตลักษณ์นั้นต้องมีการอ้างอิงกับสังคม แม้จะเป็นในระดับตัวบุคคลยังต้องมีการนิยามตนเองว่ามีตำแหน่งแห่งที่ หรือมีบทบาทอย่างไรในสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่ เพราะมิติด้านปัจเจกบุคคลที่พูด รู้ คิด ไม่ได้มีความสำคัญมากเท่าใด ที่สำคัญคือความรู้ซึ่งเป็นการปฏิบัติทางสังคม เกิดจากการปฏิบัติทางสังคม ซึ่งส่งผลในการครอบงำ ควบคุม หลอหลอม ร่างกาย จิตใจ ความคิด และพฤติกรรมของบุคคล (ธีรยุทธ บุญมี 2551, 122) เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ได้เลือกที่จะแสดงความเป็นตัวตนของพวกเขาด้วยการสร้างอัตลักษณ์อย่างหนึ่งคือ การสักร่างกาย แม้ว่าปัจจุบันการสักเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในทุกสังคม และมีรูปแบบการสักที่หลากหลายตามการแพร่กระจายของวัฒนธรรม เช่น ลายแฟนตาซี สไต์ลด์

ลายทริบอล สไตล์ลายยุโรป สไตล์ ลายเจแปน สไตล์ ลายฮาร์ดคอร์ สไตล์ เป็นต้น ถึงกระนั้นยังมีงานวิจัยบางเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงทัศนคติและค่านิยมของสังคมไทยในอดีตว่ายังคงยึดติดกับภาพตัวแทนที่สังคมสร้างขึ้น และมองผู้ที่มีรอยสักเป็นพวกอันธพาล หรือคนขี้คุก ขี้ตระวาง จนส่งผลให้คนกลุ่มนี้ถูกมองว่าแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในสังคมและไม่ค่อยได้รับการยอมรับ จากแนวคิดดังกล่าวจึงทำให้คนส่วนใหญ่ในสังคมเกิดการกีดกันบุคคลที่มีรอยสักอยู่บนเรือนร่างและส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่แสดงอัตลักษณ์ของตนด้วยการสักร่างกายต้องตกอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่าบุคคลทั่วไปในสังคม จากสายตาของบุคคลอื่นหรือจากที่สังคมคาดหวังว่าพึงจะเป็น ซึ่งในแนวคิดหลังสมัยใหม่เรียกว่าอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity)

ในขณะที่การแสดงอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลด้วยการสักของเด็กและเยาวชนมิได้เป็นเพียงแค่การแสดงอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลแบบทั่วไปเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงความสัมพันธ์กับกลุ่มหรือสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วย เพราะรอยสักมิใช่เป็นสัญลักษณ์ที่ปัจเจกบุคคลเลือกมาเพื่อแทน “ตัวตน” ของตนเองเท่านั้น แต่พวกเขายังต้องพยายามรักษาตัวตนนี้ไว้ เสมือนการรักษาความสัมพันธ์ของเขากับสังคมที่พวกเขาอยู่ รอยสักจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นปัจเจกบุคคลในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสังคมนั้นด้วย (นิตี ภาวิครพันธุ์ 2541, 185) การใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับสังคมขนาดเล็กเด็กและเยาวชนจึงมีการสร้างรอยสักเฉพาะกลุ่มของตนหรือเฉพาะบุคคลขึ้น เพื่อให้เขารู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม/สังคม และสามารถกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของตน ได้ขณะที่พวกเขาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

อย่างไรก็ตามอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลย่อมเปลี่ยนแปลงได้ หากบุคคลได้รับการเรียนรู้หรืออยู่ในสถานะที่แตกต่างออกไปจากเดิม เนื่องจากกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล โดยเน้นทักษะด้านการคิด การปรับตัว และการตัดสินใจ ทักษะชีวิตจึงมีส่วนสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนเจตคติหรือบุคลิกภาพของเด็กและเยาวชน การรู้เท่าทันต่อความคาดหวังของสังคมและเชื่อในพลังอำนาจแห่งตน รวมทั้งเปิดใจยอมรับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่อาจทำให้พวกเขาพัฒนาการทักษะชีวิตในด้านต่างๆ ดีขึ้นและอาจทำให้พวกเขามีการสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคล(personal identity) ที่มีผลในเชิงบวกได้ ซึ่งเป็นการยุติพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในระหว่างการเข้ารับการฝึกอบรม และยังเป็นการสร้างเชื่อมั่นในตนเองและเตรียมความพร้อมให้กับพวกเขาก่อนที่จะออกไปใช้ชีวิตในสังคม

ในทัศนะของ โรเจอร์ (Carl R Rogers) นักทฤษฎีคนสำคัญในกลุ่มจิตวิทยามนุษยนิยมได้ทำการศึกษาและให้ความสำคัญกับประสบการณ์การรับรู้ความจริงที่เป็นปัจจุบันขณะ และให้ความสำคัญกับความคิดรวบยอดหรือสิ่งก่เกี่ยวกับตนเอง (self concept) มนุษย์จะปรับตัวได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของตนเองที่เป็นจริง (real self) และตนเองในอุดมคติ (ideal self) ซึ่งทั้งสองส่วนขึ้นอยู่กับความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคล ความแตกต่างจะมีมากและชัดเจน เมื่อบุคคลนั้นมองตนเองในความจริงต่างไปจากสิ่งที่ปรารถนาหรือที่หวัง แล้วบุคคลก็จะแสดงพฤติกรรมการปรับตัว ปรับสภาพความสมดุลที่แตกต่างกัน ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันตามประสบการณ์ ความรู้สึก ค่านิยม การรับรู้ของตนเอง (ทวิ เชื้อสุวรรณทวิ 2551, 11) เนื่องจากอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและลื่นไหลได้ตามสถานที่ เวลา และการปรับตัวตามสถานการณ์ที่บุคคลเผชิญ กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคมจึงมีส่วนอย่างมากในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้กับเด็กและเยาวชน รวมถึงการยอมรับในความเป็นตัวของตัวเอง การพัฒนาจุดเด่นและลดจุดด้อยได้อย่างเหมาะสม จึงเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้พวกเขาสามารถสร้างตัวตนในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของพวกเขาทั้งขณะกำลังเข้ารับการศึกษาและภายหลังจากการได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน

ผู้วิจัยเชื่อว่าการกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้คงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก หากคนในสังคมมีความรู้สึกว่าเขาเป็นบุคคลที่ไม่คุ้นชินและทำให้รู้สึกว่าเขาแตกต่างไปจากคนอื่น ไม่เป็นที่ต้องการ มีมลทิน ไม่จัดนับ หรือไม่มีพื้นที่ที่จัดวางในความรู้สึก ซึ่งจะทำให้พวกเขารู้สึกมีตราบาปอยู่ในใจ ความรู้สึกเช่นนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างไม่สอดคล้องระหว่างอัตลักษณ์เสมือนจริงหรือความคาดหวังกับอัตลักษณ์ที่มีอยู่จริง อาจทำให้เด็กและเยาวชนบางคนละทิ้ง อัตลักษณ์ทางสังคม และตัดขาดตัวเองออกจากสังคม เนื่องจากตนเองยืนอยู่ในฐานะบุคคลที่ไร้คุณค่าและเผชิญกับโลกแห่งการไม่ยอมรับ ถึงกระนั้นยังมีเด็กและเยาวชนที่พยายามขัดขืนต่อความรู้สึกของสังคมและหันมาแสวงหาทางออกที่จะทำให้ตนเองสามารถเป็นที่ยอมรับได้ โดยการรวมกลุ่มทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น เล่นดนตรี หรือเล่นกีฬา ซึ่งการกระทำเช่นนี้มีแนวโน้มที่จะส่งเสริมการเป็นตัวขับเคลื่อนและสร้างอัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของพวกเขา (ทวิ เชื้อสุวรรณทวิ 2551, 60) ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะพวกเขาต้องการจะพิสูจน์ตนเองว่าสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้และต้องการให้สังคมยอมรับว่าพวกเขาเป็นสมาชิกในสังคมเช่นเดียวกับคนอื่นๆ รวมถึงการทำให้ตนเองหลุดพ้นจากการครอบงำของสังคมตามความเชื่อเดิม

อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงระหว่างตัวตน สังคม และวัฒนธรรม ผ่านช่วงเวลาและการเคลื่อนย้ายสถานที่ ซึ่งอาจทำให้เรารู้สึกว่าตนเองมีความแตกต่างจากคนอื่น แม้ว่าในความเป็นจริงแล้วเราจะไม่ได้แตกต่างกันก็ตาม การสร้างเครื่องหมาย/สัญลักษณ์จึงเป็นตัวบ่งชี้ความเป็นอัตลักษณ์ผ่านการให้คุณค่าและการสร้างความหมายของกลุ่มคนในสังคม อัตลักษณ์ของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดที่สังคมได้สร้างขึ้นจึงมีส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงพวกเขาเข้ากับสังคม/วัฒนธรรมที่เขาดำรงอยู่ หากพวกเขาเรียนรู้ที่จะเข้าใจความคิดของสังคม รวมถึงในทางกลับกัน การเปิดพื้นที่ให้กับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดให้สามารถกลับมาขึ้นหัดในสังคมได้อีกครั้งอาจทำให้เราทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

การดำรงตัวตนใหม่ด้วยเทคโนโลยีแห่งตัวตน

การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโดยเฉพาะบนพื้นที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่เพื่อเข้าควบคุมหรือจัดการบนพื้นที่แห่งนี้ย่อมเป็นเรื่องที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ ในความเป็นจริงแล้วผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาไม่ได้อยู่ที่ว่าจะใช้อำนาจเข้าไปจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร หากแต่วิธีการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถาวรดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่สำคัญมากกว่า จากแนวคิดของฟูโกต์ที่ได้ศึกษาถึงผลกระทบของความรู้-อำนาจที่กระทำต่อมนุษย์อย่างละเอียดแยกย่อยทุกซอกทุกมุม (microphysics of power) โดยที่มนุษย์เป็นฝ่ายเฉื่อยชา และเป็นร่างกายที่เชื่อเชื่อ (docile body) มนุษย์จะมีโอกาส “หลุดพ้น” “ปลดปล่อย” ตัวเองจากความทุกข์จากการครอบงำอำนาจได้หรือไม่ โดยฟูโกต์เชื่อว่าสังคมมนุษย์ย่อมมีเทคนิควิธีการที่ทำให้ตนเองหลุดพ้นจากการครอบงำและการใช้อำนาจของบุคคลอื่นนั่นคือ เทคนิควิธีซึ่งทำให้บุคคลสามารถจัดการต่อร่างกายของตัวเอง วิญญาณของตัวเอง ความคิดของตัวเอง พฤติกรรมของตนเอง โดยตนเองและดำเนินไปเพื่อเปลี่ยนแปลงตัวเอง คัดแปลงตัวเอง เพื่อให้บรรลุภาวะสัมบูรณ์ (state of perfection) ความสุข ความบริสุทธิ์ หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งอาจเรียกเทคนิคเหล่านี้ว่า “เทคโนโลยีแห่งตัวตน” (technology of the self) (ธีรยุทธ บุญมี 2551, 197-198)

ในทัศนะของฟูโกต์การใช้อำนาจเข้าจัดการกับมนุษย์คงมิใช่วิธีการที่จะแก้ไขหรือคลี่คลายปัญหาต่างๆ ทั้งหมดลงได้ แต่บุคคลต่างหากที่ต้องเป็นฝ่ายยุติการกระทำนั้นๆ ด้วยตนเอง เช่นเดียวกันการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ ที่พวกเขาแต่ละคนต่างมีประวัติศาสตร์ชีวิตของตนเองซึ่งเป็นสาเหตุให้ต้องมาเข้ารับการฝึกอบรม กระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ที่ทางศูนย์ฝึกฯ จัดให้กับเด็กและเยาวชนคงไม่ใช่คำตอบที่ทำให้พวกเขาสามารถละและเลิกพฤติกรรมซึ่งลบได้ การยุติพฤติกรรมดังกล่าวย่อมขึ้นอยู่กับตัวของพวกเขาเองว่าจะสามารถเปลี่ยนแปลง หรือควบคุม

จิตวิญญาณของตนเองได้มากแค่ไหน และควบคุมไม่ให้ตนเองกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมอีกได้หรือไม่ ซึ่งฟูโกต์ได้เสนอประเด็นที่น่าสนใจไว้ดังนี้ การวิเคราะห์แนว genealogy ของกระบวนการสร้างความเป็นอริการ (subjectivity) ของคนเหนือพฤติกรรมต่างๆ ของตน หรืออีกนัยหนึ่งคือการทำให้คนเป็นผู้รับผิดชอบต่อพฤติกรรมต่างๆ ของตนอาจกระทำได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบกำกับตัวเอง การกระทำต้องไม่ใช่ในลักษณะถูกบังคับขู่เข็ญแต่ต้องทำไปด้วยความเต็มใจผ่านหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น หนึ่งผ่านความเชื่อว่าเป็นความรู้หรือความถูกต้อง สองผ่านระบบค่านิยมระบบศีลธรรม และสามทำให้บุคคลเชื่อว่าสิ่งที่เขาทำเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นสิ่งที่ควรทำ โดยผ่านความคิดเชิงสถานะในสังคมว่าควรทำในฐานะเป็นมนุษย์ที่ดี เป็นบุคคลที่ดี หรือเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ขององค์กรที่เขาสังกัด (ธีรยุทธ บุญมี 2551, 198-199)

ดังนั้นการที่เด็กและเยาวชนจะสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนให้เป็นที่ไปตามความคาดหวังของสังคม สิ่งแรกที่จะต้องเกิดขึ้นในตัวของพวกเขา คือ จิตสำนึกที่ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นสมาชิกของสังคม และเชื่อมั่นว่าตนเองจะสามารถกลับไปอยู่ร่วมกับสังคมได้ ซึ่งพวกเขาจะสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้ดีขึ้นและมีสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม แนวคิดการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนเช่นนี้ได้มีการปลูกฝังให้เกิดขึ้นในสังคมไทยมานานหลายปี โดยการทำให้คนในสังคมเริ่มคุ้นชินกับวาทกรรมบางอย่างที่เริ่มจะเป็นสัญลักษณ์ของความหวังและเป็นทิศทางอันบ่งบอกถึงก้าวอย่างอันมั่นคง วาทกรรมเหล่านั้นเช่น การพึ่งตนเอง การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นต้น การปลูกฝังกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึกรักชุมชน และการรวมกลุ่มทำกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันและเตรียมความพร้อมให้กับพวกเขาในการเผชิญหน้า/รับมือกับปัญหาที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของระบบสังคม (ฉัตรวีรญา องคลิงห์ 2543, 17-41)

เมื่อปัจเจกบุคคลจำเป็นต้องดำรงอยู่และเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ด้วยเหตุผลที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมต้องมีการพึ่งพิงและอิงอาศัยกับคนอื่น ๆ เทคโนโลยีแห่งตัวตน จึงอาจเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อีกครั้งแต่ในขณะเดียวกันสังคมยังคงต้องเปลี่ยนมุมมองหรือเจตคติต่อบุคคลกลุ่มนี้เช่นกัน เนื่องจากนับวันผู้คนในสังคมยังมองเห็นความเป็นคนลดน้อยลงทุกที ดังจะเห็นได้ว่าเราไม่ค่อยจะไยดีกับความเป็นคนของคนอื่นหลายๆ ครั้งเรามองไม่เห็นพวกเขาเสียด้วยซ้ำ ทั้งนี้เพราะกระแสโลกาภิวัตน์มีส่วนอย่างสำคัญในการลดทอนความเป็นมนุษย์ (อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2549, 3) บ่อยครั้งเราจึงเห็นเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดถูกเบียดขับให้กลายเป็นคนชายขอบของสังคม ไม่สามารถหางานทำได้ และต้องกลับไปใช้ชีวิตชีวิตแบบเดิม

ความเป็นชายขอบจึงไม่ใช่เรื่องของการถูกกีดกันให้ไปอยู่ในตำแหน่งในสังคมที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจหรืออำนาจ หรือไม่เข้าประเภทแต่เพียงอย่างเดียวหากเป็นเรื่องของความรู้และความจริงที่คนอื่นสร้างขึ้นมองเขา แทนตัวเขา ความรู้และความจริงเหล่านี้ก็กลายเป็นสามัญสำนึกที่รับรู้เข้าใจกันได้ ในสังคมโดยไม่ต้องตั้งคำถาม ส่วนผู้ที่อยู่ในตำแหน่งชายขอบเองก็อาจจะรับหรืออ้างอิงไปเป็นความจริงเกี่ยวกับตัวเองด้วย (ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล 2545, คำนำ) การเป็นคนชายขอบจึงเกิดขึ้นได้กับทุกคนเกือบทุกสถานการณ์ขึ้นอยู่กับมุมมองของคนในสังคม ดังนั้นการกลายเป็นชายขอบจึงไม่ได้หมายความว่าเกิดขึ้นเฉพาะในบริเวณชายขอบเท่านั้น ความเป็นชายขอบเกิดขึ้นได้ในทุกที่ทุกหนทุกแห่ง เมื่อมีการกีดกันพื้นที่ในรูปของการสร้างพรมแดนขึ้นมาปิดกั้นผู้คนบางกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็กและเยาวชนที่เลือกสร้างอัตลักษณ์ของตนเองด้วยการสัก ทำให้ความเป็นตัวตนของเขาเด่นชัดขึ้นและถูกแบ่งแยกจากความคิดของสังคมในเรื่องของความปกติไม่ปกติ

เนื่องจากอัตลักษณ์ไม่ได้ติดอยู่กับตัวเอง แต่ต้องเชื่อมโยงเข้ากับเรื่องอื่นๆ บางครั้งอัตลักษณ์ยังเชื่อมโยงกับสถานภาพทางสังคม หรือกรณีอื่นๆ อัตลักษณ์อาจเชื่อมโยงกับวาทกรรม (discourse) ทั้งหมดนี้ก็ไม่ได้หยุดเพียงเท่านั้นแต่เป็นกระบวนการที่พยายามจะแสดงถึงตัวตนที่อยู่ภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน (อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2549, 13) ด้วยเหตุนี้การควบคุมกำกับตนเองหรือการใช้เทคโนโลยีแห่งตัวตนมิได้เป็นเพียงความรับผิดชอบหรือจิตสำนึกส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังคงต้องได้รับโอกาสหรือการให้อภัยจากสังคม เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนผู้ที่เคยก้าวพลาดได้กลับมายืนหยัดและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อีกครั้ง มิเช่นนั้นพวกเขาก็ไม่อาจยืนอยู่แสดงบทบาท หรือไม่รู้จะมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างไรเช่นกัน

ผลจากการกระทำของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ผู้ที่ควรมีส่วนรับผิดชอบด้วยส่วนหนึ่งคงหนีไม่พ้นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพวกเขาหรือผู้ใหญ่ในสังคมนั้นเอง ซึ่งแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญอีกแนวคิดหนึ่งคือแนวคิดของจอห์น ล็อก (John Locke) นักทฤษฎีชาวอังกฤษ โดยเขามีความเชื่อว่าเด็กมีลักษณะเฉพาะของตนเอง (unique) เป็นมนุษย์ที่มีคุณค่า มีความต้องการการพัฒนาที่จะได้รับจากผู้ใหญ่ ล็อกคิดว่ามนุษย์เราเมื่อเกิดมาจะว่างเปล่า (human organism is empty at birth) ซึ่งจิตใจที่เกิดใหม่จะอยู่ในสถานะว่างเปล่า (blank state) ดังนั้นสิ่งแวดล้อมรอบตัวคือสิ่งสำคัญในการปรับแต่งทิศทางของบุคคล ในระยะทารกพ่อแม่คือคนสำคัญที่จะถ่ายทอดลักษณะที่ดีสู่ลูก การตามอกตามใจจะต้องถูกหลีกเลี่ยง เพราะเด็กตามธรรมชาติไม่รู้ว่าจะอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับพวกเขา ธรรมชาติของเด็กต้องการที่จะค้นหาอิสรภาพที่จะทำในสิ่งที่ต้องการ และที่ควบคุมสิ่งที่อยู่รายล้อมรอบตัวเอง ดังนั้นลักษณะการเลี้ยงดูของพ่อแม่จึงเป็นส่วนสำคัญต่อจิตใจเด็กที่จะทำให้เด็กรับรู้ เข้าใจและเชื่อฟังต่อเหตุผล ความคิดของล็อกให้ความสำคัญต่อการเติบโตของเด็ก โดยมีลักษณะที่มีความมั่นคง (firmness) มีเหตุผล (rationality) มีระเบียบวินัย และมีการศึกษาทางศีลธรรม (วันดี กริชอนันต์ 2545, 264-265)

ดังนั้นการกล่าวโทษการกระทำของเด็กเพียงฝ่ายเดียวจะไม่สมเหตุสมผลนัก การสร้างตัวตนใหม่ของพวกเขาจึงควรจะได้รับความร่วมมือจากบุคคลผู้ใกล้ชิดและจากสังคมไปพร้อมๆ กัน

ทั้งนี้ในทัศนะของฟูโกต์ปัจเจกบุคคลจะสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้อย่างสิ้นเชิงจำเป็นต้องใช้เทคนิคในการควบคุมตนเอง 2 ประการด้วยกัน เทคนิคประการแรกคือการตรวจสอบทบทวนตนเอง (self examination) ในการสร้างตัวตน (technology of self) ซึ่งประกอบด้วยคำอธิบายที่เกี่ยวข้องสามประการได้แก่ประการแรกคือชุดของวิธีการในการตรวจสอบตนเองในเรื่องเกี่ยวกับความคิดของตนเองที่มีความผูกพันหรือยึดติดอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมมากน้อยเพียงไรประการที่สองคือการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความคิดที่อยู่ภายในตัวเรา (our inner thoughts) กับความไม่สมบูรณ์ที่อยู่ภายในตัวเรา (our inner impurity) และประการสุดท้ายคือการสำรวจตนเองอย่างรอบด้านเกี่ยวกับความคิดของตนเองในการตอบสนองต่อความจริงเหล่านั้น ซึ่งเทคนิคนี้เด็กและเยาวชนสามารถกระทำได้ไม่ยาก เนื่องจากขณะที่พวกเขาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนนั้น ทำให้พวกเขามีเวลามากพอที่จะทบทวนชีวิตของตนเอง และสามารถหาแนวทางการดำเนินชีวิตใหม่ให้กับตนเองได้

เทคนิคอีกประการหนึ่งที่ฟูโกต์เสนอเกี่ยวกับการสร้างความเป็นตัวตนคือการรู้จักตนเอง (knowing the self) ผ่านการดูแลตนเอง (the care of self) ตามความหมายของฟูโกต์ การดูแลตนเองไม่ได้หมายถึงการสนใจเฉพาะเรื่องของตนเองแต่การดูแลตนเองเป็นสิ่งที่มนุษย์กระทำด้วยความเสียสละเพราะต้องใช้ความรู้เกี่ยวกับตนเอง (self knowledge) กำหนดเป็นกฎเกณฑ์ที่จะบอกว่าอะไรคือสิ่งที่ยอมรับได้หรือมีข้อกำหนดอย่างไรอีกทั้งมนุษย์แต่ละคนก็ต้องเรียนรู้หลักเกณฑ์วิธีการที่จะทำให้ความต้องการหรือความปรารถนาของตนเองหยุดลงได้ ดังนั้นการรู้จักตนเองผ่านการดูแลตนเองจึงทำให้มนุษย์เข้าใจจินตนาการความอยากความปรารถนาและตระหนักถึงอำนาจดังกล่าวได้เทคนิคทั้งสองประการนี้ทำให้มนุษย์มีศักยภาพที่จะหลายกรงขังและกักขังของสังคมออกมาด้วยการใช้เทคโนโลยีแห่งตัวตนเป็นวิถีทางในการก่อร่างสร้างตัวตนที่เน้นรูปแบบความสัมพันธ์ของตัวเองกับเทคนิควิธีที่หล่อหลอมความสัมพันธ์เหล่านั้นเพื่อฝึกฝนให้ตนเองสามารถที่จะตระหนักรู้ (recognize) และมีปฏิบัติการที่จะทำให้สามารถเปลี่ยนรูปแบบการดำรงชีวิตของตนเองได้ (Foucault 1985, 30 อ้างถึงใน จิตติมา เจือไทย 2551, 25-26)

หากเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำเอาประสบการณ์ชีวิตตั้งแต่ก่อนการเข้ารับการฝึกอบรมจนกระทั่งได้รับอนุญาตให้กลับบ้านมาพินิจพิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุและทำความเข้าใจในตัวตนของตนเอง ซึ่งการมีเวลาได้อยู่กับตนเองจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พวกเขาสามารถสร้างพลังและความเชื่อมั่นในอำนาจแห่งตนว่าพวกเขาสามารถที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้นได้หลังจากที่พวกเขาได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ขณะเข้ารับการฝึกอบรมในศูนย์ฝึกฯ

รวมถึงกำลังใจที่พวกเขาได้รับจากคนในครอบครัวและคนรอบข้าง ซึ่งเป็นไปได้ว่ามีส่วนเชื่อมโยงกับการปรับเปลี่ยนตัวตนของพวกเขาขณะเข้ารับการฝึกอบรม สิ่งนี้เองจะเป็นพลังที่ทำให้พวกเขาสามารถทลายกำแพงแห่งตัวตนในอดีตและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้โดยไม่หันกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมอีก และยังเป็นวิธีต่อต้านขัดขืนวาทกรรมของสังคมที่ตีที่สุดด้วยการสร้างความรู้สึกใหม่ขึ้นมาโต้แย้งความรู้สึกเดิมที่สังคมพยายามสวมอัตลักษณ์เชิงลบให้กับพวกเขา

ผู้วิจัยเชื่อว่าเด็กและเยาวชนที่สามารถก้าวผ่านความเป็นตัวตนของตนเอง ได้มีอยู่จริงในสังคม เนื่องจากพวกเขาต่างมีความหวังว่าตนเองจะได้รับการยอมรับจากคนในสังคมอีกครั้ง จึงพยายามเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ดีขึ้นด้วยการปฏิบัติตามระเบียบวินัยของศูนย์ฝึกฯ การเพิ่มพูนความรู้ด้วยการศึกษาวิชาชีพและการศึกษานอกโรงเรียน หรือแม้กระทั่งการรวมกลุ่มเล่นกีฬา เล่นดนตรี ทำกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ ซึ่งทำให้พวกเขาเห็นคุณค่าในความเป็นมนุษย์ของตนเองมากขึ้น การพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์จึงถูกผลิตสร้างขึ้น โดยองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกฯ องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และเด็กและเยาวชนเอง เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้เป็นกลไกในการพัฒนาปัญญาหรือจิตวิญญาณ เพื่อปรับวิธีคิดและการสร้างความรู้สึกใหม่ (มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ 2553, 91) ซึ่งสามารถสร้างกฎเกณฑ์แห่งพฤติกรรมในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเองเพื่อตนเองและผู้อื่น แม้ว่าการวิจัยนี้จะไม่สามารถสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคมได้ แต่อย่างน้อยผู้วิจัยก็ได้นำเสนอวิธีคิดใหม่ ซึ่งผลของการนำเสนอนี้อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางประการที่สามารถทำให้คนในสังคมเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดเสียใหม่ รวมถึงสร้างเจตคติที่ไม่ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองต่ำต้อยเมื่อต้องก้าวออกไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด เป็นการเผยให้เห็นแง่มุมชีวิตของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งคนทั่วไปไม่ค่อยใส่ใจหรือให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนหลังจากได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตมากนัก และจากวาทกรรมของสังคมที่สถาปนาชุดความรู้ให้คนในสังคมเชื่อว่าคนกลุ่มนี้เป็น “บุคคลไร้ค่า” “น่ารังเกียจ” และ “ไม่ควรเข้าใกล้” จนทำให้ความรู้ดังกล่าวกลายเป็นอัตลักษณ์ทางสังคม และผลิตซ้ำอัตลักษณ์ซึ่งมีความหมายในเชิงลบให้คนในสังคมเชื่อว่าเป็นเช่นนั้นจริง จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีแบบหลังสมัยใหม่ ได้สร้างคุณูปการที่ทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่าวาทกรรมที่สังคมสร้างขึ้นเป็นเพียงภาพตัวแทนที่ต้องการกีดกันคนกลุ่มดังกล่าวออก

จากสังคม ซึ่งวาทกรรมดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้หากเด็กและเยาวชนตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งตน และพยายามปรับเปลี่ยนตัวตนของตนเองขึ้นมาต่อรองกับวาทกรรมดังกล่าว เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดจะสามารถสร้างความรู้ชุดใหม่ที่ทำให้ตนเองกลับมาอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยมีแนวทางการวิเคราะห์ปัญหาการวิจัยดังนี้

การวิเคราะห์ทักษะชีวิตในฐานะฐานรากของการพัฒนาเด็กและเยาวชน เป็นการวิเคราะห์ซึ่งอยู่บนพื้นฐานทางความคิดของผู้วิจัยที่ว่า ทักษะชีวิตเป็นความสามารถของบุคคลที่จะเผชิญหน้าและจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างสร้างสรรค์ การพัฒนาทักษะชีวิตอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เขารู้จักป้องกันตนเองและสร้างภูมิคุ้มกันขณะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมดังนั้น ในส่วนนี้ผู้วิจัยจึงต้องการวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นว่า กระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน อันประกอบไปด้วย การฝึกวิชาชีพ การศึกษานอกโรงเรียน และกิจกรรมสัมพันธ์ต่างๆ มีผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนได้อย่างไร ซึ่งกระบวนการพัฒนาดังกล่าวมีผลโดยตรงต่อการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชน ทั้งขณะที่พวกเขากำลังเข้ารับการฝึกอบรมและหลังจากได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน โดยผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดทักษะชีวิต (life skills) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์จากด้านในร่วมกับแนวคิดตัวตน (self) ซึ่งศึกษาความเป็นตัวตนของเด็กและเยาวชนที่แสดงออกมาผ่านความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมดำรงชีวิตประจำวันเป็นแว่นในการมองงานวิจัยเรื่องนี้ผ่านการเป็นผู้รับฟังคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่ผู้มีความใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน และตัวของเด็กและเยาวชนเอง เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ให้คนกลุ่มนี้ได้บอกเล่าถึงประวัติศาสตร์ชีวิตของตนเอง การรู้จักตนเอง และการเรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมขนาดเล็กและสังคมภายนอกตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง

การวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด เป็นการวิเคราะห์ซึ่งอยู่บนพื้นฐานทางความคิดของผู้วิจัยที่ว่า เด็กและเยาวชนเมื่อผ่านกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตแล้วย่อมเกิดบางสิ่งบางอย่างที่ทำให้พวกเขาเลือกที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อต่อรองกับวาทกรรมทางสังคมที่พยายามเบียดขับเขาออกจากสังคม ดังนั้นในส่วนนี้ผู้วิจัยจึงต้องการวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นว่า เรื่องราวชีวิตของเด็กและเยาวชนทั้งก่อนเข้ารับการฝึกอบรมและหลังจากได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างไร ทัศนคติในการมองตนเองและสังคมของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนได้อย่างไร โดยทำการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเทคโนโลยีแห่งตัวตน (technology of self) ร่วมกับแนวคิดอัตลักษณ์ (identity) ที่จะเผยให้เห็นความเป็นตัวตน (self) ของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดในรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากความเชื่อของคนในสังคม และเป็นการทำความเข้าใจในตัวตนของเด็กและเยาวชน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องการตระหนักรู้ในตนเองและเข้าใจผู้อื่น และความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับพวกเขาเมื่อต้องออกไปเผชิญกับโลกภายนอกเพียงลำพัง โดยการวิเคราะห์ผ่านการพูดคุยสนทนากับเด็กและเยาวชนในฐานะผู้วิจัยเป็นครู พี่น้องหรือเพื่อนที่พร้อมจะรับฟังความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกร่วมของผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ชีวิตอย่างเต็มใจ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด เป็นความมุ่งหวังของผู้วิจัยที่จะตอบคำถามของการวิจัยว่า กระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนผ่านศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร และเด็กและเยาวชนมีการปรับเปลี่ยนตัวตนเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมอย่างไร โดยผู้วิจัยต้องกลับมาทบทวนตนเองว่างานวิจัยนี้ต้องการจะสะท้อนภาพอะไรให้สังคมได้รับรู้และการค้นหาความจริงที่เกิดขึ้นสามารถแสดงให้เห็นถึงคุณค่าที่แท้จริงของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ได้หรือไม่ การศึกษาวิธีวิทยาทางด้านสังคมศาสตร์พบว่าแต่เดิมฐานคิดของความรู้ทางสังคมศาสตร์มีเจตจำนงของความรู้ที่นำไปเพื่อให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย มีเสถียรภาพ ดังนั้นการพยายามค้นหากฎทางสังคมหรือสิ่งที่เป็นสาเหตุของความวุ่นวายได้ จึงเปรียบเสมือนการค้นหาวิธีการที่มนุษย์จะสามารถเข้าไปควบคุมสังคมได้ตามต้องการ การพยายามค้นหาแบบแผนแห่งความเป็นปกติของพฤติกรรมมนุษย์ และแบบแผนของสังคมที่พึงปรารถนาจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการสร้างความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ ในทางกลับกันผลอย่างสำคัญของรู้นี้กลับทำให้มนุษย์ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของความรู้ที่จำกัดและวนเวียนอยู่กับการหาคำอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามแบบแผนหรือข้อกำหนดของสังคม การตั้งคำถามต่อหลักการ คุณค่า กฎ ระเบียบ และวิถีปฏิบัติที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยึดถือจึงมีผลอย่างมากต่อคนจำนวนหนึ่งในสังคมที่ได้รับผลกระทบจากกฎเกณฑ์ กติกา และการจัดระเบียบสังคมที่ทำให้บุคคลกลุ่มนี้ถูกทำให้กลายเป็นผู้เบี่ยงเบน เป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสังคม หรือไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม (นภากาศ ะวานนท์ 2552, 3)

การศึกษาเรื่องเล่าจึงเป็นการเผยให้เห็นถึงการต่อรองกับความคิดความเชื่อของสังคมที่มองว่าเด็กและเยาวชนซึ่งเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็น “ผู้ก้าวพลาด” เป็น “บุคคลไม่พึงปรารถนา” “ไม่ควรเข้าไปใกล้” และ “ไม่ได้รับการยอมรับ” จากคนส่วนใหญ่ในสังคมวาทกรรมหลักเช่นนี้เป็นเสมือนการประทับตราให้เด็กและเยาวชนกลายเป็นผู้ก้าวพลาดในสายตาของบุคคลทั่วไป ในขณะที่เดียวกันผู้วิจัยกลับเห็นว่าเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมพวกเขามีได้แตกต่างจากเด็กและเยาวชนทั่วไปที่มีความฝัน ความหวัง และสิ่งที่ตนเองต้องการทำในอนาคต ประวัติศาสตร์ชีวิตของพวกเขาแต่ละคนต่างมีเหตุและปัจจัยที่แตกต่างกันในการเดินเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม บางคนอาจเดินเข้าสู่เส้นทางนี้เพราะปัญหาที่ตนเองเป็นผู้กระทำขึ้น บางคนอาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมและสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่บีบบังคับ บางคนอาจเกิดขึ้นจากการไม่รู้เท่าทันต่อทางเสื่อมของสังคม หรือบางคนอาจไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดจริงตามคำพิพากษา

ของศาล แม้ว่าประวัติศาสตร์ชีวิตของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะมีความหลากหลายเพียงใดแต่เมื่อพวกเขาต้องเข้ารับการฝึกอบรม สังคมได้สวมอัตลักษณ์ของผู้กระทำผิดจริงให้กับพวกเขาอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

ผู้วิจัยเชื่อว่าการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนที่ถูกมองว่าก้าวพลาดย่อมมีเหตุการณ์ต่างๆ ผ่านเข้ามาในชีวิตมากมายเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นในชีวิตพวกเขาจะมีการตีความสิ่งที่เกิดขึ้น โดยใช้จินตนาการ ภาพในใจ ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก ความอ่อนไหว ความปรารถนา เพื่อสร้างความหมายให้กับสิ่งที่เกิดขึ้น และเกิดเป็นสิ่งที่เรียกว่าประสบการณ์ของปัจเจกบุคคล ดังนั้นประสบการณ์จึงต่างจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงเพราะได้ผ่านการตีความของบุคคลนั้นๆ แล้ว เด็กและเยาวชนแต่ละคนต่างมีประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์กับโลกรอบๆ ตัวและกับตัวของเขาเอง อยู่ตลอดเวลา เหตุการณ์เหล่านี้จึงมีลักษณะเป็นเครือข่าย โยงใยที่ซับซ้อนจนยากที่จะเข้าใจได้ การจัดระเบียบประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาในรูปของเรื่องเล่าที่มีความหมายจึงเป็นวิธีการเดียวที่พวกเขาจะสามารถเข้าใจชีวิตของตนเองอย่างเป็นระบบได้ (นภภรณ์ หะวานนท์ 2552, 4-5) เพราะความจริงที่เกิดขึ้นกับตัวของพวกเขายังมีส่วนเชื่อมโยงกับพื้นที่เฉพาะ ตามเงื่อนไขบริบททางสังคม ตามโลกของบุคคลที่เป็นผู้สร้างขึ้น นัยนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าเมื่อเวลา พื้นที่ บริบทและคนที่เด็กและเยาวชนมีปฏิสัมพันธ์เปลี่ยนไปความจริงและการเรียนรู้ที่พวกเขามีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวย่อมเปลี่ยนไปด้วย (ไพโรจน์ วิไลนุช 2552, 27) ดังนั้นการเลือกใช้ชีวิตวิทยาแบบการศึกษาเรื่องเล่าจึงเป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้วิจัยเข้าถึงความจริงได้อย่างชัดเจนและทำให้เห็นถึงการต่อรองและการกำหนดความเป็นตัวตนของเด็กและเยาวชนในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับพวกเขา พร้อมทั้งสามารถอธิบายรายละเอียดต่อการสะท้อนปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของพวกเขาก่อนเข้ารับการฝึกอบรม ขณะเข้ารับการฝึกอบรม และหลังจากได้รับอนุญาตให้กลับบ้านได้เป็นอย่างดี

เนื่องจากเรื่องเล่าแต่ละเรื่องมีความเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม การให้ความหมายกับการกระทำ ความรู้สึก และทัศนคติต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นเรื่องเล่าสะท้อนเสียงของผู้เล่าและวัฒนธรรมที่ผู้เล่าอาศัยอยู่ เรื่องเล่าจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลมองตนเองในวัฒนธรรมนั้นๆ อย่างไร วิธีการที่เรื่องถูกนำมาเล่า และผ่านเนื้อหาของสิ่งที่นำมาเล่าเรื่องราวต่างๆ จะได้รับการทบทวนและนำมาเล่าใหม่อีกครั้ง บุคคลจึงถูกหล่อหลอมโดยเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นในชีวิตของแต่ละบุคคลหรือสังคมนั้นๆ วิธีการศึกษาเรื่องเล่าจึงช่วยให้ผู้วิจัยเข้าถึงความซับซ้อนของการให้ความหมายกับสิ่งต่างๆ ของผู้เล่า การศึกษาเรื่องเล่าจึงเป็นความพยายามเข้าถึงความทรงจำที่เป็นการผสมผสานระหว่างสิ่งที่ผู้เล่าเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น (facts) และผู้เล่ามองว่าสิ่งนั้นมีความหมายอย่างไรกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง (facilities) และตัวเรื่องเล่าซึ่งเป็นความจริงสำหรับผู้เล่า (narrative truth) เรื่องเล่าจึงสามารถสะท้อนทั้งข้อเท็จจริง และความหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ดังนั้นสิ่งที่เราเรียกว่า เรื่องราว

ที่เป็นจริง (true stories) จึงมีนัยถึงเรื่องราวที่คนเชื่อว่าจริง (นภากาศ ๒๕๕๒, ๗-๙) การศึกษาเรื่องเล่าที่มาจากการเล่นของเด็กและเยาวชนโดยตรงจึงทำให้ผู้วิจัยเข้าใจภูมิหลังของพวกเขาแต่ละคน ได้ดีกว่าการใช้วิธีวิทยาแบบอื่น รวมถึงการศึกษาเรื่องเล่ายังมีนัยสำคัญที่ทำให้เห็นถึงวิถีคิดของเด็กและเยาวชนหลังจากที่พวกเขาผ่านกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ว่ามีความแตกต่างจากวิถีชีวิตในแบบเดิมของพวกเขาอย่างไรได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เรื่องเล่าของเรื่องราว (storied narrative) ซึ่งเป็นเสมือนการแสดงออกทางภาษาที่สามารถบอกถึงความซับซ้อนของการกระทำของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในลักษณะของเหตุการณ์ที่ถูกนำมาเชื่อมโยงกันของลำดับเหตุการณ์ โอกาสที่จะเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบริบทของสิ่งแวดล้อม เรื่องราวจึงอาจถูกนำเสนอในรูปของประวัติชีวิต อัตชีวประวัติ ประวัติศาสตร์ กรณีศึกษาก็ได้ เป้าหมายอย่างหนึ่งของมนุษย์ในการสร้างเรื่องราวคือการพยายามที่จะขับเคลื่อนชีวิตตนเองไปสู่ทางออกของปัญหา สร้างความชัดเจน หรือคลี่คลายสถานการณ์ที่ยังไม่ราบรื่นหรือเสร็จสมบูรณ์ เมื่อเรื่องราวถูกสร้างขึ้นบุคคลได้นำสิ่งต่างๆ ที่อาจมีอยู่มากมายในอดีตมาจัดระเบียบและเชื่อมโยงเพื่อให้ตนเองและผู้ฟังเกิดความเข้าใจสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและเป็นพื้นฐานสำหรับการมองออกไปในอนาคต (นภากาศ ๒๕๕๒, ๑๒)

หลักการสร้างเรื่องเล่าดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่างานวิจัยนี้ไม่ได้เป็นเพียงการศึกษาการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดเท่านั้น แต่ความสำคัญที่ผู้วิจัยมุ่งหวังสูงสุดคือการบอกเล่าเรื่องราวชีวิตและการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนที่ไม่ยอมตกอยู่ใต้อำนาจของวาทกรรมหลักที่สร้างความเป็นอื่นให้กับพวกเขา โดยการลุกขึ้นมาต่อสู้และพิสูจน์ให้คนส่วนใหญ่ในสังคมได้รับรู้ว่าพวกเขายังมีคุณค่าที่จะดำรงชีวิตต่อไปภายใต้ความเชื่อมั่นในตนเองและการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง รวมถึงความต้องการที่จะบอกต่อเรื่องราว ประสบการณ์ชีวิตให้กับคนอื่นๆ ในสังคมได้รับรู้และเข้าใจในความเป็นตัวตนของพวกเขา หรือเด็กและเยาวชนคนอื่นๆ ที่ต้องการจะเอาชนะใจตนเอง การได้รับ โอกาสจากสังคมให้พวกเขากลับมาใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีอีกครั้ง แม้ว่าการวิจัยนี้จะไม่สามารถยืนยันได้ว่าเด็กและเยาวชนทุกคนสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกได้ทั้งหมด เพราะยังคงมีเด็กและเยาวชนอีกมากมายที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้หรือยังไม่อาจค้นพบเส้นทางชีวิตของตนเอง แต่ผู้วิจัยเชื่อว่างานวิจัยนี้จะสามารถถ่ายทอดคำบอกเล่าและเรื่องราวประวัติศาสตร์ชีวิตของเด็กและเยาวชนอีกหลายคนที่สามารถปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกให้ผู้อ่านได้ตระหนักรู้ว่ายังมีเด็กและเยาวชนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งสามารถกลายมาเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชน สังคม และแผ่นดินเกิดของพวกเขา

สนาม (Field)

การเลือกพื้นที่ศึกษาของงานวิจัยนี้ ได้ศึกษาถึงความเป็นตัวตนของเด็กและเยาวชน ผู้ก้าวพลาดหลังจากที่พวกเขาผ่านการพัฒนาทักษะชีวิตเดิมที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนถูกจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2450 ภายใต้ชื่อ “โรงเรียนดัดสันดาน” เพื่อใช้ควบคุมเด็กที่กระทำความผิด ต่อมาเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนฝึกอาชีพ” เนื่องจากเห็นว่าเด็กทุกคนควรได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน แต่เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 ขึ้นจึงได้มีการโอนย้ายอำนาจการดูแลเด็กและเยาวชนมาอยู่กับ “สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการดูแลเด็กและเยาวชนมีความสมบูรณ์มากขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับพวกเขามากที่สุด ต่อมาเมื่อมีกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2545 ขึ้นจึงได้แบ่งแยก “ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน” ออกมาเป็นองค์กรหลักในการดูแล แก้ไข ฟื้นฟู และบำบัดเด็กและเยาวชนอย่างเต็มรูปแบบ เพื่อให้พวกเขาได้รับการพัฒนาทางการศึกษา การฝึกอาชีพ และปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวก การกระทำดังกล่าวเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของเด็กและเยาวชนทุกคน ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนชื่อ สถานที่ควบคุมเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดหลายครั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในเชิงบวก ที่ต้องการให้คนในสังคมรู้สึกเป็นมิตรกับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้มากขึ้นและเพื่อคุ้มครองสิทธิของพวกเขา เนื่องจากเห็นว่าเด็กและเยาวชนทุกคนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้

การที่ผู้วิจัยเลือกสนามการวิจัยซึ่งเป็นการบอกเล่าเรื่องราวการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนทั้งก่อนเข้ารับการฝึกอบรม กำลังเข้ารับการฝึกอบรม และหลังจากได้รับอนุญาตให้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้ง เนื่องจากภายใต้ข้อจำกัดทางด้านสถานที่ การผสมผสานทางชาติพันธุ์ ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการซึมซับกระบวนการเรียนรู้ พื้นที่ที่จะศึกษาจึงต้องสามารถให้ข้อมูลต่างๆ ได้อย่างรอบด้านและสามารถอธิบายถึงสภาวะความซับซ้อนของบริบททางสังคมได้เป็นอย่างดี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา จึงเป็นศูนย์ฝึกฯ ที่ผู้วิจัยมีความสนใจ เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้มีหน้าที่ในการดูแลเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในเขตภาคใต้ ตอนล่าง อันประกอบไปด้วยจังหวัดสงขลา ตรัง สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และพัทลุง ซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ใจกลางชุมชนเมืองของอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา อาณาบริเวณรายล้อมด้วยอาคารพาณิชย์และการจราจรคับคั่ง ประกอบกับศูนย์ฝึกฯ มีบริเวณไม่มากนักจึงยากแก่การขยายสถานที่ให้เพียงพอกับจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ เด็กและเยาวชนจึงจำเป็นต้องอาศัยอยู่รวมกันอย่างแออัด เนื่องจากศูนย์ฝึกฯ มีลักษณะเป็นพื้นที่พิเศษ ซึ่งบุคคลภายนอกยากต่อการเข้าไป

สัมผัสหรือรับรู้บริบทภายในด้วยตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอขยายภาพอาณาบริเวณแห่งนี้เพื่อให้ผู้ไม่คุ้นชินหรือผู้ไม่เคยรู้จักศูนย์ฝึกฯ มาก่อนได้เห็นภาพในมุมมองที่กว้างขึ้น

เริ่มแรกที่ผู้วิจัยเห็นภาพของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา เป็นภาพของกำแพงสูงประมาณ 3 เมตรที่รั้วไฟฟ้าแรงสูงอยู่เหนือกำแพงทุกด้าน และมีประตูขนาดใหญ่ที่ใช้เป็นทางเข้าออก 2 ประตู แต่โดยทั่วไปแล้วเด็กและเยาวชนหรือผู้ที่มาเยี่ยมญาติจะใช้ประตูซึ่งติดกับห้องญาติเยี่ยมเป็นหลักเมื่อหันหน้าเข้าหาประตูทางซ้ายมือของผู้วิจัยคือห้องญาติเยี่ยมห้องนี้จะเปิดให้บริการในช่วงบ่ายของทุกวันซึ่งจะมีผู้ปกครอง ญาติ หรือเพื่อนแหวะเวียนมาเยี่ยมเด็กและเยาวชนซึ่งกำลังเข้ารับการศึกษาอบรม ส่วนทางด้านขวามือของผู้วิจัยคือฝ่ายบริหาร ซึ่งมีหน้าที่จัดการงานเอกสาร การเงิน ฯลฯ ของศูนย์ฝึกฯแห่งนี้ ประตูบานใหญ่สีฟ้านี้เองที่ผู้วิจัยได้ใช้เป็นเส้นทางสัญจรเข้าสู่โลกของเด็กและเยาวชน เมื่ออย่างเท้าข้ามธรณีประตูผู้วิจัยพบกับพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดเล็กล้อมรอบด้วยตาข่ายเหล็กอีกชั้นหนึ่งซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับพนักงานพินิจนั่งประจำการและปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจสอบผู้เข้า-ออกศูนย์ฝึกฯ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ได้รับอนุญาตให้ออกไปทำงานนอกเขตกำแพงหรือเยาวชนซึ่งมีญาติมาเยี่ยม ทั้งนี้การปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นไปเพื่อการป้องกันการลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามเข้าไปภายในเขตฝึกอบรม

ภาพที่ 1 ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2554

เมื่อเดินผ่านประตูชั้นที่ 2 สถานที่แรกที่ผู้วิจัยเห็นตรงหน้าหลังจากก้าวออกมาคือ สระน้ำมีขนาดไม่ใหญ่มากนักซึ่งเป็นเสมือนที่พักผ่อนหย่อนใจของเด็กและเยาวชนบางคนที่มักจะแหวะเวียนมานั่งเล่นหรือให้อาหารปลาริมสระ บ้างก็มาจับปลาใส่ภาชนะเท่าที่ตนจะหาได้เพื่อเอากลับไปเลี้ยงเป็นงานอดิเรกยังชีพของตน ซึ่งผู้วิจัยเดาว่านี่คงเป็นสัตว์เพียงชนิดเดียวที่เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะสามารถเลี้ยงได้ในขณะที่พวกเขา กำลังเข้ารับการศึกษาอบรม ในช่วงบ่ายผู้วิจัยสังเกตว่าบริเวณริมสระมักจะมีเด็กและเยาวชนมานั่งเล่นมากกว่าในช่วงเช้า

หรืออาจเป็นเพราะสถานที่ตรงนี้ใกล้กับประตูมากที่สุดเด็กๆ จึงมักจะมานั่งรอว่ามีชื่อของตนในการประกาศเรียกชื่อเยาวชนที่มีญาติมาเยี่ยมหรือไม่

เมื่อเหลือบมองไปทางด้านซ้ายผู้ที่ผ่านไปมาจะพบกับบ้านดินหลังเล็กกริมทางเดินที่ถูกสร้างขึ้นด้วยความพยายามของครูใจดีจากภายนอกเข้ามาสอนวิธีการทำให้กับเด็กและเยาวชนกับสวนหย่อมขนาดเล็กให้พอคูรีนตา บ้านดินหลังเล็กแห่งนี้ได้กลายเป็นอาณาเขตจับจองของเด็กและเยาวชนที่มาจากสามจังหวัดชายแดนใต้ อันที่จริงแล้วเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้ารับการศึกษาจะจับกลุ่มและรวมตัวกันตามภูมิภาคของตนเอง ดังนั้นแต่ละกลุ่มจึงต้องสร้างอาณาเขตของตนเองขึ้นมาเพื่อไว้ใช้เป็นที่รวมตัวของกลุ่มซึ่งพวกเขาเรียกว่า “ซุ่ม” อาทิเช่น ซุ่มเด็กสงขลา ซุ่มเด็กพัทลุง ซุ่มเด็กตรัง เป็นต้นแต่เมื่อมองเลยไปอีกหน่อยจะพบกับลานอาบน้ำรวมซึ่งเด็กและเยาวชนจะต้องใช้ร่วมกันแต่เนื่องจากมีรั้วไม้กั้นสูงประมาณ 1 เมตร ผู้วิจัยจึงเห็นเพียงอาคารทรงโปรงหลังคาสูงเท่านั้นเมื่อลองสอบถามจึงทราบว่าด้านในรั้วไม่มีอ่างซีเมนต์ทรงสี่เหลี่ยมขนาดเท่าใดไม่ทราบแน่ชัดไว้สำหรับอาบน้ำและห้องส้วมอีก 4 ห้อง

ภาพที่ 2 ทางเดินเข้าสู่สถานที่ฝึกอบรม

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2554

แต่หากมองกลับมาทางด้านขวาของสระน้ำผู้วิจัยจะพบกับเรือนพยาบาลซึ่งถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกจะเป็นห้องพยาบาลขนาดเล็กซึ่งทำหน้าที่รักษาพยาบาลในเบื้องต้นหากเด็กและเยาวชนมีอาการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ เช่น โรคท้องร่วง ไข้หวัด โรคหืด ตรวจปัสสาวะ เป็นต้น โดยจะมีพยาบาลวิชาชีพจำนวน 2 คนคอยให้บริการและเป็นทีมงานของกลุ่มงานแก้ไข บำบัดและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนส่วนที่สองเป็นห้องทำงานของนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ 3 คน คอยให้ความช่วยเหลือเรื่องคดีหรือการติดต่อประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องหรือองค์กรภายนอกให้กับเด็กและเยาวชน ส่วนหลังเรือนพยาบาลคืออาคารโรงยิมที่เดินเพียงไม่กี่ก้าวก็สามารถเดินเชื่อมถึงกันได้ โรงยิมแห่งนี้มักถูกใช้เป็นที่ในการจัดกิจกรรม

ต่างๆ ให้กับเด็กและเยาวชน เนื่องจากสถานที่ตรงนี้เป็นอาคารปิดจึงมีความเป็นส่วนตัวมากกว่าสถานที่อื่นๆ ภายในบริเวณของศูนย์ฝึกฯ

เมื่อเดินเลยเข้าไปผู้วิจัยได้พบกับสนามอเนกประสงค์ซึ่งลานตรงนี้เป็นเสมือนสนามอเนกประสงค์จริงๆ เพราะมีทั้งสนามบาสเก็ตบอลและสนามตะกร้อรวมอยู่ด้วย บางครั้งจะกลายเป็นสนามฟุตบอล สนามแห่งนี้จึงเป็นสถานที่ที่เด็กและเยาวชนสามารถใช้เล่นกีฬาได้ทุกประเภทแล้วแต่ว่าพวกเขาจะมีอุปกรณ์กีฬาชนิดใดในช่วงเวลานั้น และขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่สำหรับเคารพธงชาติและเข้าแถวนับยอด (นับจำนวนเด็กและเยาวชน) วันละ 3 ครั้งก่อนรับประทานอาหารเช้า หรือใช้เป็นสถานที่ฝึกระเบียบแถวหากมีเยาวชนฝ่าฝืนกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับที่ทางศูนย์ฝึกฯ กำหนดไว้ เมื่อมองไปทางขวาที่อยู่ติดกันจะเป็น โรงเลี้ยงหรือสถานที่รับประทานอาหารรวมของเด็กและเยาวชน สถานที่แห่งนี้เป็นอีกสถานที่หนึ่งซึ่งพวกเขามักจะมาจับจองพื้นที่ในยามว่างเพื่อใช้เป็นสถานที่พักผ่อนสายตาและหลบร้อนในยามเที่ยง หรือไม่ก็จะพบกับเด็กและเยาวชนบางกลุ่มที่มาฝึกปรี้อฝีมือการตีคิกต้าร์ของตนอยู่เป็นระยะ เมื่อพูดถึงฝีมือการเล่นคิกต้าร์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้นับว่ามีฝีมืออยู่ไม่น้อยและพวกเขานิยมนำมานั่งจับกลุ่มเล่นกัน ซึ่งผู้วิจัยสังเกตว่าเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวที่พวกเขาให้ความนิยมชมชอบหรืออาจเป็นเพราะมีราคาไม่แพงจนเกินไปประกอบกับเจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นการใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์จึงอนุญาตให้นำเข้ามาเล่นในศูนย์ฝึกฯ ได้ ผู้วิจัยเองเคยได้รับฟังและรับชมการแสดงของพวกเขามาบ้างจึงรู้สึกได้ว่าพวกเขาเล่นดนตรีได้ไม่แพ้มืออาชีพเลยทีเดียว

ภาพที่ 3 สนามอเนกประสงค์ (ซ้าย) และ โรงเลี้ยง (ขวา)

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

ตรงข้ามกับโรงเรียนเป็นอาคารสามัญ ขนาด 2 ชั้นไม่ใหญ่มากนัก ซึ่งใช้เป็นห้องเรียนของเด็กและเยาวชนที่ต้องการเรียนหนังสือของหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ในส่วนของชั้นล่างเป็นห้องสมุดเปิดให้บริการตามเวลาราชการซึ่งพวกเขาสามารถมาใช้ได้ในยามว่าง และห้องสมุดแห่งนี้ยังถูกใช้เป็นห้องเรียนสำหรับครูบางท่านอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีห้องของนักจิตวิทยาหรือห้องฟ้าใสที่คอยให้คำปรึกษาปัญหาต่างๆ เรื่องตามแต่เด็กและเยาวชนคนใดจะเข้ามาขอรับคำปรึกษา ห้องนี้จึงเป็นเสมือนที่พึ่งทางใจในยามที่พวกเขาเกิดความเครียดหรือหาทางจัดการกับปัญหาของตนเองไม่ได้ ส่วนด้านหน้าของอาคารสามัญจะมีซุ้มเหล็กตั้งเรียงเป็นแถวตอนตามความกว้างของสนามอเนกประสงค์ ซึ่งซุ้มตรงนี้จะเป็อาคารเขตของเด็กและเยาวชนจังหวัดสงขลาเสียเป็นส่วนใหญ่ ถัดจากอาคารสามัญจะเป็นอาคารอีกหลังหนึ่งซึ่งอยู่ติดกันมี 2 ชั้น โดยชั้นบนเป็นห้องเรียนของหน่วยช่างไฟฟ้าและชั้นล่างเป็นห้องเรียนของหน่วยดนตรีส่วนด้านหน้าของอาคารหลังนี้จะมีศาลาไว้สำหรับนั่งเล่นหรือหลบร้อนให้กับเด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดีเพราะจะมีสายลมเอื่อยๆ พัดผ่านตลอดเวลาพวกเขาจึงมักจะมานั่งเล่นหมากฮอสเล่นกั๊ดาร์ หรือไม่ก็มาจับลับ

ภาพที่ 4 อาคารสามัญ

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 2,3 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

ถัดจากศาลาจะมีอาคารอีกหลังขนาดเล็กชั้นเดียวอีกหลังหนึ่ง ซึ่งด้านหน้าของอาคารหลังนี้จะประดับประดาไปด้วยต้นไม้และกล้วยไม้ที่สวยงาม และผนังด้านหน้าเป็นกระจกครึ่งบนจึงสามารถทำให้มองเห็นด้านในได้ว่าเป็นหน่วยช่างอะไร เมื่อมองเข้าไปด้านในผู้วิจัยเห็นกระจกบานใหญ่ติดเรียงกันเป็นแถวและมีเก้าอี้หนังแบบที่สามารถปรับเอนได้ตั้งเรียงกันอยู่อีก 5-6 ตัว ผู้วิจัยจึงพอคาดได้ว่าที่นี่ยังคงเป็นสถานที่เรียนของหน่วยช่างตัดผม เมื่อเดินเลียบหน่วยช่างตัดผมไปอีกหน่อยจะพบกับทางเดินเล็กคั่นไว้ซึ่งเมื่อเดินเข้าไปก็จะพบกับอาคารไม้ขนาด 2 ชั้น และมีศาลาขนาดใหญ่พอสมควรตั้งอยู่ด้านข้าง โดยชั้นบนจะปรับปรุงให้เป็นเรือนนอน

ของเด็กหรือเยาวชนที่กำลังจะได้รับอนุญาตให้กลับบ้านและมีความประพฤติอยู่ในระดับดี ส่วนชั้นล่างถูกใช้เป็นห้องทำงานของพ่อบ้าน ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลเรื่องความเป็นอยู่ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเรื่องเสื้อผ้า ของใช้จำเป็น อาหาร หรือที่นอน เป็นต้น โดยอาคารหลังนี้ยึดติดกับโรงเรียนนั่นเอง

ภาพที่ 5 หน่วยช่างตัดผม (ซ้าย) และห้องพ่อบ้าน (ขวา)

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 2,4 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

ถัดจากห้องพ่อบ้านในแถวเดียวกันนั้นผู้วิจัยได้พบกับอาคารเรียนชั้นเดียวอีก 3 หลังคั่นกลางด้วยทางเดินแคบๆ ซึ่งถูกใช้ป็นหน่วยเรียนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอีกเช่นกัน หลังแรกอยู่ติดกับประตูบานที่ 2 ประตูนี้ส่วนใหญ่จะถูกใช้สำหรับขนของเข้า-ออกศูนย์ฝึกฯ อาคารหลังนี้เป็นหน่วยเรียนของช่างเชื่อมซึ่งได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนสารพัดช่างเข้ามาเปิดหลักสูตรปวช. ให้กับเด็กและเยาวชน และห้องติดกันเป็นหน่วยเรียนของช่างยนต์ทั้ง 2 หน่วยเรียนนี้เป็นที่สนใจของเด็กและเยาวชนมาก แต่เนื่องจากมีพื้นที่จำกัดเพียงหนึ่งห้องเรียนจึงทำให้ในแต่ละภาคเรียนสามารถรับนักเรียนได้ไม่มากนัก อาคารหลังที่ 2 ถูกใช้ป็นห้องเรียนของหน่วยศิลปหัตถกรรมและหน่วยช่างไม้และก่อสร้าง หน่วยเรียนนี้มีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกฯ เป็นผู้สอน โดยเด็กและเยาวชนที่ชื่นชอบในงานศิลปะหรือมีความรู้เกี่ยวกับช่างไม้มาก่อนมักจะมาเข้าเรียนในหน่วยช่างทั้ง 2 หน่วย และอาคารหลังที่ 3 อยู่ระหว่างหน่วยช่างตัดผมกับอาคารหลังที่ 2 โดยอาคารหลังนี้เป็นหน่วยเรียนของหน่วยเกษตรกรรมซึ่งเริ่มเปิดเรียนเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2553 จึงมีเยาวชนเพียงไม่กี่คนในหน่วยเรียนและส่วนใหญ่เป็นเด็กหรือเยาวชนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยถัดจากห้องเรียนของหน่วยเกษตรเป็นห้องละหมาดและห้องเก็บอุปกรณ์ของลูกเสือสามัญ

ภาพที่ 6 หน่วยช่างเชื่อมและหน่วยช่างยนต์ (ชาย) หน่วยศิลปหัตถกรรมหน่วยช่างไม้และก่อสร้าง และหน่วยเกษตรกรรม (ขวา)

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

เมื่อมองถัดไปผู้วิจัยได้พบกับอาคารสูงที่สุดภายในศูนย์ฝึกฯ เมื่อสอบถามจากเยาวชนจึงทราบว่าอาคารขนาด 4 ชั้นแห่งนี้ถูกใช้เป็นเรือนนอนของเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งได้ทุนของอาคารจะเป็นพื้นที่โล่งๆ ไว้สำหรับใช้ทำกิจกรรมต่างๆ หรือเมื่อว่างเว้นจากการทำกิจกรรมได้ทุนเรือนนอนจะกลายเป็นสถานที่พักผ่อนหรือพักผ่อนหย่อนใจสำหรับเด็กและเยาวชนอีกเช่นกัน เนื่องจากเป็นสถานที่โปร่งจึงมีลมพัดผ่านเป็นระยะทำให้ไม่รู้สึกร้อนอบอ้าวนัก ส่วนชั้นที่ 2-4 แบ่งเป็นหอนอนของเด็กและเยาวชน ซึ่งเรียกว่า หอ 1-3 เด็กและเยาวชนจะถูกจัดให้เข้าพักตามระยะเวลาการเข้ารับการฝึกอบรมและการแบ่งชั้น

ภาพที่ 7 เรือนนอน

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

ส่วนพื้นที่สุดท้ายที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงคือ พื้นที่บริเวณหลังเรือนนอนเป็นสนามหญ้ารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าจึงมักถูกใช้เป็นสนามฟุตบอลของเด็กและเยาวชนหรือใช้ทำกิจกรรมอื่นๆ ได้ตามความต้องการ เนื่องจากมีต้นไม้ใหญ่ให้ความร่มรื่นสถานที่ตรงนี้จึงเป็นอีกที่หนึ่งในศูนย์ฝึกฯ ซึ่งเด็กและเยาวชนจะมานั่งพักผ่อนพูดคุยกันและจับจองเป็นอาณาเขตในกลุ่มของตน โดยพื้นที่ตรงนี้ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นที่รวมตัวของเด็กและเยาวชนซึ่งมาจากจังหวัดตรัง สตูล และพัทลุง

สนามการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นคงสามารถทำให้บุคคลทั่วไปมองเห็นบริบทภายในของศูนย์และอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ซึ่งสถานที่ส่วนนี้จะเป็นสถานฝึกอบรมของเด็กและเยาวชนชาย กระบวนการเรียนรู้หรือความรู้ที่พวกเขาได้รับจึงถูกจำกัด โดยการได้รับการถ่ายทอดจากเจ้าหน้าที่ เพื่อน และบุคคลภายนอกที่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปทำกิจกรรมด้านในเท่านั้น การติดต่อกับโลกภายนอกโดยตรงจึงดูเหมือนจะเป็นเรื่องยากสำหรับพวกเขา ซึ่งแตกต่างจากเด็กและเยาวชนหญิงที่ต้องเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งมีจำนวนไม่มากนักสถานที่พักจึงมีลักษณะเหมือนบ้านพักชั่วคราวและมีเพียงตาข่ายเหล็กสูงขนาดประมาณ 3 เมตรล้อมรอบไว้ป้องกันการหลบหนีเท่านั้น

ผู้วิจัยจึงมุ่งความสนใจไปยังเด็กและเยาวชนชายเพราะพวกเขามีบริบทและข้อจำกัดมากกว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตจึงต้องมีความเข้มข้นมากกว่า และเนื่องจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา เป็นศูนย์ฝึกฯ ที่มีความหลากหลายในด้านภูมิหลังของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด การทำความเข้าใจถึงการแสดงตัวตนของพวกเขาหลังจากผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ขณะเข้ารับการฝึกอบรมจึงสามารถบอกถึงนัยบางประการที่เป็นผลมาจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวของพวกเขาและอาจสามารถขยายผลไปยังศูนย์ฝึกฯ แห่งอื่นที่มีรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้คล้ายคลึงกันได้ในอนาคต

การเข้าสู่สนาม

เมื่อเลือกพื้นที่การวิจัยได้แล้ว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น โดยการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน การพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติกับเด็กและเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรม ประกอบกับผู้วิจัยเป็นอาสาสมัครขององค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งทำงานร่วมกับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา เป็นทุนเดิม ดังนั้นผู้วิจัยจึงตัดสินใจเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยลักษณะของคำถามจะเป็นคำถามปลายเปิดแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) ซึ่งแนวคำถามนี้ส่วนหนึ่งได้เตรียมการไว้บ้างแล้ว จากการศึกษาเอกสารที่ได้นำมากำหนดเป็น

กรอบแนวความคิดในการวิจัยการลงไปสำรวจพื้นที่และพูดคุยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในเรื่องต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำมาพัฒนาแนวคำถามให้มีรายละเอียดที่สอดคล้องกับคำถามของการวิจัยและวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนยิ่งขึ้น และแนวคำถามดังกล่าวสามารถยืดหยุ่นได้ตามบริบทของการเก็บข้อมูลในขณะนั้น ดังนั้นแนวคำถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจึงประกอบด้วย 2 ชุดคำถามหลักคือ ชุดแรกเป็นแนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่แนวคำถามในส่วนของเจ้าหน้าที่นี้ ยังได้ถูกแยกย่อยออกเป็น 3 ชุด ซึ่งประกอบด้วยแนวคำถามสำหรับผู้บริหาร แนวคำถามสำหรับครูหน่วยช่างหรือครูกศน. และแนวคำถามสำหรับนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา ซึ่งแนวคำถามทั้ง 3 ชุดนี้จะมีลักษณะที่แตกต่างไปตามเนื้อหาและความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นคำถามเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการฝึกวิชาชีพ หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน และกิจกรรมสัมพันธ์ต่างๆ ที่ทางศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา จัดให้กับพวกเขาว่ามีส่วนในการช่วยพัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างไร

แนวคำถามอีกชุดหนึ่งเป็นชุดคำถามสำหรับเด็กและเยาวชน แนวคำถามในส่วนนี้ ได้ถูกแบ่งย่อยออกเป็น 2 ชุด ซึ่งประกอบด้วยแนวคำถามสำหรับเด็กและเยาวชนที่กำลังเข้ารับการฝึกอบรมและแนวคำถามสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้รับอนุญาตให้กลับบ้านแล้ว ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชีวิตของพวกเขาก่อนเข้ารับการฝึกอบรมว่าเป็นอย่างไร ขณะเข้ารับการฝึกอบรมพวกเขา รู้สึกว่าตนเองเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด และหลังจากเข้ารับการฝึกอบรมแล้ว พวกเขา รู้สึกว่าชีวิตของตนเองเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง

โดยในที่นี้ผู้วิจัยเป็นเพียงผู้รับฟังประวัติศาสตร์ชีวิตของเจ้าหน้าที่และเด็กหรือเยาวชน รวมถึงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นมิตรในฐานะครู พี่น้องหรือเพื่อนซึ่งมีความคุ้นชินกับศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้มาหลายปี ทั้งนี้คำถามทั้ง 2 ชุดเป็นคำถามที่ผู้วิจัยได้มาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิต แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่ใช้ในการวิจัย และได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยอย่างไรก็ดีคำถามเหล่านี้สามารถยืดหยุ่นได้ตามบริบทหรือสภาพแวดล้อมขณะผู้วิจัยทำการ สัมภาษณ์และขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งในบางเรื่องอาจเป็นสิ่งที่พวกเขาไม่ต้องการกล่าวถึงในขณะนั้น ผู้วิจัยจะทำการนัดหมายสัมภาษณ์ในครั้งต่อไปนอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวมถึงการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับบุคคลที่อยู่แวดล้อมตัวเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นการเก็บรายละเอียดพฤติกรรมของพวกเขาและรายละเอียดของกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมผัสด้วยตนเอง เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลอันเป็นการยืนยันความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกอีกทางหนึ่ง

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant)

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) (Strauss and Corbin 1990, 42-43, 177-179 อ้างถึงใน ฉัตรวรรษ องคสิงห์ 2545, 35) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลักไว้อย่างกว้างๆ 3 กลุ่มคือ กลุ่มแรกเป็นเจ้าของหน้าที่ซึ่งมีความใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชน และมีส่วนในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับพวกเขาโดยตรงในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ด้านนโยบาย ครูหน่วยช่างหรือครูการศึกษาในโรงเรียน และนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยารวมทั้งสิ้น 6 คน กลุ่มที่สองคือ เด็กและเยาวชนชายที่อยู่ในระหว่างการฝึกอบรมและใช้ชีวิตอยู่ในสถานที่แห่งนี้มาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปีและผ่านกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตมาแล้วระยะหนึ่ง โดยเด็กหรือเยาวชนผู้ให้ข้อมูลหลักจะมีความหลากหลายในระดับชั้น กล่าวคือจะต้องมีทั้งเด็กหรือเยาวชนที่ปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวก และเด็กหรือเยาวชนที่อยู่ระหว่างการปรับเปลี่ยนตัวตน รวมทั้งสิ้น 9 คน และกลุ่มที่สามคือ เด็กและเยาวชนที่เคยเข้ารับการฝึกอบรมและได้รับอนุญาตให้กลับไปใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวและสังคมภายนอก ซึ่งมีความหลากหลายทางสถานภาพ เช่น เยาวชนที่เพิ่งได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน เยาวชนที่กลับไปศึกษาต่อ หรือเยาวชนที่กลับไปประกอบอาชีพสุจริต รวมทั้งสิ้น 2 คน

ในที่นี้ผู้วิจัยต้องการศึกษากระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตของพวกเขาในด้านจิตพิสัยคือ ทักษะการตระหนักรู้ในตนเองและเข้าใจผู้อื่น ทักษะด้านความภาคภูมิใจในตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม เนื่องจากทักษะเหล่านี้มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับการดำเนินชีวิตและมีความเกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์ การแสดงตัวตน และการปรับเปลี่ยนเจตคติของเด็กและเยาวชน เพื่อให้พวกเขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและไม่รู้สึกว่าเป็นส่วนเกินของสังคม รวมทั้งไม่กลับไปใช้ชีวิตในรูปแบบเดิมอีกต่อไป

การวิเคราะห์ตัวบท

ในส่วนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการตีความและการให้ความหมายกับข้อมูลหลังจากที่ผู้วิจัยได้ลงสนามและเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้วทั้งหมดควบคู่ไปกับการสร้างความเข้าใจร่วมกับเด็กและเยาวชน โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการเขียนเรื่องเล่าแทนการบอกเล่าเรื่องราววิถีการดำรงชีวิตของพวกเขาทั้งก่อนที่เข้ารับการศึกษา ขณะเข้ารับการศึกษา และหลังจากเข้ารับการศึกษา กับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา เพื่อเผยให้เห็นแง่มุมชีวิตของผู้ให้ข้อมูลหลักและถอดรหัสความจริงที่ได้จากการสนทนาและการรับฟังประวัติศาสตร์ชีวิตทั้งของเจ้าหน้าที่และเด็กหรือเยาวชน โดยกำหนดสาระสำคัญของการวิจัยตามลำดับประเด็นของการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ทักษะชีวิตในฐานะฐานรากของการพัฒนาเด็กและเยาวชน

การวิเคราะห์ทักษะชีวิตในฐานะฐานรากของการพัฒนาเด็กและเยาวชนมีเป้าหมายเพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนว่ามีกระบวนการเรียนรู้อะไรบ้าง กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวมีส่วนในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนอย่างไร และพวกเขาสามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตของตนเองอย่างไร จึงทำให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งเป็นการศึกษาในมิติของฐานคิดในการดำรงชีวิตการกำหนดเป้าหมายในการดำรงชีวิตกระบวนการเรียนรู้และสร้างสรรค์ความรู้ขึ้นเป็นการศึกษาจากประวัติศาสตร์ชีวิตของผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการพิจารณาว่าศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเป็นเสมือนโรงเรียนแห่งหนึ่งดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในสังคมขนาดเล็กแห่งนี้จึงปรากฏในรูปแบบแผนการดำรงชีวิต หลักสูตรการเรียนการสอน กิจกรรมสัมพันธ์ต่างๆ ระเบียบปฏิบัติที่เด็กและเยาวชนจะต้องเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้กับตนเอง

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ ผู้วิจัยอาศัยศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเป็นพื้นที่ในการศึกษา โดยศูนย์ฝึกฯ ที่กล่าวถึงจะต้องมีลักษณะของการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับพวกเขา มีการสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นจากตัวของเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกฯ ที่เลือกศึกษาดังกล่าวคือ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ซึ่งมีหน้าที่ดูแลเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดในเขตภาคใต้ตอนล่าง อันประกอบด้วยจังหวัดสงขลา ตรัง สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และพัทลุง เนื่องจากศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้มีเด็กและเยาวชน

ที่มาจากหลายเชื้อชาติและได้รับผลกระทบโดยตรงจากความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมในเชิงลบของพวกเขา การทำความเข้าใจและพัฒนาทักษะชีวิตให้กับพวกเขาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ภาครัฐจะต้องตระหนัก เพื่อให้พวกเขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีอีกครั้ง

การรวบรวมข้อมูลในประเด็นนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักอัน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ผู้มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนมาอย่างยาวนาน เพื่อให้สามารถสะท้อนภาพกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกฯ ได้อย่างชัดเจน และเด็กหรือเยาวชนผู้ที่กำลังเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อสะท้อนภาพวิถีชีวิตของพวกเขาทั้งก่อนและหลังเข้ารับการฝึกอบรม โดยอาศัยการสัมภาษณ์ระดับลึกซึ่งมีแนวคำถามการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างตรงประเด็น โดยผู้วิจัยจะทำการประมวล วิเคราะห์ และตีความข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ด้วยการศึกษาเปรียบเทียบการให้ความหมาย และนำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2.การวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด

การวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนที่สามารถเอาชนะตัวตนของตนเองและหันมาตระหนักในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ภาคปฏิบัติการของหัวใจสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการปรับเปลี่ยนตัวตนได้แก่ การผ่านกระบวนการเรียนรู้ขณะเข้ารับการฝึกอบรม การสร้างความรู้ความจริงในขณะที่เข้ารับการฝึกอบรม การเชื่อในอำนาจของเทคโนโลยีแห่งตัวตน และการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ในเชิงบวกของเด็กและเยาวชนหลังจากการปรับเปลี่ยนตัวตน เพื่อให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของศูนย์ฝึกฯ และการกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการศึกษาเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชีวิตของเด็กและเยาวชนทั้งที่กำลังเข้ารับการฝึกอบรมและผู้ที่ได้รับอนุญาตให้กลับไปใช้ชีวิตในสังคม เนื่องจากเรื่องเล่าที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา มีลักษณะเป็นตัวบท (text) ซึ่งประกอบด้วยประโยคต่างๆ ที่ถูกนำมาเชื่อมโยงหรือร้อยเรียงกันในรูปแบบของถ้อยแถลง (statement) การเข้าถึงเรื่องเล่าของเด็กและเยาวชนจึงต้องให้ความสำคัญกับการแสดงออกที่ดำรงอยู่ในชีวิตประจำวันภายใต้บริบทหนึ่งๆ การวิเคราะห์เรื่องเล่าดังกล่าวผู้วิจัยจึงใช้เทคนิคการถอดความแบบคำต่อคำ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ดังนั้นข้อมูลที่รวบรวมมาจะไม่ผ่านการตกแต่งหรือปรับเปลี่ยน (edit) ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงความพยายามของผู้ให้ข้อมูลในขณะนั้นว่าเขากำลังทำอะไร เช่น การขอเรื่อง การต่อเรื่อง การแนะนำ การกลบเกลื่อน การเสนอ การแสดงความคิดเห็น หรือการปฏิเสธ เป็นต้น ประกอบกับการวิเคราะห์เรื่องเล่าโดยอาศัยทั้งโลกทัศน์ของผู้วิจัย ประสบการณ์ และพื้นฐานทางทฤษฎี เพื่อให้การเข้าถึงเรื่องเล่าของเรื่องราวชีวิตเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดที่ผู้เล่าต้องการเสนอ (ไพโรจน์ วิไลนุช 2552, 34 ; นภภรณ์ หะวานนท์ 2552, 15-16) ได้ถูกถ่ายทอดออกมาอย่างชัดเจนที่สุด การรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ระดับลึก โดยมีแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้างเพื่อการเข้าถึงข้อมูล แล้วจึงทำการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำมาใช้ในการตีความ วิเคราะห์ และให้ความหมายตามประเด็นของเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษา

การรวบรวมตัวบท

การศึกษาเรื่องการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดนี้ พื้นที่ซึ่งใช้ในการรวบรวมตัวบทคือ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา โดยตัวบทที่จะนำมาวิเคราะห์นั้นจะถูกพิจารณาภายใต้เงื่อนไขที่มีนัยต่อการแสดงให้เห็นถึงระบบบริหารงาน กระบวนการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนตัวตน และการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของระบบสังคมภายในศูนย์ฝึกฯ ซึ่งมีผลต่อการปรับเปลี่ยนตัวตน และตัวตนที่ยังคงต้องเชื่อมโยงกับสังคมภายนอกตลอดเวลา ดังนั้นการรวบรวมตัวบทจึงจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบด้านและรวบรวมข้อมูลจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยตรงกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน และสถานภาพของเด็กและเยาวชนที่มีความหลากหลายในการปรับเปลี่ยนตัวตน

เนื่องจากศูนย์ฝึกฯ เป็นสถานที่กึ่งเปิดกึ่งปิดประกอบด้วยเด็กและเยาวชนไม่คุ้นชินกับการที่มีบุคคลเข้าไปศึกษาชีวิตประจำวันของพวกเขา ดังนั้นการรวบรวมตัวบทจึงต้องใช้ระยะเวลาในการทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลและข้อเท็จจริงมากที่สุด ในระยะแรกผู้วิจัยเริ่มต้นทำความรู้จักกับพวกเขา โดยอาศัยความช่วยเหลือจากเยาวชนไทยเข้มแข็ง ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่และแนะนำให้รู้จักกับกลุ่มของเด็กและเยาวชนตามซุ้มต่างๆ รวมถึงการแนะนำสถานที่ต่างๆ ภายในศูนย์ฝึกฯ ในระยะสัปดาห์แรกผู้วิจัยต้องเป็นฝ่ายเดินเข้าไปพูดคุยและทำความรู้จักกับเด็กหรือเยาวชน โดยเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ไม่มีที่ท่าว่าต้องการพูดคุยกับผู้วิจัยแต่อย่างใด ผู้วิจัยใช้ระยะเวลา

1 เดือนในการทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยกับพวกเขาจึงสามารถเข้าไปพูดคุยกับพวกเขาและในขณะเดียวกันเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เริ่มที่จะยอมรับและเข้ามาพูดคุยกับผู้วิจัยได้อย่างไม่ขัดใจ

ช่วงเดือนที่ 2 และ 3 ผู้วิจัยเริ่มสร้างความสนิทสนมมากขึ้น โดยการสวมบทบาทที่หลากหลายคือ ผู้วิจัยต้องเข้าเรียนตามหน่วยวิชาชีฟต่างๆ เช่นเดียวกับพวกเขาและต้องเป็นทั้งลูกศิษย์ของครูประจำหน่วยและเป็นลูกศิษย์ของรุ่นพี่ในชั้นเรียนผู้วิจัยต้องเป็นครูอาสาของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย และทำหน้าที่เป็นเสมือนพี่สาวที่คอยให้คำปรึกษาด้านการเรียนและการใช้ชีวิตทั้งในปัจจุบันและในอนาคตให้กับพวกเขา รวมทั้งผู้วิจัยต้องเป็นเพื่อนที่สามารถพูดคุยรับทุกข์เรื่องครอบครัวได้ทุกเวลา ทั้งนี้การสวมบทบาทที่หลากหลายสามารถทำให้ผู้วิจัยได้พูดคุยและทำความรู้จักกับตัวตนของเด็กและเยาวชนได้มากขึ้น ในขณะที่พวกเขาเองก็เริ่มไวใจและกล้าที่จะเดินเข้ามาพูดคุยกับผู้วิจัยมากขึ้นเช่นกันซึ่งการพูดคุยดังกล่าวมีผลอย่างสำคัญต่อการพิจารณาคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในช่วงเดือนที่ 4 เป็นระยะของการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ นั้น ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่คือ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และครูประจำหน่วยวิชาชีพด้วยอีกทางหนึ่ง โดยเจ้าหน้าที่จะทำการคัดเลือกเด็กและเยาวชนตามคุณลักษณะที่ผู้วิจัยต้องการ จากนั้นจะนำรายชื่อดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับรายชื่อของเด็กและเยาวชนที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกด้วยตนเอง แล้วจึงทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดีที่สุดอีกครั้ง โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในชั้นเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางศูนย์ฝึกฯ จัดขึ้นอีกหลายกิจกรรม ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเข้าใจบริบทของศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้ได้อย่างชัดเจน และสามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างครอบคลุม รวมถึงการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับบุคคลแวดล้อม ดังนั้นการรวบรวมตัวบทที่ได้จากการสนทนากับเจ้าหน้าที่ และเยาวชนรวมทั้งสิ้น 17 คนดังต่อไปนี้

ลำดับ/สถานภาพ	จำนวน	เพศ	อายุ (ปี)
1.นักจิตวิทยา	1	หญิง	30
2.ครูการศึกษาออกโรงเรียน (พนักงานพินิจ)	1	ชาย	34
3.หัวหน้าหน่วยวิชาชีพ	1	หญิง	42
4.นักสังคมสงเคราะห์	1	หญิง	44
5.หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาพฤติกรรม	1	ชาย	52
6.ครูหน่วยวิชาชีพไฟฟ้า (หัวหน้าพนักงานพินิจ)	1	ชาย	51
7.เยาวชนปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกได้ดี (กำลังฝึกอบรม)	6	ชาย	19-22
8.เยาวชนดีเด่นประจำศูนย์ฝึกฯ (กำลังฝึกอบรม)	1	ชาย	20
9.เยาวชนกำลังปรับเปลี่ยนตัวตน (กำลังฝึกอบรม)	1	ชาย	20
10.เยาวชนกระทำผิดซ้ำ (กำลังฝึกอบรม)	1	ชาย	19
11.เยาวชนกลับไปศึกษาต่อ (เพิ่งได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน)	1	ชาย	20
12.เยาวชนกลับไปประกอบอาชีพสุจริต (ได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน)	1	ชาย	24

บางส่วนของประวัติศาสตร์ชีวิตผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเล่าจากประสบการณ์ และชีวิตจริงของเด็กและเยาวชน และบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตและการปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกของเด็กและเยาวชนนานร่วม 4 เดือน ตลอดระยะเวลาการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยรับรู้ได้ถึงความสำเร็จ ความกังวลใจ และความเครียดจากเด็กหรือเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลายๆ คน แต่ในขณะเดียวกันก็ได้สัมผัสถึงความปรารถนาและความฝันของเด็กหรือเยาวชนอีกหลายๆ คนที่ต้องการออกไปใช้ชีวิตกับครอบครัวและบุคคลอันเป็นที่รัก การที่ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกฯ หรือเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดทำให้ต้องตระหนักถึงภารกิจอันสำคัญยิ่งที่สังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะการส่งต่อเด็กและเยาวชนหลังจากพวกเขาได้รับอนุญาตให้กลับบ้านไม่ว่าจะเป็นกระบวนการติดตามของศูนย์ฝึกฯ หรือการมีส่วนร่วมของชุมชนเองก็ตาม เพราะหากสังคมไม่สามารถทลายกำแพงที่กั้นระหว่างคำว่า “ปกติ” กับ “ไม่ปกติ” ลงได้แล้วนั้นแค่เพียงสายตา ท่าที หรือคำพูดก็อาจกลายเป็นความรุนแรงที่เข้าไปกระทำต่อจิตใจที่ไม่เข้มแข็งพอให้บอบช้ำและสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกฯ ทั้งในฐานะของครู พี่ น้องและเพื่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มีโอกาสพบปะพูดคุยและรับฟังเรื่องราวทั้งจากเด็กหรือเยาวชนและบุคคลที่อยู่แวดล้อมอันเป็นส่วนสำคัญในการปรับเปลี่ยนตัวตนเชิงบวก เรื่องราวที่นำมาร้อยเรียงอยู่ในงานวิจัยนี้จึงเกิดขึ้นจากการตีความของผู้วิจัยผ่านภาพสะท้อนประวัติศาสตร์ชีวิตของเจ้าหน้าที่และเยาวชน ซึ่งสามารถฉายภาพของกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตและการปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกได้อย่างครบถ้วนรวมทั้งสิ้น 17 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มเจ้าหน้าที่จำนวน 6 คน และกลุ่มเยาวชนจำนวน 11 คน อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการปกป้องสิทธิอันพึงมีของผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคน ผู้วิจัยจึงไม่อาจเปิดเผยหน้าตาชื่อและนามสกุลจริงของผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์และชีวิตจริงได้ ทุกชื่อที่ปรากฏในงานวิจัยนี้จึงเป็นนามสมมติที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นแทนทั้งสิ้น เพื่อเป็นการฉายภาพให้เห็นอย่างต่อเนื่องผู้วิจัยจึงเรียบเรียงประวัติศาสตร์ชีวิตบางส่วนของผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งเป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกฯ

หัวหน้าหน่วยวิชาชีพ อายุ 42 ปี เป็นเจ้าหน้าที่คนแรกที่ผู้วิจัยได้เข้าไปพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้วย ซึ่งทำงานที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา มาตั้งแต่ พ.ศ.2536 ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา หลังจากสอบบรรจุได้จึงเข้ามาทำงานในตำแหน่งนักโภชนาการอาหาร ซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการดูแลเรื่องเมนูอาหารและการผลิตอาหารให้กับเด็กและเยาวชน ด้วยประสบการณ์การทำงานที่มีมาอย่างยาวนานและปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนเหมือนเป็นลูกหลานของตนเอง เจ้าหน้าที่คนนี้จึงเป็นที่รักและเคารพของเด็กและเยาวชน ต่อมา พ.ศ.2541 ได้สอบเลื่อนตำแหน่งเป็นนักวิชาการจึงมีหน้าที่ความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น โดยจะต้องดูแลและสอนวิชาชีพให้กับเด็กและเยาวชนหน่วยหญิงของศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้ด้วย จนกระทั่ง พ.ศ.2551 ได้ย้ายไปรับตำแหน่งหัวหน้าหน่วยวิชาชีพที่จังหวัดอุบลราชธานี เป็นระยะเวลา 2 ปี และย้ายกลับมาทำงานยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลาอีกครั้งในตำแหน่งหัวหน้าหน่วยวิชาชีพ ซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการจัดหาวิทยากรและดูแลการเรียนการสอนหน่วยวิชาชีพทุกหน่วยให้เพียงพอกับจำนวนของเด็กและเยาวชนจนถึงปัจจุบัน

เจ้าหน้าที่คนต่อไปที่ผู้วิจัยมีโอกาสเข้าไปพูดคุยด้วยคือ พนักงานพินิจหรือครูกศน. อายุ 34 ปี เป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งผู้วิจัยมีความคุ้นเคยและรู้จักเป็นอย่างดี เพราะเคยร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนด้วยกันหลายครั้ง ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลาและบรรจุรับราชการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2530 ในตำแหน่งพนักงานพินิจ มีหน้าที่ป้องกันไม่ให้

เด็กหรือเยาวชนหลบหนี แต่ปัจจุบันตำแหน่งดังกล่าวยังมีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน รวมถึงการบำบัด แก่ไขและฟื้นฟูอีกด้วย เริ่มทำงานครั้งแรกที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นระยะเวลา 4 ปี ก่อนจะย้ายมาทำงานที่ศูนย์ฝึกฯ เขต 9 จังหวัดสงขลา และได้รับโอกาสจากผู้อำนวยการให้ทำหน้าที่สอนหนังสือในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจึงทำให้มีความสนิทสนมและเป็นที่เคารพของเด็กและเยาวชนทุกคน

ถัดมาผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับ หัวหน้าพนักงานพินิจหรือครุหน่วยช่างไฟฟ้า อายุ 51 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา เริ่มเข้ารับราชการที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา เป็นที่แรกเมื่อ พ.ศ.2530 ในตำแหน่งพนักงานพินิจ ประกอบกับมีความเชี่ยวชาญทางด้านไฟฟ้ามาก่อนจึงได้รับมอบหมายให้ฝึกอบรมวิชาชีพไฟฟ้าให้กับเด็กและเยาวชนในยามที่ขาดแคลนครูผู้สอน เมื่อได้พูดคุยด้วยจึงทำให้ผู้วิจัยรับรู้ได้ถึงอุดมการณ์ในการทำงานและความตั้งใจที่ต้องการเห็นเด็กและเยาวชนทุกคนสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้ ประกอบกับอุปนิสัยที่ตรงและมีระเบียบวินัยสูงจึงเป็นที่ยำเกรงและเคารพของเด็กและเยาวชน

เจ้าหน้าที่คนถัดมาที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้วยคือ หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย อายุ 52 ปี เป็นผู้ใหญ่วางใจดีอีกคนหนึ่งที่ได้เต็มใจเปิดเผยข้อมูลต่างๆ ให้กับผู้วิจัย ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา เข้ารับราชการที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลาครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2533 ในตำแหน่งครุหน่วยวิชาชีพเกษตร ต่อมาได้เลื่อนตำแหน่งเป็นหัวหน้าสถานแรกรับ ซึ่งมีหน้าที่ดูแลเด็กหรือเยาวชนที่ศาลยังไม่มีการสั่งให้เข้ารับการศึกษาอยู่ระยะหนึ่ง ก่อนจะกลับมารับตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย โดยตำแหน่งนี้มีหน้าที่สำคัญอย่างมากในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน รวมถึงดูแลเรื่องความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชนทุกคนจึงมีความสนิทสนมและคุ้นเคยกับเด็กและเยาวชนทุกคนเป็นอย่างดี และได้รับความไว้วางใจจากเด็กและเยาวชนชาย

เจ้าหน้าที่อีกคนหนึ่งซึ่งมีความสำคัญกับผู้วิจัยคือ นักจิตวิทยา อายุ 30 ปี เป็นเจ้าหน้าที่พี่เลี้ยงของผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลและช่วยแนะนำผู้วิจัยในหลายๆ เรื่องอย่างตรงไปตรงมา ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา และเข้ามาทำงานยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลาเมื่อ พ.ศ.2550 ในตำแหน่งนักจิตวิทยาให้คำปรึกษา แม้ว่าจะมีประสบการณ์การทำงานที่นี้ได้ไม่นานแต่พี่นักจิตวิทยาเป็นบุคคลสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนเข้าใหม่ทุกคน และมีความใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก ในกระบวนการฝึกอบรม รวมทั้งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ร่วมคัดเลือกเยาวชนผู้ให้ข้อมูลหลัก

เจ้าหน้าที่คนสุดท้ายที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงคือ **นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ** อายุ 44 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง เป็นเจ้าหน้าที่อีกคนหนึ่งซึ่งผู้วิจัยรักและเคารพเป็นอย่างมาก เพราะหากไม่ได้รับความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยคงไม่สามารถเขียนงานวิจัยนี้ได้สำเร็จ ซึ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำและคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักร่วมกับผู้วิจัย รวมถึงให้ข้อมูลเชิงลึกในกระบวนการฝึกอบรมกับผู้วิจัยโดยตรงไปตรงมา เริ่มทำงานกับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ตั้งแต่ พ.ศ.2540 ในตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ ระดับ 3 มีหน้าที่ดูแลเรื่องเอกสารต่างๆ ของเด็กและเยาวชน จนกระทั่งได้เลื่อนตำแหน่งเป็นนักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิต บำบัด แก้ไขและฟื้นฟูกลุ่มเด็กหรือเยาวชนที่มีระยะฝึกอบรมหลายปีจึงมีความสนิทสนมและคุ้นเคยกับเด็กและเยาวชนทุกคนเป็นอย่างดี ประกอบกับอุปนิสัยที่เป็นคนพูดตรงไปตรงมา จริงใจและให้ความเป็นกันเองจึงเป็นที่รักของเด็กและเยาวชนทุกคน

กลุ่มเยาวชนศูนย์ฝึกฯ

ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของงานวิจัยนี้คือ กลุ่มเยาวชนชาย **นายชิน (นามสมมติ)** อายุ 20 ปี เป็นเยาวชนคนแรกที่ผู้วิจัยได้เข้าไปพูดคุยด้วย เพราะได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่หลายคนว่าเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกได้ ภูมิลำเนาเดิมของชินอยู่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา หลังจากพ่อแม่เสียชีวิตตั้งแต่เขายังเด็ก ชินจึงได้ย้ายมาอยู่กับน้ำและพี่สาวที่อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เขาเป็นน้องชายคนสุดท้ายในจำนวนพี่น้อง 3 คน ชินเรียนจบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก็ต้องออกมาทำงานเพราะฐานะทางบ้านไม่ดีนัก ในช่วงวัยรุ่นเขาใช้ชีวิตเที่ยวเตร่ ลักเล็กขโมยน้อย เพื่อนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายและเสพยาบ้า จนกระทั่งเขาได้สร้างครอบครัวกับภรรยาและมีลูกชายด้วยกัน 1 คน ชินหันมาประกอบอาชีพสุจริตทำงานในร้านขายวัสดุก่อสร้างแห่งหนึ่ง แต่เพราะความยากจนและไม่สามารถเลิกเล่นยาได้เขาจึงต้องกลับไปลักขโมยอีกครั้งตามคำสั่งชวนของเพื่อน ชินถูกจับในคดีวิ่งราวทรัพย์ ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งให้เขาต้องเข้ารับการฝึกอบรมยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ.2551

เยาวชนคนถัดมาผู้วิจัยพบเขาโดยบังเอิญขณะเข้าไปนั่งเตรียมการสอนในห้องสมุด เขายกนำมาให้ผู้วิจัยดื่มด้วยท่าทางนอบน้อมเมื่อได้พูดคุยกันจึงได้รู้ว่าเขาชื่อ **แอม (นามสมมติ)** อายุ 21 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา แอมอาศัยอยู่กับพ่อแม่และน้องชาย ขณะนั้นเขากำลังเรียนอยู่ที่โรงเรียนเทคนิคแห่งหนึ่ง แอมเป็นคนค่อนข้างเงิบและสุภาพในระหว่างสัปดาห์ได้สำเร็จการศึกษาระดับปวช. และสร้างครอบครัวกับภรรยาและมีลูกด้วยกัน 1 คน

เพราะเขามั่นใจเป็นอย่างยิ่งว่าตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ท้ายที่สุดแล้วแอมกลับต้องชดใช้ความผิดในคดีพยายามฆ่าศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งให้เขาต้องเข้ารับการฝึกอบรมยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ.2552

จากนั้นผู้วิจัยได้เข้าไปพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเยาวชนคนหนึ่งตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่คือ นายไมค์ (นามสมมติ) อายุ 22 ปี ภูมิลำเนาเดิมของไมค์อยู่อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี เขาอาศัยอยู่กับพ่อเลี้ยง แม่ และน้องต่างบิดา แต่หลังเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนศาสนาแห่งหนึ่งและเรียนต่ออีก 1 ปี จนจบชั้น 7 ไมค์ได้แยกตัวออกมาทำงานในเมืองของบริษัทผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปและเช่าบ้านพักอยู่คนเดียวในเมือง ไมค์เป็นคนอหังการดีใจมีเพื่อนฝูงแหวเวียนมาหาเขาเสมอ บางคนก็มาขออาศัยนอนด้วย ไมค์เป็นคนรักเพื่อนมากและเพราะความเชื่อใจนี่เองที่เป็นต้นเหตุให้เขาต้องก้าวพลาดครั้งใหญ่ในชีวิต เขาถูกจับในคดีปล้นทรัพย์ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งให้เขาต้องเข้ารับการฝึกอบรมยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ.2551

ขณะที่ผู้วิจัยยืนอยู่หน้าหน่วยวิชาชีพศิลปหัตถกรรม ผู้วิจัยได้พบกับเด็กหนุ่มคนหนึ่งซึ่งกำลังกวาดขยะด้วยท่าทางแข็งขัน แต่ไม่นึกว่าเยาวชนคนนี้จะเป็ยวชนอีกคนหนึ่งซึ่งเจ้าหน้าที่แนะนำให้ผู้วิจัยเข้าไปพูดคุยด้วยนายเบิร์ต (นามสมมติ) อายุ 21 ปีภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เขาอาศัยอยู่กับยาย อา และน้องสาว หลังเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เบิร์ตตัดสินใจออกมาช่วยอาฆ่าแหละเนื้อไก่ส่งตลาด เบิร์ตเป็นที่ชายคนโตจึงถูกตามใจมาตั้งแต่เด็กเขาใช้ชีวิตเที่ยวเตร่และออกปล้นทรัพย์กับเพื่อนในยามที่เงินขาดมือ หลังจากหนีการจับกุมเป็นเวลา 2 ปี เบิร์ตตัดสินใจเข้ามาบดตัวกับตำรวจ เพราะความสงสารแม่และไม่ต้องการใช้ชีวิตหลบๆ ซ่อนๆ อีกต่อไป เขาต้องชดใช้ความผิดถึง 2 คดีคือ ปล้นชิงทรัพย์ ข่มขู่ใจ และพกพาอาวุธปืน โดยมีได้รับอนุญาต ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งให้เขาต้องเข้ารับการฝึกอบรมยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ.2551

ต่อมาผู้วิจัยได้พบกับเยาวชนคนหนึ่งซึ่งพบเขาบ่อยครั้งในหน่วยวิชาชีพศิลปหัตถกรรม เนื่องจากเขาเป็นหัวหน้าหน่วยช่างที่ผู้วิจัยมักจะเข้าไปนั่งดูเด็กและเยาวชนสร้างสรรค์ผลงานของตนเองเสมอในยามว่าง แต่ผู้วิจัยกลับมาทราบในภายหลังว่าเขาเป็นเยาวชนดีเด่นประจำศูนย์ฝึกฯ และเป็นเยาวชนที่ผู้วิจัยต้องเข้าไปพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้วยตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ นายแมน (นามสมมติ) อายุ 20 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา แมนอาศัยอยู่กับพ่อ แม่ และน้องอีก 1 คน ขณะนั้นเขากำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนแห่งหนึ่ง ครอบครัวของเขาเป็นครอบครัวที่อยู่กันอย่างอบอุ่นและรักใคร่กันดี แต่เพราะแมนเป็นคนอารมณ์ร้อนและไม่ค่อยเชื่อฟังพ่อแม่ เขาจึงมักมีปากเสียงกับบุพการีเสมอ

ในระหว่างผู้คดีแมนสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและตั้งใจจะเรียนต่อในระดับปริญญาตรี แต่ฝันของเขาต้องสลายเมื่อแมนต้องชดใช้ในสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป ในคดีโทรมหญิง ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งให้เขาต้องเข้ารับการฝึกอบรมยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ.2552

หลายวันต่อมาผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ให้ลองพูดคุยกับเด็กหนุ่มคนหนึ่ง ซึ่งทำงานเป็นผู้ช่วยห้องพ่อบ้าน ผู้วิจัยไม่ปฏิเสธคำแนะนำดังกล่าวและพยายามสืบหาเยาวชนคนนี้ โดยได้รับความช่วยเหลือจากเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ นายมีน (นามสมมติ) อายุ 21 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดปัตตานี ก่อนเข้ารับการฝึกอบรมมีนใช้ชีวิตอยู่กับพ่อ เพราะพ่อกับแม่ของเขาแยกทางกัน เนื่องจากมีนไม่สนิทกับแม่เขาจึงเลือกที่จะไปอยู่กับพ่อและดำรงชีพด้วยการทำประมง มีนใช้ชีวิตเที่ยวเตร่กับเพื่อนร่วมแก๊งค์ตามประสาวัยรุ่น เขาเป็นลูกชายคนรองในจำนวนพี่น้อง 5 คน พ่อและแม่จึงไม่ได้ใส่ใจเขามากนักด้วยความเป็นคนอารมณ์ร้อนเขาจึงก้าวพลาดครั้งใหญ่ในระหว่างผู้คดีมีนกลับไปศึกษาต่อและสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่เขาต้องชดใช้การกระทำของเขาหลังผู้คดีอยู่นานหลายปีในข้อหาฆ่าโดยเจตนา ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งให้เขาต้องเข้ารับการฝึกอบรมยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ.2552

เยาวชนอีกคนหนึ่งซึ่งผู้วิจัยเข้าไปพูดคุยด้วยเช่นเดียวกับมีนก็คือ นายแฮ็ค (นามสมมติ) อายุ 20 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดยะลา แต่หลังจากพ่อกับแม่แยกทางกัน แฮ็คย้ายมาอยู่กับพ่อและแม่เลี้ยงตั้งแต่เขายังจำความไม่ได้ที่อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา เขาเป็นลูกชายคนสุดท้องในจำนวนพี่น้อง 4 คน แฮ็คเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และตั้งใจไว้ว่าจะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นหลังจากที่พ่อของเขายินยอมให้เขาเรียนต่อในสายสามัญศึกษา แต่เพราะการก้าวพลาดเพียงครั้งเดียวอย่างไม่ตั้งใจ แฮ็คต้องเข้ารับการฝึกอบรมในคดีค้ายาเสพติด ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งให้เขาต้องเข้ารับการฝึกอบรมยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ.2553

ถัดมาผู้วิจัยได้รู้จักกับเยาวชนซึ่งเข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและในหน่วยวิชาชีพช่างยนต์ เด็กหนุ่มคนนี้มี ความตั้งใจเรียนมากและเป็นรุ่นพี่ที่ดีในการสอนผู้วิจัยประกอบชิ้นล้อรถจักรยานยนต์ นอกจากนี้เขามักจะอาสาช่วยเหลือผู้วิจัยเสมอในยามที่ต้องการพบเด็กหรือเยาวชนคนอื่น จนทำให้ผู้วิจัยคาดไม่ถึงว่าเขายังคงอยู่ชั้น 5 ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดของเด็กและเยาวชนที่กำลังเข้ารับการฝึกอบรมนายกิก (นามสมมติ) อายุ 20 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง ก็เป็นเด็กหนุ่มอีกคนหนึ่งที่กำลังใช้ความพยายามในการปรับเปลี่ยนตัวตน เขามีชีวิตไม่แตกต่างจากพ่อของเขามากนัก เพราะขณะนี้พ่อของเขาก็กำลังใช้ชีวิตอยู่ภายในเรือนจำจังหวัดสงขลาเช่นกัน ก่อน

เข้ารับการศึกษาที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และออกมาช่วยแม่ทำสวนยางพารา เขาอาศัยอยู่กับแม่และน้องอีก 1 คน เพราะความมีมนุษยสัมพันธ์เขาจึงมักออกไปสังสรรค์กับเพื่อนบ่อยครั้งทั้งดื่มเหล้าและเสพยาบ้า และด้วยเหตุนี้จึงทำให้กักตักกวาดเพราะความคึกคะนองของตัวเอง ก็ถูกจับในคดีโทรมหญิง ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งให้เขาต้องเข้ารับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ.2553

เยาวชนคนนี้ผู้วิจัยพบเจอเขาหลายครั้งตั้งแต่ผู้วิจัยยังคงทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง การพบกันครั้งนี้ผู้วิจัยไม่คาดคิดว่าจะเป็นครั้งที่ 3 ซึ่งเขาต้องมาเข้ารับการศึกษาแต่ครั้งนี้ดูเหมือนจะแตกต่างไปจากทุกๆ ครั้งที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับเขา เพราะเขากำลังใช้ความพยายามอย่างมากในการพิสูจน์ตนเองและปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวก นายฟิล์ม (นามสมมติ) อายุ 19 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่กรุงเทพมหานคร แต่เมื่อเขาอายุประมาณ 4-5 ขวบ พ่อและแม่ได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่อำเภอหนองมอ จังหวัดสงขลา ฟิล์มอาศัยอยู่กับแม่และน้องชาย หลังจากพ่อกับแม่แยกทางกันไม่นาน แม่รักฟิล์มมากและมักจะตามใจเขาในทุกๆ เรื่อง ฟิล์มสำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่ได้ศึกษาต่อเนื่องจากเบื่อหน่ายการเรียน แต่เขาก็ไม่ลืมที่จะช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวด้วยการช่วยแม่ทำสวนยางพารา การกวดวิชาครั้งที่ 3 ของเขาเกิดขึ้นจากการที่ฟิล์มอยู่ผิดที่และผิดเวลา เขาจึงต้องมาเข้ารับการศึกษาอย่างไม่ตั้งใจในคดีปล้นทรัพย์ ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งให้เขาต้องเข้ารับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ.2553

หลังจากที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเยาวชนซึ่งกำลังเข้ารับการศึกษาเป็นที่ยอมรับแล้ว ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่และติดต่อประสานงานกับเยาวชนคนหนึ่ง ซึ่งได้รับอนุญาตให้กลับบ้านได้ไม่นาน นายรัน (นามสมมติ) อายุ 20 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา รันอาศัยอยู่กับพ่อเลี้ยง แม่ และน้องอีก 1 คน หลังจากสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขาได้ออกมาทำงานเป็นช่างเชื่อมที่ร้านเชื่อมเหล็กแห่งหนึ่ง ในคืนวันเกิดเหตุ รันและเพื่อน ได้ชักชวนกันมาเที่ยวงานเทศกาลอาหารทะเลในระหว่างนั้นเขาได้บังเอิญพบกับหญิงสาวที่มาเที่ยวงานด้วยเช่นกัน รันและเพื่อนจึงได้ชักชวนกันไปเที่ยวบ้านของเขา และนั่นเองจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาต้องมาเข้ารับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา ศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งให้เขาต้องเข้ารับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ. 2552 ระหว่างเข้ารับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนช่างเชื่อม เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ เพราะเขาหวังว่าจะสามารถนำความรู้ดังกล่าวมาใช้ในการประกอบอาชีพได้ในอนาคต รันพยายามปรับตัวเองด้วยการปฏิบัติตามกฎระเบียบของศูนย์ฝึกฯ และช่วยเหลืองานต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ เขาใช้ระยะเวลาฝึกอบรมเกือบ 2 ปี จึงได้รับอนุญาตให้กลับ

บ้าน ในปี พ.ศ.2553 ปัจจุบันรันเลือกที่จะศึกษาต่อให้จบชั้นปวช.3 และทำงานเป็นช่างเชื่อมไปพร้อมๆ กัน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว

และเยาวชนคนสุดท้ายที่ผู้วิจัยได้ไปพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ คือ **นายไก่อ (นามสมมติ)** อายุ 24 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดพัทลุง ก่อนเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ไก่ออาศัยอยู่กับน้ำสาวและช่วยน้ำซำแหงเนื้อหมูส่งตลาด ครอบครัวของไก่อถือได้ว่าเป็นครอบครัวที่อบอุ่น พ่อ แม่ และพี่ๆ รักเขามาก ไก่อเป็นลูกชายคนสุดท้ายในจำนวนพี่น้อง 10 คน หลังสำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขาเลือกศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ขณะเรียนอยู่ชั้นปีที่ 2 ไก่อมีเรื่องทะเลาะวิวาทกับเพื่อนในโรงเรียนเขาจึงไม่กล้ากลับไปเรียนอีก และเลือกที่จะออกมาทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยตนเอง สาเหตุที่ทำให้เขาต้องมาเข้ารับการศึกษาเกิดขึ้นจากความอยากรู้อยากเห็นของเขา ไก่อต้องสู้อุตสาหะถึง 6 ปี แต่เขาก็มีอาจหลีกเลี่ยงการทำของตนเองได้ในคดีโทรมหญิงศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งให้เขาต้องเข้ารับการศึกษาที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ.2552 ขณะเข้ารับการศึกษาไก่อมีความมุ่งมั่นและตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าเขาจะต้องกลับบ้านให้เร็วที่สุด เพราะในระหว่างสู้อุตสาหะเขาได้แต่งงานกับภรรยาและวางแผนว่าจะช่วยกันสร้างครอบครัวให้มั่นคง ไก่อใช้ระยะเวลาศึกษาเพียงปีกว่าก็ได้รับอนุญาตให้กลับบ้านในปี พ.ศ.2553 หลังจากได้กลับบ้านเขาเลือกที่จะประกอบอาชีพสุจริตและนำประสบการณ์ที่เขาได้เรียนรู้ขณะเข้ารับการศึกษาไปใช้ในการดำรงชีพ

การเสนอรายงานการวิจัย

เพื่อให้ครอบคลุมในประเด็นที่ศึกษาจึงกำหนดแบบแผนการเสนอรายงานการวิจัยดังต่อไปนี้

- บทที่ 1 บทนำ
- บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการวิจัย
- บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย
- บทที่ 4 ทักษะชีวิตในฐานะฐานรากของการพัฒนาเด็กและเยาวชน
- บทที่ 5 การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด
- บทที่ 6 ถอดประสบการณ์ความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกแห่งตัวตน

บทที่ 4

ทักษะชีวิตในฐานะฐานรากของการพัฒนาเด็กและเยาวชน

“ทักษะชีวิต” เป็นความสามารถที่บุคคลใช้ในการปรับตัวและพัฒนาตนเองให้สามารถเผชิญหน้ากับปัญหา หรือสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างสร้างสรรค์ ดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างเหมาะสมจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคลในทุกระดับ จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามและเรียนรู้กระบวนการฝึกอบรมนานร่วม 4 เดือน เพื่อทำการศึกษาระบบการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ซึ่งจัดให้กับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดว่ามีผลอย่างไรต่อการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับพวกเขา กระบวนการเรียนรู้ส่วนใดที่มีผลอย่างสำคัญต่อการสร้างความรู้ใหม่ให้กับพวกเขา และทำให้พวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตน รวมทั้งสร้างตัวตนใหม่และสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีอีกครั้ง ทั้งนี้กระบวนการฝึกอบรมในแต่ละรูปแบบมีส่วนในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนแตกต่างกัน การที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปร่วมเรียนรู้ พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรับฟังเรื่องเล่าจากประวัติศาสตร์ชีวิตของเจ้าหน้าที่และเด็กหรือเยาวชนที่กำลังเข้ารับการฝึกอบรมและได้รับอนุญาตให้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมแล้ว ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงกระบวนการฝึกอบรมของสถานที่แห่งนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การก่อกำเนิดสถาบันเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “เด็ก” “เยาวชน” และ “ผู้ใหญ่” ความหมายของคำดังกล่าวย่อมมีเงื่อนไขที่แตกต่างกันในเรื่องของอายุและวุฒิภาวะ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ “เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ และ “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 2553, 4-5) เมื่อพิจารณาถึงช่วงอายุดังกล่าวเป็นช่วงวัยของการพัฒนาศักยภาพ และช่วงของการเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ ดังนั้นการรับรู้ ความคิด การตัดสินใจต่างๆ ของเด็กและเยาวชนย่อมไม่มีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับผู้ใหญ่ อีกทั้งยังมีความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์แบบแปรปรวน ขาดความยั้งคิดและไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ในช่วงวัยนี้เด็กหรือเยาวชนจึงมีความเสี่ยงต่อการกระทำผิดได้มาก และอาจถูกชักนำไปในทางที่เกิดความเสียหายแก่ตัวเด็กและเยาวชนได้ง่าย

เด็กและเยาวชนมากมายจึงนำพาชีวิตของตนเองให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วยความอ่อนด้อยทางวุฒิภาวะ เมื่อสืบสาวลงไปถึงประวัติศาสตร์ของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยจึงพบว่า ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับความแตกต่างดังกล่าวมาตั้งแต่ยังใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดตามกฎหมายศาลได้แต่พิจารณาถึงความรู้สึกผิดชอบของเด็กประกอบกับลักษณะของความผิดที่เด็กได้กระทำความผิดแล้วกำหนดโทษไปตามความเหมาะสมกับความผิดและความรู้สึกผิดชอบของเด็ก (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2554, ออนไลน์)

ส่วนการควบคุมเด็กที่กระทำความผิด ในปี พ.ศ.2450 ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนดัดสันดานขึ้นที่เกาะสีชัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยให้อยู่ในความดูแลของกรมตำรวจ โรงเรียนดังกล่าวเป็นสถานที่ควบคุมเด็กที่กระทำความผิดซึ่งมีอายุระหว่าง 10-16 ปี เพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยส่วนที่เสียหายและปลูกฝังนิสัยที่ดี ต่อมาได้โอนกิจการโรงเรียนดัดสันดานให้อยู่ในการดูแลของกรมราชทัณฑ์ ในปี พ.ศ.2478 ได้ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา โดยมีบทบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เด็กที่มีอายุในเขตบังคับ (อายุไม่เกิน 15 ปี) ที่ไม่ได้ไปเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ไปไว้ในโรงเรียนฝึกอาชีพ และต่อมาจึงตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 และพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ.2479 ขึ้นใช้บังคับโดยได้มีบทบัญญัติวางวิธีปฏิบัติต่อนักโทษและเด็กที่ต้องคำพิพากษาโดยให้เน้นหนักไปในทางฝึกอบรม ไม่ใช่การทำโทษ เช่นแต่ก่อนกรมราชทัณฑ์จึงได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพ สำหรับเด็กที่กระทำความผิดที่มีอายุยังไม่ครบ 18 ปี และแยกควบคุมผู้ต้องโทษครั้งแรกที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ไว้เป็นพิเศษโดยเปลี่ยนชื่อโรงเรียนดัดสันดานเป็นโรงเรียนฝึกอาชีพ พร้อมกับย้ายจากเกาะสีชังมาตั้งอยู่ที่ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนผู้ต้องโทษครั้งแรกที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ได้จัดตั้งเป็นทัณฑสถานวัยหนุ่มต่อมารวมราชทัณฑ์ ได้โอนกิจการโรงเรียนฝึกอาชีพไปให้กรมประชาสงเคราะห์ดำเนินการตามพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2501 ซึ่งกรมประชาสงเคราะห์ได้รับเด็กไว้ฝึกอบรม ณ เยาวชนสถานบ้านห้วยโป่งจังหวัดระยองส่วนทัณฑสถานวัยหนุ่มยังคงอยู่กับกรมราชทัณฑ์ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2554, ออนไลน์)

ทั้งนี้รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็กหรือเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมาโดยตลอดและเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีข้อบกพร่องและอุปสรรคอยู่หลายประการทั้งกฎหมายที่บัญญัติไว้ก็เฉพาะสำหรับการปฏิบัติต่อเด็กหลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วส่วนวิธีปฏิบัติต่อเด็กในระหว่างที่ถูกจับกุมและระหว่างการพิจารณาคดีไม่มีกฎหมายบัญญัติวิธีการไว้เด็กจึงได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ใหญ่กระทำความผิดซึ่งเป็นการไม่เหมาะสมและมีผลเสียหายแก่เด็กจึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495 การเปิดทำการศาลคดีเด็กและเยาวชนกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนับเป็นการเริ่มต้นแห่งระบบการแก้ไขเยียวยาเด็กและเยาวชนที่ถูกต้องเหมาะสม โดยแยกปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่ทั้งกฎหมายได้บัญญัติให้มีการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคลิกภาพภาวะแห่งจิต และสิ่งแวดล้อมทั้งปวงไปพร้อมกับการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดซึ่งจะทำให้ศาลได้ทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดก่อนแล้วจึงใช้มาตรการแก้ไขเด็กและเยาวชนด้วยวิธีการที่เหมาะสมเป็นรายบุคคล (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2554, ออนไลน์)

ต่อมากระทรวงยุติธรรม ได้เสนอปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และพระราชบัญญัติ วิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2506 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2506 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2507 รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัว และเห็นว่าครอบครัวมีความสำคัญต่อการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน เพื่อพิทักษ์และคุ้มครองสวัสดิภาพของครอบครัวเช่นเดียวกับสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนจึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2535 โดยกฎหมายดังกล่าวได้เพิ่มบทบัญญัติให้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวซึ่งเป็นไปตามแนวคิดสากลที่ถือว่าครอบครัว เป็นพื้นฐานอันสำคัญของชุมชนการดำรงอยู่ของครอบครัวหมายถึงการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของสมาชิกทุกคนในครอบครัวและปัญหาครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และสภาพจิตใจของทุกคนในครอบครัวรวมทั้งกฎหมายฉบับดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนชื่อของศาลคดีเด็กและเยาวชนกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กเป็นศาลเยาวชนและครอบครัวกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน(กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2554, ออนไลน์)

เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งตามมาตรา 275 บัญญัติให้ศาลยุติธรรมมีหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 ขึ้นซึ่งมีผลให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งเดิมอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของศาลเยาวชนและครอบครัวมาอยู่ภายใต้ สังกัดของกระทรวงยุติธรรม ตามมาตรา 36 ภายหลังจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมาสังกัดอยู่ภายใต้สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม ในช่วงปี พ.ศ.2545 รัฐบาลได้มีการปฏิรูประบบราชการใหม่ โดยได้มีการตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวง กรม พ.ศ.2545 ขึ้นมีผลทำให้สถานพินิจและ

คุ้มครองเด็กและเยาวชนได้รับการยกฐานะเป็นกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยให้มีอำนาจหน้าที่และการแบ่งส่วนราชการตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2545 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2545 (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2554, ออนไลน์) เป็นต้นมา หลังจากที่กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2545 ประกาศใช้ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงเป็นหน่วยงานสำคัญและมีความรับผิดชอบโดยตรงต่อการดูแลเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดในการพินิจเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด จัดให้มีการศึกษา การฝึกอาชีพ การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู และการสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับมาใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวและเป็นที่ยอมรับของสังคม

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (6) จึงระบุไว้ อย่างชัดเจนว่า เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัวอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่ เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ(รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 2554, 16) ซึ่งแสดงให้เห็น ถึงการให้ความสำคัญกับความแตกต่างของศักยภาพของมนุษย์เนื่องจากเด็กและเยาวชนย่อมมี ความรู้สึกผิดชอบต่างจากผู้ใหญ่ หากพวกเขาได้รับการอบรมสั่งสอน และพัฒนาทักษะชีวิตเชิงบวก เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดย่อมสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนใหม่ได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการเอื้อต่อการ พัฒนาศักยภาพมนุษย์ของพวกเขาศาลเยาวชนและครอบครัวจึงเปลี่ยนจากการตัดสินโทษจำคุกเป็น การส่งตัวเด็กหรือเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมยังสถานที่ที่ได้จัดเตรียมไว้

แม้ว่าในทัศนคติของฟูโกต์จะมองว่าการจัดตั้งสถาบันเป็นเสมือนการแบ่งแยก ระหว่างความดี/ความเลว ให้เด่นชัดขึ้นเช่นเดียวกับในศตวรรษที่ 17 ซึ่งเริ่มมีการสร้างสถาบันที่แยก เอาคนบ้าหรือคนที่เรานิยามว่าจิตวิปลาสไปกักขังไว้ในสถาบัน จึงทำให้เกิดการแบ่งแยก และสร้างพรหมแดนขึ้น ด้วยการห้ามคนบ้ากับคนดีอยู่ด้วยกัน คนบ้าก็ต้องอยู่ในส่วนของคนบ้า การแบ่งแบบนี้เรียกว่ากระบวนการก่อรูปวาทกรรม (discursive formation) ผ่านการสร้างสถาบัน ขึ้นมาแบ่งแยกคน (อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2552, 55) ถึงกระนั้นการจัดตั้งสถานฝึกอบรมสำหรับเด็ก และเยาวชนอาจเป็นเส้นทางหนึ่งที่ทำให้พวกเขาได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบหนึ่งและ สามารถเลือกกระบวนการเรียนรู้บางรูปแบบที่เหมาะสมกับตัวตนของพวกเขาได้

หลังจากรับฟังคำตัดสินเด็กหรือเยาวชนคนใดที่ต้องเข้ารับการฝึกอบรม พวกเขาจะถูกส่งตัวมายังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่ามีบุคคลหลายๆ ท่านที่ไม่ คำนึงเคยหรือรู้จักกับสถานที่แห่งนี้แต่มักจะคุ้นชินกับคำว่า “สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” ซึ่งเดิมศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนอยู่ภายใต้การดูแลของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

สังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ก่อนจะแยกตัวออกมาและจัดตั้งเป็นสถาบันที่มีชื่อเรียกว่า “ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน” อย่างเป็นทางการ จำนวน 17 ศูนย์ในปี พ.ศ.2546 โดยศูนย์ฝึกฯ มีหน้าที่หลักในการดูแลเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดตามคำสั่งให้เข้ารับฝึกอบรมของศาลเยาวชนและครอบครัว ถึงแม้ว่าการจัดตั้งศูนย์ฝึกฯ เป็นสถาบันที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกความคิดเรื่องความดี/ความเลวให้เด่นชัดขึ้น ทำการจัดแบ่งเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดออกจากสังคม การแบ่งแยกดังกล่าวจึงมีอำนาจในการควบคุมและกำหนดความเป็นตัวตนของพวกเขา ดังนั้นการจัดกระบวนการฝึกอบรมให้กับพวกเขาจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาทักษะชีวิตให้พวกเขาารู้เท่าทันและสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจอีกครั้ง

ก้าวเข้าสู่ศูนย์ฝึกฯ เขต 9

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2546 มีหน้าที่รับผิดชอบการฝึกอบรมให้กับเด็กและเยาวชนในเขต 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง โดยวิสัยทัศน์สำคัญขององค์กรแห่งนี้คือ “มุ่งบริหารจัดการอย่างมีมาตรฐาน โดยใช้ระบบครอบครัวนำหน้าร่วมแก้ปัญหาพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อคืนเด็กและเยาวชนที่ดีสู่สังคม” ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของกรมพินิจฯ ที่มุ่งหวังในการคืนเด็กดีสู่สังคมเช่นกัน แต่เนื่องจากศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้มีความเปราะบางในเรื่องของการดูแลเด็กและเยาวชนที่มีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม ความแตกต่างดังกล่าวจึงมีผลต่อการสื่อสารและการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดเมื่อพวกเขาต้องมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่

ออด...ออด...ออด! เช้าวันแรกที่ผู้วิจัยได้รับอนุญาตให้เข้าไปภายในศูนย์ฝึกฯ ขณะกำลังนั่งรอเจ้าหน้าที่ที่เลี้ยงอยู่หน้าประตูบานใหญ่สีฟ้าเสียงกริ่งเรียกแถวตั้งขึ้นทั่วบริเวณเขตกำแพงสูง เมื่อเจ้าหน้าที่ที่เลี้ยงมาถึงจึงได้นำผู้วิจัยเข้าไปภายใน ขณะนั้นเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ต่างกำลังยืนเข้าแถวตอนอยู่ในสนามอเนกประสงค์เพื่อเตรียมตัวเคารพธงชาติจะมีก็แต่เยาวชนบางส่วนประมาณ 10-20 คนที่กำลังอาบน้ำหรือแต่งตัว เนื่องจากพวกเขาได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่และทำงานต่างๆ ของศูนย์ฝึกฯ จึงต้องทำภารกิจส่วนตัวช้ากว่าเพื่อนๆ คนอื่น โดยกิจวัตรประจำวันของเด็กและเยาวชนที่นี่จะเริ่มตั้งแต่ 6 โมงเช้า ทุกคนจะต้องตื่นนอนและลงจากหอนอนเพื่อมาออกกำลังกายด้วยการวิ่งรอบสนามใหญ่ 5-10 รอบ ก่อนจะได้รับอนุญาตให้ไปอาบน้ำและทำภารกิจส่วนตัวตอน 7 โมง และเตรียมตัวเรียกแถวนับยอดหรือนับจำนวนเด็กและเยาวชนทั้งหมดก่อนจะรับประทานอาหารเช้าเวลา 8 โมง ซึ่งการนับยอดของที่นี่จะนับกัน 4 เวลา คือ 3 ครั้งก่อนรับประทานอาหารเช้า และ 1 ครั้งก่อนขึ้นหอนอนทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการตรวจดูว่ามีเด็กหรือเยาวชนคนใด

หายไปบ้าง ส่วนอาหารของที่นี่เป็นอาหารหนักทุกมื้อคือ แต่ละมื้อจะประกอบไปด้วยข้าวสวยและกับข้าวอีก 1-2 อย่าง โดยแต่ละมื้อใน 1 สัปดาห์กับข้าวจะไม่ซ้ำกันแต่จะเหมือนกันในทุกสัปดาห์ เด็กและเยาวชนคนใดที่อยู่นานหน่อยก็ต้องกินกันจนเบื่อ เพราะที่นี่ไม่มีสหกรณ์ที่สามารถหาซื้ออาหารอย่างอื่นได้เช่นเดียวกับในเรือนจำ

เมื่อถึงเวลา 08.30 น. เมื่อได้ยินเสียงสัญญาณเรียกรวมแถวจากเยาวชนแกนนำทุกคนจะต้องมาเข้าแถวพร้อมกันเพื่อเคารพธงชาติและทำกิจกรรมหน้าแถว คือ ร้องเพลงชาติ สวดมนต์ (ทั้งแบบไทยพุทธและมุสลิม) ร้องเพลงสดุดีมหาราชา ฟังคำอบรมจากเจ้าหน้าที่เวรตามลำดับ จากนั้นเวลา 09.00 น. เด็กและเยาวชนทุกคนจะแยกย้ายกันเข้าชั้นเรียนของตนเองเพื่อพบครูที่ปรึกษาและเริ่มเรียนภาคเช้าในเวลา 09.30 น. จนกระทั่งเวลา 11.30 น. ถึงจะได้พักอีกครั้งเพื่อรับประทานอาหารเที่ยงและพักผ่อนตามอัธยาศัย ในช่วงเวลาเที่ยงเด็กและเยาวชนแต่ละกลุ่มจะมานั่งรวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ ยัง ضم ของตน บางกลุ่มก็นั่งเล่นกีตาร์ บางกลุ่มก็นั่งคุยกัน บางกลุ่มก็นอนเอาแรง หรือไม่ก็จับกลุ่มกันเล่นหมากรุก ช่วงเวลานี้ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่เราจะถูกจับจ้องจากเจ้าหน้าที่น้อยที่สุด เพราะเป็นเวลาที่เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ไปพักเที่ยงเช่นกันจะมีเพียงแต่เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นพนักงานพิทักษ์เท่านั้น และในช่วงเวลานี้หากเด็กหรือเยาวชนคนใดที่มีจิตใจไม่เข้มแข็งพอหรือไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ก็มักจะซัดซวนกันไปทำเรื่องผิดกฎระเบียบของศูนย์ฝึกฯ ในบริเวณที่ลับตา

ผู้วิจัยได้ยินเสียงกริ่งอีกครั้งก็ประมาณบ่ายโมงครึ่งนี่เป็นการเรียกแถวเพื่อเตรียมแยกเด็กและเยาวชนเข้าทำกิจกรรมบ๊อบเวลา 13.30 น. ในแต่ละวันจะมีกิจกรรมไม่ซ้ำกันซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงต่อไป ช่วงบ่ายนอกจากจะเป็นเวลาของการทำกิจกรรมแล้วยังเป็นช่วงเวลาที่เด็กหรือเยาวชนเฝ้ารอคอยเพื่อจะได้พบญาติ เนื่องจากศูนย์ฝึกฯ อนุญาตให้ญาติของเด็กและเยาวชนมาเยี่ยมได้ในช่วงบ่ายของทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมักจะได้ยินเสียงประกาศเยาวชนญาติเยี่ยมอยู่เป็นระยะๆ เด็กหรือเยาวชนคนใดที่ทราบล่วงหน้าว่าญาติของตนมาเยี่ยมก็จะตั้งหน้าตั้งตารอด้วยสีหน้าเบิกบานและยกถาดข้าวเที่ยงของตนเองให้เพื่อน เพื่อเตรียมท้องไว้สำหรับทานอาหารที่ญาติจะนำมาฝาก แต่การมาเยี่ยมของญาติดังกล่าวมีข้อเสียบางประการเช่นกันเนื่องจากบางครั้งเด็กหรือเยาวชนกำลังอยู่ในระหว่างการทำกิจกรรมเมื่อใดที่ได้ยินเสียงเรียกชื่อตนเป็นอันดับหนึ่งต้องทำอะไร ได้แต่นั่งกระสับกระส่ายว่าเมื่อไหร่เจ้าหน้าที่จะอนุญาตให้ไป ส่วนเจ้าหน้าที่เองก็เห็นใจผู้ปกครองบางคนที่เดินทางมาไกลจึงต้องอนุญาตให้ไปและให้เด็กหรือเยาวชนกลับมาทำกิจกรรมใหม่ในวันหลัง

จนกระทั่งเวลา 15.00 น. เจ้าหน้าที่จะปล่อยให้เด็กและเยาวชนได้พักผ่อนตามอัธยาศัย และเป็นช่วงเวลาของการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาตามความถนัด ส่วนกีฬาที่เด็กและเยาวชนเล่นกันก็มีไม่กี่ประเภทคือ ฟุตบอลและตะกร้อ หรือใครที่อยู่ชมรมมวยไทยก็จะจับคู่กันซ้อมมวยแบบพอให้ได้ออกเหงื่อ ส่วนสถานที่เล่นก็เป็นบริเวณสนามหน้าเสาธงหรือพื้นที่ว่างที่พอจะสามารถเล่นได้เท่านั้น ก่อนที่จะทำการเรียกแถวอีกครั้งเพื่อรับประทานอาหารเช้าในเวลา 16.00 น. มื้อเย็นจะพิเศษตรงที่มีขนมหวานหรือไอศกรีมแท่งมาแจกให้เด็กและเยาวชนได้กินกัน บางคนมาอยู่ที่นี้ไม่เท่าไรหรอกก็อ้วนท่วมสมบุรณ์เพราะมีอาหารให้รับประทานครบทั้ง 3 มื้อ เมื่อทานข้าวเย็นเสร็จเป็นเวลาทีทุกคนจะต้องแยกย้ายไปอาบน้ำ โรงอาบน้ำของที่นี่เป็นโรงอาบน้ำแบบกลางแจ้งที่ทุกคนจะต้องใช้รวมกัน ดังนั้นเวลาอาบน้ำจึงต้องทำเวลากันหน่อยเพราะเดี๋ยวจะไม่ทันเรียกรวมแถวได้หอนอนเพราะก่อนขึ้นหอนอนเด็กและเยาวชนจะได้รับแจกนมคนละ 1 กล่องและรับชุดใหม่ 1 ชุด แต่เพราะช่วงนี้ศูนย์ฝึกฯ ขาดแคลนกางเกง ดังนั้นเด็กหรือเยาวชนคนใดที่มาซาก็เป็นอันต้องหากางเกงใส่เอาเอง! เมื่อถึงเวลา 17.30 น. เด็กและเยาวชนทุกคนจะต้องเข้าแถวเตรียมขึ้นหอนอนหรือที่พวกเขาเรียกกันว่า “คอนโด” เนื่องจากหอนอนของที่นี่เป็นตึกสูง 4 ชั้นดังที่ได้อธิบายไว้แล้วในบทที่ 3 ตรงบันไดขึ้นชั้น 2 จะมีประตูเหล็กกันไว้ ดังนั้นเมื่อเด็กและเยาวชนได้ขึ้นไปบนหอนอนแล้วก็อย่าหวังว่าจะได้ลงมา เพราะเจ้าหน้าที่จะล็อกประตูไว้อย่างแน่นหนาและจะไขประตูอีกครั้งตอน 6 โมงเช้า เยาวชนคนใดที่ยอมรับสภาพเช่นนี้ไม่ได้ก็ต้องหาวิธีเลื้อยหอกันเลยทีเดียวแต่ส่วนใหญ่แล้วก็มักจะถูกเจ้าหน้าที่จับได้ก่อนจะได้รับอิสรภาพ

บนหอนอนในแต่ละค้ำคั้นพวกเขาจะสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้ตามใจปรารถนา บางคนมานั่งเฝ้าอยู่หน้าที่วิบบางคนเขียนสมุดบันทึก บางคนพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิตกับเพื่อน บางคนนอนเล่นหรือหยอกล้อกับเพื่อน แต่ช่วงเวลานี้อาจเป็นช่วงเวลาที่แสนจะยาวนานและทรมานสำหรับเด็กและเยาวชนบางคนที่ต้องขึ้นหอนอนตั้งแต่พระอาทิตย์ยังไม่ตกดิน กิจกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพวกเขาสามารถควบคุมสติของตนเองได้ และนำทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดออกมาใช้ขณะอยู่บนหอนอน ในขณะเดียวกันเด็กหรือเยาวชนบางคนเลือกที่จะจัดการกับความเครียดของตนเองด้วยการทำงานหนักช่วงกลางวันเพื่อให้ตนเองหลับง่ายขึ้นในช่วงกลางคืนและตื่นมาพบกับเช้าวันใหม่

เรียนรู้สังคม เรียนรู้การควบคุมตนเอง เพื่อการดำรงชีวิตในศูนย์ฝึกฯ: เรื่องเล่าจากประวัติศาสตร์ชีวิตของไก่

“อยู่ๆ ซ็อกไปเลย พอศาลตัดสิน ผมรับไม่ได้เลย พุดอะไรไม่ได้เลย ในช่วงที่ศาลอ่านคำพิพากษา พอถึงบรรทัดนั้น ศาลสั่งฝึกอบรม 2 ใน 3 ปี ผมหูอื้อหมดเลย วูบไปเลย” ความรู้สึกของไก่คงจะไม่แตกต่างจากเพื่อนคนอื่นๆ เมื่อได้รับรู้ว่าวันนี้จะเป็นวันแรกที่เขาต้องจากภรรยาอันเป็นที่รัก เพื่อมาเข้ารับการฝึกอบรมถึงแม้ว่าเขาจะพยายามพร่ำบอกตัวเองว่าเขาจะไม่เกรและจะสร้างครอบครัวให้มั่นคง การมาศาลเพียงลำพังในครั้งนี้โดยไม่ได้เตรียมใจมาก่อนจึงเป็นเสมือนการทำให้ความฝันที่เขาวาดหวังไว้พังทลายลงกว่าเขาจะได้สติอีกครั้งเมื่อถูกนำตัวไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก จังหวัดพัทลุงเสียแล้ว หลังจากสู้อึดมานานถึง 6 ปี การก้าวเข้ามาสู่ศูนย์ฝึกฯ ของไก่ จึงถือได้ว่าไก่เป็นเยาวชนรุ่นใหญ่ของที่นี่ เขาจึงมีความรู้สึกนึกคิดต่างจากเด็กและเยาวชนรุ่นน้องบางคนที่ต้องการเพียงให้ตนเองอยู่อย่างสบายที่สุด ไก่ตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะไม่ก้าวร้าว ไม่ฝ่าฝืนกฎระเบียบ และจะช่วยเหลืองานทุกอย่างของศูนย์ฝึกฯ เท่าที่เขาจะสามารถทำได้ เพื่อให้เขาได้กลับบ้านเร็วที่สุด

การตัดสินใจของไก่ในก้าวแรกที่เขาได้เข้ามายังศูนย์ฝึกฯ ได้รับผลจริงอย่างน่าเหลือเชื่อ ไก่เรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ได้อย่างรวดเร็วการกระทำของเขาทำให้เขาได้เลื่อนขั้นอย่างรวดเร็ว โดยระบบของศูนย์ฝึกฯ จะทำการจำแนกเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดออกเป็น 5 ขั้น คือ ขั้น 1 ดีเยี่ยม ขั้น 2 ดี ขั้น 3 ปานกลาง ขั้น 4 ปกติ และขั้น 5 แย่ ดังนั้นเด็กหรือเยาวชนเข้าใหม่ทุกคนเมื่อมาถึงยังศูนย์ฝึกฯ พวกเขาจะถูกจัดลำดับให้อยู่ในขั้น 4 เมื่อระยะเวลาผ่านไป 1 เดือนเด็กหรือเยาวชนคนใดที่ไม่เกรและมีความประพฤติดีจะได้เลื่อนขั้นขึ้นขึ้นขั้น 3 แต่ทั้งนี้การเลื่อนขั้นขึ้นขั้น 1 และขั้น 2 จะต้องพิจารณาถึงระยะเวลาฝึกอบรมของเด็กหรือเยาวชนแต่ละคนประกอบด้วย เพราะการเลื่อนขั้นแต่ละครั้งจะตามมาซึ่งสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่น การได้ลาเยี่ยมบ้าน หรือการได้ออกไปทำกิจกรรมนอกศูนย์ฝึกฯ แต่เมื่อใดก็ตามที่พวกเขาฝ่าฝืนกฎระเบียบของศูนย์ฝึกฯ เด็กหรือเยาวชนจะต้องมาเริ่มต้นใหม่ เพราะพวกเขาจะถูกลดขั้นลง ไปขั้น 5 และในระหว่างที่อยู่ขั้น 5 นี้ นอกจากสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่เคยได้รับจะหดหายไปแล้ว พวกเขาจะต้องฝึกอบรมโดยไม่มีกัณฑ์ระยะเวลาฝึกอบรมใดๆ ทั้งสิ้น!

ไก่อรับรู้และเข้าใจถึงบทลงโทษของการฝ่าฝืนกฎระเบียบของศูนย์ฝึกฯ ในข้อนี้เป็นอย่างดีเขาจึงพยายามควบคุมตนเองด้วยการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ และช่วยเหลืองานของเจ้าหน้าที่จนได้รับความเชื่อใจและได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ให้กลับบ้านเร็วกว่ากำหนด เพราะตามระเบียบเด็กและเยาวชนทุกคนจะต้องเข้ารับการฝึกอบรมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของระยะเวลาฝึกอบรมตามคำสั่งศาล แต่ไก่อกลับใช้ชีวิตอยู่ในสถานที่แห่งนี้เพียง 1 ปี กับ 1 เดือนเท่านั้น แม้ว่าบางช่วงเวลาความทุกข์ทรมานใจที่ต้องจากครอบครัวอันเป็นที่รักได้กัดกร่อนหัวใจของเขาจนไม่อาจสะกดกลิ่นน้ำตาของลูกผู้ชายเอาไว้ได้ แต่การเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ทำให้ไก่อได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์อันมีค่า ซึ่งทำให้เขาตระหนักรู้และเข้าใจตนเองมากขึ้นรวมถึงการควบคุมตนเองในสถานการณ์คับขันในฐานะของหัวหน้าครอบครัว และแม้ว่าครั้งหนึ่งเขาจะเคยก้าวพลาดโดยไม่ตั้งใจแต่วินาทีนี้เขาเลือกที่จะเชื่อมั่นในตนเอง เห็นคุณค่าของการมีลมหายใจเพื่อคนที่รัก อีกทั้งเขายังคงนำประวัติศาสตร์ชีวิตที่มีเคยลิ้มมาเป็นเครื่องเตือนใจให้เขาก้าวข้ามอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้อย่างมั่นคง

กระบวนการสร้างทักษะชีวิตผ่านวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชน

ทักษะชีวิตถูกก่อรูปขึ้นจากการพยายามแก้ปัญหาด้านสาธารณสุขขององค์การอนามัยโลก (WHO) โดยกลไกสำคัญของกระบวนการดังกล่าวคือการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้สามารถเผชิญหน้าและจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เพราะเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เขาจะต้องหยิบเอาทักษะชีวิตด้านใดด้านหนึ่งออกมาใช้เสมอ เมื่อไม่กี่วันที่ผ่านมาผู้วิจัยได้รับชมข่าวทางโทรทัศน์และตระหนักได้ว่านับวันสังคมไทยยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการยกพวกตีกันของนักเรียนอาชีวศึกษา การทะเลาะกันของกลุ่มวัยรุ่นจนเป็นเหตุให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องต้องเสียชีวิต หรือแม้กระทั่งการยิงกันตายด้วยเงินไม่ถึง 2 บาทของเด็กปัมแก๊ส เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้เพียงพอหรือไม่ที่จะสะท้อนให้เห็นว่าสภาพสังคมไทยและปัญหาเด็กเลวร้ายแค่ไหน

คำว่า “การพัฒนาทักษะชีวิต” คงจะไม่เป็นเพียงถ้อยคำที่สวยหรูอีกต่อไปแค่เพียงเพราะคำนี้ได้ยินอยู่แทบจะทุกพื้นที่ของสถาบันในสังคม แต่จะมีสถาบันใดที่เข้าใจสาระสำคัญของคำดังกล่าวอย่างถ่องแท้ สำหรับประเทศไทยทักษะชีวิตถูกจัดแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านความคิด (ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ และความคิดสร้างสรรค์) ด้านจิตใจ (ความตระหนักรู้ในตนและความเห็นใจผู้อื่น ความภูมิใจในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม) และด้านการกระทำ (การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร การตัดสินใจและการแก้ปัญหา การจัดการกับอารมณ์และ

ความเครียด) การพัฒนามนุษย์ให้เพียบพร้อมไปด้วยทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้านนี้จะเป็นเรื่องยากอยู่ไม่น้อย แต่หากจะสร้างกระบวนการเรียนรู้หรือเครื่องมือที่จะสามารถพัฒนาทักษะชีวิตได้คงจะไม่ใช่ว่าเรื่องยากเสียทีเดียว ทั้งนี้เพียงแต่ทุกภาคส่วนของสังคมให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจังและเริ่มสร้างทักษะชีวิตให้หยั่งรากลึกกลงไปถึงจิตใต้สำนึกของเด็กและเยาวชนเพื่อรื้อถอนความรุนแรง ความยังคิด และความแปรปรวนทางอารมณ์

เนื่องจากมีเด็กและเยาวชนมากมายที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม จากสถิติการเข้ารับการฝึกอบรมของเด็กและเยาวชน โดยเฉลี่ยประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2554 พบว่ามีเด็กและเยาวชนจำนวนมากถึง 7,000 คน (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2554, ออนไลน์) กำลังเข้ารับการฝึกอบรมยังศูนย์ฝึกฯ ทั่วประเทศ ผู้วิจัยจึงตระหนักว่าการฝึกอบรมที่เน้นการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันและความเข้มแข็งทางจิตใจให้พวกเขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและไม่หวนกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมอีกครั้งหรือกลายเป็นอาชญากรในวัยผู้ใหญ่ต่อไป จากประเด็นปัญหาดังกล่าวศูนย์ฝึกฯ มิได้มีความนิ่งนอนใจเพราะหลายๆ ครั้งที่ผู้วิจัยได้เข้าไปพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หลายๆ คน ในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาทางกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำลังหาวิธีการจัดการกับปัญหาดังกล่าวด้วยการเพิ่มหลักสูตรการบำบัดให้มีความเข้มข้นขึ้น โดยการสอดแทรกประเด็นคำถาม สถานการณ์จริง หรือการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์ฝึกฯ มากขึ้น หลักสูตรดังกล่าวได้นำแนวคิดทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลกเข้ามามีส่วนสำคัญในการพัฒนาให้เด็กและเยาวชนตระหนักรู้ในตนเอง เข้าใจตนเอง และสามารถกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อให้พวกเขาสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประกอบอาชีพได้หลังจากได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน รวมถึงหลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงในลำดับต่อไป แต่ทั้งนี้ศูนย์ฝึกฯ ยังคงมีอุปสรรคสำคัญเนื่องจากความไม่พร้อมของบุคลากรในการนำสาระสำคัญของกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตมาใช้กับเด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึกฯ

เมื่อเด็กหรือเยาวชนผู้ก้าวพลาดก้าวอย่างเข้ามาในศูนย์ฝึกฯ พวกเขาจะต้องผ่านกระบวนการต่างๆ ของศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้แม้ว่าเด็กหรือเยาวชนแต่ละคนจะมีระยะเวลาฝึกอบรมแตกต่างกันก็ตาม จากคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานมาหลายปีได้อธิบายให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงระบบการบริหารงานและการดูแลเด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลาซึ่งมีระบบการบริหารงานแยกออกเป็น 3 กลุ่มงาน กับ 1 ฝ่าย ได้แก่ กลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย กลุ่มงานประสานกิจกรรมชุมชน กลุ่มงานบำบัดแก้ไขฟื้นฟู และฝ่ายบริหารงานทั่วไป เพื่อเข้ามาดูแลเด็กและเยาวชนผู้เข้ารับการ

ฝึกอบรม โดยพยายามสอดแทรกทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ตั้งแต่วันแรกที่พวกเขาก้าวเข้ามาในศูนย์ฝึกฯ จนกระทั่งพวกเขาได้รับอนุญาตให้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้งทั้งนี้องค์กรมีความเชื่อมั่นว่าเด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการฝึกอบรมจะสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี เท่าเทียม โดยที่ตนเองไม่รู้สึกละแวกแยกจากคนในสังคมและในขณะเดียวกันสังคมต้องให้การยอมรับในการปรับเปลี่ยนตัวตนของพวกเขา และคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าพวกเขาจะไม่หวนกลับมาเข้ารับการฝึกอบรมอีกครั้ง

“องค์กรจะเชื่อว่าเด็กทุกคนสามารถแก้ไขได้ บำบัดได้สามารถที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เขาเคยก้าวพลาดสามารถที่จะปรับเปลี่ยนได้ นั่นก็มุมมองแล้วก็อยากได้ 100 % เด็กที่ก้าวพลาดที่เข้ามาอยู่กับเราให้ออกไปเป็นคนดี 100% ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก... คือเจ้าหน้าที่ไม่อยากจะเห็นเด็กที่เคยมาอยู่แล้วกลับมาอยู่อีก ตอนนั้นผมพูดคุยกับเด็กเก่าถ้าเราเห็นเด็กที่ปล่อยไปแล้วกลับมา 1 คนความรู้สึกของเรานั้นเริ่มท้อเริ่มไม่เชื่อมั่นในตัวเองเราไม่สามารถไปแก้ไขเขาได้อีก แต่เราไม่ได้ไปพิจารณาปัจจัยอื่นนะเราไม่รู้ปัจจัยทางด้านครอบครัว ทางด้านสิ่งแวดล้อม คือความตั้งใจของเราเมื่อปล่อยไปแล้วอยากให้ออกไปเป็นหน้าเป็นตากับสังคม”

จากคติพจน์ขององค์กรและเจ้าหน้าที่หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาพฤติกรรมนิสัย แสดงให้เห็นว่าความมุ่งหวังขององค์กรหรือเจ้าหน้าที่เพียงอย่างเดียวคงไม่อาจทำให้เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้ 100% แต่ต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ ร่วมด้วย ทั้งปัจจัยทางด้านครอบครัว โดยครอบครัวจะต้องมีความพร้อมในการรับตัวเด็กหรือเยาวชนและสนับสนุนให้พวกเขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ หรือปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่ต้องมีส่วนร่วมในการให้โอกาสและสนับสนุนให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข รวมถึงการสอดส่องดูแลสภาพแวดล้อมในชุมชนไม่ให้มีแหล่งมั่วสุมหรือแหล่งอบายมุข เนื่องจากเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดเป็นเสมือนเด็กกลุ่มเสี่ยง หากพวกเขาไม่เข้มแข็งและรู้เท่าทันความเสี่ยงของสังคม พวกเขาจะยอมตกเป็นเหยื่อของสิ่งชั่วร้ายต่างๆ ได้ง่าย

ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ท่านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หัวหน้าหน่วยวิชาชีพ หัวหน้าพนักงานพินิจ หรือครูกศน. ก็ตามล้วนแล้วแต่มีความมุ่งหวังเช่นเดียวกับองค์กรคือ “คาดหวังว่าเขาจะไม่กลับมาที่นี่ แล้วประสบความสำเร็จในชีวิต แต่ไม่ได้ว่าต้องใหญ่โตอะไร อย่างเช่นว่า เขาอาจจะได้เรียนต่อ กลับไปตัดยาง มีครอบครัวที่ดี ก็ทำอะไรก็ได้ที่ไม่กลับไปกระทำผิด” ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่า การใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนภายใต้การดูแลของศูนย์ฝึกฯ และกระบวนการฝึกอบรมที่ส่งผลให้พวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและ

ไม่หวนกลับมาเข้ารับการศึกษาอีกครั้งมีขั้นตอนอย่างไร เนื่องจากองค์กรที่มีลักษณะเช่นนี้มักจะ เป็นพื้นที่ที่ถึงเปิดถึงปิดและมีเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับเท่านั้นที่สามารถเข้าไปสัมผัสกับพื้นที่นี้ได้โดยตรง การที่ผู้วิจัยได้รับโอกาสให้เข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเจ้าหน้าที่ เด็กและเยาวชน รวมถึงการสร้างประสบการณ์ร่วมกันเป็นระยะเวลาเกือบ 4 เดือน ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจ ถึงระบบการดูแลเด็กและเยาวชนมากขึ้น โดยทางศูนย์ฝึกฯ เองได้มีการวางแผนกระบวนการ ฝึกอบรมไว้อย่างเป็นระบบและมีระยะเวลาที่แน่นอนดังนี้

เด็กหรือเยาวชนที่ต้องมาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ส่วนใหญ่แล้วจะถูกส่งตัวมาจาก สถานพินิจและคุ้มครองเด็กประจำจังหวัด ซึ่งอยู่ในเขตความรับผิดชอบของศูนย์ฝึกและอบรมเด็ก และเยาวชนแต่ละเขต เจ้าหน้าที่กลุ่มแรกที่เด็กและเยาวชนเข้ามาใหม่จะต้องพบคือ พ่อบ้าน สังกัดกลุ่ม งานพัฒนาพหุคุณนิสัย โดยจะเป็นงานเกี่ยวกับการอภิบาลและงานโยธา มีหน้าที่ลงบัญชีชื่อ เด็กและเยาวชนเข้ามาใหม่ เจ้าหน้าที่เด็กและเยาวชน เปลี่ยนเสื้อผ้า ปฐมนิเทศกฎระเบียบที่จะต้องปฏิบัติ ขณะเข้ารับการศึกษาอบรมในห้องชั้น โดยรวมแล้วคือการดูแลเรื่องการกินอยู่หลับนอนของเด็กและเยาวชน ทั้งศูนย์ฝึกฯ นั้นเอง ในระยะเดือนแรกพวกเขาจะถูกส่งให้ไปพบกับเจ้าหน้าที่ในฝ่ายต่างๆ โดยเริ่มจาก สัปดาห์แรกเด็กและเยาวชนเข้ามาใหม่จะต้องไปพบกับนักสังคมสงเคราะห์เพื่อพูดคุยให้พวกเขาคลาย ความกังวล ติดต่อบุคคลที่ปรึกษาที่บ้านของเด็กและเยาวชน เขียนรายงานความประพฤติส่งศาล และดำเนินการเรื่องเอกสารต่างๆ ของเด็กและเยาวชนทั้งหมด เพื่อไม่ให้พวกเขา รู้สึกว่าตนเอง ถูกทอดทิ้งและตัดขาดจากโลกภายนอก ก่อนที่จะส่งพวกเขาไปพบกับนักจิตวิทยา

จากนั้นในสัปดาห์ที่สอง เด็กและเยาวชนจะถูกส่งให้ไปพบกับนักจิตวิทยา เพื่อตรวจสภาพจิตใจ ปฐมนิเทศทั่วไปเกี่ยวกับสภาพจิตใจ แนะนำเรื่องการปรับตัว การทำ กิจกรรมบำบัด การคัดแยกเข้าชั้นเรียน และสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่พวกเขาจะได้รับหากประพฤติตัวดี ในช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาสำคัญที่เจ้าหน้าที่จะเริ่มปลูกฝังและพัฒนาทักษะชีวิตต่างๆ ให้กับ เด็กและเยาวชนเข้ามาใหม่เนื่องจากทักษะชีวิต (life skills) คือความสามารถที่บุคคลใช้ในการปรับตัว และพัฒนาตนเองให้สามารถเผชิญกับปัญหา หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ อย่างสร้างสรรค์ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การเข้ามาอยู่ใน สภาพแวดล้อมใหม่พวกเขาจึงต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับเจ้าหน้าที่และเพื่อนในศูนย์ฝึกฯ โดยกิจกรรมปรับสภาพจิตใจที่นักจิตวิทยาจัดให้กับเด็กและเยาวชนเข้ามาใหม่ มักจะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ พวกเขาเข้าใจตนเองมากขึ้นถึงสาเหตุที่ทำให้เขาต้องมาเข้ารับการศึกษาอบรม การทำให้พวกเขา เห็นคุณค่าในการใช้ชีวิต และสำนึการู้ได้ด้วยตนเองถึงอนาคตของพวกเขา ทั้งนี้ นักจิตวิทยาประจำ ศูนย์ฝึกฯ ได้เล่าถึงกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กหรือเยาวชนว่า

“ถ้าในส่วนของแรกเข้านะคะพี่ก็พูดคืออยากจะเน้นในส่วนของการทบทวนตัวเอง การที่เขาเข้ามาที่นี่ไม่ใช่เขามาเพื่อจะรอวันที่จะปล่อยกลับบ้าน แต่จะเน้นว่าเขาเข้ามาที่นี่เพราะอะไรเพื่อให้เขาได้มองตัวเองและในเรื่องของการทบทวนตัวเองว่า เขาต้องมองตนเองก่อนว่าสิ่งที่เขาพลาดเข้ามาเกิดขึ้นเพราะอะไร จากใคร แก้ไขจากตัวเองถ้าน้องเข้ามาเพื่อรอวันกลับบางทีน้องอาจจะหลงลืมไปว่าที่เขาเข้ามาที่นี่ก็เพราะตัวเอง แล้วกระบวนการอื่นๆ ก็จะเสริมความไว้วางใจสำหรับเด็กใหม่ นะคะ ดูแลใกล้ชิดอาจจะต้องคือเด็กที่เข้ามาบางทีมีความกังวล รู้สึกยังปรับตัวไม่ได้คิดถึงบ้านก็อาจจะต้องดูแลตาม ไล่หรือบางคนไม่สบายใจก็ให้คำปรึกษา”

ภาพที่ 8 กิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเข้าใหม่
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2554

สัปดาห์ที่สาม หากเด็กและเยาวชนมีสภาพจิตปกติพยาบาลวิชาชีพประจำศูนย์ฝึกฯ จะเข้ามาอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสุขอนามัยและการดูแลตนเองขณะเข้ารับการฝึกอบรม หรือหากพวกเขาเกิดการเจ็บป่วยก็สามารถมาเข้ารับการรักษาในเบื้องต้นได้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเด็กและเยาวชนจะเจ็บป่วยด้วยโรคผิวหนัง ไข้ และท้องร่วง ตามลำดับ จากนั้นในสัปดาห์ที่สี่จะเข้าสู่กระบวนการจำแนกเข้าหน่วยวิชาชีพและการประเมินเลื่อนชั้น ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในการจัดเด็กและเยาวชนเข้าหน่วยเรียนตามความสนใจและความถนัดของพวกเขา การจำแนกเด็กและเยาวชนจึงต้องจัดให้มีการประชุมของกลุ่มสหวิชาชีพ ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกฯ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ครูประจำศูนย์ฝึกฯ พนักงานพินิจ และพ่อบ้าน เพื่อมาพิจารณาร่วมกันถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนแต่ละคนว่าสมควรให้เลื่อนชั้นและได้รับสิทธิประโยชน์มากขึ้นหรือไม่ รวมถึงพิจารณาความถนัดของพวกเขาอีกครั้งหนึ่งก่อนจะส่งเข้าหน่วยเรียนต่อไป

ระยะเวลา 2 เดือนแรกของการเข้ารับการฝึกอบรมของเด็กและเยาวชนเข้าใหม่ทาง ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนกำลังพยายามใช้แบบแผน กฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ที่ทาง องค์กรได้จัดวางไว้เพื่อมาหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนเข้าใหม่ทุกคนปฏิบัติตนในทิศทางเดียวกัน ด้วยการชี้แจงสิ่งที่พวกเขาจะต้องปฏิบัติเมื่อมาเข้ารับการฝึกอบรม และไม่เพียงแต่พวกเขาเท่านั้นที่ จะต้องปรับตัวให้เข้ากับศูนย์ฝึกฯ ครอบครัวของพวกเขาต้องมีส่วนร่วมให้การรับรู้การเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวด้วยเช่นกัน ซึ่งในส่วนนี้ทางศูนย์ฝึกฯ จะมีการจัดปฐมนิเทศอย่างเป็นทางการ โดยการเชิญ ครอบครัวมาร่วมทำกิจกรรมกับเด็กหรือเยาวชน พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ซึ่งมีส่วนในการรับผิดชอบต่อ การพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนโดยตรง เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน รับทราบปัญหาของ ลูก/หลานของตน และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขต่อไป ดังนั้นการทำงานของศูนย์ฝึกฯ จึงต้องเปิด กว้างและได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายถึงจะสามารถประคับประคองให้พวกเขาสามารถ ปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกได้สำเร็จ

ถึงกระนั้นผู้วิจัยยังตั้งข้อสังเกตว่าการวางแผนการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชน ให้พวกเขากลายเป็นร่างกายที่เชื่อเชื่ออาจจะเป็นการช่วยให้เด็กและเยาวชนเข้าใหม่ปรับตัวได้ง่าย ขึ้น เนื่องจากในระยะแรกเข้าจะเป็นช่วงที่พวกเขาอยู่ในภาวะเครียดค่อนข้างสูง บางคนอาจสูญเสีย ความเป็นตัวเองและปิดกั้นตนเอง ดังที่ชินได้เล่าประสบการณ์ใช้ชีวิตในช่วงแรกที่เขามารับการ ฝึกอบรมว่าตัวของเขาเองมีความเครียดมากและไม่อยากพบปะพูดคุยกับใคร ซึมเศร้าและยอมรับกับ สภาพที่เป็นอยู่ไม่ได้จนต้องหาทางหลบหนีโดยการเลื้อยหอนอน แต่เมื่อมีโอกาสหลบหนีไปได้สิ่ง เดียวในตอนนั้นที่พอจะเยียวยาสภาพจิตใจของเขาให้ดีขึ้นได้ก็คือ การได้พูดคุยกับนักจิตวิทยาการ ให้คำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ผู้หวังดี และการได้รับการดูแลจากเพื่อนร่วมทางทำให้เขามีกำลังใจ เข้าใจ ตนเอง เริ่มยอมรับกับสภาพชีวิตของตนเองจนเขาสามารถผ่านพ้นช่วงเวลาดังกล่าวมาได้

การได้รับฟังเรื่องราวชีวิตของชินทำให้ผู้วิจัยรับรู้ถึงความตึงเครียดของการจาก บ้าน จากสถานที่ที่คุ้นชินได้เป็นอย่างดี รวมถึงเข้าใจความรู้สึกของเยาวชนกลุ่มนี้มากขึ้นเนื่องจาก พวกเขามีต้นทางที่แตกต่างกันการมาเข้ารับการฝึกอบรมและต้องใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ตนไม่เคย สัมผัสมาก่อนย่อมทำให้พวกเขารู้สึกหวาดกลัวและวิตกกังวลไปต่างๆ นานา ดังนั้นการจัดให้ นักจิตวิทยาเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดูแลเด็กและเยาวชนแรกเข้าจึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ทำให้ พวกเขาารู้สึกผ่อนคลายความเครียดลงได้ และการส่งเสริมเรื่องการพัฒนาทักษะชีวิตผ่าน กิจกรรมบำบัดต่างๆ อาทิเช่น การสันทนาการ การให้ข้อคิดหรือการให้ทำกิจกรรมสายธารชีวิต เพื่อสะท้อนให้พวกเขาเข้าใจว่าทำไมตนเองต้องมาใช้ชีวิตอยู่ ณ สถานที่แห่งนี้ และการให้พวกเขา ทบทวนตนเอง กิจกรรมเช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของต้นทางที่ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าใหม่ปรับตัวและ ใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ได้ง่ายขึ้น

ทั้งนี้การผ่านกระบวนการดังกล่าวส่งผลต่อการปรับตัวของเด็กและเยาวชนก็จริง แต่จากการได้พูดคุยกับเยาวชนหลายคนทำให้ตระหนักได้ว่าช่วงแรกของการฝึกอบรมเป็นช่วงที่สำคัญเช่นกัน เพราะยังคงมีเด็กและเยาวชนที่ไม่สามารถปรับตัวได้และใช้ชีวิตเพียงเพื่อให้ผ่านไปวันในแต่ละวัน แม้ว่าการให้พวกเขาได้ทบทวนตนเองจะเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างหนึ่งในด้านของความตระหนักรู้ แต่สิ่งแรกที่เด็กและเยาวชนเข้าใหม่จะต้องรับรู้คือการทำความเข้าใจในชีวิตของตนเอง ในขั้นตอนนี้ตัวของเด็กหรือเยาวชนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการค้นหาจุดยืนให้กับตนเอง ดังนั้นพวกเขาจำเป็นต้องร่วมสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิตของตนเองไปพร้อมกับกระบวนการที่เจ้าหน้าที่หยิบยื่นให้ จึงจะสามารถทำให้พวกเขาก้าวข้ามสภาวะดังกล่าวไปได้ หากเขาสามารถยอมรับผลจากการกระทำของตนเองได้ในขั้นต่อไปก็จะนำไปสู่การปรับตัวและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมขนาดเล็กนี้ได้ดีที่สุด

เดือนที่สามหากพวกเขามีความประพฤติดีขึ้น พวกเขาจะถูกจัดให้เข้าหน่วยเรียนต่างๆ โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีนโยบายการจัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น 300 ชั่วโมง โดยแบ่งเป็น 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรภาคบังคับที่ทุกศูนย์ฝึกฯ จะต้องมีและหลักสูตรเสริมที่ขึ้นอยู่กับความพร้อมของบุคลากรแต่ละศูนย์ฝึกฯ ทั้งนี้หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนทั้งสายวิชาชีพและสายสามัญ ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกจัดขึ้นในศูนย์ฝึกฯ ว่า

“ลักษณะทั่วไปตอนนั้น นโยบายของกรมฯ คือ จะมีหลักสูตร 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรบังคับมีอยู่ 4วิชา คือ ช่างเชื่อม ช่างไฟฟ้า ช่างไม้ และช่างเกษตร อันนี้คือทุกศูนย์จะต้องมีอันนี้คือ หลักสูตรบังคับ ส่วนหลักสูตรเสริมจะเปิดบางศูนย์ที่ทางศูนย์มีบุคลากรพร้อม เหมือนดนตรี ศิลปหัตถกรรม ช่างยนต์ อะไรก็แล้วแต่เป็นหลักสูตรที่บุคลากรพร้อม อันนั้นไม่บังคับแล้วแต่ศูนย์ไหนจะมีครูเก่งทางด้านไหน ตอนนี่เราก็มีอยู่ 3 หน่วยงาน ที่ชัดเจนที่สุด คือ กศน. แล้วก็วิทยาลัยสารพัดช่าง มาเปิดสอนในระดับปวช. ปวช.1 ปวช.2 ปวช.3 ให้กับเด็กข้างในแล้ว ก็สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน”

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเด็กและเยาวชนไม่ว่าจะในฐานะครูผู้สอนของศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน หรือเพื่อนร่วมชั้นเรียนในหน่วยวิชาชีพต่างๆ ผู้วิจัยพบว่าการเรียนการสอนของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา มีการฝึกอบรมวิชาชีพทั้งสิ้น 8 หน่วย ได้แก่ หน่วยวิชาชีพช่างไฟฟ้า หน่วยวิชาชีพดนตรี หน่วยวิชาชีพตัดผม หน่วยวิชาชีพเกษตรกรรม หน่วยวิชาชีพช่างไม้และก่อสร้าง หน่วยวิชาชีพศิลปหัตถกรรม หน่วยวิชาชีพช่างยนต์ และหน่วยวิชาชีพช่างเชื่อม การเปิดหลักสูตรปวช.ช่างเชื่อม ของวิทยาลัยสารพัดช่างจังหวัดสงขลา

ภายในศูนย์ฝึกฯ หรือแม้แต่การคัดเลือกเด็กและเยาวชนชั้น 1 ซึ่งมีความประพฤติดีเยี่ยมให้มีโอกาสออกไปศึกษาต่อยังสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ภาค 9 จังหวัดสงขลาควบคู่ไปกับระบบการศึกษาแบบสายสามัญซึ่งเป็นการทำข้อตกลงร่วมกันกับองค์กรภาคีคือ การเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เรียนหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ตามข้อบังคับของศาลเยาวชนและครอบครัวว่าเด็กและเยาวชนจะต้องมีวุฒิการศึกษาขั้นต่ำระดับประถมศึกษาก่อนจะได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน และการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเปิด ซึ่งผู้วิจัยสังเกตว่าในปัจจุบันทางศูนย์ฝึกฯ เปิดโอกาสให้กับเด็กและเยาวชนค่อนข้างมากในการเลือกศึกษาต่อตามความถนัดของตนเอง

ภาพที่ 9 หลักสูตรปวช.ช่างเชื่อม

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2554

เนื่องจากงานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษากระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนในด้านจิตพิสัย ซึ่งให้ความสำคัญกับการตระหนักรู้ในตนเอง ความเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น และความภาคภูมิใจในตนเอง เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับพวกเขา ก่อนที่จะได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน การศึกษาทางเลือกต่างๆ เหล่านี้จึงมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับพวกเขา การที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในชั้นเรียนทำให้ตระหนักได้ว่าหลักสูตรการเรียนการสอนของที่นี่มีความคล้ายคลึงกับการเรียนการสอนของโรงเรียนอื่นๆ ทั่วไป ทั้งนี้ทางศูนย์ฝึกฯ จะเน้นในเรื่องการฝึกอบรมวิชาชีพเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถนำกลับไปประกอบอาชีพได้หลังจากได้รับอนุญาตให้กลับบ้านเหมือนดังที่นายไมค์ได้บอกกับผู้วิจัยว่า “เราได้เรียนรู้ว่าเรื่องที่เราอยู่ในนี้เรามีประสบการณ์และเราได้เรียนรู้เยอะจากการฝึกวิชาชีพ เราสามารถนำความรู้ที่เราได้ไปประกอบอาชีพข้างนอก” จากคำบอกเล่าของไมค์ทำให้รู้ว่าการมาเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดมิใช่เพียงการนำพวกเขามาทักบริเวณ แต่ในทัศนคติของการมาเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมทำให้เขาได้เรียนรู้อะไรหลายๆ อย่าง

จากการใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ มานานถึง 4 ปี ไมค์ได้เรียนวิชาชีพต่างๆ มากมาย และเห็นถึงประโยชน์ของการเล่าเรียนที่ติดตัวเขาไปหลังจากได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน แม้ว่าความรู้ที่เด็กและเยาวชนได้รับจะเน้นการฝึกทักษะอาชีพเป็นหลัก ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ในลักษณะนี้เป็นการพัฒนาทักษะชีวิตในด้านพุทธรพัสัยและด้านทักษะพิสัยเสียเป็นส่วนมาก การที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเด็กและเยาวชนในหน่วยวิชาชีพต่างๆ ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าเด็กและเยาวชนอีกหลายคนที่คิดว่าการมาเข้ารับการฝึกอบรมมีประโยชน์กับตัวของพวกเขาเช่นกัน เพราะนอกจากจะทำให้ได้รับวุฒิการศึกษาแล้วพวกเขายังมีวิชาชีพติดตัวและอาจนำไปใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต

ทั้งนี้การพัฒนาทักษะชีวิตด้านจิตพิสัยนั้นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้พวกเขาตระหนักรู้ในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง และภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้นกลับไปปรากฏอยู่ในรูปแบบของครูที่ปรึกษา การพูดคุย อบรมสั่งสอนให้สอดคล้องกับเด็กและเยาวชน ซึ่งการฝึกอบรมในลักษณะนี้มีผลต่อการตระหนักรู้และการปรับตัวของพวกเขาเป็นอย่างมาก นายชินเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรม ณ ศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้และเป็นเยาวชนที่กำลังจะได้กลับบ้านเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ครั้งหนึ่งเขาเคยเป็นเด็กเกเรมาก คิดยาเสพติดและลักเล็กขโมยน้อยจนทำให้ชีวิตของตนเองต้องก้าวพลาดและถูกส่งตัวให้มาเข้ารับการฝึกอบรมแต่สิ่งหนึ่งที่สามารถทำให้เขาปรับตัวและคิดที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองคือการได้รับคำปรึกษาในเชิงบวกจากเจ้าหน้าที่

“...มีครูช่วยตักเตือน ผมก็ฟังครู นำสิ่งที่ครูบอกนี้มาคิด มาถึงปัจจุบันนี้ ผมไม่เคยทำผิดกฎระเบียบ เคยทำผิดก็ 2 ครั้ง ช่วงเข้ามาใหม่ปรับตัวไม่ทัน เคยหนี เลื่อยหอคลับ ก็เข้ามาตอนแรกปรับตัวไม่ได้ถึงก็มาเกมสั๊ก ลักให้เพื่อน... โคนเขียนใบรายงานแล้วเรียกไปตักเตือนคืออยู่ในนี้ต้องทำตัวให้ดี หากความรู้ ไรก็หา ถึงผมนำค่านันของครูไปนอนคิดทุกคืน ตั้งแต่บัดนั้นผมไม่เคยทำผิดเลย ผมนำคำสอนของครูในนี้ ผมมีแรงบันดาลใจที่จะก้าวต่อไป”

ภาพที่ 10 นายชิน (นามสมมติ)

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

จากคำบอกเล่าของชิน สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งคือ การให้คำปรึกษาในเชิงบวกของเจ้าหน้าที่ร่วมกับการรับฟังความคิดเห็นของพวกเขา นั่นคือการเปิดโอกาสให้ทั้ง 2 ฝ่ายได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมสร้างความรู้ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยทั้งกับเจ้าหน้าที่และเด็กหรือเยาวชน การสนทนาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสร้างความรู้ได้อย่างหนึ่งคือ กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะชีวิตไม่จำเป็นต้องเป็นกระบวนการที่ยุ้งยากหรือซับซ้อนแต่อย่างใด เพราะสิ่งที่ทำให้พวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนและทัศนคติได้คือการทำความเข้าใจร่วมกันของทั้ง 2 ฝ่าย โดยจะต้องเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเอง เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของผู้อื่น ควบคู่ไปกับการสื่อสารในเชิงบวกเพราะนอกจากชินแล้วเยาวชนคนอื่นก็มีทัศนคติไม่ต่างกัน ไม่ว่าจะเป็น แมน โก๋ มิน หรือ เบิร์ด ซึ่งเป็นเยาวชนอีกกลุ่มหนึ่งที่รู้สึกว่าการให้คำปรึกษาในเชิงบวกของเจ้าหน้าที่ส่งผลกระทบบางประการกับตัวของพวกเขา “ครูเปลี่ยนผมเลย เปลี่ยนว่าทั้งความรับผิดชอบและความตรงไปตรงมา บอกไม่ถูกเหมือนกัน” การได้รับคำปรึกษาและการพูดคุยอย่างเป็นกันเองด้วยความจริงใจจากเจ้าหน้าที่เป็นสิ่งที่ทำให้พวกเขา รู้สึกมีกำลังใจในยามที่ท้อแท้หรือสิ้นหวัง

นอกจากการใช้ระบบครูที่ปรึกษาแล้ว การจัดกิจกรรมบำบัดในช่วงบ่ายยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนพัฒนาทักษะชีวิตด้านจิตพิสัยได้เป็นอย่างดี แม้ว่าครั้งแรกที่ผู้วิจัยได้ยินคำว่า “บำบัด” ทำให้ต้องนึกย้อนไปถึงการเป็นผู้ป่วย การต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจและการกดบังคับดั่งแนวคิดของฟูโกต์ แต่กิจกรรมบำบัดของศูนย์ฝึกฯ กลับมีรูปแบบที่แตกต่างกันคือ กิจกรรมบำบัดในที่นี้เป็นการแบ่งเด็กและเยาวชนออกเป็นกลุ่มเพื่อให้ไปพบกับครูที่ปรึกษาและทำแบบฝึกหัดต่างๆ ที่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงโทษของการก่ออาชญากรรม การติดยาเสพติด การกระทำผิดกฎหมาย หรือการแสดงความคิดเห็นถูกตึกาในการใช้ชีวิตร่วมกันในศูนย์ฝึกฯ เป็นต้น โดยการทำกิจกรรมลักษณะนี้เจ้าหน้าที่มีส่วนสำคัญอย่างมากในการให้ข้อคิดกับเด็กและเยาวชนผ่านการตั้งโจทย์ปัญหาให้พวกเขาฝึกคิดวิเคราะห์ ทบทวน และเปรียบเทียบกับตนเอง หรือการใช้ศาสนบำบัดเข้ามากล่อมเกลาคิดใจของพวกเขา ดังที่นักสังคมสงเคราะห์ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงกิจกรรมที่ตนเองใช้พัฒนาเด็กและเยาวชนมาตลอด

“เราจะมีเป็น โจทย์ตุ๊กตา ในกระบวนการคิดวิเคราะห์ของเขา หรือแม้กระทั่งเรามีคำถาม ที่สะท้อนให้เขาได้ตอบเรามา นั่นเราก็รู้แล้วว่าเขาคิดอะไร แต่ส่วนมากแล้วจะใช้กระบวนการเขียนที่เป็น โจทย์ตุ๊กตาอะคะ เราต้องเสริมในส่วนนี้ และทักษะกระบวนการคิดในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ก็จะเสริมเข้าไป แต่ในกระบวนการคิด การวิเคราะห์ของเขาก็เชื่อว่าจะคิดได้อาจนั้นเสมอไปนะ คือเขาคิดได้ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ในความหมายของพี่ เด็กค่อนข้างเป็นเด็กที่มีความรู้ ซึ่งเขารู้ว่าอะไรควรหรือไม่ควร แต่ว่าขณะเดียวกัน เราก็ไม่ได้มองว่าเขาเป็น

เด็กที่ไม่ดีนะ เด็กของพี่เป็นเด็กที่ซบซนลงไปกว่านั้น...ด้านตระหนักรู้ พี่มองว่าศาสนาบ้าบัดนะ ไม่ว่าจะเป็พุทธ อิสลาม ไม่ว่าจะเป็การให้เด็กเกิดความตระหนักรู้ว่า เรื่องคุณธรรม จริยธรรม พี่เชื่อมั่นในเรื่องนี้นะ แล้วเราก็ทำอย่างจริงจังนะ มีทั้งพระ มีทั้งฆราวาส เป็นแบบอย่าง แม้ว่าคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต เราก็ให้มาสอนน้องได้ แล้วเราโชคดีที่เรา มีอาจารย์ประเสริฐ จบทางด้านนี้โดยตรง เรียนมาทางพระ มันเป็อะไรที่ทำให้เราชี้ให้เห็นได้ เป็นแบบอย่างเลย แล้วก็ในเรื่องของอิสลามเนี่ยเราให้น้องไปละหมาดที่มัสยิด เชิญโต๊ะอิหม่าม มาสอนในวันศุกร์ เด็กเขาก็เกิดความตระหนักรู้จะกะ ทำยังไงให้จิตเขานิ่งนะมันสำคัญ...”

ภาพที่ 11 กิจกรรมวันมาฆบูชา

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2554

กระบวนการฝึกอบรมที่นำเอาศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติศาสนกิจทั้งแบบไทยพุทธและมุสลิมอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นการสร้างความเชื่อในเรื่องของการทำความดีและผลที่ได้รับจากการทำความดี เพราะเมื่อพวกเขามีความเชื่อเช่นนั้นย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมในปัจจุบันของพวกเขา เช่นเดียวกับหัวหน้าพนักงานพินิจที่มีความเชื่อมั่นเช่นกันว่าศาสนามีผลอย่างยิ่งต่อการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนไม่ว่าพวกเขาจะนับถือศาสนาใดก็ตาม

“ผมมั่นใจในเรื่องของศาสนาบ้าบัดเป็เรื่องที่เป็นหลักยึดทางจิตใจให้กับน้องๆ ได้ดีที่สุดและคนที่ปฏิบัติศาสนกิจอยู่เป็นประจำของอิสลามอย่างการละหมาดเขาสามารถที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ดีขึ้น แม้ในเรื่องของด้านนิสัยกริยาวาจาก็จะบ่งบอกแววตาเขาจะสดใส สดชื่นคนที่เคยแข็งกระด้างก็อ่อนลง”

การใช้ศาสนบำบัดเพื่อกลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จึงเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ทำให้พวกเขาได้กระทำในสิ่งที่ตนเองไม่ได้กระทำเมื่อครั้งยังใช้ชีวิตอยู่ด้านนอก เนื่องจากการฟังธรรมหรือการทำกิจกรรมที่แตกต่างจากการเข้าชั้นเรียนเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่งจึงทำให้พวกเขามีการรับรู้ที่แตกต่างออกไป และที่สำคัญคือการรับรู้เช่นนี้ได้ผลเป็นอย่างดีกับการปรับเปลี่ยนตัวตนของพวกเขากระบวนการเรียนรู้ลำดับสุดท้ายที่ทางศูนย์ฝึกฯ จัดให้กับเด็กและเยาวชนคือ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ในขั้นตอนนี้มีส่วนสำคัญต่อพวกเขามากเช่นกัน เนื่องจากเด็กและเยาวชนซึ่งเข้ามารับการฝึกอบรมแล้วระยะหนึ่งก่อนที่พวกเขาจะได้รับอนุญาตให้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมทางศูนย์ฝึกฯ จะคัดเลือกเด็กและเยาวชนก่อนปล่อยที่เหลือระยะเวลาฝึกอบรม 6 เดือนเข้าสู่กระบวนการเตรียมความพร้อมเพื่อปรับสภาพจิตใจให้กับพวกเขาและเนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวเป็นนโยบายของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งมีการจัดหลักสูตรอย่างเต็มรูปแบบและได้ดำเนินการมาแล้วเป็นปีที่ 3 โดยมีกิจกรรมให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จำนวน 6 กิจกรรมคือกิจกรรมแนะแนวอาชีพ กิจกรรมแนะแนวการศึกษาต่อ กิจกรรมจริยธรรมศึกษา กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ และกิจกรรมปัจฉิมนิเทศ ในส่วนของการปัจฉิมนิเทศนักสังคมสงเคราะห์จะเป็นผู้รับผิดชอบ โดยจะเน้นความสำคัญไปที่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและเยาวชนกับครอบครัวของพวกเขา ซึ่งเขาจะต้องออกไปใช้ชีวิตด้วยกัน ดังนั้นงานในส่วนนี้นักสังคมสงเคราะห์ผู้มีประสบการณ์จึงสามารถอธิบายรายละเอียดให้ผู้วิจัยฟังได้เป็นอย่างดี

“ปัจฉิมนี้มันก็นานแล้วนะ แต่ถ้าถามว่าเป็นกระบวนการที่ครบทั้งหลักสูตรประมาณ 3 ปี โครงการปัจฉิมนิเทศเนี่ย เด็กต้องมีฐานราก เมื่อเด็กได้รับการปล่อยตัวไปแล้วเนี่ย เด็กฝึกอบรมมาแล้วระยะหนึ่ง ผู้ปกครองมาเยี่ยมอะไรแล้วระยะเวลาหนึ่ง มีสิทธิ์ลาเยี่ยมบ้านอะไรหมดแล้ว คือเด็กในส่วนนี้มีทุกชั้นเลยคือครอบครัวเข้ามา แต่ถามว่าครอบครัวมาได้ทุกครอบครัวรึเปล่า ไม่สามารถมาได้หรอก เขามีข้อจำกัดในส่วนของเขา แต่สิ่งที่ได้คือในกระบวนการของเด็กเขาจะคิดต่อยอดไปว่า ไม่มีใครรู้จักเขาดีเท่ากับตัวเขา ไม่มีใครรู้จักเขาดีเท่ากับครอบครัวของเขา เพราะฉะนั้นในอันดับแรก พี่หยอยจะลงกับเด็กก่อน เราเป็นเด็กใกล้ปล่อยแล้วนะ เคยตัดสินใจมาแล้วใช้ชีวิตอย่างนี้ๆ แล้วต่อไปจะคิดว่าตนเองจะทำอะไรให้เขาเขียนแผนชีวิตก่อน แล้วจากนั้นพี่ก็จะเชิญครอบครัวมา แล้วบอกว่าคุณคิดของน้องนะ จะสำเร็จได้ไงถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว เราก็จะมีกิจกรรมต่างๆ มีทั้งเสริมกำลังใจ ในการต่อยอด บางคนก็เห็นด้วยไปตามลูก บางคนก็ปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม แต่ก็ต้องถามความเห็นของลูกด้วย เพราะเวลาจะปล่อย พี่จะเอาแผนนี้ไปเขียนเสนอศาลเขียนแนบไปเลย”

การจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการปัจฉิมนิเทศให้กับเด็กและเยาวชน โดยการดึงครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนชีวิตของพวกเขามีส่วนในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับพวกเขาเช่นกัน เพราะการให้เด็กและเยาวชนเขียนแผนชีวิตของตนเองเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าพวกเขามีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ชัดเจน รู้ว่าตนเองสามารถทำอะไรหรือไม่สามารถทำอะไรได้บ้าง ทำให้พวกเขารู้จักตนเองมากขึ้น และสามารถสร้างความภาคภูมิใจให้กับตนเองและครอบครัวได้ รวมทั้งช่วยให้พวกเขามีทิศทางในการดำเนินชีวิตไม่หวนกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิม อีกทั้งยังสามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจร่วมกันระหว่างเด็กและเยาวชนกับครอบครัวของพวกเขา การดึงครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมจึงเป็นเสมือนพลังขับเคลื่อนให้พวกเขามีกำลังใจในการใช้ชีวิตต่อไป ถึงกระนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าครอบครัวทุกครอบครัวจะได้มาพบปะพูดคุยกัน เนื่องจากปัจจัยหลายๆ อย่างที่มีอาจทราบได้จึงทำให้มีครอบครัวหลายๆ ครอบครัวไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับลูกหลานของตน แต่อย่างไรก็ตามเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่ที่ครอบครัวหรือผู้ปกครองมาเข้าร่วมกิจกรรมทุกคนมีความอึดใจที่ได้พบหน้ากันและทำกิจกรรมร่วมกัน การที่ครอบครัวได้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวของพวกเขาจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าพวกเขาสามารถที่จะเอาชนะใจตนเองได้

ภาพที่ 12 โครงการปัจฉิมนิเทศ

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ.2554

การเข้าร่วมกิจกรรมปัจฉิมนิเทศทำให้เข้าใจความหมายของคำว่า “ครอบครัว” มากขึ้น เพราะสำหรับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดทุกคนแล้วครอบครัวคือกำลังใจสำคัญที่สุดสำหรับพวกเขา หลักสูตรฝึกอบรมของสถานที่แห่งนี้จึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของครอบครัวตั้งแต่ก้าวแรกที่พวกเขาเข้ารับการฝึกอบรมจนกระทั่งพวกเขาได้กลับบ้าน สิ่งที่ทำให้พวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้ส่วนหนึ่งคือการสร้างความรู้ร่วมกันระหว่างเด็กและเยาวชนเจ้าหน้าที่ และครอบครัวของพวกเขา เพื่อให้เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดทุกคนได้มีโอกาสพัฒนา

ตนเองและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในเชิงบวก รวมถึงการทำให้พวกเขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขอีกครั้ง

โรงเรียนฟ้าใหม่วิทยา: กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนมีกระบวนการฝึกอบรมโดยเน้นการให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนเพื่อให้พวกเขามีวิชาชีพและสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากที่นี่กลับไปใช้หลังการได้รับอนุญาตจากศาลเยาวชนและครอบครัวให้กลับบ้านได้อย่างถาวร ซึ่งระบบการฝึกอบรมของที่นี่อาจเปรียบได้กับโรงเรียนประจำที่พวกเขาต้องใช้ชีวิตอยู่ภายในโรงเรียนแห่งนี้ตลอด 24 ชั่วโมง ดังนั้นการสร้างความรู้สึกรักให้เด็กและเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้สึกว่าคุณมาอยู่ ณ สถานที่แห่งนี้เพื่อเข้ารับการศึกษาระบบปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในเชิงบวก มิใช่มาเพื่อถูกจองจำเพียงประการเดียว กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงนิยามศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา เป็นดังเช่นโรงเรียนทั่วไปและให้ชื่อเรียกว่า “โรงเรียนฟ้าใหม่วิทยา” เมื่อไต่ตรองถึงกระบวนการเรียนและการสอนของโรงเรียนแห่งนี้แล้ว การแสวงหาความรู้ของเด็กและเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติ วิถีคิดที่พวกเขามีต่อโลก มีต่อสังคม และมีต่อตนเอง

ระบบการศึกษาที่สร้างเงื่อนไขให้เอื้อต่อการทำดีจึงเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่หล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดมีทิศทางในการดำเนินชีวิต เนื่องจากเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีเหตุและปัจจัยที่ทำให้พวกเขาต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมหลากหลาย ดังนั้นเงื่อนไขทางสังคมที่พวกเขาต้องเผชิญอาจเป็นตัวกดดันบีบบังคับที่ทำให้พวกเขาต้องก้าวพลาด ระบบการศึกษาที่จะสามารถหล่อหลอมพวกเขาได้จึงต้องมีความหลากหลายและเอื้อต่อการรับรู้ที่แตกต่างกันของเด็กและเยาวชนแต่ละคน ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการดำเนินงานสถานแรกรับ และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พ.ศ.2547 หมวดที่ 3 การดำเนินงานในศูนย์ฝึกและอบรม ข้อ 37 ระบุว่าเด็กหรือเยาวชนผู้รับการฝึกและอบรมที่ยังไม่จบการศึกษาภาคบังคับ ต้องได้รับการศึกษาวิชาสามัญและอาจจัดให้ฝึกอาชีพหรือวิชาชีพตามความเหมาะสมและความสมัครใจ เด็กหรือเยาวชนที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้วให้จัดการศึกษาวิชาสามัญเท่าที่ศูนย์ฝึกและอบรมนั้นกระทำได้ หรือให้เรียนระบบการศึกษานอกโรงเรียน หรืออาจจัดให้ฝึกอาชีพ หรือวิชาชีพตามความสมัครใจ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2554, ออนไลน์)

เมื่อพิจารณาถึงระเบียบการดำเนินงานในศูนย์ฝึกและอบรมข้างต้น แสดงให้เห็นว่ากรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาและทักษะวิชาชีพของเด็กและเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยการพยายามจัดรูปแบบการศึกษาที่มีความหลากหลายและคิดว่าเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้มากที่สุด ในทางกลับกันการสร้างรากฐานให้พวกเขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและไม่หวนกลับมาเข้ารับการฝึกอบรมอีกครั้งจะมุ่งหวังและพัฒนาเพียงให้พวกเขามีวิชาชีพหรือวุฒิการศึกษาอาจยังไม่เพียงพอ เพราะการพัฒนาดังกล่าวอาจส่งผลได้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ หากพวกเขายังมีอาจแยกแยะได้ว่าควรกระทำ/ไม่ควรกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงลบกับสังคมและตัวของพวกเขาเอง ดังนั้นการแก้ปัญหาด้านเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริงจึงควรเริ่มแก้ไขจากสาเหตุของปัญหาที่มาจากหลายๆ ปัจจัย ทั้งด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ครอบครัว และโดยเฉพาะแหล่งเสื่อมโทรมที่ง่ายต่อการก่ออาชญากรรม อาทิเช่น เด็กและเยาวชนที่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อก่ออาชญากรรมหรือมั่วสุมสร้างความเดือดร้อนให้กับบุคคลอื่นและผลทำให้ตนเองต้องตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อภัยต่างๆ ในสังคม ดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิตเชิงบวกให้กับพวกเขาจึงเป็นเรื่องที่ทำทนายอย่างมากและการแก้ปัญหาทุกด้านพร้อมกันมิใช่เรื่องง่าย กระบวนการฝึกอบรมของศูนย์ฝึกฯ จึงต้องสร้างรากฐานให้เด็กและเยาวชนเกิดความตระหนักรู้ในตนเองด้วยตัวของพวกเขาเองจึงจะเป็นการแก้ปัญหาด้านเด็กและเยาวชนที่มีแนวโน้มความเป็นไปได้สูงสุด และการสร้างความตระหนักรู้นี้จะเหมือนการสร้างภูมิคุ้มกันให้พวกเขาในยามที่ต้องออกไปเผชิญโลกและสิ่งยั่วยุต่างๆ ในสังคมได้อย่างเข้มแข็งและรู้เท่าทัน

การเรียนรู้สังคม เรียนรู้ตนเอง และเข้าใจความเป็นตัวตนของเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนากระบวนการฝึกวิชาชีพ: เรื่องเล่าจากประสบการณ์การสร้างความรู้ของเจ้าหน้าที่ มีนและไมค์

หากจะกล่าวถึงหน่วยวิชาชีพที่ทางศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา จัดให้กับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดนั้นค่อนข้างมีวิชาชีพที่หลากหลายเพราะนอกจากจะมีหลักสูตรภาคบังคับ จำนวน 4 หน่วย คือ หน่วยวิชาชีพช่างเชื่อม หน่วยวิชาชีพช่างไฟฟ้า หน่วยวิชาชีพช่างไม้และก่อสร้าง และหน่วยวิชาชีพเกษตรกรรมแล้ว ทางศูนย์ฝึกฯ ยังมีความพร้อมมากพอที่จะเปิดหน่วยวิชาชีพเพิ่มเติมอีก 4 หน่วย ได้แก่ หน่วยวิชาชีพศิลปหัตถกรรม หน่วยวิชาชีพช่างยนต์ หน่วยวิชาชีพดนตรี และหน่วยวิชาชีพตัดผม และไม่เพียงแต่หน่วยวิชาชีพที่ทางศูนย์ฝึกฯ จัดให้กับเด็กและเยาวชนเท่านั้น องค์กรภาคีที่ร่วมดำเนินงานกับศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้

มานานหลายปีอย่างวิทยาลัยสารพัดช่าง จังหวัดสงขลาได้ส่งคณาจารย์เข้ามาสอนและเปิดหลักสูตร
ปวช.ช่างเชื่อม ให้กับเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจภายในศูนย์ฝึกฯ เลขที่เดียว

ในวันแรกๆ ที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่ามามีเด็กและเยาวชนกลุ่มหนึ่ง
ซึ่งแต่งกายแตกต่างจากเพื่อนคนอื่นๆ คือ พวกเขาจะใส่เสื้อสีเทาคอปกมีกระเป๋าลายใบเหมือนกับ
ที่นักเรียนช่างทั่วไปนิยมสวมใส่กันกับกางเกงขายาวสีดำเข้าชุด เมื่อลองสอบถามจึงทราบว่าพวก
เขากำลังเตรียมตัวออกไปเรียนข้างนอก ซึ่งทำให้รู้สึกแปลกใจว่าปัจจุบันทางศูนย์ฝึกฯ อนุญาตให้
พวกเขาออกไปเรียนข้างนอกได้อย่างไร เมื่อได้พูดคุยสอบถามรายละเอียดจากนักสังคมสงเคราะห์
ข้อสงสัยดังกล่าวจึงได้กระจ่างขึ้น เนื่องจากเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ได้รับการคัดเลือกว่าเป็นเยาวชน
ที่มีความประพฤติดีเยี่ยม ทางศูนย์ฝึกฯ จึงเปิดโอกาสให้พวกเขาได้ออกไปเรียนยังสถาบันพัฒนา
ฝีมือแรงงาน ภาค 9 จังหวัดสงขลาและมีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ทางศูนย์ฝึกฯ อนุญาตให้ออกไปเรียน
ได้โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ไปควบคุมระหว่างวัน ทั้งนี้เป็นที่น่าแปลกใจว่าไม่มีเด็กและเยาวชนคนใดคิด
จะหลบหนีต่างๆ ที่ตนเองก็สามารถจะทำได้

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาหน่วยวิชาชีพที่ทางศูนย์ฝึกฯ จัดให้กับเด็กและเยาวชน
ซึ่งงานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับระบบการศึกษาทางเลือกมากเป็นพิเศษ เนื่องจากหน่วยวิชาชีพเหล่านี้
มีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับพวกเขา และด้วยสัดส่วนที่แตกต่างกันมากระหว่าง
จำนวนของเด็กและเยาวชนกับจำนวนของหน่วยวิชาชีพ ดังนั้นการดูแลและพัฒนาทักษะชีวิตให้กับ
พวกเขาจึงมีอุปสรรคอยู่ไม่น้อยดังที่หัวหน้าหน่วยวิชาชีพได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

“จากที่ตกลงกันไว้ตอนแรกก็คือหน่วยหนึ่งไม่ให้เกิน 25 คนเราตั้งไว้ 25 คนก็จริงแต่
พอเข้ามาเยอะๆ หน่วยเรียนก็มีอยู่แค่ 7 หน่วยตอนแรก เกษตรเปิดได้ไม่ถึง 6 เดือน จากเดิมที่ว่า
ตั้งไว้ว่า 25 ก็เป็นว่าถ้าหน่วยไหนคิดว่ารับเด็กได้เยอะก็ขึ้นอยู่กับพื้นที่ของห้องเรียน ก็ดูด้วยว่า
ครูผู้สอนคนนั้นสามารถดูแลเด็กได้ก็อาจจะประมาณเกือบ 40 คน มันก็ดูแน่นห้องไป แต่ก็ไม่รู้
จะมีระบบจัดการยังไง ตอนหลังคุยกัน ก็คือใช้วิธีเด็กที่ใกล้ปล่อยก็จะจัดอีกกลุ่มหนึ่งเพื่อให้ครู
เป็นคนดูแลเหมือนไปติดต่อกับสถาบัน หรือสารพัดช่างมาเพื่อเปิดรองรับให้ฝึกอาชีพระยะ
สั้นตรงนี้ให้กับเด็กกลุ่มนี้”

ความแตกต่างระหว่างจำนวนของเจ้าหน้าที่กับจำนวนของเด็กและเยาวชนที่เพิ่ม
มากขึ้นทุกวันเป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ถูกนำมาใช้ได้อย่างไม่เต็มที่
การที่ผู้วิจัยมีโอกาสเข้าไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพวกเขาในชั้นเรียนจึงมักจะพบว่าส่วนใหญ่แล้ว
ครูผู้สอนมีหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้ความรู้ตามวิชาชีพของตน เด็กและเยาวชนคนใดที่มีความสนใจจะ
ตัดทวงความรู้จะเดินเข้าหาเจ้าหน้าที่ ในขณะที่เด็กและเยาวชนอีกกลุ่มหนึ่งกลับทำเพียงนั่งเฉยๆ

เพื่อให้เวลาในแต่ละวันของตนเองหมดไป เพราะไม่เพียงแต่หัวหน้าหน่วยวิชาชีพเท่านั้นที่ลำบากใจกับสัดส่วนดังกล่าว แม้แต่หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย หัวหน้าพนักงานพินิจ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือครูกศน. เองก็มีความคิดเห็นไม่ต่างกัน “ในศูนย์ฝึกฯ ของเราๆ มีบุคลากร แต่ถามว่าบุคลากรที่มีอยู่ถามว่าพร้อมไหมคือยังไม่พร้อม ถามว่าเป็นครูเต็มร้อยไหมคือยังไม่เต็มร้อย แต่เรายังมาบูรณาการนำความรู้ที่ได้มาสอนเด็กในตรงนี้ คือเรายังขาดบุคลากร” เรื่องบุคลากรที่มีสัดส่วนไม่เพียงพอกับจำนวนของเด็กและเยาวชนนั้น นับว่าเป็นผลกระทบอย่างหนึ่งต่อการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับพวกเขา

เนื่องจากความหลากหลายของพื้นฐานทางครอบครัว การศึกษา การหล่อหลอมทางสังคมของเด็กและเยาวชนแต่ละคน การพัฒนาทักษะชีวิตให้กับพวกเขาจึงไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะการเรียนรู้ที่ดีนั้นต้องประกอบด้วยผู้ให้ความรู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกฯ แม้จะไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะเหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนได้อย่างครบถ้วน คือการเรียนรู้อย่างมีความสุข การเรียนรู้แบบองค์รวม การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น และการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง แต่เจ้าหน้าที่ก็พยายามที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนให้ได้มากที่สุด ซึ่งสามารถเห็นได้จากการที่เจ้าหน้าที่หลายๆ ท่านมักจะนำประสบการณ์ชีวิตของตนเองมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกับเด็กและเยาวชน เพื่อให้พวกเขารู้จักคิดวิเคราะห์และเทียบเคียงกับประสบการณ์ชีวิตของตนเอง หรือการเปิดโอกาสให้พวกเขาลงมือปฏิบัติฝึกทักษะวิชาชีพด้วยตนเอง การทำเช่นนี้จึงเป็นการเปิดโอกาสให้พวกเขาได้พัฒนาทักษะชีวิตของตนเองอีกทางหนึ่ง ถึงกระนั้นผู้วิจัยกลับพบว่าความพร้อมของบุคลากร ความพร้อมของเด็กและเยาวชน ประกอบกับเวลาที่ได้เรียนรู้อย่างจริงจังมีค่อนข้างน้อย ดังนั้นทักษะชีวิตที่จะสามารถพัฒนาให้กับพวกเขาได้จึงเป็นเพียงทักษะชีวิตพื้นฐาน อาทิเช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสารหรือทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหาในบางสถานการณ์เท่านั้น

ภาพที่ 13 หน่วยช่างไม้และก่อสร้าง (ซ้าย) และหน่วยช่างไฟฟ้า (ขวา)
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2554

การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ เพื่อให้พวกเขามีการเปลี่ยนแปลงจากภายในอย่างแท้จริงจึงไม่ถ่วงน้ำหนักดึงแนวคิดของบรูว์เคียที่เขาเห็นว่าคนต้องปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างที่อยู่ภายนอก ซึ่งหมายถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม การปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคมจะเกิดขึ้น โดยผ่านการกระทำหรือการปฏิบัติ ซึ่งแสดงออกโดยมีร่างกายเป็นสื่อกลาง นิภาพจึงเกิดจากการผสมผสานระหว่างสังคมซึ่งอยู่ “ภายนอก” กับการปฏิบัติทางร่างกายของคน บรูว์เคียจึงให้ความสำคัญกับร่างกายของคนในฐานะที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ การกระทำ การที่เด็กเลียนแบบกิริยาอาการของผู้ใหญ่ทุกๆ วันหรือการกระทำอะไรซ้ำๆ กันอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานๆ จะทำให้โครงสร้างจากการปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ “ภายนอก” (ความรู้ ประสบการณ์ทางสังคม) เข้าไปอยู่ “ภายใน” ร่างกาย หรือที่บรูว์เคียเรียกว่า “การรับวัฒนธรรมเข้ามาในตัวเรา” (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต 2553, 75-76) ดังนั้นครูผู้สอนจึงเป็นต้นแบบที่สำคัญและมีผลอย่างมากต่อการหล่อหลอมภายในของเด็กและเยาวชน ภายใต้บริบทของศูนย์ฝึกฯ ซึ่งอาจมีสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยนัก แต่ในขณะเดียวกัน เด็กและเยาวชนเองก็จำเป็นที่จะต้องปฏิสัมพันธ์กับสังคมที่เขาอยู่ และพยายามเรียนรู้กระบวนการฝึกอบรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องด้วยตนเองเช่นกันจึงจะสามารถทำให้พวกเขาพัฒนาตนเองในเชิงบวกได้

เนื่องจากหน่วยเรียนที่มีจำกัดทางศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา จึงมีระบบการจำแนกเด็กและเยาวชนเข้าชั้นเรียน โดยผู้รับผิดชอบในกระบวนการนี้คือ นักจิตวิทยา กล่าวคือ เด็กและเยาวชนเข้าใหม่ใน 2 เดือนแรกพวกเขาจะมีความใกล้ชิดกับนักจิตวิทยามากกว่าเจ้าหน้าที่กลุ่มอื่นๆ การได้พูดคุยกับพวกเขาอย่างต่อเนื่องจึงทำให้สามารถเข้าใจพื้นฐานของเด็กและเยาวชนแต่ละคนได้ว่า เดิมทีพวกเขามีความชอบหรือความถนัดในด้านใด หรือเคยประกอบอาชีพใดมาก่อน เมื่อทราบภูมิหลังของพวกเขาแล้วนักจิตวิทยาจะเป็นแกนหลักในการจำแนกเด็กและเยาวชนแต่ละคนเข้าหน่วยช่าง แต่ทั้งนี้ นักจิตวิทยาเองยังคงต้องถามความสมัครใจจากพวกเขา ก่อนที่จะ

ดำเนินการต่อโดยการเสนอชื่อเข้าที่ประชุมสหวิชาชีพ เพื่อเป็นการตัดสินใจขั้นสุดท้ายและพิจารณาความพร้อมของหน่วยเรียนในการรับเด็กและเยาวชนเพิ่ม

“เข้าหน่วยเรียน ก็คือจะดูถึงความเหมาะสม แล้วความชอบ ความถนัดด้วยว่าสามารถนำออกไปใช้เมื่อเขาออกไปข้างนอกก็จะมีการทำแผนบำบัดเฉพาะรายเราจะคุยกันของสหวิชาชีพในกลุ่มบำบัดก็จะมี พยาบาล นักสังคมฯ นักจิตฯ แล้วก็พ่อบ้าน ครูที่ปรึกษาเข้ามามีส่วนร่วม อาจจะคุยหลักๆ ก็ต้องสัมภาษณ์เด็กก่อน ก็จะมีข้อมูลมาคุยกันว่าน้องคนนี้ด้านครอบครัวเป็นไง มีความพร้อมมั้ย เขาเคยทำงานที่นี้มา ตรงไหนที่น่าจะเอื้อเป็นประโยชน์กับเขาไปประกอบอาชีพได้ อย่างเช่น เขาเคยทำงานที่เดินสายไฟตามบ้าน อาจจะถามว่าเขาสนใจมั๊ย หากให้เรียนช่างไฟ”

การจำแนกเด็กและเยาวชนเข้าหน่วยเรียนนั้นทางศูนย์ฝึกฯ ไม่ได้มองเพียงแค่ความเหมาะสมเท่านั้นแต่จากคำบอกเล่าของนักจิตวิทยาข้างต้นยังทำให้เห็นถึงแบบแผนการดำเนินชีวิตในอนาคตหลังจากที่พวกเขาได้กลับบ้าน โดยเจ้าหน้าที่กับเด็กหรือเยาวชนมีการสร้างแบบแผนการดำเนินชีวิตของพวกเขาไปพร้อมๆ กัน กล่าวคือการจำแนกเด็กหรือเยาวชนแต่ละคนเข้าหน่วยช่างนั้นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในกระบวนการคือทำให้พวกเขาเป็นผู้ตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง ส่วนเจ้าหน้าที่จะเป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น เพราะหลังจากที่พวกเขาได้กลับบ้านเขาอาจนำวิชาชีพดังกล่าวไปเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับพวกเขามากขึ้น แม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะดูเหมือนเป็นการเข้าไปครอบงำและจัดระเบียบให้กับชีวิตของพวกเขา แต่การกระทำดังกล่าวยังจำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความอ่อนด้อยด้านทักษะชีวิต การกระทำดังกล่าวของศูนย์ฝึกฯ เป็นการเข้าไปจัดระเบียบ ติกรอบ ให้กับชีวิตของเด็กและเยาวชนตามวาทกรรมหลักที่มองว่าพวกเขาต้องได้รับการฝึกอบรมให้อยู่ภายใต้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ก็จริง แต่ข้อแตกต่างของการจัดระเบียบและติกรอบดังกล่าวยังแฝงไปด้วยความสัมพันธ์ของช่วงเวลาซึ่งผลสืบเนื่องกัน และความสัมพันธ์แบบสองทิศทาง ซึ่งอาจส่งผลเชิงบวกกับชีวิตของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดได้ในอนาคต

ภาพที่ 14 หน่วยช่างศิลปหัตถกรรม (ชาย) และหน่วยดนตรี (ขวา)

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 2,18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

การที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปนั่งเรียนในทุกหน่วยวิชาชีพ จึงทำให้สามารถจำแนกกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ 3 ส่วนด้วยกันคือ ชั้นแรกเมื่อเด็กและเยาวชนเข้าชั้นเรียน ครูผู้สอนจะทำการเช็คจำนวนผู้เข้าเรียนว่ามาครบหรือไม่และจากนั้นจึงทำการพูดอบรม สั่งสอน เตือนสติให้พวกเขาประพฤติตนเป็นคนดี ชั้นที่ 2 ผู้สอนจะสอนภาคทฤษฎีตามเนื้อหาวิชาของแต่ละหน่วย และให้เด็กและเยาวชนจดบันทึกลงในสมุดเรียนของตน ชั้นที่ 3 ผู้สอนจะให้เด็กและเยาวชนลงมือปฏิบัติจริงและส่งเป็นชิ้นงานเพื่อเก็บคะแนน ซึ่งจากการสังเกตพบว่าการเรียนการสอนของที่นี่ก็มิได้แตกต่างจากโรงเรียนอื่นมากนัก และตัวของเด็กและเยาวชนเองก็เรียกแทนตนเองว่าเป็น “นักเรียน” เช่นกัน

“การเรียนการสอนก่อนเข้าบทเรียนได้ใช้วิธีการของครูที่ปรึกษาให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องในชีวิตประจำวันสอบถามสารทุกข์สุขดิบคือพยายามที่จะให้ความรักและความเป็นกันเองกับเด็กให้มากที่สุดคือเราดูแลด้วยใจ พยายามบ่งบอกให้เขาได้รู้ว่าเรามีความห่วงใย เขามีความรักเรายินดีให้ความอบอุ่นกับเขามากที่สุด เมื่อจบตรงนั้นแล้วก็มาเข้ากระบวนการเรียนการสอน หนึ่งคือครูก็จะเป็นคนแนะนำวิธีการในการจดบันทึกถ้าเป็นทฤษฎีก็เป็นทฤษฎีเชิงปฏิบัติแล้วก็อธิบายสารคดีให้หน่อยๆ ได้ดูเมื่อสารคดีจบแล้วก็จะสอบถามความเข้าใจให้ได้ ปฏิบัติกับงานที่ใช้จริง”

จากคำกล่าวของหัวหน้าพนักงานพินิจหรือครูช่างไฟฟ้าช่างต้น สิ่งที่ทำให้การเรียนการสอนภายในศูนย์ฝึกฯ แตกต่างจากโรงเรียนอื่นๆ คือการใช้ระบบครูที่ปรึกษาเข้ามามีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน เพราะการพูดคุยทำความคุ้นเคยเป็นการสร้างความไว้วางใจให้กับเด็กและเยาวชนได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบกรมพินิจและ

คุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการดำเนินงานของสถานแรกรับ และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พ.ศ.2547 ที่ระบุไว้ว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนต้องเอาใจใส่ใช้ความระมัดระวังในการสังเกตพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนทุกราย หากเห็นว่ารายใดมีปัญหาในการปรับตัวต้องรีบเข้าช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2554, ออนไลน์) ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการให้คำปรึกษาในเชิงบวกมีผลอย่างมากต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของพวกเขา เพราะการที่พวกเขามีครูที่ไว้ใจและเชื่อใจได้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทขึ้นภายในศูนย์ฝึกฯ ครูประจำหน่วยจะเป็นแกนกลางสำคัญในการห้ามทัพและเจรจาไกล่เกลี่ย ซึ่งแตกต่างจากศูนย์ฝึกฯ อื่นที่อาจต้องใช้กำลังตำรวจเข้ามายุติความขัดแย้ง

ภาพที่ 15 หน่วยช่างยนต์ (ซ้าย) และหน่วยช่างเชื่อม (ขวา)

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

นอกจากนี้ไมค์ ซึ่งเป็นเยาวชนที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถานฝึกอบรมแห่งนี้มาแล้ว 4 ปี เขากลับมีความคิดว่าการได้เข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ก็มีเสน่ห์เช่นกัน เนื่องจากเขาได้เข้าเรียนหน่วยวิชาชีพต่างๆ มาแล้วถึง 5 หน่วย ทำให้เขาพบว่าเขาได้เรียนรู้อะไรหลายๆ อย่างจากที่แห่งนี้

“ชอบช่างยนต์กับช่างตัดผมมากที่สุดเพราะช่างยนต์เป็นช่างที่เราสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพได้ ช่างตัดผมก็เป็นงานศิลปะอีกอย่างเป็นงานที่ลงทุนน้อยเราได้เรียนรู้ว่าเรื่องการที่เราอยู่ในนี้เรามีประสบการณ์และเราได้เรียนรู้เยอะจากการฝึกวิชาชีพ เราสามารถนำความรู้ที่เราได้ไปประกอบอาชีพข้างนอก”

การได้เข้าเรียนในหน่วยวิชาชีพที่หลากหลายทำให้ไมค์ค้นพบตนเองว่าเขาชื่นชอบอะไร และมีแนวทางหรือแผนชีวิตที่จะไปประกอบอาชีพหลังจากได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน เช่นเดียวกับมิน ที่เขาเห็นว่าการที่ได้เข้ามารับการฝึกอบรมเป็น โอกาสอย่างหนึ่งที่ทำให้เขาได้เข้า

เรียนในหลักสูตรปวช.ช่างเชื่อม ซึ่งหากยังใช้ชีวิตอยู่ข้างนอกเขาคงไม่มีโอกาสได้เรียนเช่นนี้ “ศาลบอกให้มาเรียนที่นี้ก็ดีกว่าเรียนด้านนอกครับ เรียนข้างนอกไม่จบ” ไม่ว่าจะเป็ นไมค์หรือมีน หรือแม่แต่เด็กและเยาวชนคนอื่นๆ พวกเขาต่างเห็นว่าการมีหน่วยวิชาชีพที่หลากหลายเป็นทางเลือก หนึ่งที่ทำให้พวกเขามีวิชาชีพติดตัว แต่ในขณะเดียวกันหน่วยวิชาชีพเหล่านี้ก็กลับมีไม่เพียงพอกับ จำนวนของเด็กและเยาวชนที่อยู่ภายในศูนย์ฝึกฯ กระบวนการฝึกอบรมจึงจำเป็นต้องมีรูปแบบอื่นที่ จะเข้ามารองรับและช่วยเสริมในเรื่องของการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับพวกเขา

ภาพที่ 16 หน่วยเกษตรกรรม (ซ้าย) และหน่วยช่างตัดผม (ขวา)

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

นอกจากเด็กและเยาวชนที่กำลังเข้ารับการฝึกอบรมแล้ว นายรัน ซึ่งครั้งหนึ่งเขาเคย ตกอยู่ในฐานะของผู้ก้าวพลาด เขาได้รับโอกาสให้เข้าเรียนในหลักสูตรปวช.ช่างเชื่อม หลังจาก ได้รับอนุญาตให้กลับบ้านเขาเลือกที่จะศึกษาต่อด้วยเหตุผลที่ว่า “เมื่อหลุดออกมา ผมก็จะไปเรียน ต่อให้จบชั้นปวช. เมื่อเรียนจบก็จะหางานทำ ช่วยพ่อแม่ ได้ส่งน้องเรียนหนังสือ ช่วยทางบ้าน” ซึ่งขณะนี้เขาได้กำลังเดินตามความฝันของเขาด้วยการเรียนในชั้นปีสุดท้าย และเริ่มที่จะนำความรู้ที่ เขาได้ศึกษาเล่าเรียนมาใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อจุนเจือครอบครัวในระหว่างปิดภาคการศึกษา จากคำบอกเล่าของรัน ทำให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนมี ส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้พวกเขาค้นพบจุดยืนของตนเอง และรู้ว่าตนเองจะต้องดำเนินชีวิตอย่างไร ในอนาคต เพราะไม่เพียงแต่รันเท่านั้นที่กลับไปศึกษาต่อ ที่นี่ยังมีเยาวชนชายอีกหลายคน que เห็น คุณค่าของการศึกษาเช่นกัน ดังที่นักสังคมสงเคราะห์และหัวหน้าหน่วยวิชาชีพได้เล่าถึงเสียง สะท้อนที่ได้รับกลับมาจากสถาบันการศึกษาดังกล่าว

“สิ่งที่สะท้อนกลับมา ที่เขาไปเรียนนะ นี่คือความภาคภูมิใจ มีอยู่คนหนึ่งที่เขาไปเรียนวิทยาลัยสารพัดช่างสงขลา ที่เขาศึกษาในนี้ แล้วเขาได้ไปต่อยอด น้องอิสลามด้วยนะ แล้วอาจารย์สารพัดช่างเขามาบอกว่า น้องเรียนได้เกรดอันดับหนึ่งเลยของห้อง นี่แหละความรับผิดชอบสะท้อนให้เราเห็นทำให้เรามีกำลังใจ อีกอย่างหนึ่งคือ เราจะเปิดโอกาสให้น้องไปเรียนภายนอก ก็จากสารพัดช่างอีกนั่นแหละ มีอาจารย์อีกท่านหนึ่งซึ่งเป็นผู้หญิงก็ได้สะท้อนมาว่า “ท่านกังวลเหลือเกินที่เด็กเราจะไปเรียน” เราก็ใจหายใจกลัวว่า “ทำไมหระคะอาจารย์” “กลัวว่าเด็กข้างนอกจะทำให้เด็กเราเสีย” มันก็สะท้อนให้เห็นเลยว่า การที่เด็กกระทำผิดในนี้ ไม่ใช่ว่าเขาจะเลวร้ายเสมอไป”

จากเสียงสะท้อนของทั้งเจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกฯ และอาจารย์จากวิทยาลัยสารพัดช่าง แสดงให้เห็นว่าระบบการศึกษาที่ตรงกับความต้องการของเด็กและเยาวชน วิชาชีพที่สามารถนำออกไปใช้ได้จริงในอนาคต และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือความมุ่งมั่น ใฝ่ดีของตัวเองและเยาวชนเอง จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตและศักยภาพที่แฝงอยู่ในตัวของพวกเขาได้ แต่ทั้งนี้มิใช่ว่าเด็กและเยาวชนทุกคนจะสามารถทำได้เช่นดังกล่าว เนื่องจากการรับรู้และกรอบความรู้ของแต่ละปัจเจกบุคคลมีไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงมีเด็กและเยาวชนอีกมากมายที่เลือกจะศึกษาในหน่วยวิชาชีพที่แตกต่างออกไป กระบวนการฝึกอบรมของศูนย์ฝึกฯ จึงจำเป็นต้องพัฒนาไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ก้าวทันกับระบบสังคมและรูปแบบของวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ถึงกระนั้นเจ้าหน้าที่หลายท่านมีความเห็นตรงกันว่าการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนที่ได้ผลอย่างแท้จริงคือ การมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะวิชาชีพอย่างจริงจัง โดยการฝึกสอนให้เด็กและเยาวชนมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่ง และการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้มีความพร้อมเทียบเท่ากับสถาบันวิชาชีพอื่นๆ หรือแม้แต่การจัดการแข่งขันทักษะวิชาชีพระหว่างศูนย์ฝึกฯ ทั่วประเทศ

“...ในเรื่องการเรียนการสอนของวิชาชีพอย่างเช่น สมมติว่าถ้าเป็นอาชีพช่างไฟฟ้า ช่างยนต์ ช่างเชื่อม จริงๆ แล้วเราจะต้องได้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เข้มข้นมากขึ้นก็ต้องครบทุกอย่าง ถ้าเป็นช่างยนต์ต้องมีการสอน คือต้องมีเครื่องต่างๆ เข้ามามากเต็มที คือให้เด็กได้ลองแก้ลองทำ ต้องซ่อมเองทุกอย่าง ต้องมีเครื่องทุกอย่างพร้อมนั่นคือช่างยนต์ ถ้าเป็นช่างเชื่อม อุปกรณ์ทุกอย่างก็ต้องพร้อมหมดเหมือนกัน และสิ่งหนึ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนเข้มข้นมากก็คือเรื่องของการแข่งขันในด้านของทักษะ...การเชื่อม การเดินสายไฟ มันจะแตกต่างกัน ผลที่ได้รับมันจะแตกต่างกัน ถ้าเกิดว่ามีการจัดการแข่งขันทักษะวิชาชีพในเรื่องของวิชาชีพช่างไฟฟ้าเนี่ย อย่างน้อยการเดินสายไฟ การต่อสายไฟ อะไรต่างๆ สิ่งหนึ่งที่จะต้องเกิดขึ้นแน่นอนคือตัวผู้สอน ครูผู้สอนในแต่ละที่ ต้องมีความเข้มข้น เรื่องของการพัฒนาความรู้ ทักษะต่างๆ

ในเรื่องของวิทยาการใหม่ๆ เข้ามาสอนเด็กได้มากขึ้น... ถ้าจัดในเรื่องการแข่งขันวิชาชีพ สิ่ง
 หลงเหลืออยู่คือในเรื่องของวิชาชีพที่คิดว่าที่เด็กที่ครูแต่ละศูนย์จะต้องฝึกสอนกลยุทธ์ต่างๆ ที่
 ทันสมัย มันจะคิดตัวไปกับเด็ก... เมื่อเด็กถูกปล่อยตัวไปเด็กสามารถเอาวิชาชีพเหล่านี้ไปคิดตัว
 เขาไปได้ และสามารถนำไปสมัครงานได้...”

แนวทางการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า
 โครงสร้างการพัฒนาเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อาจไม่แตกต่างจาก
 รูปแบบการบริหารอื่นๆ ไปที่มีได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับนโยบายหรือผู้ปฏิบัติอย่าง
 แท้จริง การพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดยังคงต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับตัว
 ของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญควบคู่ไปกับการต้องการทางสังคม เพราะช่วงชีวิตส่วนใหญ่ของ
 พวกเขา ยังคงต้องอิงอาศัยอยู่กับสภาพแวดล้อมและสังคมเดิม หากพวกเขาไม่สามารถปรับตัวให้เข้า
 กับสภาพแวดล้อมดังกล่าวได้ พวกเขาอาจต้องกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมอีกครั้ง

**การเรียนรู้สังคม เรียนรู้ตนเอง และสร้างความเข้าใจร่วมกัน เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
 ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเปิด: เรื่องเล่าจากประสบการณ์การสร้าง
 ความรู้ของเจ้าหน้าที่และแมน**

ปัจจุบันสังคมไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาสายสามัญ เพราะวุฒิการศึกษาที่
 ได้รับมานั้นไม่เพียงแต่เป็นเครื่องแสดงว่าผู้ครอบครองมีความรู้เท่านั้น แต่แผ่นกระดาษดังกล่าวยังมี
 ความสำคัญอย่างมากต่อการสมัครงานหรือการประกอบอาชีพในองค์กรต่างๆ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่
 เด็กและเยาวชนในสังคมไทยจะมุ่งมั่นและผลักดันเองให้เข้าสู่ระบบการศึกษาแบบสายสามัญ
 ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ให้ความสำคัญกับการนำทักษะชีวิตมาบูรณาการเข้ากับ
 หลักสูตรการเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถคิดและตัดสินใจ
 มีการตระหนักรู้และเข้าใจผู้อื่น สามารถจัดการกับอารมณ์และความเครียดของตนเอง การสร้าง
 สัมพันธภาพกับบุคคลอื่น และรวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ดังนั้นอาจเรียกได้ว่าทักษะชีวิต
 เป็นความสามารถในการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กและเยาวชนหรือบุคคลให้อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นใน
 สังคมอย่างมีความสุข โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาคนและเพิ่มศักยภาพให้คนรู้จักการป้องกัน
 ปัญหา การสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง การส่งเสริมสุขภาพ และยับยั้งปัญหาสังคมอันเกิดจาก
 พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

สำหรับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดก็เช่นกันพวกเขาคงไม่มีโอกาสที่จะเล่าเรียนได้เหมือนเด็กและเยาวชนทั่วไป ดังนั้นศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จึงเปิดหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ขึ้นภายในศูนย์ฝึกฯ เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่มีความสนใจและต้องการศึกษาต่อได้มีโอกาสเล่าเรียนเช่นเดียวกับเด็กและเยาวชนอื่นๆ โดยครูผู้สอนมีทั้งครูที่มาจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและพนักงานพินิจที่มีความสามารถในการสอนรวมทั้งสิ้น 4 คน ห้องเรียนก็จะมีตั้งแต่ชั้นเริ่มเรียนหรือชั้นอนุบาล 1 ห้อง ชั้นประถมศึกษา 1 ห้อง ชั้นม.ต้น 2 ห้อง (หลักสูตรใหม่และหลักสูตรเก่า) และชั้นม.ปลายอีก 2 ห้อง (หลักสูตรใหม่และหลักสูตรเก่า) ครูแต่ละคนจะต้องสอนได้ทุกวิชาตามที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสงขลาได้จัดหลักสูตรไว้ในแต่ละเทอม ผู้วิจัยเห็นว่าการสอนเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้เป็นเรื่องที่น่าหนักใจ เนื่องจากการเรียนการสอนแตกต่างจากโรงเรียนอื่นๆ ตรงที่ไม่มีผู้สอนที่เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาและเวลาเรียนมักจะถูกนำไปใช้ในการทำกิจกรรมที่ทางศูนย์ฝึกฯ จัดขึ้นจึงส่งผลให้นักเรียนมีเวลาเรียนไม่เต็มที่ ประกอบกับแต่ละห้องเรียนจะมีผู้เรียนประมาณ 30-40 คน การที่ผู้วิจัยได้รับโอกาสให้เป็นครูอาสาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนแห่งนี้ ดังนั้นจากประสบการณ์ที่ได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายหลักสูตรใหม่ จึงทำให้ผู้วิจัยรู้สึกได้ถึงความยากลำบากในการสอนพวกเขา

ภาพที่ 17 ห้องเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

เนื่องจากเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ออกจากโรงเรียนเพราะความเบื่อหน่ายระดับความรู้ของพวกเขาจึงมีความแตกต่างกันการที่พวกเขาต้องมาเรียนในชั้นเรียนเดียวกันครูผู้สอนจึงต้องมีความใส่ใจมากเป็นพิเศษ ดังนั้นการปลูกฝังให้พวกเขามีความตระหนักรู้ในตนเองจึงทำได้เพียงการพูด โน้มน้าวจิตใจให้พวกเขาเชื่อสัจย์กับตนเองและพึ่งพาตนเองในการเรียนให้ได้มากที่สุด รวมถึงการนำความรู้จากประสบการณ์ของตนมาใช้ในการสอนเด็กและเยาวชนรุ่นหลังให้พวกเขาเห็นคุณค่าของการศึกษา โดยครูท่านหนึ่งซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบชั้นเริ่มเรียนและชั้นม.ต้นหลักสูตรใหม่ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงกระบวนการสอนในชั้นเรียนว่า

“ในเรื่องของหน่วยเริ่มเรียนก่อน ห้องเรียนเราก่อนข้างแตกต่างจากภายนอกอันนี้เราต้องยอมรับในความจริงว่า ภายนอกเด็กทุกคนที่ไปโรงเรียนคือเด็กเต็มใจ และครูก็มีความรู้เต็มที่สามารถหาสื่อไปสอนได้เด็กก็พร้อมที่จะรับความรู้จากตรงนั้น ส่วนในห้องเรียนเรเด็กที่ไม่รู้หนังสือเรารับเด็กที่เข้ามาเรียนหลากหลายวัฒนธรรมนั่นคือไม่ใช่มีเฉพาะเด็กที่นับถือศาสนาพุทธ ยังมีเด็กต่างพื้นที่คือเด็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เด็กที่เข้ามาที่นี่คือเด็กที่ได้เรียนมาแล้วในระดับ ก็คือหนึ่งพอมีความรู้อ่านออกเขียนได้ สองคือเรียนมาแล้วไม่สามารถอ่านออกเขียนได้เลย สามคือเรียนมาแล้วอ่านออกเขียนได้ชัดเจนแต่ยังไม่จบ และในกระบวนการดังกล่าวเด็กที่ไม่มีวุฒิการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาเด็กทุกคนเมื่อไม่มีวุฒิต้องกลับเข้ามาเรียนต่อในระดับชั้นไม่รู้หนังสือ คือผู้มาเริ่มเรียนมันก็เป็นหน้าที่ของเราว่าเราจะต้องจัดการการเรียนการสอนอย่างไรให้กับเด็กกลุ่มนี้ที่ต้องเรียนผสมกัน เคยจัดการทดสอบอย่างเด็กที่เข้ามาคือบางคนอ่านออกบางคนอ่านไม่ออกต้องการแบ่งการทดสอบตั้งแต่ครั้งแรกในเรื่องของการอ่านพยัญชนะ การผสมสระต่างๆ เมื่อเราได้ข้อมูลมาเราจะสามารถแยกเด็กออกได้เป็นเซตในห้องก็แบ่งเป็นมุม อย่างซีกซ้ายเราก็แบ่งให้เด็กที่พออ่านออกเขียนได้ ส่วนคนที่ไม่มีพื้นฐานมาแล้วแต่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้เราก็แบ่งเป็นอีกซีกหนึ่ง อย่างในการมอบหมายงานกัน ถ้าเราให้เขาเรียนไปพร้อมกันหรือมอบหมายงานให้ทำไปพร้อมกันถ้าเกิดว่าเราต้องไปรอคือจะไม่ได้เราต้องแบ่งกันไปคือคนที่สามารถอ่านออกเขียนได้คือจะสอนอีกแบบหนึ่ง คนที่ยังไม่รู้หนังสือเราจะต้องสอนไปอีกแบบหนึ่ง แต่ต้องอยู่ในห้องเรียนเดียวกัน”

การพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนในรูปแบบของการศึกษาสามัญนั้นอาจเป็นเรื่องยากยิ่งเนื่องจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความแตกต่างของระดับการรับรู้ การนำพวกเขามารวมอยู่ในชั้นเรียนเดียวกัน ซึ่งเด็กและเยาวชนแต่ละคนล้วนมีอายุสูงกว่าช่วงชั้นที่พวกเขาควรจะอยู่รูปแบบการสอนในห้องเรียนจึงทำได้เพียงการคัดแยกเด็กและเยาวชนตามระดับความรู้ให้มานั่งรวมกลุ่มกัน ในทางกลับกันกระบวนการดังกล่าวได้กลายเป็นการตอกย้ำการจัดแบ่งให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีการแบ่งแยกกันเองและกีดกันผู้ที่มีความรู้ต่ำกว่าตนให้ห่าง

ออกไป จากคำบอกเล่าข้างต้นจึงเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะชีวิตในรูปแบบนี้เป็นเรื่องยากที่จะพัฒนาให้พวกเขาที่มีความตระหนักรู้ในตนเอง เข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่นได้ ประกอบกับความเหลื่อมล้ำของจำนวนครูผู้สอนกับจำนวนของผู้เรียน ครูคน.จึงมีบทบาทเป็นเพียงผู้สอนตามความรู้ที่มีอยู่ในตำราเรียนเท่านั้น “ปัจจุบันนี้ต้องยอมรับตัวเองว่า ค่อนข้างน้อยในเรื่องของการจัดสื่อ หาสื่อมาไว้ในห้องเรียนให้กับเด็ก เพราะว่าโดยสภาวะต้องจำยอมในลักษณะงานที่ต้องรับในหลายหน้าที่ ในตรงนี้ทำให้เด็กมีความสนใจในเรื่องการเรียนน้อยลงกับความ เป็นอยู่ในปัจจุบันต้องยอมรับยังไม่ดีเท่าที่ควร” ซึ่งผู้สอนเองมีความตระหนักรู้เป็นอย่างดีต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่ทำได้ไม่เต็มที่ แต่ต้องยอมรับกับสภาพการณ์ดังกล่าวด้วยภาระงานที่ต้องรับผิดชอบหลายบทบาท ทางออกของการสอนในสิ่งที่ตนไม่รู้จึงมีเพียงการขอความช่วยเหลือจากเพื่อนครูในบางครั้งบางครั้งมาให้เข้ามาช่วยสอนในบางรายวิชาที่ตนไม่มีความถนัด นั้นแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับผู้เรียนจึงมีเพียงการพัฒนาตามเนื้อหาของแต่ละรายวิชา ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคงหนีไม่พ้นการพัฒนาทักษะชีวิตในระดับพื้นฐานอย่างการคิดวิเคราะห์ หรือการสื่อสาร ได้ตอบระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

ภาพที่ 18 สัมภาษณ์ครูคน.

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

นอกจากการเรียนการสอนปกติแล้ว ครูสายสามัญยังมีหน้าที่สำคัญในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกเข้ามาปรับปรุงภูมิทัศน์ของห้องสมุดประจำศูนย์ฝึกฯ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนรักการอ่านหนังสือและหันมาเข้าห้องสมุดมากขึ้น และเป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ซึ่งจากกิจกรรมดังกล่าวได้สร้างความภาคภูมิใจให้กับแมนเยาวชนผู้ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม

“โครงการที่ผมประทับใจมากที่สุดคือรายการมดคันไฟครับ เป็นโครงการสร้างสุขด้วยสื่อ ที่มีพี่ๆ จิตอาสาจากข้างนอกสืบทอดกัน รวมทั้งน้องๆ ภายในก็สามสิบคน ก็มาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงห้องสมุด ก็พี่ๆ มาร่วมกันปรับปรุงห้องสมุดสองวัน แล้วก็แบ่งกลุ่มกันทำหนังสือ ทำมิวสิควิดีโอครับ แล้วก็ทำหนังสือทำมือครับ โครงการนี้เป็นกิจกรรมที่ภูมิใจที่สุด เพราะว่าพี่ๆ มาด้วยจิตอาสาใจมั้ยครับ มาร่วมกันพัฒนา คือว่าพูดคุยอะไรก็เป็นกันเอง พี่เขาทุ่มเทการทำงานให้เรา เราก็ทุ่มเทการทำงานให้เขา ต่างคนต่างทุ่มเทช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก็มีได้ออกโทรทัศน์ด้วยครับ เพื่อนๆ ก็บอกว่าตั้งแต่มีกิจกรรมมาไม่เคยหัวเราะได้เหมือนรายการนี้เลยครับ กิจกรรมเสร็จบางทีสามทุ่มเที่ยงคืนสนุกมาก”

จากความรู้สึกประทับใจและภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาห้องสมุดร่วมกับอาสาสมัครจากภายนอกทำให้เด็กและเยาวชนทุกคนรู้สึกสนุกไปกับการทำงานและรู้จักดึงเอาความสามารถที่ตนมีมาพัฒนางานอย่างเต็มศักยภาพ จากคำบอกเล่าของแมนการที่บุคคลภายนอกแสดงความเป็นมิตรและพูดคุยอย่างเป็นกันเองกับพวกเขาอย่างไม่แบ่งแยกทำให้พวกเขา รู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าและยังสามารถสร้างประโยชน์อื่นๆ ได้อีกมาก แค่เพียงพวกเขาได้รับ โอกาสที่ดีจากสังคมและได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ภาพที่ 19 ห้องสมุดประจำศูนย์ฝึกฯ

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2554

สำหรับเด็กและเยาวชนที่สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วทางศูนย์ฝึกฯ ยังเปิดโอกาสให้พวกเขาได้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หากเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนการให้เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดได้มีโอกาสเช่นนี้เป็นไปได้น้อยมาก เนื่องจากพวกเขาจะต้องได้รับอนุญาตให้ออกไปสอบไล่ยังสถาบันการศึกษาที่พวกเขาเข้าเรียน แต่ในปัจจุบันศูนย์ฝึกฯ ได้มีนโยบายให้เด็กและเยาวชนที่มีความตั้งใจจริงและต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้ศึกษาต่อดังที่พวกเขาตั้งใจไว้ ส่วนสถาบันการศึกษาที่ให้พวกเขาเข้าเรียนคือมหาวิทยาลัยเปิดอย่างมหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งพวกเขาไม่จำเป็นต้องเข้าชั้นเรียน

แต่เมื่อใดที่มีการสอบปลายภาคพวกเขาเพียงแค่ทำเรื่องขออนุญาตลาเยี่ยมบ้านกับทางศูนย์ฝึกฯ เพื่อขึ้นไปสอบเท่านั้น

“เด็กเขาจะเรียน เปิดโอกาสให้เด็กไปเรียนต่อ ที่เราไม่มีอย่างระดับสามัญ เรามีอยู่ข้างในแล้ว ระดับปวช. ระดับอุดมศึกษา เราก็ให้โอกาส ตอนนี้ก็มีอยู่ 4 คน ที่ให้โอกาสก็เรียนที่นี้ แต่เวลาไปสอบ ก็คล้ายๆ เรียนทางไกล แต่คล้ายๆ เราเปิดโอกาสให้เขาไปเรียนในมหาวิทยาลัย เปิด แต่ระยะเงื่อนไขอะไรต่างๆ เราก็ต้องเคร่งครัดตอนนี้คุยกันอยู่ คือนโยบายของกรมด้วย เราก็ดูแลเด็กอยู่สิ่งสำคัญก็คือครอบครัว อันนี้เราจะดึงครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด กับเด็กในกิจกรรมที่ร่วมโครงการนี้ถ้าสังเกตใน 4 คนนี้ มีคนหนึ่งตอนนี้ลาไปสอบอยู่ ลาไปทำกิจกรรมของมหาวิทยาลัย เพื่อจบการศึกษา แล้วอีกคนของมหาวิทยาลัยรามฯ ลากกลางเดือนนี้ไปสอบปลายภาคผู้ปกครอง คือเราให้โอกาสผู้ปกครองมาลา ถ้าสิทธิ์อำนาจของผอ. ก็ 14 วัน คือดูกิจกรรมด้วยว่าสมมติสอบ 1 วัน เราก็ให้ลาสัก 3 วัน 4 วัน แต่ถ้าไปเยอะก็ให้กิจกรรมเขาเสร็จ”

แมนเป็นหนึ่งในเยาวชนที่ได้รับ โอกาสให้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากขณะที่เขากำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินคดีนั้น เขาสามารถเรียนจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายได้ทัน และเมื่อต้องมาเข้ารับการศึกษาจึงไม่ต้องการปล่อยเวลาให้สูญเปล่า แมนได้รับ โอกาสให้เข้าศึกษาต่ออย่างที่ตั้งใจและเขาได้เลือกเรียนในสาขาที่ตนเองชื่นชอบและพยายามตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างดีที่สุด “ตอนนี้เรียนของ มสธ. สาขารัฐศาสตร์ คุนในคู่มือดูสาขาวิชาที่ให้เลือกด้วยความชอบด้วย ผมชอบการปกครองก็เริ่มเรียนตั้งแต่เข้ามาแรกๆ ตอนนี้สอบผ่านไปห้า หกวิชาแล้วเรียนมาปีกว่าแล้ว จะกลับไปเรียนให้จบ เรียนไปด้วยทำงานไปด้วย” เพราะไม่เพียงแต่แมนเท่านั้นที่ต้องการทำให้ครอบครัวภูมิใจและชื่นชมในความสำเร็จของเขาแม้ว่าครั้งหนึ่งเขาจะเคยก้าวพลาดมาก่อน การที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จึงมีเยาวชนที่มีความตั้งใจจะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเข้ามาขอคำปรึกษาเกี่ยวกับการเรียนในระดับอุดมศึกษาและการเลือกเรียนในสาขาวิชาต่างๆ ที่ตรงกับความชื่นชอบของตนเอง

แม้ว่าการศึกษาในระบบสายสามัญจะไม่สามารถพัฒนาทักษะชีวิตให้เด็กและเยาวชนมีความตระหนักรู้ในตนเอง เข้าใจในตนเองและเข้าใจผู้อื่น ได้อย่างเพียงพอ แต่การศึกษาในระบบนี้ยังคงเป็นความหวังให้กับพวกเขาในการมีโอกาสที่จะได้เข้าทำงานยังสถานประกอบการต่างๆ อย่างที่พวกเขาหวังไว้ เพราะทั้งชิน ก๊ก หรือแม้แต่ไก่อเยาวชนซึ่งได้รับอนุญาตให้กลับบ้านไปแล้วยังคงหันกลับมาเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพียงหวังว่าการได้รับวุฒิการศึกษาจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถช่วยเหลือให้พวกเขามีโอกาสเข้าทำงานในสถานประกอบการที่ดีได้ “เพิ่งสมัคร ม.ต้น เหมอนี้เหมอนแรกเพราะว่า เจ้าหน้าที่เขาใช้ให้สมัคร เพื่อว่ามีวุฒิอะไรแบบนี้

เขาช่วยได้” ดังนั้นระบบการศึกษาสามัญยังคงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด แม้ว่าเดิมทีพวกเขาจะไม่ได้เห็นความสำคัญของการศึกษาในระบบนี้ขณะที่ใช้ชีวิตอยู่ข้างนอก แต่เมื่อต้องมาเข้ารับการศึกษาได้เรียนหนังสือจึงเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าอย่างน้อยเด็กและเยาวชนบางส่วนยังเห็นคุณค่าของการศึกษาและพยายามเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น รวมถึงเป็นสิ่งแสดงว่าพวกเขาเป็นผู้ที่มาเข้ารับการศึกษาได้เรียนหนังสือไม่ใช่มาติดคุกติดตาราง อย่างที่บุคคลภายนอกเข้าใจ

กิจกรรมเสริมทักษะชีวิตหลังกำแพง

กระบวนการฝึกอบรมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา หากมองโดยผิวเผินอาจมีลักษณะคล้ายคลึงกับโรงเรียนประจำทั่วไปแต่โรงเรียนแห่งนี้กลับล้อมรอบด้วยกำแพงสูงจนมีอาจมองเห็นสภาพแวดล้อมอีกด้านหนึ่งของกำแพง ผู้เรียนต้องใช้ชีวิตอยู่ภายในโรงเรียน ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามที่ผู้อำนวยการเห็นควรมีประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน สิ่งหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนแห่งนี้แตกต่างจากโรงเรียนอื่นๆ คือเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดจะต้องกลายสภาพเป็นผู้เข้ารับการบำบัด เมื่อได้ยินคำว่า “บำบัด” คำดังกล่าวได้ให้ความรู้สึกเฉกเช่นเดียวกับผู้ป่วยที่ต้องเข้ารับการรักษา แก่ใจ และฟื้นฟูให้กลับมาเป็นปกติเช่นบุคคลอื่นในสังคม เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่จะต้องเข้ารับการศึกษาให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติแม้ว่าทักษะชีวิตจะเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้กันอยู่แทบทุกวัน โดยที่เราไม่รู้ตัว แต่เนื่องจากปัจเจกบุคคลแต่ละคนมีการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะชีวิตที่แตกต่างกัน การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนผู้เข้ารับการศึกษาจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงพื้นฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของพวกเขาเป็นสำคัญ การเปิดโอกาสให้พวกเขามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและความต้องการ นอกเหนือจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบ/คำสั่งของเจ้าหน้าที่เพียงอย่างเดียวจะเป็นการเปิดโอกาสให้พวกเขาได้คิดเอง ทำเอง ตัดสินใจเอง ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างหนึ่งให้กับพวกเขา และเป็นที่ยอมรับกันดีว่าการพัฒนาทักษะชีวิตในสังคมไทยได้มีการริเริ่มมาอย่างยาวนานแล้วนั้น การพัฒนาทักษะชีวิตจึงอาจสอดแทรกอยู่ในทุกกระบวนการหรือทุกกิจกรรมที่ผู้สอนจัดให้กับผู้เรียน นอกเหนือจากหลักสูตรวิชาเรียนตามปกติ

นอกจากศูนย์ฝึกฯ จะเป็นสถานที่สำหรับฝึกวิชาชีพและศึกษาเล่าเรียนแล้วนั้น สถานที่แห่งนี้ยังมีรูปแบบของกิจกรรมเสริมทักษะชีวิตหรือกิจกรรมบำบัดอย่างชัดเจน ซึ่งการบำบัดเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างและหลากหลายตามช่วงเวลาการฝึกอบรม โดยเริ่มตั้งแต่การบำบัดเด็กและเยาวชนเข้าใหม่ ในระยะ 1-2 เดือนแรก ในช่วงเช้าของทุกวันเด็กและเยาวชนเข้าใหม่จะต้องเข้ากลุ่มบำบัดเป็นเวลา ประมาณ 1 ชั่วโมง โดยการเข้ากลุ่มในแต่ละวันจะมีกิจกรรมแตกต่างกัน เช่น กลุ่มสัมพันธ์/ นันทนาการ กิจกรรมคิดวิเคราะห์ บำบัดทางจิตวิทยา ให้ความรู้เรื่องสุขภาพ และดนตรีบำบัด/ศิลปะบำบัด กระบวนการในช่วงเช้านี้จะถูกจัดทำให้ว่าเป็นแบบแผน และเป็นกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนเข้าใหม่ทุกคนจะต้องเข้าร่วม ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการฝึกอบรมดังกล่าวเป็นเสมือน การละลายพฤติกรรมของพวกเขา เนื่องจากเด็กและเยาวชนเข้าใหม่แต่ละคนมาจากสภาพแวดล้อม และสังคมที่แตกต่างกัน การเข้ามารับการฝึกอบรมมีผลอย่างมากต่อสภาพจิตใจและการปรับตัวของพวกเขา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนบางคนจนทำให้พวกเขาเป็น โรคซึมเศร้า ไม่รับรู้ต่อสภาพแวดล้อมรอบตัวได้ การที่ทางศูนย์ฝึกฯ จัดรูปแบบการพัฒนาเช่นนี้อาจดูเหมือนว่าเป็นการใช้อำนาจเข้าไปบังคับบีบบังคับให้บุคคลปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สำหรับเด็กและเยาวชนเข้าใหม่วิธีการดังกล่าวอาจเป็นสิ่งที่ทำให้พวกเขาสามารถปรับตัว และทำความรู้จักกับเพื่อนต่างถิ่น ได้เร็วขึ้นและอาจนำมาซึ่งการลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้

เช่นเดียวกับความรู้สึกของชินเมื่อเขาต้องก้าวเข้ามารับการฝึกอบรม “ไม่อยากจะพูดกับใคร อยากอยู่คนเดียว คืออยากอยู่ในโลกส่วนตัว คือว่าซึมเศร้า เพราะไม่เคยได้อยู่ในสถานที่แบบนี้ อยู่ไปครุสอนตักเตือนอะไรพัน(แบบ)นี้ ก็อยู่ได้พัฒนาขึ้น” ความรู้สึกของชินเมื่อเขาได้ทราบว่าตนเองต้องใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ นานนับปี ยิ่งเพิ่มความเครียดให้กับเขาจนไม่อยากจะพบปะหรือพูดคุยกับใคร และหากความรู้สึกของเขาถูกส่งผ่านไปยังแอมและเบิร์ดได้ พวกเขาคงตกอยู่ในสถานะที่ไม่แตกต่างกัน “เสียใจมากเลยครับไม่เคยคิดถึงมันเลยว่าจะเป็นแบบนี้ ทำใจไม่ได้ ผมเสียใจอยู่เป็นเดือน” “เครียดครับพี่ เครียดประมาณ สามเดือน แบบว่าไม่อยากจะดูหน้าเห็นแต่เดือนๆ เมื่อปี 51-52 ไม่ได้อยู่แบบนี้ คืออยู่แบบเดือนๆ โหดๆ” แม้ว่าพวกเขาจะเป็นผู้กระทำผิดจริง หรือเป็นผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดก็ตาม แต่ความรู้สึกของคนที่ไม่เคยใช้ชีวิตเช่นนี้มาก่อน ล้วนแล้วแต่สร้างความกังวลใจ ความเศร้า และเสียใจกับสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป ผู้วิจัยจึงเห็นว่า กิจกรรมบำบัดแม้จะฟังดูเหมือนว่าพวกเขาเป็นผู้ป่วย แต่กิจกรรมดังกล่าวกลับสร้างความผ่อนคลาย ลดความวิตกกังวล และทำให้พวกเขาลืมความทุกข์ไปได้ชั่วขณะ

ในช่วงบ่ายเด็กและเยาวชนเข้าใหม่ยังคงต้องเข้ารับการบำบัดเช่นเดียวกันแต่สำหรับกระบวนการบำบัดในช่วงบ่ายจะมีความแตกต่างจากช่วงเข้าตรงที่รูปแบบการบำบัดจะมีความเข้มข้นมากขึ้น และเป็นการบำบัดยาเสพติดในเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง การเข้ากลุ่มบำบัดยาเสพติดของพวกเขาเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตด้านการปฏิเสธและการป้องกันเสียเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในงานส่วนนี้มีความเห็นว่าเด็กและเยาวชนที่ต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการที่พวกเขาปฏิเสธเพื่อนไม่เป็น ดังนั้นหากเจ้าหน้าที่สามารถพัฒนาให้พวกเขาเห็นคุณค่าของชีวิตและรู้จักปฏิเสธสิ่งที่จะมาบั่นทอนชีวิตของพวกเขาได้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของพวกเขาในอนาคต ซึ่งการบำบัดเช่นนี้จะถูกจัดไว้สำหรับเด็กและเยาวชนเข้าใหม่สัปดาห์ละ 2 ครั้ง เพื่อให้พวกเขาได้มีโอกาสพบกับพยาบาลวิชาชีพ นักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยา ถึงแม้ว่าศูนย์ฝึกฯ จะไม่ได้มีกระบวนการรักษาเหมือนกับสถานบำบัดยาเสพติดทั่วไป แต่เนื่องจากมีเด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่ต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมด้วยคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ดังนั้นศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการบำบัดให้เด็กและเยาวชนสามารถเลิกยาเสพติดได้ รูปแบบของกิจกรรมก็มิได้มีความทุกข์ทรมานแต่อย่างใด เพียงแต่พวกเขาจะต้องเข้ารับฟังพิษภัยของยาเสพติด การดูแลสุขภาพอนามัย และทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้พวกเขาลืมว่าครั้งหนึ่งพวกเขาเคยเป็นผู้เสพยามาก่อนและเพื่อให้พวกเขากลุ่มนี้ได้อยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิด เพราะหากมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้นเจ้าหน้าที่จะได้เข้ามาแก้ไขได้ทันทีที่นั่นเอง

ดังที่ผู้วิจัยได้เคยกล่าวไปแล้วเบื้องต้นว่าช่วงระยะเวลา 2 เดือนแรกของการเข้ารับการฝึกอบรมเป็นเสมือนช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อและมีผลอย่างสำคัญกับการปรับตัวของเด็กและเยาวชนเข้าใหม่ เพราะหากพวกเขาสามารถผ่านช่วงเวลานี้ไปได้ นั่นก็หมายความว่าพวกเขาเริ่มที่จะปรับตัวและยอมรับกับสภาพความเป็นจริงได้มากขึ้นและความคิดที่จะลักลอบหนีออกจากศูนย์ฝึกฯ จะมีน้อยลงไปด้วย หลังจากผ่านกระบวนการบำบัดในเบื้องต้นแล้ว ทางศูนย์ฝึกฯ ยังคงมีรูปแบบการบำบัดในระยะยาว แต่หากมองดูแล้วจะเรียกว่าเป็นการบำบัดชะทีเดียวคงไม่ได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรหาคำอื่นมาทดแทนคำว่า “บำบัด” น่าจะเหมาะสมกว่า เพราะอาจทำให้เกิดความรู้สึกในเชิงบวกและทำให้มองเห็นเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดอยู่ในฐานะเพื่อนมนุษย์เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

กิจกรรมเสริมทักษะชีวิตในแต่ละสัปดาห์จะถูกแบ่งออกเป็น 5 กิจกรรมดังที่ฟิล์มได้อธิบายให้ฟังว่า “พอบ่ายโมง ฟังญาติเยี่ยมก่อนรอบหนึ่ง แล้วก็เข้าแถวอีกที เข้ากลุ่มบำบัด วันพุธเข้าลูกเสือ วันพฤหัสบดีเข้าช่าง วันศุกร์สวดมนต์ วันจันทร์บำบัด วันอังคารชมรม เสาร์-อาทิตย์ว่าง” กิจกรรมในช่วงบ่ายของแต่ละวันจะเป็นเช่นนี้ทุกสัปดาห์ เว้นเสียแต่ว่าวันไหนเจ้าหน้าที่ติดประชุม เด็กและเยาวชนจะได้พักผ่อนตามอัธยาศัย การพัฒนาทักษะชีวิตที่ผู้วิจัยค้นหานี้นี้อาจแทรกซึมอยู่

ในกระบวนการเหล่านี้มากกว่าที่จะอยู่ในห้องเรียน โดยเฉพาะกิจกรรมในวันจันทร์จะเป็นการแบ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนให้ไปพบกับครูที่ปรึกษาเพื่อร่วมทำกิจกรรมบางอย่างที่เป็นการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับพวกเขา

“กลุ่มบำบัดในกลุ่มของผมเป็นการบำบัดในลักษณะพิเศษ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เขาให้มาแล้ว สมมติว่าการศึกษาตัวเองการทบทวนตัวเอง บอกถึงความต้องการของตัวเองบางที่เด็กอาจจะเขียนหนังสือไม่ได้เราก็ใช้การเล่นเกมเพื่อผ่อนคลายหรือเป็นการวาดรูปภาพเพื่อที่จะให้น้องๆ ได้สื่อว่าเขาต้องการอะไร อยากได้อะไร คือการบำบัดในตรงนั้นจะเป็นกิจกรรมเสริมเพื่อที่จะให้เขาได้คลายความวิตกกังวล และให้ความไว้วางใจกับเจ้าหน้าที่มากขึ้นและเขาก็สามารถที่จะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ได้อย่างเปิดเผยไม่ปิดบังเขาก็สามารถที่จะเข้ามาปรึกษาปัญหาได้ทุกเรื่อง”

จากคำบอกเล่าของหัวหน้าพนักงานพินิจรูปแบบของกิจกรรมมีเนื้อหาที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตในด้านความตระหนักรู้และการเข้าใจตนเอง โดยมุ่งหวังว่าเด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการจะสามารถค้นพบตนเองและเปิดใจยอมรับกับสภาพความเป็นจริง ควบคู่ไปกับการใช้ระบบครูที่ปรึกษาเพื่อค้นหาความต้องการที่แท้จริงของพวกเขาภายใต้พฤติกรรมที่พวกเขาแสดงออก ซึ่งหากเจ้าหน้าที่สามารถค้นพบได้ว่าสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้พวกเขาต้องมาเข้ารับการรักษาหรืออะไร ขึ้นต่อไปอาจจะนำไปสู่กระบวนการแก้ปัญหาดังกล่าวได้สำเร็จ แม้ว่ากลุ่มบำบัดจะเป็นการนำกิจกรรมที่อยู่ในหนังสือมาใช้กับเด็กและเยาวชน แต่เนื้อหาสาระมิได้แตกต่างจากกระบวนการบำบัดของนักจิตวิทยาที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การทำความเข้าใจตัวตนของเด็กและเยาวชน

“การตระหนักรู้ก็คือให้เขามองตัวเองรู้ตัวเอง ทบทวนตัวเอง พฤติกรรม จุดเด่น จุดด้อยทางเสื่อม ก็จะให้น้องได้หันกลับไปมองแล้วก็เรื่องของความภาคภูมิใจในตนเองก็จะมีเป็นฐานกิจกรรมสิ่งที่เขารู้สึกดี แลกเปลี่ยนกันเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ รู้สึกดีกับตนเองแล้วได้ฟังเรื่องของคนอื่น เขาได้รู้จักชื่นชมคนอื่น ความเห็นใจผู้อื่นก็อาจจะมีสื่ออะไรพวกนี้ ใช้สื่อเป็นฉันทมิตร จะได้พูดถึงความแตกต่างของมุสลิมกับพุทธ ก็จะสอดแทรกขึ้นอยู่เกี่ยวกับว่าวัตถุประสงค์ที่เราให้คืออะไร”

การนำเอากระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตมาใช้พัฒนาเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด สิ่งสำคัญจึงอยู่ที่ว่าผู้นำมาใช้มีความเข้าใจในกระบวนการมากน้อยเพียงใด เพราะไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม บำบัดของหัวหน้าพนักงานพินิจหรือกิจกรรมบำบัดของนักจิตวิทยาก็ตาม โดยเนื้อหาสาระแล้ว กระบวนการดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเดียวกันแต่ต่างกันตรงที่ผู้นำมาใช้มาจากต่างสาขาวิชาชีพ ดังนั้น สิ่งสำคัญที่ทางศูนย์ฝึกฯ ควรตระหนักด้วยเช่นกันก็คือ ศักยภาพของบุคลากรที่มีความพร้อมในการ นำเอากระบวนการต่างๆ มาใช้ เพราะจากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า มีเจ้าหน้าที่เพียงไม่กี่คน เท่านั้นที่มีความเข้าใจและใส่ใจในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน แต่นั่นก็มิได้เป็นเรื่อง ที่เลวร้ายเสียทีเดียว เพราะอย่างน้อยการที่ศูนย์ฝึกฯ นำกระบวนการเหล่านี้มาใช้หมายความว่า ศูนย์ ฝึกฯ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิตจากด้านในมากกว่าการใช้กฎ ระเบียบเข้า จัดการกับตัวตนของเด็กและเยาวชน

ส่วนกิจกรรมในวันถัดมาคือการเข้าชมรม ซึ่งชมรมที่ถูกตั้งขึ้นมีมากมาย หลากหลาย เช่น ชมรมอนุรักษ์หนังไทย ชมรมคาราโอเกะ ชมรมมวยไทย ชมรมบิงโปงและเปตอง ชมรมรักการอ่าน และชมรมจิตอาสา เป็นต้น ชมรมต่างๆ เหล่านี้มีขึ้นเพื่อให้เด็กและเยาวชนผ่อนคลายความเครียด และเพื่อให้พวกเขาอยู่ในสายตาของเจ้าหน้าที่ โดยส่วนใหญ่ชมรมจะถูกจัดตั้งอยู่ ตามหน่วยเรียนต่างๆ ซึ่งเป็นเสมือนการจัดระเบียบให้เด็กและเยาวชนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน และไม่แอบไปกระทำผิดกฎของศูนย์ฝึกฯ นั่นเอง แต่มีชมรมหนึ่งซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีแบบแผนของการ พัฒนาทักษะชีวิตแฝงอยู่คือ ชมรมจิตอาสาของหัวหน้าหน่วยวิชาชีพ

“...ชมรมจิตอาสาที่ตอนแรกคำว่าจิตอาสาทุกคนฟังแล้วเข้าใจว่ามันต้องเสียสละ ต้อง เป็นงานที่คนอื่นดูแล้วเขาไม่อยากจะทำ คือของครูก็มีวิธีการให้เขาเห็นความสำคัญ เหมือนใน ศูนย์ฝึกฯ ตรงนี้เด็กอาจจะคิดว่ากินแล้วทิ้งเดี๋ยวก็มีเวรมาทำเอง กลายเป็นว่าเด็กเขากิน ไปแล้วก็ ทิ้งเดี๋ยวถึงเวลามีคนมาทำไม่ต้องรับผิดชอบอย่างนี้ ในส่วนของครูที่ตั้งเป็นชมรมจิตอาสาที่มี กิจกรรมให้เด็กคิดว่าถ้าไม่ช่วยกัน แล้วถ้าทุกคนคิดว่าถึงเวลาก็มีคนมาทำ แล้วอยู่กันเป็นเรื่อยๆ คนถ้าทุกคนคิดว่าต่างคนต่างทำในศูนย์ มันก็ไม่สะอาดก็ใช้วิธีการโดยให้เขาอาสาว่าวันนี้เราจะ ไปทำอะไรตรงไหนทำความสะอาดอะไรตรงไหน...”

จากคำบอกเล่าของหัวหน้าหน่วยวิชาชีพ แนวคิดของชมรมจิตอาสาจึงเป็นเสมือน การบ่มเพาะให้เด็กและเยาวชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่เขาอยู่ โดยเริ่มจากเรื่องใกล้ๆ ตัว อย่างเช่นการเก็บขยะหรือกิจกรรมอาสาอื่นๆ ที่ให้พวกเขามีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจด้วย ตนเองว่าพวกเขาจะทำอะไร และยังเป็นการสร้างตระหนักรู้ว่าพวกเขายังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการกระทำดังกล่าวมีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวคิดของบัวร์ดิเยอ ที่ว่าการไว้สำนึก

มาจากการอบรมบ่มเพาะหรือจากโครงสร้างสังคมที่ได้รับการหล่อหลอมเข้าไปอยู่ในตัวคนแล้ว
 ซ้ำแล้ว เป็นเวลานานจนกลายเป็นนิสัยความเคยชิน ทำให้คนมีการกระทำบางอย่างออกมาโดยลืมนึก
 สาเหตุที่มาหรือเหตุผลของการทำเช่นนั้น เป็นการกระทำที่มาจากความเคยชินโดยที่ผู้กระทำไม่ทัน
 ได้รู้ตัว (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต 2553, 84-85) การปลูกฝังให้พวกเขาเห็นความสำคัญของเรื่องใกล้ตัว
 รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม เด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการดังกล่าวอาจซึมซับความเชื่อและ
 ความคิดที่ว่าตนจะต้องมีส่วนในการรับผิดชอบต่อสังคม นานวันเข้าพวกเขาอาจเห็นว่าเรื่องดังกล่าว
 เป็นเรื่องธรรมดาและกระทำจนติดเป็นนิสัยหรือความเคยชินได้ในที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็น
 กระบวนการเรียนรู้ใดก็ตามสิ่งที่สำคัญคือ การเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการ
 ตัดสินใจเลือกด้วยตัวของพวกเขาเองร่วมกับการให้คำปรึกษาของเจ้าหน้าที่ ซึ่งสิ่งนี้จะเป็แรง
 กระตุ้นให้พวกเขามีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมมากขึ้นและมีความภาคภูมิใจเมื่อกิจกรรม
 นั้นๆ สิ้นสุดลง

นอกจากกิจกรรมเสริมทักษะชีวิตแล้วศูนย์ฝึกฯ ยังมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิต
 ให้กับเยาวชนอย่างต่อเนื่องโดยการให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติศาสนกิจเป็นประจำทุกวันศุกร์
 ซึ่งการกระทำเช่นนี้มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และ
 ความเครียดของเด็กและเยาวชนดังที่ผู้วิจัยเคยกล่าวไว้ก่อนหน้านี้ หรือแม้กระทั่งการจัดโครงการ
 ส่งเสริมความรู้และกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ให้กับพวกเขาอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการให้ความรู้
 เกี่ยวกับ โรคเอดส์ โครงการต่อต้านยาเสพติด โครงการวันมาฆบูชา โครงการวันวาเลนไทน์
 กิจกรรมเลือกตั้งสภาเด็กและเยาวชน กิจกรรมละครบำบัด โครงการลูกเสือรุ่นใหญ่ โครงการญลันนันทบรู
 เป็นต้น โครงการและกิจกรรมเหล่านี้ถูกจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนบางครั้งอาจดูเหมือนว่ามีมากเกินไป
 ความจำเป็นและเป็น โครงการระยะสั้น ซึ่งอาจมีผลต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนได้ไม่เต็มที่นัก
 ผู้วิจัยเห็นว่าโครงการและกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้อาจเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความรู้ที่แท้จริงให้กับ
 พวกเขา เนื่องจากเด็กและเยาวชนบางคนอาจไม่เคยทราบมาก่อนด้วยซ้ำว่าวันสำคัญต่างๆ นั้น
 มีความหมายเช่นไร เพราะแม้ศูนย์ฝึกฯ จะมีโครงการและกิจกรรมต่างๆ มากมาย แต่ผู้เข้ารับการ
 ฝึกอบรมยังคงเรียกร้องและขอให้จัดกิจกรรมขึ้นเรื่อยๆ เพื่อเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้พวกเขาผ่อนคลาย
 และจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นขณะเข้ารับการฝึกอบรมได้ นั่นแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ต่าง
 จากสัตว์อื่นๆ ที่มีสัญชาตญาณที่ช่วยให้มันสามารถช่วยตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยไม่ต้องอาศัย
 ความรู้ที่มาจากภายนอกมาช่วยให้ทำอะไรต่างๆ ได้ มนุษย์ต้องอาศัยการเรียนรู้แนวทางวิธีการที่จะ
 ทำอะไรต่างๆ และแนวทางวิธีการเหล่านั้นก็แฝงอยู่ในรูปสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงตัวตนของ
 ปัจเจกบุคคล

เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดเป็นดั่งเช่นมนุษย์ทั่วไป การที่พวกเขาถูกตัดสินให้เข้ารับการฝึกอบรมจึงเป็นเสมือนการตัดพวกเขาออกจากสังคมและสภาพแวดล้อมที่พวกเขาเคยอาศัยอยู่ ตัดขาดจากทุกสิ่งทุกอย่างที่พวกเขาเคยยึดถือ จึงมีใช้เรื่องแปลกที่พวกเขาจะมีความวิตกกังวลและรู้สึกเหมือนต้องอยู่คนเดียวเพียงลำพัง กระบวนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนตั้งแต่วันแรกที่พวกเขาก้าวเข้ามาจนกระทั่งถึงวันสุดท้ายจึงมีผลอย่างสำคัญต่อการสร้างความรู้ชุดใหม่ให้กับพวกเขา เพราะทันทีที่พวกเขาถูกตัดสินให้เข้ารับการฝึกอบรมและถูกสังคมนิยามว่าเป็นคนคุก เริ่มถูกระเบียบวินัย กระหน่ำและถูกกระทำเหมือนไม่ใช่คนเวลาคนอยู่ในสถานฝึกอบรมจึงถูกตอกย้ำด้วยการสร้างวินัยในอีกด้านหนึ่งคงต้องยอมรับว่าการสร้างระเบียบวินัยให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ยังคงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การใช้รูปแบบของระเบียบวินัยเข้าไปจัดการกับตัวตนของพวกเขา อาจไม่ใช่วิธีการเดียวที่จะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดได้หมดทุกคน เพราะยังคงมีเด็กและเยาวชนอีกจำนวนหนึ่งที่มีอาจปรับเปลี่ยนตนเองได้และยังคงวนเวียนเข้ารับการฝึกอบรมเป็นครั้งที่ 2 หรือ 3 ดังนั้น กระบวนการฝึกอบรมไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาผ่านระบบการจัดการขององค์กร การให้การศึกษา หรือการใช้กิจกรรมบำบัดก็ตาม อาจไม่ใช่วิธีการเดียวที่ทำให้พวกเขายุติการกระทำเชิงลบได้อย่างเต็มรูปแบบ ความน่าสนใจของงานวิจัยนี้จึงอยู่ที่การค้นหาว่าอะไรคือสิ่งที่ทำให้พวกเขาลด ละ เลิกพฤติกรรมเชิงลบได้อย่างสิ้นเชิง ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนตัวตนเชิงบวกของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดในบทต่อไป

บทที่ 5

การปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด

ภายใต้บรรทัดฐานทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับสถานภาพทางสังคม สถานภาพทางการศึกษา และสถานภาพทางการเงิน บุคคลที่มีสถานภาพด้อยกว่าบุคคลอื่นจึงจำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งสถานภาพดังกล่าวและเพื่อให้ตนเองสามารถมีชีวิตอยู่รอดและทัดเทียมกับค่านิยมหรือทัศนคติทางสังคม เมื่อสังคมกลายเป็นสังคมแห่งความเสื่อมซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขัน อาชญากรรม และยาเสพติด บุคคลที่มีสภาพจิตใจอ่อนแอและมีอายุรู้เท่าทันต่อความเสื่อมดังกล่าว จึงมักตกเป็นเหยื่อของจิตสำนึกที่บงการให้ร่างกายต้องปฏิบัติการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองปรารถนาตามค่านิยมของสังคม การตอบสนองระหว่างอารมณ์ ความคิด ทัศนคติ หรือความเชื่อจึงมีความเชื่อมโยงกับปฏิบัติการทางกายตลอดเวลา เด็กและเยาวชนมากมายที่มีอาจด้านทานต่อความเสื่อมของสังคมจึงผันตนเองสู่เส้นทางที่นำมาซึ่งความเสื่อมทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เมื่อวาทกรรมของสังคมที่มองว่าเด็กและเยาวชนที่มีอาจใช้ชีวิตตามแบบแผนของสังคมที่ควรจะเป็นหรือเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่ำกว่ามาตรฐาน อีกทั้งยังมองพวกเขาในเชิงลบ เด็กและเยาวชนที่รู้เท่าทันต่อความเชื่อและทัศนคติของสังคม พวกเขาจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตัวตนเพื่อให้ตนเองสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์ชีวิตของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดที่ถูกถ่ายทอดมาจากประสบการณ์จริงภายใต้กระบวนการของการปรับเปลี่ยนตัวตน การสร้างตัวตนใหม่ และการดำรงตัวตนอย่างมีสุนทรียะทั้งนี้เพื่อให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผ่านเรื่องเล่าของแอม แมน แฮ็ค ซิน ไมค์ เบิร์ด กิก มิน ฟิล์ม รันและโก๋ ได้สะท้อนให้เห็นว่าพวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกและพร้อมที่จะกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนตัวตนดังกล่าวคงมีอาจสำเร็จได้หากปราศจากซึ่งความช่วยเหลือของบุคคลที่อยู่แวดล้อม อันเป็นแรงผลักดันสำคัญให้พวกเขาก้าวเดินต่อไปแม้ว่าในบางขณะความหวังจะดูเป็นเรื่องริบหรี่ ความท้อแท้จะวนเวียนมาทักทายอย่างสม่ำเสมอ การเปิดพื้นที่ให้พวกเขามีโอกาสแสดงตัวตนได้อย่างทัดเทียมและมีศักดิ์ศรีจึงเป็นสิ่งที่เอื้อให้อำนาจแห่งตัวตนของพวกเขาได้ทำงานอย่างเต็มที่

นัยของการปรับเปลี่ยนตัวตน

เมื่อคำตัดสินของผู้พิพากษาดังก้องทั่วห้องพิจารณาคดี เยาวชนหลายคนแทบจะล้มทั้งยืนสติขาดหายและไม่รับรู้ถึงสภาวะรอบตัว การตัดสินว่าพวกเขาเป็นผู้กระทำผิดแม้ว่าเขาจะเป็นผู้ก่อเหตุจริงหรือไม่ก็ตาม สังคมได้ตัดสินและสวมอัตลักษณ์ของผู้กระทำผิดตามตัวบทกฎหมายให้กับเด็กหรือเยาวชนเสียแล้ว ความหนักหน่วงของการสวมอัตลักษณ์ดังกล่าวได้ทำให้พวกเขาถูกสังคมมองว่าเป็น “เด็กเกเร” “เด็กอันธพาล” “ผู้ไม่น่าคบหา” “ไม่ควรรับเขาทำงาน” หรือแม้กระทั่ง “ถูกรังเกียจ” เด็กและเยาวชนที่รู้เท่าทันต่ออัตลักษณ์ที่ถูกสวมจึงต้องหันกลับมาตั้งคำถามและตรวจสอบตนเองว่าพวกเขาสามารถลบภาพลักษณ์ดังกล่าวออกไปได้อย่างไร การใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นสถานที่ที่ไม่มีใครต้องการเข้ามา หลายครั้งที่พวกเขาต้องจมอยู่กับความเศร้า ความเครียด ความท้อแท้และความสิ้นหวัง แต่ท่ามกลางความมืดมนพวกเขายังพบว่ามีคนรอบข้างที่รัก ประารถนาดี คอยให้กำลังใจและพร้อมจะเดินร่วมทางไปกับพวกเขา เด็กและเยาวชนหลายคนจึงลุกขึ้นมาต่อต้านกับอำนาจและอัตลักษณ์ที่สังคมเป็นผู้สวมให้ด้วยการเชื่อในอำนาจแห่งตน ความมุ่งมั่นและความตั้งใจที่จะแสดงให้ทุกคนเห็นว่าพวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนและสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติเฉกเช่นเดียวกับบุคคลอื่น

เรียนรู้การเข้าใจตนเองและเข้าใจครอบครัว: เรื่องเล่าจากการตระหนักรู้ในตัวตนของแมน มิน และแอม

การเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ สิ่งสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนปรับเปลี่ยนตัวตนของตนเองคือ ความรักและการเอาใจใส่จากครอบครัว ก่อนมาเข้ารับการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนหลายคนไม่เคยเข้าใจว่าทำไมพ่อแม่ถึงต้องว่ากล่าวตักเตือนและห้ามปรามพวกเขาทุกอย่าง คิดว่าทำไมพ่อแม่ถึงไม่เข้าใจเขาบ้าง หรือบางคนไม่เคยให้ความสำคัญกับครอบครัวและใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับกลุ่มเพื่อน แต่เมื่อถึงวันที่เด็กหรือเยาวชนต้องมาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ผู้ที่ยืนเคียงข้างและเป็นกำลังใจให้กับพวกเขาในยามอ่อนแรงกลับกลายเป็นครอบครัวของพวกเขาเอง และทำให้ตระหนักได้ว่าไม่มีใครรักพวกเขาได้มากไปกว่าครอบครัวอีกแล้ว แมน มิน และแอมรับรู้ถึงความรักของครอบครัวที่มีต่อพวกเขาอย่างท่วมท้น แม้ว่าเขาทั้ง 3 คนจะมาฝึกอบรมด้วยสาเหตุที่แตกต่างกันแต่สิ่งสำคัญอันดับแรกที่ทำให้เขาต้องหันกลับมาตรวจสอบประวัติศาสตร์ชีวิตของตนเองและทำทุกวิถีทางให้ชีวิตในปัจจุบันดีขึ้นกว่าเดิมกลับเป็นสิ่งเดียวกัน ก่อนมาเข้ารับการฝึกอบรมแมนกำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของ โรงเรียนแห่งหนึ่งและพักอาศัย

อยู่กับครอบครัวถึงแม้ว่าครอบครัวของเขาจะไม่ได้ร่ำรวยแต่ทุกคนในบ้านใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่นเขาเป็นลูกชายคนโตของครอบครัวประกอบกับมีความคิดเป็นของตนเองและค่อนข้างอารมณ์ร้อน เขาจึงเชื่อมั่นว่าสิ่งที่ตนเองทำเป็นสิ่งที่ถูกต้องและไม่เคยฟังคำห้ามปรามหรือคำสั่งสอนของผู้เป็นบุพการี แม่นึกว่าช่วงชีวิตในตอนนั้นเป็นวัยที่เก็บเกี่ยวประสบการณ์และเป็นวัยที่คุ้มค่ามากที่สุด เขาได้เรียนและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ มากมาย เขาใช้ชีวิตอย่างสนุกสนานไปวันๆ โดยไม่คิดอะไรจนกระทั่งวันหนึ่งเขากับเพื่อนอีก 2 คนได้พลาดพลั้งเพราะความคึกคะนองของวัยหนุ่มและเป็นเหตุให้แม่ต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมเขาถึงได้เข้าใจว่าทำไมพ่อและแม่เป็นห่วงเขามาก

“ตอนแรกผมก็ไม่เคยเข้าใจทางบ้านว่าทำไมไม่เข้าใจเราบ้าง เราจะเที่ยวบ้างทำไมเขาถึงห้ามเรา แต่พอวันหนึ่งผมทำผิดพลาดไปทำเรื่องขึ้นมาครับ ผมก็เห็นแต่ครอบครัวคนทางบ้านคอยวิ่งเรื่องให้ผม ก็ให้กำลังใจผมเสมอมาทำให้ผมสามารถมีชีวิตอยู่ได้ ครอบครัวเป็นตัวละครสำคัญครับคือว่าทางบ้านเขาจะไม่ซ้ำเติมเลยเมื่อผิดไปแล้ว ก็จะให้กำลังใจ”

ความเอาใจใส่ของแม่ที่มาเยี่ยมแม่ทุกสัปดาห์พูดคุยและให้กำลังใจเขาเสมอทำให้แม่รู้สึกว่าเขาไม่ได้อยู่เพียงลำพัง เขามีกำลังใจที่จะก้าวเดินต่อไปและตั้งใจเรียนในระดับอุดมศึกษา แม้ว่าในช่วงแรกที่ต้องมาอยู่ที่นี่แม่จะรู้สึกเครียดมากและคิดไปต่างๆ นานา แต่เมื่อเขาสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตเหมือนเพื่อนคนอื่นได้ เขาก็ตระหนักว่าการใช้ชีวิตอยู่ ณ สถานที่แห่งนี้ทำให้เขาได้ย้อนกลับมามองตัวตนของตนเองและเข้าใจตนเองมากขึ้น

“ตอนใช้ชีวิตอยู่ในนี้เป็นสิ่งที่ดีนะแหละ มันสอนให้เราได้คิดได้รู้ครับว่าชีวิตของเราควรจะเดินทางอะไร ยังไง เหมือนที่เราอยู่ขณะนี้ เหมือนเวลาหยุดให้เราคิดย้อนมองตัวเองว่าสิ่งที่เราทำมาว่ามันเป็นยังไงเหมือนถ้าเราอยู่ข้างนอกไปวันๆ เราไม่คิดอะไรเราไม่เคยนึกย้อนไปข้างหลังว่าเราควรทำอะไรเวลาอยู่ในนี้ก็หยุดได้คิด ก็ส่วนคนที่ไม่เคยก้าวพลาดก็ไม่อยากให้เข้ามาอยู่ ณ จุดนี้ครับ ผมก็อยากจะเตือนไว้ว่า การที่เราจะทำอะไรสักสิ่งไม่ว่าเราจะมองแคบ เราต้องมองไปถึงอนาคต มองถึงสิ่งที่ทำมาด้วยครับ”

การได้ตรวจสอบประวัติศาสตร์ชีวิตของตนเองอย่างถี่ถ้วน ทำให้แม่ตั้งมั่นว่าจากนี้เขาจะทำให้ครอบครัวภูมิใจ อยากทำชื่อเสียงให้กับครอบครัว เพราะไม่อยากทำชื่อเสียงอีกแม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของศูนย์ฝึกฯ อย่างเคร่งครัด รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่ และสิ่งหนึ่งที่ทำให้เขารู้สึกภาคภูมิใจในตนเองคือ การได้รับคัดเลือกให้เป็นเยาวชนดีเด่น

ประจำศูนย์ฝึกฯ และเป็นตัวแทนไปรับโล่รางวัลจากนายกรัฐมนตรี เพราะสิ่งนี้เป็นเครื่องแสดงให้ เห็นว่าความมุ่งมั่นของแมนและชีวิตของเขาไม่ได้ไร้ค่าอีกต่อไป

สำหรับมินการแยกทางกันของพ่อและแม่ก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนใจต่อ เขาไม่น้อยแต่เนื่องจากเขามีความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกับผู้เป็นแม่ ในช่วงก่อนเข้ารับการฝึกอบรม มินจึงใช้ชีวิตอยู่กับพ่อซึ่งมีอาชีพประมงต่างๆ ที่ยังเรียนไม่จบมัธยมศึกษาตอนต้นและไม่ได้รับการเอา ใจใส่เท่าที่ควรจากพ่อ เขาจึงใช้ชีวิตอย่างอิสระเสรีและปฏิบัติตนตามใจปรารถนาในสิ่งที่เขาเชื่อว่า สามารถสร้างความสุขให้กับเขาได้การตัดสินใจไปอยู่กับพ่อและออกเรือหาปลาทำให้เขาได้พบกับ กลุ่มเพื่อนวัยรุ่นซึ่งเป็นต้นเหตุให้เขาต้องมาเข้ารับการฝึกอบรม มินใช้ชีวิตเที่ยวเล่นและแข่งรถตาม ประสาวัยรุ่นเล็กร้อนซึ่งในตอนนั้นถือได้ว่าเขามีอิทธิพลต่อเพื่อนในกลุ่มอยู่เหมือนกัน เมื่อรุ่นน้องในกลุ่มมีเรื่องผัดใจกับวัยรุ่นกลุ่มอื่น มินจึงต้องมีส่วนในการรับผิดชอบเรื่องนี้ เขาถูก หมายเอาชีวิตจากวัยรุ่นกลุ่มตรงข้ามแต่ไม่ทันที่วัยรุ่นคนนั้นจะพบเขา มินกลับเป็นฝ่ายเปิดฉากเอา ชีวิตของวัยรุ่นคนนั้นเสียก่อน เรื่องเล่าของมินฟังแล้วทำให้นึกถึงฉากในภาพยนตร์ฮ่องกงที่ 2 ฝ่าย ตามล่าล้างแค้นกัน ไม่มีผิดเพี้ยน แต่ต่างกันตรงที่ตอนจบมินต้องมาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรม เด็กและเยาวชน เขามีความหวาดหวั่นใจเป็นอย่างมากและต้องใช้ชีวิตอย่างหลบๆ ซ่อนๆ นานถึง 2 ปีกว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจะนำตัวเขาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ครั้งที่ผู้วิจัยได้พบกับมินเขามีท่าทางเป็น คนเงียบๆ ไม่ค่อยพูดค่อยจา และตั้งหน้าตั้งตาช่วยงานเจ้าหน้าที่อย่างขยันขันแข็ง เมื่อได้พูดคุยกับ มินจึงทำให้เข้าใจว่ามินในปัจจุบันแตกต่างจากคนเดิมโดยสิ้นเชิง จนแม้แต่ตัวเขาเองยังนึกแปลกใจ มินรู้สึกว่าเขาใจเย็นขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้นและพูดจาอ่อนโยนกว่าเดิมมาก

สิ่งสำคัญที่ทำให้มินสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้คือ แม่ของเขานั้นเอง หลังจากประกันตัวเพื่อสู้คดี แม่เป็นบุคคลเดียวที่ใส่ใจและช่วยเหลือมินมาตลอด ด้วยความศรัทธา ในลัทธิจู้กงแม่จึงพามินไปสถานธรรมเพื่อชำระบาปและให้เขารับธรรมะเพื่อให้อุบัติของมินสงบ ขึ้น ในระหว่างสู้คดีมินกลับไปเรียนหนังสืออีกครั้งจนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อต้องมาเข้ารับ การฝึกอบรมและได้พูดคุยกับเพื่อนเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัวจึงเป็นเสมือนภาพสะท้อนให้ มินต้องย้อนกลับไปมองภาพของตนเองในอดีตว่าทำไมเขาถึงไม่เคยให้ความสำคัญกับแม่ มิน “ได้รู้ว่าตัวเองทำไมตอนอยู่บ้านไม่เคยเป็นห่วงแม่เลย ไม่เคยเข้าใกล้แม่เลย ไม่เคยอยู่กับแม่ แต่พอมายูที่นี้แม่มาเยี่ยมประจำ แล้วก็ทำไมต่อหน้าถึงไม่กล้าบอกคำว่ารักกับแม่” เลยแม้แต่ครั้ง เดียว การมาเข้ารับการฝึกอบรมในครั้งนี้ทำให้มินได้ใกล้ชิดกับแม่ของเขามากขึ้นและรับรู้ถึงความ รักที่แม่มีให้ต่อเขา ทุกครั้งที่แม่มาเยี่ยมแม่มักจะพูดกับมินเสมอว่า “ให้ตั้งใจเรียน ทำตัวดีๆ จะได้กลับไปอยู่กับแม่ ไปทำงาน ไปเรียนต่อ ให้ใจเย็นเวลาเพื่อนหาเรื่องอะไรก็ขันติ แม่จะบอกว่า แม่เป็นห่วงตลอด” ทุกคืนก่อนนอนมินจะทำตามคำแนะนำของแม่คือ การทำสมาธิให้ใจเย็นลง

ไม่คิดอะไรฟังชาน เขารู้สึกว่าแม่รักและห่วงใยเขามากที่สุดเขาจึงพยายามปฏิบัติตนตามคำสอนของแม่เสมอมา

ด้วยระยะเวลาฝึกอบรมที่นานกว่าเพื่อนคนอื่นมันจึงพยายามปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของศูนย์ฝึกฯ และช่วยเหลืองานทุกอย่างที่เขาสามารถทำได้ เพราะไม่เพียงแค่มแม่เท่านั้นที่รอคอยการกลับไปของเขา มันยังมีพี่สาวและน้องๆ อีก 3 คนที่รอเขาอยู่ที่บ้าน ดังนั้นเขาจึงตัดสินใจเรียนต่อในระดับปวช. สาขาช่างเชื่อมเพื่อไม่ให้เวลาของเขาผ่านไปอย่างไร้ค่าและเพื่อจะได้มีโอกาสลาเยี่ยมบ้านในช่วงปิดเทอม

“แค่ได้ลาเยี่ยมบ้านก็ตกใจแล้ว ตอนลาเยี่ยมบ้านแม่กับพี่มา ได้ลา 13 วัน ตอนลาเยี่ยมบ้านก็ไปอยู่กับแม่ แม่พาไปกินเจ แม่ผมชอบกินเจชอบไปวัด อยู่กับแม่ตลอดเลยไม่ได้ไปค้างคืนที่ไหนก็ช่วยแม่ แม่ตกใจเลย ตอนเช้าช่วยแม่ล้างจาน กวาดบ้านต่างๆ ที่ไม่เคยทำ แม่ก็พูดให้น้องอีกคนฟังว่าดูที่ขนาดที่เขาไปอยู่ที่นั่นที่เขายังทำได้ขนาดนี้เลย น้องนั่งเล่นคอมตั้งแต่เช้าแม่ก็ด่า แม่ว่าดีแล้ว แม่ก็พูดให้พ่อเลี้ยงฟังด้วย”

มันพูดด้วยรอยยิ้มว่าการมาเข้ารับการฝึกอบรมก็เป็นเรื่องดี เพราะถ้าเขาทำ ความผิดอีกอาจจะไม่ได้เข้ามาอยู่ที่นี้ เขาได้เห็นตัวอย่างที่นี้แล้วว่าเป็นอย่างไร แม้ว่าในบางเวลา มันจะรู้สึกคิดถึงบ้านอย่างไม่เคยคิดถึงมาก่อน และรู้สึกท้อแท้เพราะกลัวว่าตนเองจะต้องถูกส่งตัวไป ยังเรือนจำ แต่เมื่อคิดถึงครอบครัวที่ไม่เคยทอดทิ้งเขามันทำให้หัวใจของเขาพองโตและแปรเปลี่ยนความท้อแท้ให้เป็นพลังที่จะก้าวเดินต่อไป

“ตอนนี้เด็กที่อยู่ข้างนอกยังมีโอกาสที่จะทำดี ยังมีโอกาสที่จะปรับตัวไม่ต้องมาอยู่ในจุดนี้ ขอให้คิดใหม่ทำใหม่ สำหรับเด็กที่ถูกฝึกอบรมแล้วก็คืนะครับได้บทเรียนราคาแพงออกไปเราจะได้คิดก่อนทำ ผ่านมาที่นี้ก็คิดแล้วที่จะได้ไม่ต้องเข้าไปอยู่ที่ใหญ่กว่านี้ ไม่ต้องคิดมากสักวันหนึ่งเราต้องกลับไปอยู่กับครอบครัว เขาคงไม่ขังเราจนแก่หรือ การอยู่ที่นี้ทำให้เรามีระเบียบขึ้น ถ้าอยู่ข้างนอกอาจจะหนักกว่านี้”

ในขณะที่แมนและมินสำนึกกับสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปและพยายามปรับเปลี่ยนตัวตนใหม่ แต่สำหรับแอมผู้ซึ่งเชื่อมั่นเสมอมาว่าตนเองไม่ได้เป็นผู้กระทำผิด เขาอาศัยอยู่กับพ่อแม่และน้อง ชีวิตของเขาค่อนข้างเรียบง่ายเหมือนเด็กหรือเยาวชนทั่วไปที่ตื่นเช้าไปโรงเรียนและกลับบ้านในตอนเย็นคนในครอบครัวรักและเอาใจใส่เขาเป็นอย่างดี แต่เหตุการณ์ที่ทำให้เขาต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมกลับเกิดขึ้นจากบุคคลที่เขาเรียกว่า “เพื่อน” แอมยังคงจำภาพเหตุการณ์ในวันนั้นได้

อย่างแม่นยำ หลังเลิกเรียนเพื่อนโทรมาชวนเขาให้ไปฉลองวันเกิดด้วยกันขณะอยู่ในระหว่างงานเลี้ยงเพื่อนคนหนึ่งโทรมาหาเขาและขอร้องให้เขาไปเจรจากับวัยรุ่นอีกกลุ่มหนึ่ง ด้วยความรักเพื่อน แอมจึงไม่รีรอและรีบไปหาเพื่อนคนดังกล่าวทันที เมื่อไปถึงที่นัดหมายแอมเข้าไปเจรจากับอีกกลุ่มเพื่อยุติความขัดแย้งแต่ความพยายามของเขากลับไม่เป็นผลสำเร็จ วัยรุ่นทั้ง 2 กลุ่มจึงตะลุมบอนเข้าหากันอย่างซุหลุม ส่วนแอมถูกทำร้ายร่างกายจนสลบเขามาฟื้นอีกครั้งก็ตอนที่เพื่อนพาเขามาส่งบ้านของตัวเองแล้ว แต่เหตุการณ์ที่น่าตกใจกว่านั้นคือ รุ่งเช้าเพื่อนของแอมได้มาบอกกับเขาว่าผู้เสียหายเข้าแจ้งความว่าแอมเป็นคนแทงวัยรุ่นฝ่ายตรงข้ามได้รับบาดเจ็บ 3 เดือนต่อมาแอมจึงตัดสินใจมอบตัวเพื่อสู้คดีเพราะเขาเชื่อมั่นในความบริสุทธิ์ของตนเองว่าเขาไม่ได้เป็นผู้กระทำ แต่สุดท้ายแอมต้องมาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ อย่างที่ตัวเองไม่เคยคาดฝันมาก่อนว่าเรื่องดังกล่าวจะเกิดขึ้นกับตน ทั้งๆ ที่เขากำลังเรียนต่อในระดับปวส. ของโรงเรียนเทคนิคแห่งหนึ่ง

เมื่อแอมต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมความกังวลใจจึงเกิดขึ้นกับเขาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะ 2 ปีก่อนเขาได้แต่งงานกับภรรยาและมีลูกด้วยกัน 1 คน “ผมเป็นคนรักครอบครัวหน้าทีที่ได้รับมอบหมายผมก็ทำทุกอย่างทำให้เขาเห็นว่าเราไม่ใช่คนอย่างนั้นนะให้เห็นว่าเราช่วยครอบครัว คือเราเป็นหัวหน้าครอบครัวเราไม่ละทิ้งหน้าที่อยู่ในนี้เราก็กระตือรือร้น คิดว่าจะทำยังไงดีให้ลูกให้ภรรยาสบายใจ” แอมพยายามตั้งสติและอดทนต่อเรื่องราวต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของเขาแม้ว่าระหว่างการสนทนากับผู้วิจัย แอมจะมีการเหม่อลอยอยู่เป็นระยะๆ แต่เมื่อได้สติเขาจะกล่าวขอโทษผู้วิจัยทุกครั้งและเล่าว่าเขาคิดถึงภาพของลูกที่ยังไม่สามารถเดินได้เพราะภาวะขาดออกซิเจนหลังคลอดยังคิดถึงลูกเขายังกังวลใจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำได้เพียงเว้นระยะเพื่อให้แอมได้ตั้งสติแล้วจึงกลับเข้าสู่บทสนทนาอีกครั้ง แอมตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าเขาจะต้องกลับไปหาภรรยาและลูกให้เร็วที่สุด ทุกครั้งที่ครอบครัวของเขามาเยี่ยมจึงเป็นเสมือนกำลังใจสำคัญให้เขามีชีวิตต่อไป เพราะพ่อมักจะพูดปลอบใจเขาเสมอว่าให้อดทนอีกนิด ภรรยาและลูกพ่อจะเป็นคนดูแลให้เอง เมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหาใดๆ ก็ตาม แอมจึงนึกถึงพ่อแม่และครอบครัวของเขาเสมอ เพราะครอบครัวคือสิ่งเดียวที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในยามที่เขาท้อแท้และหมดกำลังใจ

แม้ว่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ชีวิตของเขาวัยรุ่นทั้ง 3 คนจะมีความแตกต่างกัน แต่การได้เข้ามารับการฝึกอบรมทำให้พวกเขาได้มีเวลาตรวจสอบตนเองและรู้จักตนเองมากขึ้น รวมทั้งการรับรู้และสัมผัสถึงความรักของครอบครัวที่พวกเขาไม่เคยได้รู้จักและเข้าใจมาก่อน สิ่งสำคัญนี้เองที่เป็นกำลังใจให้พวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้สำเร็จและพร้อมที่จะก้าวเดินต่อไป โดยนำเอาประสบการณ์ในอดีตมาเป็นเครื่องเตือนใจไม่ให้พวกเขาต้องเดินก้าวพลาดอีกครั้ง การมีเป้าหมายที่ชัดเจนในชีวิตว่าพวกเขาจะก้าวเดินต่อไปเพื่อใครและเพื่ออะไรทำให้เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดรับรู้ว่าจะบนเส้นทางชีวิตของพวกเขายังมีบุคคลอื่นที่ยืนเคียงข้างและพร้อมจะ

ช่วยเหลือ เป็นกำลังใจให้เขาเสมอ จากอดีตที่เคยพาล้มวการได้ทำความรู้จักกับตัวตนของตนเองทำให้หนทางข้างหน้าดูเหมือนจะชัดเจนมากขึ้นสำหรับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ เพราะความสัมพันธ์ดังกล่าวได้เอื้อให้พวกเขาตระหนักรู้ถึงอัตลักษณ์ที่สังคมเป็นผู้สวมให้กับพวกเขา การพยายามสลัดอัตลักษณ์ดังกล่าวออกจากชีวิตเขาจึงต้องมีความมั่นใจในตนเองว่าเขาสามารถปรับเปลี่ยนตนเองให้ดีขึ้นได้และไม่ใส่ใจกับภาพลักษณ์เชิงลบที่บุคคลมีต่อคน เพราะในเวลานี้พวกเขามีครอบครัวที่จะร่วมสร้างประสบการณ์ชีวิตไปพร้อมๆ กันด้วยความภาคภูมิใจและพิสูจน์ให้ทุกคนได้ตระหนักว่าผู้ที่เคยก้าวพลาดมิได้แตกต่างจากบุคคลทั่วไปอีกนัยหนึ่งการฝึกอบรมส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่ต้องจากบ้านของตนเองมาอยู่ในสังคมที่ตนไม่เคยรู้จักอาจมีความรู้สึกคิดถึงครอบครัวและต้องการกลับบ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้กลับเป็นแรงขับที่สำคัญสำหรับพวกเขาในการเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนตัวตนและทำให้พวกเขาก้าวเดินต่อไปรวมถึงพวกเขาได้เรียนรู้และเข้าใจครอบครัวของพวกเขามากขึ้น

เรียนรู้ประสบการณ์ตรงจากเจ้าหน้าที่: เรื่องเล่าจากการตระหนักรู้ในตัวตนของชิน เบิร์ด และแมน

แม้ว่าศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนจะมีรูปแบบกระบวนการฝึกอบรมที่ชัดเจน แต่รูปแบบดังกล่าวกลับไม่สามารถทำให้เด็กและเยาวชนทุกคนปรับเปลี่ยนตัวตนได้สำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจทำให้เด็กและเยาวชนรู้สึกว่าพวกเขาอยู่ในสถานะด้อยกว่าเจ้าหน้าที่ เด็กและเยาวชนต้องทำตามคำสั่งโดยไม่มีข้อโต้แย้งและอำนาจในการตัดสินใจ เมื่อเด็กและเยาวชนต้องตกอยู่ในสภาวะดังกล่าวเป็นเวลานาน การไม่สามารถพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ได้ฉันทมิตร พวกเขาจึงใช้ชีวิตอย่างไร้จุดหมายและรอคอยวันที่จะได้กลับบ้านโดยไม่คิดจะพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ให้มากกว่าเดิม ในทางกลับกันเด็กและเยาวชนคนใดที่สามารถสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ได้ในรูปแบบของเครือญาติ เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะมีเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น พวกเขากล้าพูดคุยกับเจ้าหน้าที่อย่างเปิดใจ เพื่อให้เจ้าหน้าที่เข้าไปมีส่วนในการสร้างประสบการณ์ชีวิตและแก้ไขปมในอดีตที่เป็นสาเหตุให้เขาต้องมาเข้ารับการฝึกอบรม

บนเส้นทางของการฝึกอบรมชิน เบิร์ด และแมน ผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ชีวิตได้ถ่ายทอดความรู้สึกที่พวกเขามีต่อเจ้าหน้าที่อย่างจริงใจว่า สิ่งหนึ่งที่ทำให้พวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้สำเร็จคือ การได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ หากจะกล่าวถึงเรื่องราวชีวิตของชิน เขาแทบจะไม่เคยได้รับความเอื้ออาทรจากครอบครัวพ่อแม่ของชินจากโลกนี้ไปตั้งแต่เขายังเด็ก ชินต้องอาศัยอยู่กับน้ำและพี่สาวเมื่อไม่มีใครคอยอบรมเลี้ยงดูเขาจึงออกเที่ยวเตร่ยามค่ำคืน

ประพุดิตัวเกรเช่นเดียวกับวัยรุ่นทั่วไปที่ไม่มีใครคอยห้ามปราม จนกระทั่งอายุ 16 ปี ซินได้แต่งงานและสร้างครอบครัวเข้ากับภรรยาที่มีลูกชายด้วยกัน 1 คน แต่เพราะความยากจนและไม่มีวุฒิการศึกษาใดๆ เขาจึงตัดสินใจออกไปลักขโมยและปล้นทรัพย์ เพื่อความอยู่รอดต่างๆ ที่ตนเองก็รู้ดีอยู่แก่ใจว่าสักวันหนึ่งถ้าตนเองไม่ตายก็คงต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำเป็นแน่ประกอบกับในช่วงนั้นเขาติดยาเสพติดการหาเงินด้วยวิธีนี้จึงเป็นวิธีที่เร็วที่สุดสำหรับเขา สุดท้ายสิ่งที่ซินคิดไว้ก็เป็นความจริงเขาต้องมาเข้ารับการฝึกอบรม ในช่วงแรกของการฝึกอบรมซินไม่สามารถยอมรับกับสภาพความเป็นอยู่ของที่นี่ได้เขาจึงตัดสินใจหนีออกจากศูนย์ฝึกๆ โดยการเลื้อยหอนอนแต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ เขามีอาการซึมเศร้านานถึง 3 เดือน และตลอดระยะเวลาเกือบ 3 ปีซินได้พบหน้าครอบครัวของเขาเพียง 3-4 ครั้งเท่านั้น แต่สิ่งที่ทำให้ต้องประหลาดใจกับเด็กหนุ่มคนนี่คือทุกครั้งที่พบเจอเขาผู้วิจัยมักจะเห็นใบหน้าที่เต็มไปด้วยรอยยิ้มเสมอ ซินไม่เคยรู้สึกน้อยใจที่ตนเองไม่มีครอบครัวมาเยี่ยมเช่นเพื่อนคนอื่นเพราะตนเองเข้าใจดีว่าน้ำและพี่สาวของเขาต้องทำงานจึงไม่ต้องการรบกวนหรือร้องขอให้ใครมาเยี่ยมหรือต้องเดือดร้อนเพราะเขาอีก

เมื่อได้พูดคุยสนทนากับซินจึงทำให้ผู้วิจัยตระหนักได้ว่าการใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกๆ โดยปราศจากความรักและความห่วงใยจากครอบครัวเป็นเรื่องที่เด็กและเยาวชนหลายคนไม่สามารถทนรับได้แต่สำหรับซินแล้วบุคคลที่สามารถเข้ามาเติมเต็มส่วนที่ขาดหายไปของเขาคือเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความรักและความห่วงใยเขาราวกับว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

“ครูช่วยดักเตือน ผมก็ฟังครู นำสิ่งที่ครูบอกนี้มาคิด มาถึงปัจจุบันนี้ ผมไม่เคยทำผิดกฎระเบียบ เคยทำผิดก็ 2 ครั้ง ช่วงเข้ามาใหม่ปรับตัวไม่ทันอยู่ในนี้ต้องทำตัวให้ดี หาความรู้ ไร ก็หา ถึงผมนำคำนั้นของครูไปนอนคิดทุกคืน ตั้งแต่บัดนั้นผมไม่เคยทำผิดเลย ผมนำคำสอนของครูในนี้ ผมมีแรงบันดาลใจที่จะก้าวต่อไป”

สิ่งสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้สำเร็จคือความสัมพันธ์แบบเครือญาติซึ่งเจ้าหน้าที่นำมาใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนวิธีการนี้เป็นเสมือนการสร้างควมไว้วางใจระหว่างเจ้าหน้าที่กับเยาวชน เมื่อทั้ง 2 ฝ่ายมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันจึงนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ของเด็กและเยาวชนไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนเข้ารับการฝึกอบรมหรือปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างเข้ารับการฝึกอบรม เพราะสำหรับซินแล้วการนำคำแนะนำอบรมสั่งสอนของเจ้าหน้าที่มาคิดทบทวนทำให้เขามีแรงบันดาลใจที่จะปรับเปลี่ยนตัวตนให้ดีขึ้น ซินมีความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะใจตนเอง จากที่เคยเป็นเด็กเกรเขาต้องการพิสูจน์ให้เห็นว่าเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนให้ดีขึ้นได้ ซินสามารถเลิกยาเสพติดและเปลี่ยนภาพลักษณ์ที่ทุกคนมองว่าเขาเป็น

เด็กเกรงให้กลายเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจและความชื่นชมจากเจ้าหน้าที่เมื่อเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้สำเร็จอย่างภาคภูมิใจ

ในขณะที่ชินไม่มีครอบครัวช่วยเหลือและให้กำลังใจ แต่สำหรับเบิร์ตและแมน พวกเขาได้รับความรักและความเอาใจใส่จากครอบครัวเป็นอย่างดีซึ่งแตกต่างกับชิน โดยสิ้นเชิง เกือบทุกสัปดาห์แม่ของเยาวชนทั้ง 2 คนจะทำอาหารที่พวกเขาชื่นชอบมานั่งรับประทานร่วมกัน โดยเฉพาะเบิร์ตครอบครัวรักและตามใจเขาตั้งแต่เด็ก ก่อนเข้ารับการศึกษาอาชีวศึกษาและอาชีพ และอาจไม่มีใครคอยห้ามปรามประกอบกับเป็นคนอารมณ์ร้อนและเอาแต่ใจตนเองเขาจึงใช้ชีวิตอย่างอิสระ แม้ว่าพ่อของเขาจะเสียชีวิตไปนานแล้วแต่เบิร์ตก็ไม่ได้รู้สึกว่าเขาเองมีปมด้อยหรือขาดความอบอุ่น เพราะรอบกายของเขาแวดล้อมไปด้วยญาติพี่น้องซึ่งคอยช่วยเหลือเขาตลอดเวลา เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาเบิร์ตตัดสินใจไม่เรียนต่อและมาช่วยอาทำงานส่งเนื้อไก่สด เขาเริ่มออกเที่ยวเตร่กับเพื่อน ในยามค่ำคืนและชกชวกัน ไปปล้นทรัพย์ แต่สาเหตุที่ทำให้เขาต้องมาเข้ารับการศึกษาอาชีวศึกษา คือ การทะเลาะวิวาทกับกลุ่มวัยรุ่นที่ป่าขูดใส่เขาและเพื่อนขณะขับรถจักรยานยนต์ด้วยความบังเอิญ เขาจึงชกป้อนออกมาแล้ววิ่งไปยังวัยรุ่นกลุ่มนั้น อาจเป็นเพราะความบังเอิญหรือสวรรค์ไม่เข้าข้างเบิร์ตและเพื่อนอีกต่อไป ตำรวจนอกเครื่องแบบที่กำลังจอดรออยู่ได้เห็นเหตุการณ์ทั้งหมดและตามไล่ล่าเขาเสียงปืน 13 ครั้งกระหน่ำมายังรถจักรยานยนต์ของเด็กหนุ่มทั้ง 2 จนพังยับเยิน แต่ด้วยความเป็นคนในพื้นที่เบิร์ตและเพื่อนจึงสามารถหาช่องทางหลบหนีได้สำเร็จเป็นเวลาเกือบ 2 ปีที่เบิร์ตต้องอยู่อย่างหลบๆ ซ่อนๆ ก่อนจะตัดสินใจเข้ามาขอตัว เพราะสงสารแม่และทนต่อความกดดันที่ตำรวจมักจะมาตามหาตัวเขาทุกวันไม่ได้

หลังเข้ารับการมอบตัวเบิร์ตยอมรับสารภาพทุกข้อกล่าวหาเขาถูกส่งมาเข้ารับการศึกษาอาชีวศึกษาในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา เบิร์ตประพฤติตัวดีและช่วยเหลืองานภายในศูนย์ฝึกฯ จนได้รับความไว้วางใจจากเจ้าหน้าที่ให้ออกไปทำงานบริการชุมชนนอกศูนย์ฝึกฯ เมื่ออิสรภาพอยู่แค่เอื้อมเขาและเพื่อนจึงมีอาจปล่อยให้โอกาสหลุดลอย พวกเขาจึงแอบหลบหนีแม้ว่าการกระทำของเขาครั้งนี้จะเป็นการทำลายความเชื่อมั่นของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อตัวเขา แต่ 12 วันให้หลังเบิร์ตตัดสินใจกลับมาศูนย์ฝึกฯ อีกครั้งและให้เหตุผลว่าการหลบหนีในครั้งนี้เป็นเพราะเขารู้สึกเบื่อหน่ายและต้องการออกไปเที่ยวเล่นเพื่อผ่อนคลายความเครียดแต่เมื่อคิดได้เขาจึงกลับมาเข้ารับการศึกษาอาชีวศึกษาและตั้งใจว่าเขาจะต้องเดินออกจากที่นี่ทางประตูใหญ่อย่างไร้ผลทันทันที

ครั้งแรกที่ผู้วิจัยได้พบกับเบิร์ตเป็นเวลาใกล้เที่ยงเขากำลังช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาศูนย์ฝึกฯ อย่างแข็งขัน เมื่อได้พูดคุยกับเบิร์ตจึงทำให้เข้าใจว่าสิ่งที่ทำให้เบิร์ตเปลี่ยนความคิดและมีจิตอาสาช่วยเหลืองานของเจ้าหน้าที่ด้วยความสมัครใจคือ การได้พูดคุยอย่างเป็นกันเองกับเจ้าหน้าที่ เขาเล่าว่า “ครูเปลี่ยนผมเลย เปลี่ยนว่าทั้งความรับผิดชอบและความตรงไปตรงมา” คำอบรมสั่งสอน

ของครูหน่วยช่างอย่างจริงจังและเห็นเขาเป็นเสมือนญาติมิตรได้ซึมซาบไปถึงใจของเขาและทำให้ เบิร์ตเริ่มเปลี่ยนแปลงตนเอง “ผมมั่นใจว่าชีวิตของผมดีแน่ครับต่อไป ผมมั่นใจเลย เพราะมีพร้อมทุกอย่างแล้ว” เขามุ่งมั่นและตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าเขาจะไม่กลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมอีกเพราะที่ผ่านมา เขาเป็นคนเลือกเส้นทางนั่นเอง ในขณะที่เขาได้รับบทเรียนจากสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไปแล้วและ ไม่ต้องการให้คนรอบข้างต้องมาเสียใจกับการกระทำของเขาเหมือนเช่นในอดีต

แมนเป็นเยาวชนอีกคนหนึ่งที่ทำให้ความเห็นว่าการใช้ชีวิตของเขาในศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้ คงจะไม่ราบรื่นหากเขาไม่ได้รับการได้รับความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะกับครูหน่วยวิชาชีพซึ่งเป็นผู้ให้คำปรึกษาและคอยอบรมสั่งสอนเขาในทุกๆ เรื่อง แมนเล่าให้ฟังว่าเขาชอบหน่วยช่างนี้มากและเรียนมาได้ 3 เทอมแล้ว

“ชอบช่างศิลป์ เพราะอยู่สบายๆ กันเอง ไม่เครียดอะไร แบบว่าครูช่างก็สามารถให้ คำปรึกษาเราได้เหมือนเป็นผู้ปกครองเราคนหนึ่ง เวลาไม่สบายใจ ท้อแท้ มีปัญหาอะไรก็ สามารถปรึกษาแก่ได้ให้กำลังใจเหมือนครอบครัวคนหนึ่งครับ...อย่างเช่นการใช้ชีวิตด้วยครูจะ สอนว่าเหมือนเขาจะไม่สอนจริงๆ ครับจะแทรกเข้ามาเรื่อยๆ ครับว่าเราอยู่ในนี้ต้องอดทนนะ แต่การสอนก็จะแทรกแซงข้อคิดข้อเตือนใจ ให้เราได้คิดอยู่ว่าเราต้องสู้กับชีวิต”

จากคำกล่าวของแมนแสดงให้เห็นว่าการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชน สิ่งสำคัญที่ทำให้พวกเขาปรับเปลี่ยนตัวตนได้คือ การได้รับความเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ในฐานะที่พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวและใช้วิธีการให้คำปรึกษาเพื่อให้เขาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในเชิงลบอย่าง ค่อยเป็นค่อยไป ระบบครูที่ปรึกษาจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติของเด็กและ เยาวชน เนื่องจากพวกเขาเป็นวัยเปลี่ยนผ่านจากวัยรุ่นสู่วัยผู้ใหญ่ ดังนั้นการทำความเข้าใจตัวตนของ เด็กหรือเยาวชนจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถเข้าใจและยอมรับพวกเขาได้ง่ายขึ้น การให้ความเป็น กันเองกับเด็กและเยาวชนทำให้พวกเขามีแนวโน้มที่จะเชื่อฟังและให้ความเคารพนับถือเจ้าหน้าที่ มากกว่าการใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพราะการปรับเปลี่ยนตัวตนนั้นสิ่งแรกที่เจ้าหน้าที่จะต้องให้ ความสำคัญคือ การปรับเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติของเด็กและเยาวชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่เสียก่อน

เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรม พวกเขาต้องใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับ เจ้าหน้าที่ การดำเนินชีวิตในลักษณะเช่นนี้ คงปฏิเสธไม่ได้ว่าพวกเขาจะต้องเข้าไปพึ่งพาเจ้าหน้าที่ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง แต่ถึงกระนั้นการพึ่งพาดังกล่าวหากไม่ได้รับความช่วยเหลือในเชิงบวก พวกเขาคงไม่สามารถตระหนักรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองได้ ดังนั้นเจ้าหน้าที่จึงเป็นเสมือน แรงขับเคลื่อนประการหนึ่งที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนเรียนรู้ว่าพวกเขาจะต้องปรับเปลี่ยนตัวตนเช่นไร เพื่อให้ตนเองสามารถกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีอีกครั้ง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่ง

ครอบครัวอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือกับเขาได้ เจ้าหน้าที่จึงเป็นบุคคลหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนขณะเข้ารับการฝึกอบรม หากเจ้าหน้าที่มีทัศนคติเชิงบวกกับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดและเห็นว่าพวกเขาไม่ได้แตกต่างจากเด็กหรือเยาวชนทั่วไป การให้ความช่วยเหลือพวกเขาในยามที่รู้สึกท้อแท้ หมดกำลังใจ หรือสิ้นหวังของเจ้าหน้าที่อาจเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับเด็กและเยาวชนทุกคน แม้ว่าเบิร์ดและแมนจะมีครอบครัวให้ความช่วยเหลือและมีพร้อมทุกอย่างแต่การต้องมาใช้ชีวิตอยู่ในสถานที่ซึ่งครอบครัวไม่สามารถอยู่กับเขาได้ตลอดเวลา การได้รับความอบอุ่นจากเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกับเขาเป็นบุคคลหนึ่งในครอบครัวอาจทำให้เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดรู้สึกว่าเขาไม่ได้เดินบนถนนสายนี้เพียงลำพังและเมื่อใดก็ตามที่พวกเขาต้องเผชิญหน้ากับปัญหาโดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงได้เจ้าหน้าที่จึงเป็นเสมือนบุคคลสำคัญซึ่งให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำและคำปรึกษา รวมถึงการหาทางออกให้พวกเขาสามารถผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ได้อย่างราบรื่น

เรียนรู้สังคม เรียนรู้เพื่อน และเรียนรู้ตนเอง: เรื่องเล่าจากการตระหนักรู้ในตัวตนของไมค์ แฮ็ค และไก้

แม้ว่าครอบครัวและเจ้าหน้าที่จะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกได้สำเร็จ แต่สำหรับเด็กหรือเยาวชนบางคนพวกเขากลับมองว่าสิ่งที่ทำให้เขามีกำลังใจและยืนหยัดได้คือ การสร้างกำลังใจด้วยตนเอง เพราะการใช้ชีวิตอยู่ในสถานที่แห่งนี้พวกเขาไม่มีโอกาสได้พบกับครอบครัวตามใจปรารถนาหรือฟังพ่อกำหนดที่ใดทุกเวลา รวมทั้งการใช้ชีวิตอยู่กับคนหมู่มากที่มาจากต่างภาษาและวัฒนธรรมย่อมนำมาซึ่งการกระทบกระทั่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในบางกรณีเด็กและเยาวชนหลายคนจึงจำเป็นต้องหาทางออกให้กับตัวเองเพื่อลดความขัดแย้งและความรุนแรงให้น้อยลงที่สุด เนื่องจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา มีหน้าที่ดูแลเด็กและเยาวชนในเขต 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ดังนั้นเด็กและเยาวชนที่ต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมจึงมีจำนวนมาก พวกเขาต้องอาศัยอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับโรงเรียนประจำ การมาจากต่างสถานที่และไม่มีญาติคอยให้ความช่วยเหลือหรือดูแล พวกเขาจึงต้องมีระบบดูแลซึ่งกันและกัน โดยเด็กและเยาวชนของที่นี่จะแบ่งออกเป็นกลุ่มตามถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง จังหวัดไหนที่มีคนมากอาจแบ่งย่อยออกเป็นอำเภอซึ่งเมื่อใดก็ตามที่มีเด็กหรือเยาวชนเข้ามาใหม่เด็กและเยาวชนที่มาเข้ารับการฝึกอบรมก่อนจะทำตัวเป็นเจ้าของบ้านเข้ามาดูแลและชักชวนให้เด็กหรือเยาวชนที่มาจากภูมิลำเนาเดียวกันเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยมีข้อแลกเปลี่ยนว่าสมาชิกของกลุ่มจะต้องปฏิบัติและทำตามคำสั่งของหัวหน้ากลุ่ม

สำหรับไมค์ในช่วงแรกของการฝึกอบรมเขาต้องทำตามเงื่อนไขดังกล่าวเช่นกัน 4 เดือนผ่านไปเขาจึงตระหนักได้ว่าหากเขาใช้ชีวิตแบบนี้และต้องทำผิดกฎระเบียบของศูนย์ฝึกฯ ตามคำสั่งของเพื่อนเขาคงใช้ระยะเวลาไม่นานจึงจะได้กลับบ้านเหมือนเพื่อนคนอื่นๆ ไมค์เล่าให้ฟังว่า “แต่ก่อนเราตามเพื่อนตลอด เพื่อนไปไหนเราไปนั้น เพื่อนทำผิดเราก็ผิด เคยเกมส์ทะเลาะวิวาท เคยอยู่สองครั้งเข้ามาเดือนแรก ถัดมาเดือนที่สี่ หลังจากนั้นความคิดก็เปลี่ยนว่าถ้าเราตามเพื่อนอยู่อย่างนี้เราก็อยู่ชั้น 5 เหมือนเดิม การประพฤติของเราเพื่อตัวเองถ้าเราประพฤติดีก็ดีทำไม่ดีก็มาจากการประพฤติ” เมื่อคิดได้เช่นนี้ไมค์จึงตัดสินใจแยกตัวจากกลุ่มและเลือกคบหาเพื่อนที่เป็นที่พึ่งและให้คำปรึกษาในเชิงบวกกับเขาได้โดยเขาให้เหตุผลว่า “เพื่อนมี 2 ประเภทประเภทที่เราเลือกได้กับประเภทที่เราเลือกไม่ได้ ประเภทที่เลือกได้คือ เป็นพวกที่มีความรู้เยอะ เวลาจะทำอะไรเราก็ปรึกษาอีกประเภทคือ แบบไม่รู้เรื่อง เกรงอยู่ไปวันๆ ถ้าเราเลือกเพื่อนกลุ่มนี้ออกไปก็ใช้ชีวิตเหมือนเดิม” การตัดสินใจของไมค์ในครั้งนั้นจึงนำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนตัวตนเมื่อเขาสามารถหาทางเดินให้กับชีวิตของตนเอง “ตอนนี้อยู่ที่ตัวเราเองว่า พยายามคิดพยายามหลีกเลี่ยงของที่จะเกิดผลกระทบที่ไม่ดีกับเราตามหลัง ทำอย่างไรก็ได้ที่ตัวเองไม่ผิดระเบียบ แล้วเราก็ทำตัวเองให้ดีที่สุดในปัจจุบันได้” ไมค์พยายามประคับประคองชีวิตของเขาในระหว่างเข้ารับการฝึกอบรมและหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะทำให้เขาต้องฝึกอบรมนานขึ้น

เดิมทีไมค์อาศัยอยู่แถบชานเมืองของจังหวัดปัตตานี เขาเป็นลูกชายต่างมารดากับพี่น้องอีก 6 คน ดังนั้นหลังจากเรียนจบโรงเรียนศาสนาแห่งหนึ่งเขาได้ย้ายเข้ามาอยู่ในเมืองและทำงานในโรงงานแปรรูปอาหารทะเล แต่เนื่องจากเขาเป็นคนสนุกสนานและมีเพื่อนฝูงมากจึงมีเพื่อนมาอาศัยค้างคืนกับเขาเสมอ ไมค์เป็นคนรักเพื่อนมากเมื่อมีใครชวนให้เขาออกไปเที่ยวเตร่หรือนั่งดูหญิงสาวเขาจึงไม่เคยปฏิเสธ แต่ในขณะที่เดียวกันเขายังคงมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานของตนเอง แม้ว่าการเข้ารับการฝึกอบรมในครั้งนี้ของไมค์จะเกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ เพราะเขาไม่เคยรับรู้มาก่อนว่าเพื่อนของเขาจะเดินทางไปปล้นร้านขายยาพาราเพื่อนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายเดินทางไปต่างจังหวัดโดยเพื่อนบอกกับไมค์ว่าร้านดังกล่าวเป็นของมารดาว่าที่ไมค์จะรู้ตัวเขาก็ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของแผนการปล้นทรัพย์ครั้งนี้ไปเสียแล้ว “ก็เข้าใจที่ถูกตัดสินอย่างนี้ เราไม่โทษใครคนรอบข้างเป็นแค่ตัวประกอบเราผิดเราต้องยอมรับผิด” เขาทำได้เพียงยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะการกระทำของเขาเองและวางแผนการใช้ชีวิตหลังจากได้รับอนุญาตให้กลับบ้านเพื่อเขาจะได้ไม่ต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมอีกครั้ง นอกจากเขาจะหาทางเดินให้กับชีวิตของตนเองแล้วไมค์ยังเป็นแกนนำสำคัญในการชักนำรุ่นน้องให้สามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้เช่นเดียวกับเขา

“ช่วยเหลือเพื่อน ช่วยงานพ่อแม่ เพราะการช่วยเหลือเพื่อนก็จะบรรเทาความทุกข์ของเราไปด้วย ก็ได้ช่วยเหลือเพื่อนที่ทุกข์ยากพอช่วยเหลือเสร็จเราก็จะสบายใจมากขึ้น ได้ผ่อนคลายนิดนึง...ปกติก็สอนน้องๆ ที่เข้ามาใหม่เรื่องการเป็นอยู่ในนี้ว่าเวลาไหนทำอะไรต่อไปต้องทำยังไง สอนน้องๆ ไปเรื่อยๆ ตอนนี้เป็นรุ่นพี่เกือบจะสุดแล้ว...ใช้คำพูดว่าเวลาเราพูดแล้วเราพูดให้เขาได้รู้ ได้ยินได้ฟัง แล้วเราปฏิบัติตัวให้เห็นว่าตรงไหนกับที่เราพูด การเป็นอยู่ว่าสิ่งไหนที่ไม่ควรทำก็ไม่ควรทำ สิ่งที่ดีระเบียบเรียบร้อยได้ก็เลยไป เรื่องยาอะไรเป็นธรรมชาติของเด็กที่มาจากข้างนอก ถ้าจะมาเลิกมันยากก็ค่อยๆ ลด”

นอกจากนี้ไมค์จะสามารถเอาชนะใจตนเองด้วยความมุ่งมั่นและความตั้งใจจริงของเขา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้จริงตามคำพูดของเขาแล้วนั้น ไมค์ยังมีส่วนสำคัญในการแนะนำ ตักเตือน เพื่อนรุ่นน้องให้ดำเนินชีวิตแบบเดียวกับเขาเพราะเขาเข้าใจดีว่าการใช้ชีวิตอยู่ในสถานที่แห่งนี้เป็นเช่นไร ไมค์หวังเพียงว่าคำพูดของเขาจะส่งผ่านไปยังเพื่อนเยาวชนคนอื่นให้สามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้สำเร็จเช่นเดียวกับเขา ปัจจุบันผู้ใหญ่หลายคนในชุมชนบ้านเกิดของไมค์xor้องให้เขาช่วยดูแลลูกหลานของตนและให้ความไว้วางใจกับเขาราวกับว่าเขาไม่เคยเป็นผู้ก้าวพลาดมาก่อน

เช่นเดียวกับแฮ็คเด็กหนุ่มที่เข้ามารับการฝึกอบรมได้ปีกว่าแล้ว เขาเชื่อมั่นว่าการตัดสินใจของศาลไม่ยุติธรรมสำหรับเขา เพราะการกระทำที่เป็นสาเหตุให้เขาต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมเกิดขึ้นโดยไม่ได้มีเจตนาให้เป็นไปเช่นนั้น ก่อนเข้ารับการฝึกอบรมเขาอาศัยอยู่กับพ่อแม่และแม่เลี้ยง เขาใช้ชีวิตเหมือนเด็กหรือเยาวชนทั่วไปใช้ชีวิตเรียบง่ายและช่วยเหลืองานของครอบครัว แต่เพราะเขามีทัศนคติแตกต่างกับพ่อซึ่งต้องการให้เขาเรียนในโรงเรียนศาสนา หลังจากจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แฮ็คจึงพักการเรียนไว้ชั่วคราวจนกระทั่งเขาสามารถอธิบายให้พ่อเข้าใจได้ว่าเพราะเหตุใดเขาจึงต้องการศึกษาสายสามัญแต่ไม่ทันที่จะได้เรียนตามใจปรารถนาเขาก็กลับต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมด้วยคดีค้ายาเสพติด ในวันนั้นมีตำรวจนอกเครื่องแบบปลอมตัวมาล่อซื้อยาเสพติดกับพ่อของเขาที่หน้าบ้าน ขณะที่พ่อของแฮ็คกำลังนอนอยู่ภายในบ้านซึ่งเขาเห็นว่าระยะทางเพียงไม่กี่ก้าวจากประตูหน้าบ้านคงไม่น่าจะมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้น และนี่ก็เป็นครั้งแรกที่เขาอาสาเอายาเสพติดไปให้ผู้ซื้อแทนพ่อ แต่ครั้งนี้อาจเป็นคราวเคราะห์ของเขาจึงทำให้เขาถูกรวบตัวพร้อมของกลางอย่างดินไม่หลดส่วนพ่อของเขาต้องรับโทษไม่แตกต่างกัน แฮ็คเสียใจกับการกระทำของเขาที่ไม่น่าเกิดขึ้นได้เพราะเหตุการณ์นี้เป็นครั้งแรกและครั้งเดียวที่เป็นสาเหตุให้เขาต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมอย่างไม่ตั้งใจ แม้ว่าแฮ็คจะรู้สึกที่ไม่ยุติธรรมกับตนเองและยังคงโกรธเคืองบุคคลที่ทำให้เขาต้องมาใช้ชีวิตอยู่ ณ สถานที่แห่งนี้ แต่เขาก็ยังมีความภาคภูมิใจว่า “ผมสามารถทำดีได้โดยไม่ต้องพึ่งใครให้กำลังใจตัวเองเสมอไม่ตามเพื่อน ถึงแม้เราไม่ได้ผิดก็ไม่ควรทำตัวให้ผิดต้องอยู่แบบเดิมเหมือนที่

เคยเป็นมา” เขายังคงใช้ชีวิตเหมือนเช่นในอดีตโดยไม่ปล่อยให้เวลาสูญเปล่า แอ็คเลือกเรียนทั้งสายสามัญและวิชาชีพไฟฟ้าไปพร้อมๆ กันเพราะหวังว่าสักวันเมื่อเขาได้กลับบ้านจะสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในอนาคต

แม้ว่าความเสียใจยังคงไม่เลือนหายไปจากใจของเขาแต่แอ็คก็พยายามต่อสู้กับตนเองและให้กำลังใจตนเองเสมอมา “ผมก็นึกถึงแม่ถึงน้องที่ยังคอยผมอยู่ถ้าผมไม่พัฒนาตัวเองการกลับไปอยู่ที่บ้านมันก็ยังซ้ำก็เลยให้กำลังใจตัวเองว่ายังมีแม่มีน้องที่รอเราอยู่ที่บ้าน เราต้องสู้พิสูจน์ตัวเองให้เขารู้ว่าเราไม่ได้ผิด เราเป็นคนดี” แอ็คเชื่อมั่นในตนเองเสมอว่าตลอดชีวิตที่ผ่านมาเขาพยายามทำตัวเป็นเด็กดีตั้งใจเรียนหนังสือและช่วยเหลืองานทางบ้าน แต่เพราะโชคชะตานำเขามาอยู่ที่นี่เขาจึงต้องพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิมเพื่อพิสูจน์ตนเองว่าเขาไม่ใช่เด็กเกเรอย่างที่คนอื่นๆ เข้าใจ สำหรับแอ็คแล้วการใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับเขาเลย แอ็คเล่าให้ฟังว่า

“การแสดงออกตัวของผมเองผมไม่ได้แสดงออกเท่าไรที่ผ่านมาผมพยายามสวมรอยไปว่าผมเป็นคนผิวดจริง ผมจะได้เข้าร่วมกับทีมอื่นๆ ได้ เหมือนกับถ้าเขารู้ว่าเราไม่ได้ผิด เขาก็เหมือนว่าจะใช้กำลัง เพราะฉะนั้นเราต้องทำตัวให้แข็งแกร่ง ให้เขารู้ว่าเราเข้ามาคดีนี้ ถ้าเราทำตัวดีเป็นลูกผู้ดีเขาก็จะคิดว่าเราไม่มีอะไร ผมเลยปิดบังความเป็นตัวคนผม ว่าผมค้ายาจริงว่าผมเป็นเอชเอนยาว่าผมค้ายาตามหมู่บ้าน อยู่ที่บ้านผมใหญ่ คนในนี้เขาก็จะเชื่อถือส่วนมากเพราะว่าที่นี้เด็กดีก็มีไม่กี่คน ส่วนมากจะเป็นเด็กที่ทำคามผิดมา”

แอ็คพยายามปกป้องตนเองด้วยการสวมรอยว่าเขาเป็นผู้ค้ายาเสพติดจริง เพื่อให้เขาไม่ถูกรังแกขณะเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนเมื่อเข้ามาอยู่ในสังคมซึ่งแตกต่างจากตัวตนของตนเอง เขามีการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมนั้นๆ โดยการสร้างตัวตนหรืออัตลักษณ์ขึ้นมาเพื่อให้เขาสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนส่วนใหญ่และเพื่อเป็นการปกป้องตนเองให้สามารถอยู่รอดได้ แม้ว่าการปกป้องตนเองในลักษณะนี้จะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ในเชิงลบให้กับตนเองก็ตามแต่ในขณะเดียวกันแอ็คยังคงดำรงตัวตนของตนเองในเชิงบวกได้อย่างมั่นคงเพื่อให้ทุกคนได้เห็นว่าเขาไม่ใช่คนไม่ดีอย่างที่คนอื่นเข้าใจ ดังนั้นการใช้ชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัยได้ในสถานที่แห่งนี้ พวกเขาจึงต้องใช้กำลังใจแห่งตัวตนเพื่อฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ไปได้อย่างราบรื่น แม้ว่าการใช้ชีวิตของแอ็คจะไม่ได้ทำให้เขารู้สึกดีกับตนเองหรือบุคคลรอบข้างมากนักแต่อย่างน้อยเขาก็ยังมีเพื่อนที่ดีอย่างไมค์ ซึ่งคอยช่วยเหลือและให้คำปรึกษากับเขาเพื่อไม่ให้แอ็คต้องจมอยู่กับความเศร้าเสียใจจนไม่อาจก้าวเดินต่อไปได้ ตอนนี้แอ็คยังคงต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการปรับเปลี่ยนตัวตนเพื่อให้เขามีกำลังใจที่จะก้าวเดินต่อไป จนกระทั่งถึงวันที่เขาได้รับอิสรภาพ

ในขณะที่โก๋เยาวชนอีกคนหนึ่ง ซึ่งเคยเป็นศิษย์เก่าของศูนย์ฝึกฯ มีความคิดและความรู้สึกไม่แตกต่างไปจากไมค์และแฮ็ค เพราะทั้ง 3 คนมาเข้ารับการฝึกอบรมโดยไม่มีเจตนาที่จะให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ แต่เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์และตกกระไดพลอยโจรเสียมากกว่า ก่อนเข้ารับการฝึกอบรม โก๋อาศัยอยู่กับน้ำที่จังหวัดพัทลุงและช่วยน้ำชาแหละเนื้อหมูส่งตลาดครอบครัวของเขาถือว่าพอมีพอกินไม่ขัดสนแต่อย่างใด โก๋เป็นลูกชายคนสุดท้ายในจำนวนพี่น้อง 10 คน พ่อแม่และพี่ๆ รักและตามใจเขามากเมื่อพี่สาวซื้อรถจักรยานยนต์ให้เป็นของขวัญจึงทำให้เขาสามารถออกไปเที่ยวเตร่กับเพื่อนฝูงที่มีอยู่อย่างมากมายได้สะดวกมากขึ้น ช่วงชีวิตในวัยรุ่นของเขาถือว่ามีความสัมพันธ์ไม่ติดนักกับญาติมิตรเพราะเขาเป็นคนอารมณ์ร้อน คือร้อนและไม่เคยเชื่อฟังคำเตือนของใคร โก๋ต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมต่างๆ ที่เขาไม่ได้เป็นผู้ก่อเหตุแต่เพราะความอยากรู้อยากเห็นของคนหนุ่มวัยคะนองจึงได้ตามเพื่อนเพื่อไปช่วยดูต้นทางและไม่คิดว่าตนเองได้กลายเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดในคดีโทรมหญิง หากไม่เป็นเพราะความอยากรู้อยากเห็นของเขาในคืนนั้น โก๋คงจะไม่ต้องมาเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งทำให้เขาต้องพراقจากภรรยาที่แต่งงานกันได้ไม่นานและกำลังช่วยกันสร้างครอบครัวให้มั่นคง

โก๋สำนึกผิดกับสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไปเขาจึงให้คำมั่นสัญญากับพ่อแม่ของเขาว่าจะไม่กลับไปกระทำเช่นนั้นอีก เมื่อเขาไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลจากการกระทำของตนเองได้เขาจึงตั้งใจอย่างแน่วแน่ “มันอยู่ที่ใจผมมากกว่า วันแรกเลยที่ผมอยู่สถานพินิจฯ เลย ผมตั้งใจไว้ว่าทำไงก็ได้ ให้หลุดจากที่นี่ให้เร็วที่สุด ตกลงผลนั้นมันเป็นจริง” เขาคิดเสมอว่าจะต้องทำทุกวิถีทางให้ตนเองได้กลับบ้านเร็วที่สุดโดยเล่าว่า “อย่างแรกน่าจะเป็นความตั้งใจของผมมากกว่าจะฝ่าฟันมันไปให้ได้ เวลาที่ถึกถึงหน้าครอบครัว หน้าพ่อแม่ พี่ๆ อะไรเข้าไว้ว่าเขายังให้กำลังใจเราอยู่” เขาพยายามสร้างกำลังใจให้กับตนเองในยามที่รู้สึกท้อแท้จนน้ำตาไหลอาบแก้มทั้ง 2 ข้าง และพยายามต่อสู้กับความเศร้าเสียใจดังกล่าวโดยมีครอบครัวเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ตลอดเวลาที่เขาต้องเข้ารับการฝึกอบรมโก๋จึงพยายามปฏิบัติตามกฎระเบียบของศูนย์ฝึกฯ อย่างเคร่งครัดและช่วยเหลืองานของเจ้าหน้าที่ทุกอย่างเท่าที่เขาสามารถทำได้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่เขาารู้สึกท้อแท้และหมดกำลังใจเขาจะบอกตนเองเสมอว่าเขาต้องเข้มแข็งและอดทนเพื่อจะได้กลับไปอยู่กับครอบครัวอีกครั้ง

แม้ว่านัยสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้สำเร็จจะเกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจที่พวกเขาได้รับจากครอบครัว เจ้าหน้าที่ เพื่อนและตนเอง แต่สิ่งสำคัญที่จุดประกายให้ตัวตนของพวกเขาเกิดขึ้นคือ การรู้เท่าทันต่ออัตลักษณ์ที่สังคมเป็นผู้สวมใส่ให้กับพวกเขา การตระหนักรู้ได้ว่าการเป็นบุคคลที่ “ไม่น่าคบหา” “ไม่ควรรับเข้าทำงาน” หรือ “น่ารังเกียจ” เกิดขึ้นจากการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐาน ค่านิยม หรือทัศนคติที่คนในสังคมมองเด็กหรือเยาวชนว่าควรจะเป็นเช่นใด หากแต่วาทกรรมของสังคมดังกล่าวอาจเป็นเพียงสิ่งที่มาดอก

ย้าให้ตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดเด่นชัดขึ้น การที่เด็กหรือเยาวชนรู้เท่าทันต่ออัตลักษณ์ดังกล่าวจึงทำให้พวกเขาตระหนักว่าจะต้องปรับเปลี่ยนตัวตนอย่างไร จึงจะได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นในสังคม สิ่งสำคัญยิ่งที่ทำให้พวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกอาจต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากครอบครัวของเยาวชน เจ้าหน้าที่ และตัวของเยาวชน รวมถึงเพื่อนร่วมทางที่คอยให้กำลังใจและเกื้อหนุนในยามทุกข์ การประสานความร่วมมือและร่วมกันวางรากฐานให้เด็กและเยาวชนสามารถเดินไปสู่จุดหมายปลายทางได้สำเร็จ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของทุกฝ่ายจึงเป็นแนวทางสำคัญที่เข้ามาสนับสนุนให้พวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้ง่ายขึ้น เพราะพวกเขาได้เรียนรู้แล้วว่าจะต้องใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างไรจึงจะไม่ส่งผลกระทบในเชิงลบทั้งต่อตัวของพวกเขาและผู้อื่น

เรื่องเล่าจากประสบการณ์ชีวิตของเด็กและเยาวชนแต่ละคน ได้แสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดสามารถสร้างตัวตนขึ้นมาใหม่ได้หากพวกเขาได้รับความไว้วางใจและความช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้าง ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเสมอภาคและมองเห็นความเป็นมนุษย์ของเด็กและเยาวชนเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม ไม่มีการปิดกั้นหรือกีดกันให้พวกเขาต้องตกเป็นคนชายขอบของสังคมจึงเปรียบเสมือนการเปิดพื้นที่ให้พวกเขาได้มีพื้นที่ในการสร้างตัวตนขึ้นมาใหม่บนสังคมแห่งนี้อีกครั้ง ซึ่งหมายรวมถึงการเปิดพื้นที่ให้กับเด็กหรือเยาวชนคนอื่นๆ ให้พวกเขามีโอกาสแสดงอัตลักษณ์แห่งตัวตนบนพื้นที่ของสังคมได้อย่างเสมอภาคด้วยเช่นกัน แต่ทั้งนี้การเข้าสู่สนามการวิจัยยังคงเผยให้เห็นว่ายังมีเด็กหรือเยาวชนอีกหลายคนที่ไม่สามารถเรียนรู้และปรับเปลี่ยนตัวตนได้สำเร็จ การเข้าไปพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับพวกเขาทำให้ผู้วิจัยพบว่าเด็กหรือเยาวชนบางส่วนที่ยังคงมีทัศนคติไม่ดีต่อสังคมและให้เหตุผลว่า “มาอยู่ในนี้เพื่อเรียนวิชาการ” หรือ “ออกไปผมจะไปค้าขาย รู้ช่องทางไหนดีแล้ว ก็พ่อแม่ผมอยู่ในเรือนจำเหมือนกันติดคดีค้ายาเสพติดนี่แหละ” สำหรับเด็กหรือเยาวชนกลุ่มนี้ การที่พวกเขาไม่สามารถปรับตัวได้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม ครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการชี้นำการดำเนินชีวิตให้กับพวกเขาได้ ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ของศูนย์ฝึกฯ เพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอที่จะทำให้พวกเขาเกิดความตระหนักรู้และต้องการปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวก

การสร้างตัวตนใหม่หลังก้าวข้ามวิกฤตแห่งตัวตน

เมื่อเด็กและเยาวชนสามารถผ่านพ้นช่วงวิกฤตแห่งตัวตน ซึ่งเป็นช่วงที่พวกเขาต้องปรับตัวและยอมรับกับการเปลี่ยนสถานที่ วิถีชีวิต และสังคม เพื่อเข้ารับการฝึกอบรมโดยในระยะแรกของการเข้ารับการฝึกอบรมเด็กหรือเยาวชนแต่ละคนอาจใช้ระยะเวลาในการยอมรับกับสภาพความเป็นจริงแตกต่างกัน แต่เมื่อพวกเขาสามารถปรับตัวได้ความปรารถนาที่จะสร้างตัวตนใหม่จึงเริ่มเด่นชัดขึ้น การก่อกำเนิดตัวตนของเด็กและเยาวชนผ่านความสัมพันธ์และความช่วยเหลือของครอบครัวและเจ้าหน้าที่ จึงยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะที่เดียวกันพวกเขาจะเริ่มถกทอสายใยระหว่างบุคคลรอบข้างให้กระชับแน่นมากขึ้นด้วยเช่นกัน เพราะการใช้ชีวิตอยู่ภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขายังคงต้องมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและบุคคลที่แวะเวียนเข้ามาพัฒนาทักษะชีวิตหรือร่วมทำกิจกรรมกับเด็กและเยาวชนอยู่เป็นระยะๆ ดังนั้น แค่เพียงสายตา คำพูด หรือการแสดงออกของบุคคลที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับพวกเขาจึงมีผลสำคัญต่อการสร้างตัวตนใหม่ให้เติบโตขึ้นอย่างมั่นคงหรือในขณะที่เดียวกันการแสดงออกดังกล่าวอาจกลายเป็นการจุดดิ่งให้พวกเขาต้องกลับไปสู่วงจรชีวิตรูปแบบเดิมอีกครั้ง แม้ว่าการกระทำต่างๆ จะเกิดขึ้น โดยมีเจตนาหรือไม่ มีเจตนาก็ตาม แต่สำหรับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดแล้วการปฏิบัติกับพวกเขาอย่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกันจึงเป็นเสมือนกำลังใจสำคัญให้พวกเขาสามารถก้าวข้ามตัวตนในอดีตและมีความเชื่อมั่นว่าพวกเขาสามารถกลับมายืนหยัดในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีอีกครั้ง ด้วยนัยเช่นนี้ การสร้างตัวตนของพวกเขาจึงมีแบบแผนที่แตกต่างกันแล้วแต่ว่าเด็กและเยาวชนคนใดจะเลือกสวมอัตลักษณ์แบบไหนให้มีความสอดคล้องกับความปรารถนา ความฝัน และความหวังของตนเอง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือบุคคลแวดล้อมจะสามารถสร้างความสัมพันธ์และเอื้อให้พวกเขามีความกล้าที่จะต่อต้านจากการกดขี่และหลีกเลี่ยงจากความเชื่อของสังคมได้มากน้อยแค่ไหน เพื่อให้พวกเขาได้สะท้อนอัตลักษณ์แห่งตัวตนที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ตามความตั้งใจที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าพวกเขาสามารถมีชีวิตที่ดีได้

การเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตด้วยงานจิตอาสา: เรื่องเล่าจากการสร้างตัวตนของฟิล์ม มิน และไก่

“ก็ปลูกต้นไม้ ปลูกหญ้าข้างข้าง ปลูกหญ้านานแล้วตั้งแต่รอบก่อน บางทีก็ตัดผมให้เพื่อน แต่ทุกเช้าจะรดน้ำต้นไม้ก่อน อาสาไม่จำเป็นที่ครูต้องใช้ ผมทำได้ทุกอย่าง สนุกดี” การสร้างตัวตนใหม่ของฟิล์มเริ่มต้นจากการช่วยเหลืองานเล็กๆ น้อยๆ ของหน่วยวิชาชีพที่เขาเรียน แม้ว่าฟิล์มจะมาเข้ารับการฝึกอบรม ณ ศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้เป็นครั้งที่ 3 แล้วแต่ทุกครั้งที่เขาได้เข้ามานั้น

ฟิล์มได้เรียนรู้ทักษะชีวิตที่ละเอียดละน้อยและเขาค่อยๆ ปรับเปลี่ยนตัวตนอย่างช้าๆ ปัจจุบันตัวตนใหม่ของเขาเติบโตขึ้นและเริ่มเผยให้ทุกคนได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของเขา ครั้งแรกฟิล์มมาเข้ารับการฝึกอบรมด้วยคติหลักทรัพย์เขาเป็นลูกชายคนโตจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่พ่อจะเข้มงวดกับเขามากเป็นพิเศษ ฟิล์มจึงไม่ลงรอยกับพ่อของเขามากนักเมื่อตอนอยู่ในบ้านต่อไปไม่ได้เขาจึงตัดสินใจหนีออกจากบ้านและไปอาศัยอยู่ตามบ้านเพื่อนแต่ด้วยความรักและเป็นห่วงแม่ฟิล์มจึงแอบกลับมาเยี่ยมแม่เสมอโดยที่ไม่ให้พ่อของเขารับรู้ วันหนึ่งขณะที่กำลังเดินกลับบ้านเพื่อนฟิล์มได้บังเอิญเห็นสร้อยคอทองคำวางอยู่บนโต๊ะในบ้านหลังหนึ่งซึ่งเปิดประตูทิ้งไว้ประกบกับช่วงนั้นเขาขาดแคลนเงินที่จะนำมาใช้จ่ายฟิล์มจึงตัดสินใจเดินเข้าไปในบ้านหลังดังกล่าว เขาได้รับคำตัดสินให้มาเข้ารับการฝึกอบรมในครั้งแรกของการฝึกอบรมเขาใช้ระยะเวลานาน 1 ปีจึงได้กลับบ้านแต่เขายังคงมีพันธนาการทางกฎหมายด้วยคำสั่งของศาลให้ทำการคุมความประพฤติของเขาเป็นระยะเวลา 2 ปี

เมื่อได้รับอิสรภาพตามใจปรารถนาปีแรกของการคุมความประพฤติฟิล์มปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวอย่างเคร่งครัด แต่ปีที่ 2 เขาออกเที่ยวเตร่กับเพื่อนประกอบกับแม่รักและตามใจเขามากจึงไม่เคยว่ากล่าวตักเตือนฟิล์มเริ่มละเลยการไปรายงานตัวซึ่งเป็นผลให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเปลี่ยนแปลงคำตัดสินและสั่งให้เขาต้องกลับมาเข้ารับการฝึกอบรมอีกครั้ง เขาใช้ระยะเวลา 10 เดือนในการเข้ารับการฝึกอบรมครั้งนี้ หลังจากได้รับอนุญาตให้กลับบ้านเขากลับไปช่วยแม่ทำสวนยางพาราและออกเที่ยวบ้างเป็นครั้งคราว จนกระทั่งคืนหนึ่งเขาออกไปเที่ยวกับญาติผู้พี่ขณะที่พวกเขาขับรถจักรยานยนต์กลับบ้านประมาณ 03.00-04.00 นาฬิกา พี่ชายของเขาพบผู้ชาย 2 คนกำลังขับรถในที่เปลี่ยว ญาติผู้พี่ตัดสินใจเข้าไปปล้นทรัพย์ชายหนุ่ม 2 คนทันที โดยครั้งนี้ฟิล์มมิได้มีส่วนในการตัดสินใจแต่อย่างใดและไม่เคยคาดคิดว่าเหตุการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นกับเขาฟิล์มต้องเข้ามารับการฝึกอบรมเป็นครั้งที่ 3 แต่การมาเข้ารับการฝึกอบรมในครั้งนี้ทำให้เขา “เรียนรู้สิ่งไหนที่ได้เรียนรู้จากในนี้ ได้เรียนรู้เยอะฝึกวิชาชีพ ฝึกระเบียบวินัย ทำให้เราพัฒนาขึ้นเยอะกว่าเดิม จากที่เมื่อก่อนอยู่ข้างนอก แบบเด็กเถรอะไรอย่างเนี่ย ก็มาอยู่ข้างในนี้ผมดีขึ้นมาผมไม่อยากมาติดอีก ไม่มีใครอยากมาติดอีก” การฝึกอบรมครั้งนี้ส่งผลอย่างสำคัญต่อตัวตนของฟิล์มซึ่งทำให้เขาเริ่มปรับเปลี่ยนตัวตนได้เด่นชัดขึ้นฟิล์มเริ่มเผยความเป็นตัวตนของเขาตามอายุที่เพิ่มมากขึ้นและส่งผลให้ความคิดของเขาเติบโตขึ้นเช่นกัน เขาเลือกที่จะหาทางออกให้กับชีวิตของตนเองด้วยการสร้างตัวตนใหม่ให้ทุกคนได้เห็นว่าเขามีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นโดยเริ่มจากการมีจิตอาสาช่วยเหลืองานต่างๆ ของเจ้าหน้าที่

“ช่วยทุกครุ มีงานไหนผมทำเพ(ทำทั้งนั้น)ปลูกต้นไม้ก็อิจตัวหนอนหน้าห้องน้ำ ห้องพ่อบ้าน ผมก็ทำ ทาสีโต๊ะ โรงเลี้ยงผมก็ทำสมัครใจดีกว่าอยู่เปล่าๆ เขาก็ชม ผมดีขึ้นมาเยอะ ตอนนี้ จากเมื่อก่อนผมคือกว่านี้อีก เดี่ยวนี้ผมไม่คือแล้ว ผมน่ารักแล้วผมเป็นคนขยันทำงาน ผมทำงานเสร็จ ผมไม่ได้ไปเล่นเหมือนคนอื่น เพื่อนเขาไปเล่นบอลเล่นไรกัน ผมไม่ ผมรดน้ำต้นไม้อย่างเดียวถ้าเล่น ผมเสร็จก่อน ผมก็เดินไป”

การสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับฟิล์มทำให้ผู้วิจัยสัมผัสได้ว่าเขาเป็นคนที่มีความมั่นใจในตนเองมาก ฟิล์มเลือกที่จะสร้างตัวตนใหม่ด้วยการอาสาช่วยงานของเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนได้เห็นว่าเขามีพัฒนาการที่เป็นไปในเชิงบวกมากกว่าครั้งก่อนๆ ที่เขาต้องมาเข้ารับการฝึกอบรม หรืออาจเป็นเพราะฟิล์มเริ่มรับรู้ว่าการปฏิบัติตนเช่นในอดีตมิได้ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ กับตัวของเขาและยังเชื่อมั่นว่า “ตัวของผม ไม่ดีแค่ที่ผมมาอยู่ในนี้หรือ ออกอื่นผมคิดว่าผม perfect อยู่แล้วภูมิใจแล้วในตัวผม ทุกวันนี้ผมได้ทำอะไรอาจจะดีบ้าง ไม่ดีบ้างชีวิตเรากำหนดเอง ก็ว่า ผมจะนำสิ่งที่ผมได้เรียนรู้ในนี้ออกไปใช้ข้างนอก ถ้าไม่ใช้มันก็ต้องกลับเข้าสู่ระบบเดิม แล้วก็อยู่ที่ว่าเราจะพลาด โคนจับมัย” การใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ทำให้ฟิล์มได้มีโอกาสตรวจสอบประวัติดิศาสตร์ชีวิตของตนเองและตระหนักได้ว่าเขาต้องสร้างตัวตนใหม่เพื่อจะได้ไม่กลับมาใช้ชีวิตยังสถานที่แห่งนี้ อีก แม้ว่าบางคนจะมองเขาเป็นเด็กเกรและยังไม่เชื่อมั่นในตัวของเขาแต่เขาก็ยังภูมิใจในความเป็นตัวเองโดยให้เหตุผลว่าเขาไม่อยากเป็นตัวตนของคนอื่น แม้ว่าในขณะที่ฟิล์มจะยังไม่สามารถทำให้บุคคลอื่นเชื่อมั่นในตัวของเขาได้ แต่เขามั่นใจว่าสิ่งต่างๆ ที่ได้เรียนรู้จากที่นี่ทำให้เขาพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น เขาเริ่มคิดไตร่ตรองถึงอนาคตของตนเองและพยายามเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้นกว่าในอดีต รวมถึงรับรู้ความต้องการของตนเองและเลือกทำในสิ่งที่เขาคิดว่าดีแล้วสำหรับชีวิตของเขา ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจถูกมองว่าดีบ้างหรือไม่ดีบ้างก็ตามแต่อย่างน้อยทุกวันนี้เขารู้สึกดีกับตนเองและคนรอบข้างอย่างเป็นที่สุด

เช่นเดียวกับมินเด็กหนุ่มที่มาเข้ารับการฝึกอบรมยังศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้ เขาเลือกสร้างตัวตนใหม่ด้วยการเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ห้องพ่อบ้าน ซึ่งปกติแล้วเด็กหรือเยาวชนที่เข้ามาทำงานห้องพ่อบ้านจะต้องได้รับการคัดเลือกจากพ่อบ้านก่อนว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติดี มีความรับผิดชอบและสามารถดูแลเพื่อนๆ ในศูนย์ฝึกฯ ได้ มินเป็นเยาวชนคนหนึ่งที่ได้รับคัดเลือกให้เข้ามาทำงานตรงนี้นั้นแสดงให้เห็นว่าก่อนที่เขาจะได้เข้ามาทำงานนั้น เขาย่อมเป็นบุคคลหนึ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้และทำให้เจ้าหน้าที่ไว้วางใจให้เขามาช่วยเหลืองานในห้องพ่อบ้าน มินได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงหน้าที่ที่เขาต้องรับผิดชอบว่า “ตอนเช้าตื่นมาก็รีบที่หน้าห้องพ่อบ้าน รอเพื่อนออกกำลังกายเพื่อจะเปิดล็อกเกอร์ให้เพื่อนอาบน้ำ แล้วก็ทำความสะอาดห้องพ่อบ้าน เช็ดโต๊ะห้องพ่อบ้าน ดูแลห้องพ่อบ้าน พอเข้าเรียนเสร็จถ้าไม่มีงานอะไรก็จะเรียนอย่างเดียวถ้ามีงานก็ต้องไปทำงาน ไปซ่อม

ทุกอย่าง เช่น เชื่อมลูกทรงซ่อมประปา เมื่อก่อนปลูกต้นไม้ ทำสวนตกแต่งต้นไม้” มินมีความมุ่งมั่น และตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี จนบางครั้งเขาต้องผัดใจกับเพื่อนซึ่งไม่เคารพกฎ กติกาของศูนย์ฝึกฯ แต่มินเลือกที่จะปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองอย่างเคร่งครัด เพราะการทำงาน ห้องพ่อบ้านเป็นเสมือนสิ่งเยียวยาสภาพจิตใจของมิน ไม่ให้เขาคิดฟุ้งซ่านและมีสมาธิกับการทำงาน อย่างใจจดใจจ่อ และไม่เพียงแต่งานที่เขาได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่ห้องพ่อบ้านเท่านั้น มินยังอาสาเข้าไปช่วยทำอาหารที่โรงครัว โดยมีจุดเริ่มต้นจากการเข้าไปหาเพื่อนที่ทำงานโรงครัว

“ช่วยแม่ครัวทำกับข้าวเวลาว่างๆ ถ้าว่างผมก็ไป คือไปนั่งคุยกับแม่ครัวเห็นแก ทำกับข้าวก็ไปช่วยแก ทำไปทำมาก็ไปทำบ่อย คือเพื่อนอยู่โรงครัวแล้วเราก็ก้าวเข้าไป ตอนนีเพื่อน ที่อยู่ในโรงครัวหลุดไปแล้วผมก็สนิทกับแม่ครัวคุยกับแม่ครัวกว่าผมทำตัวถูกแล้ว ผมก็ไม่ จุ้นจ้านกับแกไม่ขออนุญาตนี่ ไม่วุ่นวายกับแก มาช่วยก็มาช่วยไม่ได้หยิบฉวยอะไรออกไป คนอื่นขอช่วยอะไรนิดหน่อยก็หายไปแล้วแต่ผมช่วยตลอด”

นอกจากหน้าที่ของห้องพ่อบ้านแล้ว ในยามว่างมินยังสละเวลาส่วนตัวเพื่อไปช่วยเหลือแม่ ครัวทำอาหาร นั่นแสดงให้เห็นว่าการกระทำของมินมิได้เป็นไปเพื่อให้เจ้าหน้าที่เห็นว่าเขามีการ ปรับเปลี่ยนตัวตนไปในเชิงบวกเพียงอย่างเดียว แต่มินเลือกที่จะปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย กับทุกคนที่เขารู้จัก โดยไม่เกี่ยงว่าบุคคลเหล่านั้นจะมีส่วนในการช่วยเหลือให้เขาได้กลับบ้านเร็วขึ้น หรือ ไม่ และอาจเป็นเพราะเขาได้รับกำลังใจจากแม่ของเขาที่มักจะพูดกับเขาเสมอว่าสิ่งที่เขาทำเป็น สิ่งที่ดีแล้วได้ช่วยเหลือทั้งเจ้าหน้าที่และเพื่อนๆ ซึ่งการช่วยเหลืองานของศูนย์ฝึกฯ ก็เป็นประโยชน์ กับตัวของเขาเองเช่นกัน เพราะการทำงานเป็นเสมือนการฝึกให้มินมีความรับผิดชอบ มีความอดทน และมีระเบียบวินัยมากขึ้น ซึ่งทำให้เขารู้สึกว่าตนเองแตกต่างจากตัวตนในอดีตเป็นอย่างมาก และไม่เพียงแต่มินเท่านั้นที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ ชิน เบิร์ด แมน ไมค์และแอ็ค พวกเขา ต่างก็ได้รับ โอกาสให้เข้ามาทำงานของห้องพ่อบ้านเช่นกัน เขาหลายคนนี้พยายามปรับเปลี่ยน ตัวตนและพยายามแสดงให้ทุกคนได้เห็นว่าพวกเขาสามารถรับผิดชอบต่องาน รับผิดชอบต่อความ ไว้วางใจของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีให้กับพวกเขาได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กและเยาวชนทั้ง 6 คนได้รับโอกาส อย่างสำคัญจากเจ้าหน้าที่ให้พวกเขามีพื้นที่ที่จะแสดงตัวตนใหม่ให้ทุกคนได้ประจักษ์ด้วยตัวของพวกเขาเอง

แม้กระทั่งไก่อเยาวชนผู้ซึ่งครั้งหนึ่งเขาเคยใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้ได้บอกเล่า เรื่องราวชีวิตขณะเข้ารับการฝึกอบรมให้ผู้วิจัยได้รับทราบเช่นกันว่า เขาสร้างตัวตนด้วยการมุ่งมั่น อย่างแน่วแน่ว่าเขาจะต้องพิสูจน์ให้ทุกคนได้เห็นว่าเขามีความตั้งใจจริงที่จะปรับเปลี่ยนตัวตนและ ไม่ใช่เด็กเกเรเช่นในอดีตด้วยการแสดงให้ทุกคนเห็นว่าเขาเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ มีจิตอาสา และเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเสมอไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่หรือเพื่อนเยาวชน และสิ่งสำคัญที่ทำให้

เขามีความมุ่งมั่นได้ถึงเพียงนี้ก็คือ ความต้องการกลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อคิดได้เช่นนั้น ไก่จึงเริ่มสร้างตัวตนให้ทุกคนได้เห็นตั้งแต่วันแรกที่เขาต้องเข้ารับการฝึกอบรม “พอผมมาอยู่วันแรกปั๊บ ก็ได้ทำงานเลยวันนั้น ก็ได้รดน้ำต้นไม้อะไรอย่างนี้ ก็ทำงานเรื่อยมาทำๆ จนครูเชื่อใจ ไว้ใจ ช่วงนั้นอยู่พักหลังๆ ก็เป็นจุดเด่นของเพื่อน ไปเลย แบบว่าครูมีอะไรก็เรียกแต่ผมอย่างนี้” เมื่อความตั้งใจสร้างตัวตนในเชิงบวกของไก่เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาของทุกคน เขาก็มีพื้นที่ให้ตนเองได้แสดงตัวตนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการได้รับโอกาสเช่นนี้สำหรับเขาแล้วจึงเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าความมุ่งมั่นและตั้งใจเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของไก่อังมีบุคคลอื่นๆ เห็นคุณค่าและพร้อมจะให้โอกาสกับเขาเสมอ การได้รับความเชื่อใจและความไว้วางใจจากเจ้าหน้าที่เกิดขึ้นจากความเพียรพยายามของตัวเอง ไก่จึงเชื่อมั่นเสมอมาว่าสิ่งที่ทำให้เขาผ่านพ้นประวัติศาสตร์ชีวิตในช่วงวันเวลาดังกล่าวมาได้ก็คือ ความตั้งใจของเขาเอง และสิ่งสำคัญที่เกื้อหนุนให้เขากลับมาใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวได้อย่างมีความสุขคือ การได้รับโอกาสและความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ทุกคน ไก่เล่าให้ฟังด้วยรอยยิ้มว่า

“เจ้าหน้าที่เขาเข้าใจผม ที่นี่เขาก็มีความเป็นห่วงเหมือนกัน ผมทำงานขยัน ไม่เคยเกียจอะไรเลย ว่าจะทำงานกลางแดดอะไร เหมือนก้ออิฐ ผมก็ก้อของผมนคนเดียว เพื่อนทำงานช่วงเช้า แล้วกินข้าว กินข้าวเสร็จ เพื่อนเขาจะนอน ที่นี่ ปูนอะไรที่เราละลายไว้ ผมกลัวมันจะแห้งเสียก่อน ผมก็ลงงานคนเดียวเลยช่วงนั้น เพื่อนจะนอนก็นอน ไปเสาร์-อาทิตย์ ผมจะช่วยงานครูทุกสัปดาห์เลย เหมือนว่ามีอะไรช่วงนั้น ครูก็จะให้เด็กมาตามผมทุกทีเลย เพราะว่าเหมือนออกไปซ่อมบ้านเจ้าหน้าที่ก็ให้เด็กมาตามผม ผมก็ไปทำงานกับครูหรือไม่มีก็ตัดหญ้าในบริเวณศูนย์ฝึกฯ... เพื่อนสนิทหลายคนครับมีอะไรก็แบ่งกัน เกือบจะทุกอย่างการเป็นอยู่ เหมือนของใช้ ญาติไม่ได้มาเยี่ยม ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ช่วยเหลือกันเห็นใจเพื่อน เพราะว่าคนเราบางทีชีวิตครอบครัว ชีวิตมันไม่เหมือนกัน บางคนพ่อแม่ไม่มี อะไรอย่างนี้ตอนอยู่ข้างในมีเพื่อนมาเล่าให้ฟังว่ามันไม่เคยรู้จักเลยว่าหน้าตาพ่อแม่มันเป็นยังไงถ้าจะช่วยเหมือนน้องๆ เด็กๆ ที่อ่อนกว่าเรา บางทีก็ช่วยพูด ช่วยเตือนว่าอย่าทำแบบนั้นนะ มันไม่ดีเราอย่าไปเสียเวลาตรงนี้เลย เราทำตัวให้ดีตรงนี้ เดี่ยวเจ้าหน้าที่เขาจะให้เห็นใจ เห็นว่าเราทำตัวดี”

หากเด็กและเยาวชนทุกคนมีเป้าหมายชีวิตเช่นเดียวกับไก่คือ ความเชื่อมั่นในอำนาจแห่งตนและความมุ่งมั่นที่จะปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวก เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าพวกเขาก็คือ เด็กและเยาวชนซึ่งมีความหวัง ความฝัน หรือสิ่งที่ต้องการทำเช่นเดียวกับเด็กและเยาวชนทั่วไปในสังคม การพยายามสร้างตัวตนใหม่ด้วยการมีจิตอาสาช่วยเหลืองานของเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอจึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่พัฒนาทักษะชีวิตให้พวกเขาสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข แม้ว่าการกระทำของพวกเขาอาจยังไม่สามารถทำให้ทุกคนรับรู้ถึงความ

เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดทุกคน ซึ่งผู้วิจัยเข้าใจดีว่าการปรับเปลี่ยนทัศนคติของปัจเจกบุคคลไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้ทุกคนเห็นพ้องต้องกัน แต่กาลเวลาอาจเป็นเครื่องพิสูจน์เพียงอย่างเดียวของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ว่าอย่างน้อยพวกเขายังมีคุณค่าในตนเอง พวกเขายังสามารถทำประโยชน์นานับประการให้กับบุคคลอื่นและสังคมส่วนร่วม แค่เพียงพวกเขาเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถทำเรื่องดีๆ ได้ไม่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป เพราะไม่เพียงแต่ฟิล์ม มิน หรือไก่ ที่ผู้วิจัยได้ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตและการสร้างตัวตนหลังจากพวกเขาผ่านช่วงวิกฤติของชีวิตมาได้เท่านั้น แต่ศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้ยังคงมีเด็กและเยาวชนอีกมากมายที่กำลังสร้างตัวตนในเชิงบวกด้วยวิธีการเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ความมุ่งหวังของพวกเขาเพียงเพื่อต้องการให้คนในสังคมมองพวกเขาเช่นเดียวกับเด็กและเยาวชนที่ไม่เคยเข้ามาใช้ชีวิตในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนนั่นเอง

การสร้างความสัมพันธ์และควบคุมตนเองด้วยระบบพวกพ้อง: เรื่องเล่าจากการสร้างตัวตนของชิน แอม และเบิร์ต

ในขณะที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนมีระบบการฝึกอบรมซึ่งคล้ายคลึงกับโรงเรียนประจำและมีชื่อเรียกเฉพาะว่า “โรงเรียนฟ้าใหม่วิทยา” ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วนั้นแต่ละปีจึงมีทั้งเด็กหรือเยาวชนที่เข้าฝึกอบรมใหม่และเด็กหรือเยาวชนที่จบหลักสูตรและได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน การใช้ชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชน ณ สถานที่แห่งนี้จึงมีการจัดระบบรุ่นพี่ รุ่นน้อง และรุ่นเพื่อน โดยอัตโนมัติการให้ความช่วยเหลือและดูแลซึ่งกันและกันจึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยสามารถพบเจอได้บ่อยครั้งในระหว่างเก็บข้อมูลไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแบ่งปันของใช้ให้แกกัน การดูแลแนะนำรุ่นน้อง หรือการให้คำปรึกษาและให้กำลังใจในยามที่เพื่อนรู้สึกท้อแท้ มิตรภาพเหล่านี้เกิดขึ้นในสถานะที่พวกเขาเข้าใจความรู้สึกของบุคคลซึ่งต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมเช่นเดียวกัน สำหรับเด็กและเยาวชนเข้าใหม่การปรับตัวและยอมรับสภาพความเป็นจริงให้ได้เร็วที่สุดจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นการได้รับกำลังใจ คำปลอบโยนจากบุคคลซึ่งมีสถานภาพไม่แตกต่างกันจึงเป็นเสมือนที่พึ่งทางใจอีกทางหนึ่งในยามที่พวกเขาต้องห่างไกลจากครอบครัวและบุคคลอันเป็นที่รัก

ชิน แอม และเบิร์ต ได้บอกเล่าประสบการณ์มิตรภาพที่ถูกสร้างขึ้นในระหว่างช่วงเวลาของการเข้ารับการฝึกอบรมของพวกเขาให้ผู้วิจัยได้รับรู้ด้วยเช่นกัน สำหรับชินเด็กหนุ่มผู้ซึ่งเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของตนเองเป็นอย่างดีแม้ว่าเขาจะไม่ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากครอบครัวเท่าที่ควรดังเช่นเพื่อนคนอื่นแต่ชินสามารถปรับตัวและสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข ชินได้เผยให้เห็นทัศนคติในเชิงบวกและการแสดงตัวตนของเขาขณะเข้ารับการฝึกอบรมว่า

“ทำตัวนิสัยดี ไม่เคยต่อว่าใคร เพื่อนรู้ทุกคน เป็นคนร่าเริง ชอบสนุกกับเพื่อน ทำให้เพื่อนหัวเราะได้ เพื่อให้เพื่อนคลายเครียด ก็บอกเขาทุกครั้งว่าอยู่ในนี้แล้วอย่าเครียด เราอย่าเศร้า สนุกดีกว่า ผ่อนคลายได้หาความรู้ไปในตัว” ชินได้แปรเปลี่ยนความโศกเศร้าเสียใจเมื่อครั้งเข้ารับการฝึกอบรมใหม่ๆ มาเป็นกำลังใจให้เขาสามารถดำเนินชีวิตต่อไป โดยเขาคิดเสมอว่าการมาเข้ารับการฝึกอบรมในครั้งนี้เป็น โอกาสอย่างหนึ่งที่ทำให้เขาได้ศึกษาหาความรู้ต่างๆ และเข้าใจชีวิตของตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ชินจะยอมรับกับชีวิตในปัจจุบันได้แล้วเขายังพยายามสร้างมิตรภาพระหว่างเพื่อน โดยการสร้างเสียงหัวเราะเพื่อให้เพื่อนซึ่งเข้ามาใหม่หรือเพื่อนสนิทของเขาได้คลายความเศร้าหรือความท้อแท้และสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้เช่นเดียวกับเขา ชินได้เล่าให้ฟังถึงประสบการณ์ที่เขาได้พบเจอในฐานะรุ่นพี่ของศูนย์ฝึกฯ แห่งนี้อีกว่าสองสัปดาห์นี่เองเป็นอย่างยิ่ง

“สองสัปดาห์ เห็นใจ คนที่ว่าถูกเพื่อนเหยียบก็เห็นใจ เห็นคุณ สองสัปดาห์คนแบบนี้ เพื่อนๆ บางคนก็เข้ามาในนี้เขารับไม่ได้ ตัดสินเข้ามาเหมือนกับเขาบ้า เขาซัดไปเลย สองสัปดาห์เขาไม่รับรู้อะไร คือใครพูดด้วยเขาจะไม่พูด คนพัน(แบบ)นี้เราต้องพูดในสิ่งที่ดี ในทางที่ดี ให้เขา ตอนนี้มี แต่ว่าเขาไม่ค่อยพูดแต่ว่าผมก็หลง(พูด)กับเขาบ้าง ช่วยบอกว่าคุณไหนดีไม่ดี ของกินของไรถ้ามีผมจะเอาให้เขา ผมสองสัปดาห์ คือว่า เราปรับตัวเราดีแล้ว ในนี้คือเราคิด เหมือนกับเขานั้นแหละ คือเราเข้าหน้าแรก เครียดเหมือนกัน”

ชินสร้างจุดยืนอย่างเด่นชัดให้กับตนเองในฐานะของรุ่นพี่ที่ใช้ชีวิตอยู่ศูนย์ฝึกฯ มานานกว่า 2 ปีและได้รับรู้เรื่องราวการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนทุกกลุ่ม โดยการจัดระบบของกลุ่มเพื่อนซึ่งต้องให้เกียรติตามลำดับอาวุโสเช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป ดังนั้นสิ่งที่สะท้อนออกมาในระบบเช่นนี้คือ รุ่นน้องต้องรับฟังและทำตามคำสั่งของรุ่นพี่ เมื่อชินได้รับรู้และเห็นภาพสะท้อนของระบบที่ตัวเองรู้สึกที่ไม่ยุติธรรม แต่เขาไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือได้ ดังนั้นสิ่งเดียวที่ตัวตนของชินจะสามารถแสดงให้เพื่อนได้รับรู้คือ ความสงสารและความเห็นใจ แต่สำหรับเพื่อนเยาวชนบางคนที่เขาสามารถเข้าถึงได้ ชินจึงไม่ปล่อยโอกาสให้หลุดลอยโดยการหยิบยื่นความช่วยเหลือ แบ่งปันสิ่งที่เขาพอจะให้ได้ และแนะนำการใช้ชีวิตเชิงบวกให้กับเพื่อนผู้หลงทาง โดยหวังว่าสักวันหนึ่งเพื่อนจะสามารถปรับตัวได้เช่นเดียวกับเขา

สำหรับแอมผู้เชื่อมั่นมาเสมอว่าเขาไม่ควรเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ ณ สถานที่แห่งนี้ แม้ว่าในวันแรกที่เขาต้องก้าวเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา เขารู้สึกท้อแท้และสิ้นหวัง เพราะแอมต้องจากภรรยาและลูกซึ่งเป็นเสมือนแก้วตาดวงใจของเขา แต่การได้รับความช่วยเหลือและการต้อนรับเป็นอย่างดีจากเพื่อนผู้เข้ามาจับมือพูดคุยและปลอบใจจึงทำให้แอมคลายความเศร้าและเริ่มปรับตัวกับการต้องใช้ชีวิตอยู่ในสถานที่ซึ่งเขา

ไม่คุ้นเคยได้ในที่สุด แอมส่งต่อความรู้สึกดีๆ และมิตรภาพซึ่งเขาได้รับตั้งแต่วันแรกที่เขาเข้ามาในศูนย์ฝึกฯ ไปยังเพื่อนคนอื่นๆ ที่เขารู้จักด้วยการให้คำปรึกษาเรื่องครอบครัวในฐานะของผู้มีประสบการณ์การใช้ชีวิตคู่มาก่อนจึงทำให้แอมเข้าใจความรู้สึกของเพื่อนซึ่งต้องจากครอบครัวมาเช่นเดียวกับเขา หรือแม้แต่การให้คำปลอบใจกับเพื่อนซึ่งตกอยู่ในวังวนของความทุกข์ใจ แอมได้หยิบยื่นมิตรภาพและความรู้สึกดีๆ ให้กับเพื่อนซึ่งมีสภาพไม่แตกต่างจากเขาและพยายามช่วยให้เพื่อนผ่านพ้นช่วงเวลาแสนเศร้าไปได้เช่นเดียวกับเขา

“ช่วยเหลือเพื่อนฝูง เวลาเพื่อนไม่สบายใจอะไรก็มาปรึกษาผม ผมก็ให้คำแนะนำไปเรื่องหัวใจ อย่างมาอยู่ในนี้เราก็มีครอบครัวมีประสบการณ์ก็ให้คำปรึกษาเห็นใจเรื่องพ่อแม่ไม่มาเยี่ยม แล้วก็บางคนก็น้อยใจนั่งซึมเศร้าเราก็เข้าไปปลอบใจอะไรประมาณนี้ ก็บอกพ่อแม่ไม่ว่าเขาทำงาน อีกลูกพักเขาก็สบายใจขึ้น”

จากคำบอกเล่าของแอมความสงสารและความเห็นใจของเขาสามารถช่วยให้เพื่อนหลายๆ คนคลายความโศกเศร้าลงได้ และเขายังคงแสดงตัวตน ในฐานะของเยาวชนซึ่งสามารถปรับตัวและยอมรับกับสภาพชีวิตในปัจจุบันด้วยการช่วยเหลือและดูแลกันในกลุ่มเพื่อนสนิท แบ่งปันของใช้ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดให้กับเพื่อนในยามที่เพื่อนขาดแคลน และแอมยังคงเป็นตัวกลางเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในกลุ่มเมื่อมีการคิดใจกัน แม้ว่าสาเหตุที่ทำให้เขาต้องเข้ามารับการฝึกอบรมจะเริ่มมาจากการเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยและเจรจาปัญหาให้กับเพื่อนก็ตาม แต่ความมีน้ำใจต่อเพื่อนของแอมก็มีได้ลดน้อยลงและเขายังพร้อมเป็นตัวกลางเชื่อมความสัมพันธ์ดีๆ ระหว่างเพื่อนพูดคุยและแบ่งปันเรื่องราวดีๆ ซึ่งเขาเคยได้รับเล่าสู่กันฟังระหว่างเพื่อน เพื่อให้ทั้งตัวเขาและเพื่อนมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป

ในขณะที่เบิร์ดชายหนุ่มผู้มีประสบการณ์การใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ มานานกว่า 2 ปี เขาจึงได้รับความนับถือจากเพื่อนและรุ่นน้องที่มีพื้นเพมาจากถิ่นฐานเดียวกัน แม้ว่าสาเหตุของการเข้ารับการฝึกอบรมจะเกิดขึ้นจากการก้าวพลาดของตัวเองแต่เมื่อเบิร์ดต้องเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ ณ สถานที่แห่งนี้ เขาจึงรับรู้ได้ว่าชีวิตไม่ได้สุขสบายเหมือนดังเช่นอยู่กับครอบครัว เขาใช้เวลานานพอสมควรในการก้าวข้ามอุปสรรคและปรับตัวให้ยอมรับกับสภาพชีวิตในศูนย์ฝึกฯ ดังนั้นเขาจึงไม่ต้องการให้เพื่อนและรุ่นน้องต้องตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกับเขา เบิร์ดใช้อำนาจของความเป็นรุ่นพี่ผู้มีประสบการณ์มาก่อนกระทำในสิ่งที่เขาคิดว่าส่งผลในเชิงบวกระหว่างเข้ารับการฝึกอบรม แม้เขาจะรู้สึกว่าเขา “เอาแต่ใจตัวเอง คือเจ้ากี้เจ้าการเพื่อนๆ ในทีมเพราะอยู่นานกว่าเพื่อน ผมก็ต้องบอกรุ่นน้องว่าต้องทำอย่างนี้ๆ ไม่ได้สอนบอกน้องว่าทำอย่างนี้ไม่ดี น้องก็เชื่อฟัง” การกระทำของเขาแสดงให้เห็นว่าทุกพื้นที่ในสังคมล้วนมีโครงสร้างทางสังคมไม่แตกต่างกัน เพราะแม้กระทั่ง

พื้นที่เล็กๆ ของศูนย์ฝึกฯ เด็กและเยาวชนยังคงมีการจัดแบ่งชอยย่อยออกเป็นกลุ่มความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดลำดับอำนาจของบุคคลผู้มีอำนาจเหนือกว่าย่อมมีอำนาจในการสั่งการให้ผู้มีอำนาจน้อยกว่าปฏิบัติ/ไม่ปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากแต่การใช้อำนาจของเบิร์ตเกิดขึ้นจากความปรารถนาดีและความบริสุทธิ์ใจที่ต้องการช่วยเหลือบุคคลซึ่งตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกัน การกระทำของเขาจึงส่งผลในเชิงบวกทั้งต่อตัวของบุคคลที่ปฏิบัติตามและกระบวนการฝึกอบรมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

เมื่อศูนย์ฝึกฯ มีลักษณะดังเช่นสังคมหรือชุมชนขนาดเล็กจึงมิใช่เรื่องแปลกที่ชุมชนแห่งนี้จะมีความขัดแย้งเกิดขึ้น เบิร์ตเล่าให้ฟังถึงช่วงแรกที่เขาเข้ามารับการฝึกอบรมว่า “เมื่อก่อนส่วนมากมีปัญหาเรื่องการทะเลาะวิวาทกัน เวลาทะเลาะกันเขาจะแบ่งเป็นสองฝั่งให้นอนคนละหอนอนต่อมาช่วงหลังคิดว่าถ้าจะเกิดปัญหากันให้หาใหญ่มาคุยกันเลยแบบนี้ดีกว่า” จากคำบอกเล่าของเบิร์ตแสดงให้เห็นว่าการทะเลาะวิวาทกันของเด็กและเยาวชนสามารถแก้ไขได้โดยการให้เยาวชนผู้มีอิทธิพลทางความคิดต่อกลุ่มมาเจรจาเพื่อยุติความขัดแย้ง ซึ่งเบิร์ตได้รับมอบหมายหน้าที่อันสำคัญนี้เช่นกันเขาจึงมักเตือนสติเพื่อนในทีมเสมอว่า “ไม่กลัวบ้างหระอะอยู่ในเรือนจำไม่คุ้มนะ เพื่อนก็เชื่ออะไรแบบนี้ก็เลยไม่ทะเลาะกันแล้ว” เมื่อพิจารณาตามคำบอกเล่าของเบิร์ตเผยให้เห็นว่าหากเด็กหรือเยาวชนผู้มีอิทธิพลทางความคิดต่อกลุ่มเด็กหรือเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ สามารถปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกได้ ผลจากการปรับเปลี่ยนตัวตนนั้นยังสามารถส่งต่อไปยังความคิดของเด็กหรือเยาวชนคนอื่นให้มีแนวโน้มพัฒนาและปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกด้วยเช่นกัน

แม้ว่าชิน แอม และเบิร์ตจะมีวิธีการปลอบประโลมจิตใจของเพื่อนในประเด็นที่แตกต่างกันการที่ผู้วิจัยมีส่วนเข้าไปร่วมสร้าง ชุดคุย และดึงประวัติศาสตร์ชีวิตที่มีความหลากหลายของเด็กหนุ่มทั้ง 3 คนออกมาจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าพวกเขามีตัวตนและมีจุดยืนที่เด่นชัดขึ้นตามบทบาทและประวัติศาสตร์ชีวิตของพวกเขา ซึ่งจุดร่วมที่ทุกคนมีเหมือนกันหลังจากก้าวข้ามวิกฤตแห่งตัวตนของพวกเขาเองคือการแบ่งปันประสบการณ์อันมีค่าร่วมกับเด็กและเยาวชนคนอื่นให้สามารถก้าวข้ามวิกฤตแห่งตัวตนได้เช่นเดียวกับพวกเขา การสวมอัตลักษณ์ใหม่ในเชิงบวกจึงแผ่ขยายไปยังบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์กับพวกเขาทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะการสร้างตัวตนใหม่ด้วยการดูแล แนะนำและช่วยเหลือเพื่อนผู้มีสถานภาพเช่นเดียวกัน อาจเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับเปลี่ยนทัศนคติ วิธีคิด ความเชื่อและพฤติกรรมเชิงบวกของเด็กและเยาวชนอีกหลายคนที่พวกเขาเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วย

สุนทรียะแห่งการดำรงตัวตนใหม่

การก้าวเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เด็กหรือเยาวชนย่อมต้องเผชิญหน้ากับสถานะความกดดันจากหลายๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นความกดดันจากตัวเองที่ต้องเผชิญหน้ากับสิ่งที่พวกเขาเป็นผู้กระทำขึ้น/ไม่ได้กระทำก็ตาม ความกดดันจากการเปลี่ยนสภาพสังคมมาใช้ชีวิตอยู่ในสถานที่ซึ่งไม่มีผู้ใดต้องการอย่างกรายเข้ามา ความกดดันจากครอบครัวที่ต้องมารับรู้และมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการกระทำของบุตรหลาน ความกดดันจากเจ้าหน้าที่ซึ่งคาดหวังว่าพวกเขาจะสามารถปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม และความกดดันประการสุดท้ายที่เด็กหรือเยาวชนต้องเผชิญอย่างหนักหน่วงคือ ความคาดหวังจากสังคมที่ต้องการเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนผู้ก้าวพลาดเมื่อผ่านกระบวนการฝึกอบรมแล้วพวกเขาจะสามารถกลับไปเป็นคนใหม่ที่จะไม่หวนกลับมาใช้ชีวิตในรูปแบบเดิมอีก ดังนั้นเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดทุกคนจึงรับรู้ต่อความกดดันและความคาดหวังเหล่านี้เป็นอย่างดี แต่ถึงกระนั้นการที่สังคมรับรู้ว่าเขาเคยผ่านการเข้ารับการฝึกอบรมมาก่อนทัศนคติในเชิงลบต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ที่หยิ่งรักลึกลามานานจึงมีอาจทำให้ใครหลายๆ คนยอมรับและเชื่อใจในการปรับเปลี่ยนตัวตนใหม่ของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดให้พวกเขาสามารถกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีหรือเห็นความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน

การรู้เท่าทันต่อวาทกรรมหลักของสังคม: เรื่องเล่าจากการดำรงตัวตนใหม่ของ เบิร์ต แฮ็ค กิก ฟิล์ม และแมน

ในขณะที่เด็กและเยาวชนหลายคนรับรู้ถึงภาพลักษณ์ ทัศนคติ และความเชื่อในเชิงลบของสังคมที่สวมใส่ให้กับพวกเขาต้องกลายเป็นบุคคล “น่ารังเกียจ” หรือ “ไม่ควรคบหา” หรือ “อันตราย” ทัศนคติเช่นนี้คือความรุนแรงที่ถูกส่งผ่านออกมาทางสายตา ท่าทาง หรือคำพูดที่หยิ่งรักลึกลึในสังคมไทยมาอย่างยาวนานและหลายครั้งที่ความเชื่อดังกล่าวเข้าไปกระทำต่อตัวตนและจิตใจของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดจนพวกเขาอดคิดไม่ได้ว่าสังคมมองเด็กหรือเยาวชนเช่นพวกเขาอย่างไรเบิร์ตยังคงมีข้อกังขาในใจว่า “ผมว่าก็มองไม่ผิดนะแหละ มองไม่ผิดอยู่แล้วเพราะเราทำสิ่งไม่ดี” หรือแม้กระทั่งแฮ็คก็มีความรู้สึกไม่แตกต่างกัน “ส่วนมากแล้วคนในสังคมมองคนในนี้ว่ามันเคยขโมยของ ส่วนมากเขาจะรังเกียจ เขาก็ไม่เคยมาอยู่ในนี้ เขาไม่รู้ว่าเราเป็นยังไงเวลาออกไปจะมองว่าไอ้เนี่ยติดคุกมาไปลักขโมยของเขา” หรือคำพูดของกิกเยาวชนอีกคนหนึ่งซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเขา มองดูผิวเผินกิกเป็นเด็กหนุ่มที่สุภาพมากและ

ช่วยเหลือผู้วิจัยในหลายๆ เรื่อง โดยมีได้ร้องขอ ก็ก็เป็นทั้งลูกศิษย์ในชั้นเรียนม.ต้นที่มีความตั้งใจสูง และเป็นรุ่นพี่ที่ดีของผู้วิจัยในหน่วยวิชาชีววิทยาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จนผู้วิจัยไม่คิดว่าเขาจะยังคงอยู่ในชั้นต่ำที่สุดของคุณยี่ฝึกฯ เพราะเจ้าหน้าที่ตรวจพบสารเสพติดในปีสภาวะหลังจากที่เขาได้ลาเยี่ยมบ้านครั้งแรก ช่วงชีวิตวัยรุ่นของก๊กก็เป็นวัยของการเที่ยวเตร่กับเพื่อนแม้ว่าเขาจะอาศัยอยู่กับแม่และน้องที่จังหวัดตรังและต้องทำหน้าที่แทนพ่อซึ่งกำลังใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำจังหวัดสงขลาด้วยการช่วยแม่กรีดยางเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว แต่เมื่อใดที่มีเวลาว่างเขามักจะออกไปสังสรรค์กับเพื่อนเสมอโดยไม่เคยฟังคำทัดทานจากผู้เป็นแม่ ก๊กก็เข้ารับการฝึกอบรมด้วยคติโทรมหญิงและใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ มาได้ระยะหนึ่งแล้ว เขาพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำผิดกฎของศูนย์ฝึกฯ จนได้รับความไว้วางใจจากเจ้าหน้าที่ให้สามารถลาเยี่ยมบ้านได้แต่สุดท้ายเขากลับไม่สามารถบังคับใจตนเองและทำให้แม่ต้องผิดหวังในตัวเขาอีกครั้ง

เมื่อพบหน้าแม่เขาจึงตั้งใจว่าจะไม่กลับไปใช้สารเสพติดอีกและพยายามปฏิบัติตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม ก๊กได้แสดงทัศนคติเชิงบวกของเขาต่อคนในสังคมว่า “บางคนก็มองเราดี บางคนก็มองเราไม่ดี บางคนก็มองว่าเราเคยติดคุกออกมาที่ต้องทำผิดอีก บางคนก็มองดีออกไปแล้วทำดีได้” ความรู้สึกของเด็กหนุ่มทั้ง 3 คนที่มีต่อทัศนคติของคนในสังคมอาจเป็นตัวแทนความรู้สึกของเด็กหรือเยาวชนอีกหลายๆ คนที่รู้เท่าทันต่อทัศนคติและความเชื่อดังกล่าว พวกเขาจึงต้องหันกลับมาทบทวนและปรับเปลี่ยนตนเอง การได้รับกำลังใจจากคนรอบข้างที่ยืนเคียงข้างพวกเขาและให้คำปรึกษาในเชิงบวกอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เด็กหรือเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติของตนเองเพื่อให้พวกเขาสามารถกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีอีกครั้ง ดังคำพูดของฟิล์มที่ว่า “ผมไม่สนใจว่าใครจะคิดยังไง เราทำตัวของเราให้ดีซะม๊าย ให้เราพอใจมีความสุขแค่นี้ก็พอแล้ว” หรือคำบอกเล่าของแมนที่กล่าวว่า

“ผมว่าเหมือนบุคคลภายนอกใครจะยอมรับเราหรือไม่ยอมรับเรา เราเป็นตัวของตัวเอง เราเราก็อ่าไปยึดติดอะไรมากมายกับคำพูด เพราะคำพูดก็เป็นเพียงแต่คำพูดไม่สามารถทำอะไรเราได้ เราก็ใช้ประสบการณ์จากที่นี้นำไปใช้ข้างนอก บางคนเขาไม่เคยมาเจอสภาพแบบเราเขาก็ไม่รู้ซะม๊ายครับ อยู่ข้างนอกเรามีประสบการณ์มากกว่าก็ได้เหมือนเรามาอยู่ตรงนี้ต้องผ่านอะไรหลายสิ่งหลายอย่าง ความอดทนการเก็บอารมณ์ การเอาตัวรอดบางสถานการณ์ เพราะว่าคนในนี้จะมึนใจความเข้มแข็งกว่าคนข้างนอกครับส่วนคนข้างนอกเวลาเจอปัญหาอะไรก็สามารถหลีกเลี่ยงหนีไปที่อื่นได้ แต่ข้างในนี้ไม่ครับ เหมือนกับว่าเจอปัญหาที่ต้องอยู่ในนี้เราต้องเข้มแข็งด้วยตนเอง”

เด็กหรือเยาวชนที่รู้เท่าทันต่อทัศนคติและความเชื่อเชิงลบของคนในสังคม อย่างเช่นฟิล์มและแมน หรือเยาวชนอีกหลายๆ คนที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปพูดคุยและแลกเปลี่ยน ประสบการณ์กับพวกเขาต่างให้ความคิดเห็นไม่แตกต่างกันคือ พวกเขาไม่สนใจว่าคนในสังคมจะ คิดอย่างไรกับพวกเขา เพราะเขาเชื่อมั่นว่าตนเองจะสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ เช่นเดียวกับคนทั่วไป และเชื่อมั่นว่าพวกเขายังสามารถทำสิ่งดีๆ ได้อีกมากมายหากได้รับโอกาส จากคนรอบข้างให้พวกเขาได้มีพื้นที่แสดงตัวตนใหม่หรือพิสูจน์ให้ทุกคนได้เห็นว่าพวกเขาสามารถ เป็นคนดีได้เช่นกัน สุนทรียะแห่งการดำรงตัวตนของพวกเขาได้ถูกสร้างขึ้นหลังจากเด็กหรือ เยาวชนได้เรียนรู้โลก เรียนรู้สังคม เรียนรู้ตนเอง และเรียนรู้ผู้อื่น รวมถึงเข้าใจตัวตนของตนเอง มากขึ้นจนพวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ และวิถีคิดของตนเองในการมองตนเอง มองสังคม และมองโลกที่พวกเขาอาศัยอยู่จนกระทั่งสามารถเลือกสร้างตัวตนใหม่ให้คนอื่นได้รับรู้ ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังนั้นการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนหลังจากการปรับเปลี่ยน ตัวตนโดยการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ในเชิงบวกจึงทำให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้มีความสุขมากขึ้นใน การดำรงชีวิตประจำวันของพวกเขา

การดูแลตนเอง: เรื่องเล่าจากการดำรงตัวตนใหม่ของแอม กิก และมิน

การเชื่อในอำนาจแห่งตนของเด็กและเยาวชน ทำให้พวกเขาเลือกที่จะหันกลับมา ดูแลตนเองมากขึ้นเพื่อให้ตัวตนใหม่ของพวกเขาสามารถโลดแล่นและสร้างประวัติศาสตร์ชีวิตฉบับ ใหม่ให้พวกเขาดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การดูแลตนเองดังกล่าวเกิดขึ้นจากการ ตระหนักรู้ว่าพวกเขาต้องดำเนินชีวิตเช่นไรถึงจะไม่กลับไปใช้ชีวิตในรูปแบบเดิมอีกครั้ง เด็กและเยาวชนหลายๆ คนจึงสร้างวิธีการป้องกันและการหลีกเลี่ยงสิ่งต่างๆ ที่พวกเขาอาจต้อง เผชิญหลังได้รับอนุญาตให้กลับบ้านหรือต้องกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสภาพสังคมเดิมที่พวกเขาจากมา ดังคำบอกเล่าของแอม “ไม่ได้ว่าเพื่อน การคบเพื่อนก็ต้องเลือกคบด้วย ไม่ใช่คบแค่หน้าตาต้องดู จิตใจของเขาให้ลึกเข้าไปด้วยคุณหมจะ ได้ไม่ต้องกลับมาทำผิดซ้ำอีก” หรือแม้แต่กิกเองก็ยังมีรู้สึกว่ เขาต้องเริ่มเปลี่ยนแปลงตนเอง เพราะการที่เขาต้องมาเข้ารับการฝึกอบรมทำให้เขาได้เรียนรู้อะไร หลายๆ อย่างทั้งความยากลำบาก ความทุกข์ ความเศร้า และความสงสาร โดยเขาเล่าว่า

“ความเป็นอยู่ทำให้คิดได้ว่าเมื่อก่อนกับตอนนี้มันไม่เหมือนกัน เมื่อก่อนเคยเที่ยวไม่ คิดอะไร พอมาอยู่ในนี้คิดได้ว่าผิดไปแล้ว มาอยู่ในที่ลำบาก เมื่อก่อนเที่ยวไม่คิดเลยต้องมาอยู่ อย่างนี้ กลับไปก็จะไม่ค่อยมีช่วยแม่ทำงาน ถ้ารู้ว่าผิดก็หลีกเลี่ยง เหมือนถ้าไปกันแบบนั้นไม่ เอา ให้เพื่อนเอาไปเลย (เมื่อก่อน) อารมณ์ร้อนกับพ่อ แม่ ไม่ค่อยฟัง ชอบเถียง พอมาอยู่ที่นี้ก็ไม่

เตียง เหมือนคนละคนกับเมื่อก่อน เมื่อก่อนเล่นยาบ้าด้วย เดี่ยวนี้ไม่มีก็ตัดใจได้เหมือนกันว่า กลับไปจะไม่มั่ว ก็สงสารแม่ กับเพื่อน ไม่มั่วกัน หลีกได้ก็หลีก”

แอมและกิ๊กเลือกวิธีการป้องกันและหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะทำให้ตนเองต้องกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมด้วยการเลือกคบเพื่อนและกลับไปทำงานเพื่อช่วยเหลือหรือจุนเจือครอบครัว ซึ่งวิธีการดังกล่าวมิได้แตกต่างจากเยาวชนอื่นที่ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วย เพราะวิธีการเช่นนี้เป็นเสมือนเกราะป้องกันตัวขั้นแรกที่พวกเขาได้สร้างขึ้น แต่เมื่อใดก็ตามที่พวกเขาอาจหลีกเลี่ยงสถานการณ์เสี่ยงได้ เกราะป้องกันตัวขั้นที่ 2 คือจิตใจที่เข้มแข็งของพวกเขารองในการปฏิเสธต่อคำเชิญชวนของเพื่อนดังเช่นคำบอกเล่าของมินที่เล่าว่า

“เรื่องสูบบุหรี่ครับ ทุกคนในกลุ่มคือต้องมานั่งเป็นวงสูบบุหรี่สูบบุหรี่ด้วยกัน แต่ผมไม่สูบบุหรี่ เพื่อนอาจจะมองว่าไม่รักเพื่อน แต่ผมก็พูดให้เขาเข้าใจ ผมเลิกแล้วเลิกมานานแล้วด้วย เลิกก่อนมาอยู่ที่นี่ เพื่อนก็ยังชวนอยู่ ดึงมาเลยให้ไปสูบบุหรี่ แต่เขาก็มีผมว่าไม่อยากจะเข้ากลุ่มอะไรอย่างนี้ ผมก็พูดให้เขาเข้าใจ เลิกแล้ว ตัดสินมาเยอะด้วยไม่อยากจะถูกแกมอะไรอย่างนี้ ทุกวันนี้เพื่อนเจอก็ชวน บางคนเขาก็รู้แล้วบางคนก็ชวนเป็นมารยาทครับ”

การปฏิเสธอย่างจริงจังของมินทำให้เพื่อนเข้าใจถึงตัวตนของเขาและทำให้เขาสามารถดำรงตัวตนใหม่ได้ การกระทำของมินจึงเป็นการกำกับตนเองด้วยจิตใจของเขาเองมิให้หลงใหลไปกับคำเชิญชวนในทางเสื่อมของเพื่อน การดำรงตนเช่นนี้ทำให้เด็กหรือเยาวชนอีกหลายๆ คนสามารถประทับระครองตนเองให้ผ่านพ้นสถานการณ์เสี่ยงและทางเสื่อมที่จะทำให้พวกเขาต้องเข้ารับการฝึกอบรมนานขึ้น และไม่สามารถหลุดพ้นจากการแยกแยะสิ่งๆ ที่พวกเขาควรกระทำ/ไม่ควรกระทำได้ในที่สุดความเชื่อมั่นในตนเองว่าพวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้ถูกแสดงให้เห็นผ่านวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้อย่างสม่ำเสมอ หลายๆ ครั้งพวกเขาต้องหยิบยกสถานการณ์การก้าวพลาด ครอบครัว และคำปรึกษาในเชิงบวกของเจ้าหน้าที่มาเป็นเครื่องเตือนสติไม่ให้ปฏิบัติตนเช่นในอดีตและอีกหลายๆ ครั้งพวกเขาต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการดำรงตัวตนใหม่อย่างมีสุนทรียะด้วยแรงขับภายในใจที่มุ่งมั่นจะทำให้ผู้อื่นได้เห็นว่าคุณค่ามีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

การสร้างจริยธรรมแห่งตัวตน: เรื่องเล่าจากการดำรงตัวตนใหม่ของมิน แมน เบิร์ด รัน แอม และไก

หลังจากเด็กหรือเยาวชน ได้ก้าวผ่านช่วงเวลาที่ยากลำบากที่สุดในชีวิตของพวกเขาได้แล้ว เด็กและเยาวชนที่สามารถสร้างตัวตนใหม่ได้สำเร็จและสร้างเกราะป้องกันให้กับชีวิตของพวกเขาได้ เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะเผยให้เห็นจริยธรรมที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวตนของพวกเขาออกมาให้ทุกคนได้รับรู้ด้วยการแสดงอัตลักษณ์ใหม่ในเชิงบวก ซึ่งสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของพวกเขาได้ดีที่สุดก็คือ เสียงจากครอบครัวและคนรอบข้างที่เห็นความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกนั้นดังคำบอกเล่าของนักสังคมสงเคราะห์ที่เล่าว่า “แม่จะภูมิใจมากที่เห็นลูกมุ่งมั่นทำงานติดตายงพารา ไม่ได้ไปเล่นอะไรเลย เหมือนได้ลูกใหม่คืนกลับมา” หรือ “มันทำแต่งงานเพราะแม่ไม่ค่อยสบาย ได้เขานั่นแหละหาเลี้ยงครอบครัว” หรือแม่แต่แม่ของมินยังต้องรู้สึกแปลกใจกับความเปลี่ยนแปลงของลูกชาย “ก็ช่วยแม่ แม่ตกใจเลย ตอนเช้าช่วยแม่ล้างจาน กวาดบ้านต่างๆ ที่ไม่เคยทำ แม่ก็พูดให้น้องอีกคนฟังว่าดูพี่ ขนาดพี่เขาไปอยู่ที่นู่นพี่เขายังทำได้ขนาดนี้เลย” เสียงสะท้อนเหล่านี้ถูกส่งผ่านมายังผู้วิจัยโดยคำบอกเล่าของนักจิตวิทยาและเยาวชน ซึ่งตรงกับคำบอกเล่าจากแม่ของแมนที่เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “เมื่อก่อนเขาอารมณ์ร้อน พูดยอะไรก็ไม่ฟัง หลังจากกลับมาเปลี่ยนแปลงเยอะ ถ้าเขาอยู่เบาแรงเยอะ ช่วยทำงาน ชัดห้องน้ำ ที่โน้นเขาสอนดี” ในการสนทนาหลายๆ ครั้งทำให้ผู้วิจัยได้รับรู้ถึงความภาคภูมิใจในตนเองของเยาวชน ความสุขใจของแม่ที่เห็นลูกปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวก รวมถึงความภาคภูมิใจของเจ้าหน้าที่ในการเป็นส่วนหนึ่งของการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชน และสามารถสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกให้เกิดขึ้นในครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนได้อีกครั้ง

แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าเด็กหรือเยาวชนทุกคนสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้ เพราะในระหว่างเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้สัมผัสถึงความกังวลใจของผู้ปกครองที่กล่าวว่า “เป็นห่วงเขามาก กลัวว่าถ้ากลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมเขาก็จะตามเพื่อนอีก อยู่ที่นี่ได้เรียนหนังสืออยากให้เขาได้วุฒิ. 3 ก่อน ถ้าออกไปเดี๋ยวไม่เรียนอีกชอบตามเพื่อน” ความกังวลใจดังกล่าวย่อมเกิดขึ้นได้เสมอเพราะครอบครัวมิอาจรับรู้ได้ว่าความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกของบุตรหลานจะแข็งแกร่งและดำรงอยู่ได้นานแค่ไหน สำหรับเด็กหรือเยาวชนที่ตรวจสอบตนเองและกำกับตนเอง อยู่เสมอด้วยจริยธรรมแห่งตัวตน เช่น ความมุ่งมั่นของแมนที่ต้องการเรียนจบปริญญาตรีเพื่อให้พ่อแม่ภาคภูมิใจในตัวเขา ความตั้งใจจริงของเบิร์ดที่ต้องการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณของแม่หลังได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน หรือความตั้งใจของรันที่ต้องการเรียนและทำงานหาเงินมาจุนเจือครอบครัวไปพร้อมๆ กัน หรือความมุ่งมั่นของแอมที่อดทนต่อความยากลำบากให้ตนเองได้กลับบ้านเร็วที่สุดเพื่อ

เขาจะได้กลับไปดูแลภรรยาและลูกในฐานะของหัวหน้าครอบครัว ความมุ่งมั่นและตั้งใจจริงเหล่านี้เผยให้เห็นความเป็นตัวตนของพวกเขาที่เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับวุฒิภาวะที่เพิ่มขึ้น เพราะพวกเขารับรู้และเข้าใจเป็นอย่างดีว่าพวกเขายังคงต้องดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ดังนั้นพวกเขาจึงต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ดังคำพูดของโก้ที่กล่าวว่า “คิดว่าเราขอช่วยเหลืองานสังคมมากขึ้น เราอยู่ในนี้ เราช่วยเหลืองานเขาประจำ มีจิตอาสา พอออกไปบู๊ พอว่าหมู่บ้านเขาพัฒนาตัดหญ้าอะไรกัน บริเวณหมู่บ้านก็ได้ไปช่วยเขา มีจิตอาสามากขึ้น” การกระทำของโก้ถึงแม้จะดูเป็นเรื่องเล็กน้อยแต่เขาก็รู้สึกมีความสุขที่ได้ช่วยเหลืองานของชุมชนที่เขาอาศัยอยู่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเขาได้รับโอกาสจากคนรอบข้างให้เขาได้แสดงตัวตนใหม่และพิสูจน์ให้เห็นว่าเขาสามารถทำสิ่งดีๆ ได้อีกมากมายให้กับชุมชน เด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดทุกคนจึงพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “เด็กที่เข้ามาอยู่ในนี้ไม่ใช่ติดคุก แต่เป็นโรงเรียนอีกโรงเรียนหนึ่งที่เราสามารถเรียนรู้ได้ ที่เราสามารถปรับเปลี่ยนชีวิต เป็นโรงเรียนที่ทำให้เราได้ประสบการณ์เยอะและก็ได้ไปประกอบอาชีพข้างนอก” หรือคำพูดของโก้ที่ต้องการสื่อให้คนภายนอกเข้าใจเด็กและเยาวชนว่าพวกเขาไม่ได้เป็นคนที่ไม่ดีเสมอไป

“บางทีคนที่อยู่ข้างนอกเขาไม่เคยมาคุยอะนะว่า คนที่อยู่ข้างในเขาอยู่กันยังไง บางคนก็รู้จัก บางคนก็ไม่รู้จัก ถ้าสมมติคนที่รู้จักศูนย์ฝึกเด็กและเยาวชน เขาอาจจะพูดว่า พวกนี้มันไม่ดี เด็กหลงอะไรอย่างเนี่ย แต่ถ้าทุกคนได้มาอยู่ข้างใน ได้มาคลุกคลี อาจจะรู้ว่าคนเรามันเข้าใจว่า คนที่ดีมันอาจจะไม่ได้ดีเสมอไป ไม่ได้ดี 100% คนที่เลวก็ไม่ได้เลว 100% บางทีมันอาจจะมีย่างในสิ่งที่เลว แต่ในสิ่งที่ดีมันก็มีบ้างปนๆ กันไป”

เด็กและเยาวชนที่สามารถปรับเปลี่ยนตัวตนและสร้างตัวตนใหม่ในเชิงบวกยังคงมีอีกมากมาย หากสังคมให้โอกาสกับพวกเขาอีกครั้งเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้อาจเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนหรือสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ เพราะพวกเขาต้องการเพียงแค่ทัศนคติในเชิงบวกของคนในสังคมที่จะมอง รับรู้ เข้าใจ และให้อภัยในสิ่งที่พวกเขาได้กระทำลงไป “ก็ขอแค่ให้โอกาสอย่าปิดกั้นว่าเราเคยเป็นคนไม่ดี เราก็มีความคิดปรับตัวเป็นคนดีได้ ขอโอกาสแล้วก็อย่ามาซ้ำเติม” หรือ “อยากให้เขามองในแง่ดีไม่ใช่ที่เราผิดแล้วเราเป็นคนดีไม่ได้ อยากให้เขาอย่ารังเกียจเรา” หรือ “อยากให้ทุกคนมองเราในแง่ดี ไม่ใช่มองแค่ภายนอก ต้องลองสัมผัสกับคนๆ นั้นก่อน ภายนอกอาจจะไม่ดี แต่ภายในเขาอาจจะอีกอย่าง ให้ลองสัมผัสคนๆ นั้นก่อน ก่อนที่จะตัดสินใจว่าเขาดีหรือไม่ดี เพราะเด็กในนี้ไม่ได้ไม่ดีทุกคนเสมอไป” คำบอกเล่าเหล่านี้คือเสียงสะท้อนจากความรู้สึกของเด็กและเยาวชนที่ต้องการให้คนในสังคมมองตัวตนใหม่ในเชิงบวกของพวกเขา และอย่าตัดสินว่าพวกเขาเป็นคนไม่ดีเพียงเพราะเคยเข้ารับการฝึกอบรม ทั้งนี้การแสดงออกในเชิง

บวกของคนรอบข้างยังคงเป็นสิ่งที่พวกเขาต้องการให้เกิดขึ้น ซึ่งนั่นอาจเป็นการแสดงให้เห็นว่ายังมีคนที่เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ของพวกเขา ด้วยการเริ่มต้นจาก “รอยยิ้ม” “คำพูด” และ “สายตา” ที่มองพวกเขาอย่างเป็นมิตรเช่นเดียวกับคนธรรมดาทั่วไปและเอื้อให้สุนทรียะแห่งการดำรงตัวตนใหม่ของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 6

ถอดประสบการณ์ความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกแห่งตัวตน

ท่ามกลางความสับสนซับซ้อนของสังคมที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกชนผู้ซึ่งดำรงชีวิตตามความคาดหวัง ความมุ่งหมาย และเจตจำนงของสิ่งที่ถูกนิยามว่า “ปกติ” สมาชิกที่ดีของสังคมต้องดำเนินชีวิตตามครรลองของบรรทัดฐานทางสังคม จากอดีตเด็กหรือเยาวชนมักถูกสั่งสอนให้ดำเนินชีวิตตามระเบียบ แบบแผน หรือกรอบที่ผู้ใหญ่สร้างขึ้นว่าเด็กที่ดีจะต้องเชื่อฟังพ่อแม่ เข้าสู่ระบบการศึกษา เรียนจบปริญญา และทำงานดีๆ จึงจะเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น วาทกรรมเช่นนี้ได้ถูกทำให้ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ซึ่งผู้วิจัยเองก็มีอาจปฏิเสธวาทกรรมดังกล่าว และต้องดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้แนวคิดกระแสหลักของสังคมเช่นกันแม้ว่าภายในใจจะรู้สึกต่อต้านและขัดขืนก็ตาม

ในทศวรรษที่ผ่านมาความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจและสังคมได้เข้ามาบีบบังคับสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ทักษะชีวิตถูกนำมาใช้ในการจัดการกับปัญหาสังคมอย่างแพร่หลาย แต่ผลสะท้อนในทางกลับกันปัญหาความรุนแรงในสังคมกลับมิได้ลดน้อยถอยลง เด็กและเยาวชนมากมายยังคงเป็น “ผู้กระทำ” และ “ผู้ถูกกระทำ” โดยเฉพาะเด็กหรือเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งที่เจตนาและไม่เจตนา สังคมได้ตัดสินให้พวกเขากลายเป็นผู้กระทำผิดและถูกมองว่าเป็น “บุคคลอันตราย” “ไร้คุณค่า” “น่ารังเกียจ” และ “ไม่ควรคบหา” คำนิยามต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นความรุนแรงที่กระทำต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพวกเขาแทบทั้งสิ้น

สำหรับเด็กหรือเยาวชนที่รู้เท่าทันต่อความคิด ทักษะคิด และความเชื่อของสังคมดังกล่าวพวกเขาได้สร้างความรู้ชุดใหม่ให้กับตนเองด้วยการยุติพฤติกรรมในเชิงลบอันจะส่งผลให้พวกเขาต้องกลับมาเข้ารับการศึกษาอีกครั้ง และประเด็นสำคัญคือเพื่อให้พวกเขามีพื้นที่ยืนบนสังคมที่พยายามเบียดขับให้พวกเขาต้องกลายเป็นจำเลยของสังคม เด็กหรือเยาวชนจึงต้องลุกขึ้นมาทบทวน ตรวจสอบ และกำกับตนเองผ่านประวัติศาสตร์ชีวิตและวิถีชีวิตในปัจจุบัน รวมถึงการดำรงตัวตนใหม่ในเชิงบวกเพื่อให้ทุกคนได้ประจักษ์แก่สายตาและรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกที่เกิดขึ้น อันจะทำให้พวกเขาสามารถกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี เท่าเทียม และมีความสุขอีกครั้ง

ตัวตนของผู้วิจัยบนความรู้กระแสรอง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากความสงสัยและความต้องการค้นหาคำตอบของผู้วิจัยที่ว่าเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกได้อย่างไร ภายใต้แนวคิดกระแสหลักของสังคมที่ยังคงมองว่าเด็กหรือเยาวชนที่เคยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็น “บุคคลที่ไม่พึงปรารถนา” “ไม่น่าไว้วางใจ” “ไม่ควรเข้าใกล้” หรือ “น่ารังเกียจ” หรือความคิดอื่นๆ อีกมากมายตามแต่ห้วงคำนึงของปัจเจกบุคคลที่จะสร้างมโนทัศน์เชิงลบต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ หากการทำวิทยานิพนธ์นี้คือ การสร้างความรู้กระแสรอง เพื่อให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงแง่มุมที่แตกต่างออกไปจากแนวคิดกระแสหลัก ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่างานวิจัยนี้จะสามารถสร้างเจตคติและมุมมองเชิงบวกที่มีต่อเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดทุกคนได้ เพราะนี่ไม่ใช่ครั้งแรกที่ผู้วิจัยได้ก้าวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชีวิตของเด็กและเยาวชนที่ถูกมองว่าก้าวพลาด ตั้งแต่สมัยเด็ก ผู้วิจัยเคยได้ยินคำว่า “โรงเรียนดัดสันดาน” แต่กลับไม่เคยเข้าใจความหมายของคำๆ นี้ จนกระทั่งได้ก้าวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดขององค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง ผู้วิจัยยังคงจดจำความรู้สึกครั้งแรกที่ได้เข้าไปรู้จักกับพวกเขาเป็นอย่างดี พวกเขามีได้มีอะไรแตกต่างจากเด็กหรือเยาวชนทั่วไป หากเพราะบางช่วงจังหวะของชีวิตและความไม่รู้เท่าทันต่อโลก ต่อสังคม และต่อตนเอง ทำให้พวกเขาต้องก้าวเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

ประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้รับจากการทำวิจัยนอกจากจะเป็นการสร้างความรู้กระแสรองให้กับคนในสังคมแล้ว ยังเป็นการสร้างความรู้ชุดใหม่ให้กับผู้วิจัย เพราะเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชีวิตที่ถูกเรียบเรียงขึ้นมาได้สะท้อนให้เห็นถึงการจัดกระทำของระบบสังคมที่ให้คุณค่ากับความเป็นมนุษย์เพียงเพราะพวกเขาสามารถดำเนินชีวิตตามบรรทัดฐานของสังคมได้อย่างสมบูรณ์ หลายครั้งผู้วิจัยต้องหวนกลับมาขบคิดว่าทำไมตนเองไม่คิดเช่นเดียวกับคนส่วนใหญ่ในสังคม หรือหลายครั้งรู้สึกไม่อยากทักทายหรือคลุกคลีกับพวกเขาและหลายครั้งที่รู้สึกไม่ไว้วางใจพวกเขา ซึ่งนั่นอาจเป็นเพราะตัวของผู้วิจัยเองยังไม่สามารถหลุดพ้นจากมายาคติของสังคมได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเชื่อว่าสิ่งที่ทำให้การจัดกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างมั่นคงคือ อำนาจที่มีอยู่อย่างมากมายในสังคม อาทิเช่น อำนาจกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในสังคม อำนาจรัฐที่เข้ามาจัดระเบียบชีวิตของคนในสังคม หรือแม้แต่อำนาจของสถาบันที่เข้ามาตีกรอบการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เป็นต้น อำนาจต่างๆ เหล่านี้ล้วนเข้ามาบีบคั้นบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตแทบจะทุกซอกทุกมุมของมนุษย์ จนบ่อยครั้งเรามักจะละเลยต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นและบ่อยครั้งที่เราคิดว่าเราอยู่เหนือคนอื่นอีกหลายๆ คนจนละเลยต่อความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน

สำหรับผู้วิจัยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ครั้งนี้ มิได้เป็นเพียงแค่ การเปิดพื้นที่ให้กับประวัติศาสตร์ชีวิตของเด็กและเยาวชนได้มีโอกาสเข้ามาโลดแล่นอยู่ในแวดวง วิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นการเผยให้เห็นสุนทรียะแห่งการดำรงตัวตนของเด็กและเยาวชนในเชิง บวก ซึ่งสามารถตอบโจทย์การวิจัยได้เป็นอย่างดี และยังหมายรวมถึงการสร้างความรู้ให้กับผู้วิจัย เพื่อคลี่คลายข้อสงสัยอีกด้วย การศึกษาทำให้ผู้วิจัยประจักษ์ว่ากระบวนการฝึกอบรมเป็นเพียง อำนาจที่เข้ามาจัดระเบียบวินัยให้กับชีวิตของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด แต่สิ่งที่ทำให้พวกเขา สามารถดำรงตนได้อย่างมีสุนทรียะกลับเกิดขึ้นจากการได้เรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวของ พวกเขาเอง นั่นคือการเรียนรู้กระแสโลก เรียนรู้กระแสสังคม เรียนรู้ระบบสังคมของศูนย์ฝึกฯ เรียนรู้ผู้อื่น เรียนรู้ครอบครัว เรียนรู้ตนเอง และการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดคือ การเรียนรู้ที่จะ ปรับเปลี่ยนตัวตน ซึ่งนั่นหมายถึงการทลายกำแพงที่อยู่ในใจของพวกเขาและยอมรับกับความจริงที่ เกิดขึ้น จนกระทั่งพวกเขาสามารถสร้างตัวตนใหม่ในเชิงบวกได้

แม้ว่าบางครั้งผู้วิจัยจะต้องรับฟังเรื่องราวอันแสนเจ็บปวด หรือความกังวลใจ ที่ถาโถมเข้ามาในชีวิตของเด็กและเยาวชน แต่ทุกครั้งผู้วิจัยได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในประวัติศาสตร์ ชีวิตและร่วมสร้างความรู้ใหม่ให้กับพวกเขาในการมองตนเอง มองผู้อื่น และมองสังคมด้วยเช่นกัน หากความสัมพันธ์ที่ถักทอขึ้นระหว่างผู้วิจัยกับเด็กและเยาวชนจะสามารถเป็นส่วนหนึ่งให้ใครอีก หลายคนได้เริ่มต้นเช่นเดียวกับผู้วิจัย และผู้วิจัยเชื่อมั่นว่ายังคงมีเจ้าหน้าที่อีกหลายๆ คนที่กระทำ เช่นเดียวกับผู้วิจัย โดยเริ่มต้นจากการเป็นผู้รับฟังที่พร้อมเสนอความคิดเห็นในบางแง่มุมที่เห็นว่า เป็นประโยชน์ และร่วมแลกเปลี่ยนทัศนคติในเชิงบวกอย่างจริงจัง เพราะแท้ที่จริงแล้วการกระทำ เช่นนี้เปรียบเสมือนการสร้างมิตรภาพให้เกิดขึ้นทั้งกับผู้เล่าและผู้รับฟัง ซึ่งนั่นทำให้ตัวตนของ เด็กหรือเยาวชนและตัวตนของผู้วิจัยเด่นชัดขึ้นด้วยในเวลาเดียวกัน แต่ทั้งนี้การเปิด โอกาสให้ เด็กหรือเยาวชนได้เผยความเป็นตัวตนของพวกเขา ยังคงต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนใน สังคม เพื่อปลดปล่อยความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกันของเด็กหรือเยาวชนผู้ก้าวพลาดได้มี ส่วนในการพัฒนาชุมชนหรือสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ เพราะเพียงแค่โอกาสเล็กๆ ที่พวกเขาได้รับ จากคนในสังคมอาจเป็นเสมือนกำลังใจยิ่งใหญ่ที่ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองยังคงมีคุณค่า และยังสามารถสร้างประโยชน์ได้อีกมากมาย

บทสรุปของการสร้างความรู้สู่การดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคม

นานมาแล้วที่มนุษย์เชื่อว่าตนเองอยู่เหนือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ บนโลกและอยู่เหนือสรรพสิ่งต่างๆ จนทำให้มนุษย์เคยชินกับการจัดสรร จัดระเบียบ หรือตีกรอบให้กับทุกสิ่งที่อยู่รอบตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ที่มิอำนาจในสังคมจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการควบคุมทุกสรรพสิ่งที่ตนเองเห็นว่าที่ตนค่าน้อยกว่าตนไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางการทหาร อำนาจทางการเมือง หรืออำนาจทางเศรษฐกิจ อำนาจต่างๆ เหล่านี้มักจะมีนัยสำคัญต่อการเข้ามากำหนดบทบาท ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ เจตคติหรือบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการครอบงำทางความคิดเช่นนี้มีผลอย่างสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้ที่ปราศจากอำนาจหรือทรัพยากรในการต่อรองให้ตนเองมีบทบาทมากขึ้นในสังคม ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของระบบสังคม ซึ่งคงมีอาจมองเพียงแค่สังคมไทยเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงระบบสังคมโลกที่เข้ามาครอบงำวิถีคิดของผู้ที่มีอายุเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วย โดยเฉพาะ “ระบบทุนนิยม” ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวพันกับการดำรงชีวิตของมนุษย์และเป็นต้นเหตุหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆ มากมายในสังคม อย่างเป็นลูกโซ่และเป็นผลให้มนุษย์ต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเองเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้ระบบทุนดังกล่าว จนหลายครั้งผู้กุมอำนาจในสังคมละเลยต่อตัวตนของผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า และมองข้ามศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน

จากคำกล่าวข้างต้นผู้วิจัยมิได้จะกล่าวโทษต่อผู้ที่มิอำนาจในสังคมเพียงต้องการชี้ชวนให้เห็นว่า มนุษย์ทุกคนหากปลดปล่อยเสื้อผ้าอาภรณ์ที่สวมใส่ ปลดปล่อยทรัพย์สินเงินทองที่ไถยามจากโลกนี้ไปไม่สามารถเอาติดตัวไปได้ หรือปลดปล่อยยศถาบรรดาศักดิ์ที่ได้รับหลังลิ้มตาดูโลกออกไปหมดสิ้นมนุษย์ก็มิได้มีอะไรแตกต่างกัน หากแต่สิ่งที่จะทำให้มนุษย์ดูแตกต่างกันอยู่ บางอาจเป็นคุณงามความดีที่มีอยู่ในตัวตนซึ่งแตกต่างกันบ้างมากหรือน้อยตามการกระทำของแต่ละปัจเจกชน แต่นั่นก็คงมิได้หมายความว่าเราจะสามารถตัดสินให้คนหนึ่งหรือผู้ใดมีคุณค่ามากน้อยตามที่เรานึกคิดได้ เพราะคุณค่าในความเป็นคนจะสูงหรือต่ำย่อมขึ้นอยู่กับว่าปัจเจกบุคคลนั้นเลือกที่จะให้คุณค่ากับตนเองมากน้อยแค่ไหน หลายครั้งที่เราต้องกลับมาทบทวนว่าคุณค่าในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์คืออะไร? ผิดด้วยหรือที่เรามิฐานะยากจน? ผิดด้วยหรือที่เราไม่มีวุฒิการศึกษา? ผิดด้วยหรือที่เราไม่สามารถดำเนินชีวิตตามบรรทัดฐานของสังคม? หรือผิดด้วยหรือที่เราเคยใช้ชีวิตอยู่ในสถานฝึกอบรม? คำถามเหล่านี้ล้วนมีคำตอบที่หลากหลายตามแต่แง่คิดและมุมมองของแต่ละคนจะจินตนาการขึ้น

อย่างไรก็ตาม ภาพสะท้อนทางความคิดที่ผู้วิจัยได้รับรู้จากการทำงานวิจัยนี้ ทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่ายังคงมีกลุ่มคนเล็กๆ อีกมากมายที่เลือกจะให้คุณค่ากับชีวิตของพวกเขาเอง แม้ว่าประวัติศาสตร์ชีวิตของพวกเขาจะเคยผ่านช่วงเวลาที่เราเรียกว่าเลวร้ายมาเพียงใด แต่นั่นกลับทำให้พวกเขามองเห็นตัวตนของตนเองแจ่มชัดขึ้น ในมโนสำนึก ผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์จริงหลายคน ได้ทำการสร้างความรู้สึกใหม่ขึ้นด้วยตัวของพวกเขาเอง เพื่อให้สุนทรียะแห่งการดำรงตัวตนใหม่สามารถปฏิบัติและการดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง แม้ว่าพวกเขาจะต้องกลับไปเผชิญกับรูปแบบสังคมเดิมซึ่งพวกเขาเคยอาศัยอยู่ บทเรียนอันมีค่าหลังจากการเข้ารับการฝึกอบรมของเด็กและเยาวชนทุกคนได้เผยให้เห็นการเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่ ทั้งการเรียนรู้โลก เรียนรู้สังคม เรียนรู้ตนเอง และเรียนรู้คนรอบข้างและทำให้พวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อโลก มีต่อสังคม มีต่อตนเอง และมีต่อผู้อื่น ซึ่งหมายรวมถึงการสร้างความรู้สึกจากเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตจริงที่ทุกคนเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยตนเอง และปรับเปลี่ยนให้ตนเองกลายเป็น “องค์ประธาน” ในการบอกเล่าเรื่องราว ซึ่งแตกต่างจากความคิดทั่วไปของคนในสังคม รวมถึงการสร้างความหมายให้กับสิ่งที่พวกเขากระทำและสร้างหรือกำหนดปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวด้วยตัวของพวกเขาเอง เพื่อให้สุนทรียะแห่งการดำรงตัวตนใหม่ดำเนินไปได้อย่างราบรื่นเด็กหรือเยาวชนที่สามารถปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกได้จึงไม่จำเป็นต้องเชื่อ ยอมรับ หรือปฏิบัติตามวาทกรรมหลักที่สวมอัตลักษณ์เชิงลบให้กับพวกเขา หากแต่เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้สามารถเลือกวิถีการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง สร้างหรือกำหนดความหมายให้กับตัวตนใหม่ เพื่อต่อรองกับความหมายในเชิงลบที่สังคมเป็นผู้กำหนดให้พวกเขาต้องกลายเป็น “คนไร้คุณค่า” “น่ารังเกียจ” “ไม่ควรเข้าใกล้” “ไม่น่าคบหา” หรือ “ไม่ควรรับเข้าทำงาน” เพียงเพราะพวกเขาเคยก้าวพลาดมาก่อน

ขณะเดียวกันสังคมควรย้อนกลับมาถามตัวเองว่าที่ผ่านมามีใครได้กระบวนทัศน์ที่มองบุคคลซึ่งไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามบรรทัดฐานของสังคมว่าเป็นเช่นไร? การใช้อำนาจเข้าไปควบคุมและจัดระเบียบชีวิตให้ผู้คนดำเนินไปในทิศทางเดียวกันเป็นสิ่งที่ถูกต้องใช่หรือไม่? ผู้วิจัยคงปฏิเสธไม่ได้ว่าการจัดระเบียบและแบบแผนในชีวิตเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง แต่ผู้วิจัยต้องการเพียงสะท้อนให้เห็นว่าปัจเจกชนล้วนมีตัวตนที่หลากหลาย ดังนั้นการให้คุณค่ากับความ เป็นมนุษย์จึงมีอาจตัดสินหรือกำหนดคุณค่าโดยใช้มาตรฐานเดียวกัน หากแต่มนุษย์ควรยอมรับในความเป็นตัวตนของกันและกัน เพื่อให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติและสงบสุข ความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นในงานวิจัยนี้อาจเป็นเพียงเศษเสี้ยวเล็กๆ ที่จะสะท้อนให้เห็นแง่มุมบางประการที่ซ่อนเร้นอยู่ในสังคมเมื่อเทียบกับความรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย แต่ถึงกระนั้นงานวิจัยนี้ได้ทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่าความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นจากประสบการณ์จริงของคนกลุ่มเล็กๆ คงมีอาจสำเร็จได้หากปราศจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างผู้ซึ่งมีส่วนร่วมสร้างประวัติศาสตร์ชีวิตหน้าใหม่ให้สมบูรณ์มากขึ้น

รวมถึงการก้าวข้ามพันธนาการของแนวคิดกระแสหลักที่ครอบงำความคิดของผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ชีวิตทุกคนและอนาคตของตนเองที่ต้องการจะหลุดพ้นจากวาทกรรมหลักของสังคม ทั้งนี้สุนทรียะแห่งการดำรงตัวตนใหม่ของพวกเขาคงไม่อาจโลดแล่นอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน หากปราศจากการเปิดพื้นที่ให้พวกเขาสามารถกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีอีกครั้ง เพราะท้ายที่สุดแล้วการให้ความหมาย การให้คุณค่า และการสร้างความรู้เกี่ยวกับตัวตนที่หลากหลายของมนุษย์อาจทำให้ทุกคนได้ตระหนักว่าแท้ที่จริงแล้ว มนุษย์ทุกคนล้วนมีคุณค่าในตัวของพวกเขาเองและการทำให้คุณค่านั้นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีสุนทรียะ มนุษย์ต้องเปิดพื้นที่และให้โอกาสกับผู้อื่นในการแสดงตัวตนอย่างเสมอภาค

การสร้างร่วมมือของคนในสังคม

การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนคงมีอาจสำเร็จได้เพียงเพราะการปลูกฝังกระบวนการเรียนรู้หรือการสร้างเทคโนโลยีแห่งตัวตน หากแต่ทุกปัญหาล้วนมีเหตุและปัจจัยที่นำมาซึ่งผลกระทบแตกต่างกัน การแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งจึงไม่สามารถมอบหมายให้ใครหรือองค์กรใดรับผิดชอบได้เพียงลำพัง ความซับซ้อนของปัญหาและความซับซ้อนของระบบสังคมส่งผลให้ความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมมีความเชื่อมโยงถึงกันเสมอ ผลจากการกระทำของบุคคลหนึ่งย่อมส่งผลไปยังบุคคลอื่นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้สังคมควรสร้างความรู้และความเข้าใจเพื่อหาทิศทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกันการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนที่ถูกมองว่าก้าวพลาดอาจเป็นเพียงความจริงอีกชุดหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นผ่านงานวิจัยนี้ ประวัติศาสตร์ชีวิตของผู้เล่าทุกคนล้วนสะท้อนให้เห็นว่าพวกเขามีอาจสามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้หากปราศจากซึ่งผู้สนับสนุนและเอื้อให้ตัวตนใหม่ของพวกเขามีพื้นที่แสดงอัตลักษณ์เชิงบวกอย่างสม่ำเสมอ การเรียนรู้ของพวกเขาขณะเข้ารับการฝึกอบรมล้วนถูกชัก ทอขึ้นจากความร่วมมือของศูนย์ฝึกฯ เจ้าหน้าที่ ครอบครัวยุติธรรม และเด็กหรือเยาวชนที่ร่วมสร้างความรู้ชุดใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคม

แม้ว่าเด็กหรือเยาวชนจะสามารถปรับตัวและเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตให้ตนเองสามารถอาศัยอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ได้ แต่เมื่อถึงเวลาที่พวกเขาต้องกลับไปใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้งอาจทำให้เด็กหรือเยาวชนต้องปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม การวิจัยนี้คงไม่สามารถรับประกันได้ว่าเด็กและเยาวชนทุกคนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกฯ จะสามารถเปลี่ยนแปลงเป็นคนใหม่ที่ตีได้ตามค่านิยมของสังคมว่า “คนดี” ต้องปฏิบัติตนเช่นไร สำหรับเด็กหรือเยาวชนที่รู้เท่าทันต่ออัตลักษณ์เชิงลบของสังคมพวกเขาอาจสามารถหาวิธีการและป้องกันตนเองจากทางเลื่อมของสังคมหรือชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่ได้ แต่ในขณะเดียวกันเด็กหรือเยาวชน

ที่ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้อย่างถาวรหรือยังมีจิตใจไม่เข้มแข็งพอ พวกเขาอาจกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงที่สามารถกลับไปใช้ชีวิตในรูปแบบเดิมได้ตลอดเวลา ดังนั้นการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนจึงต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่ให้ความสำคัญและใส่ใจกับการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง โดยเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจสภาพปัญหา เข้าใจความแตกต่างของปัจเจกบุคคล และเห็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน

สถาบันต่างๆ ที่ถูกจัดตั้งขึ้นจึงควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการเมือง สถาบันการศึกษา สถาบันตุลาการ สถาบันศาสนา และสถาบันครอบครัว ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องและรับผิดชอบร่วมกัน หากสถาบันที่เล็กที่สุดอย่างสถาบันครอบครัวไม่มีความเข้มแข็งพอในการดูแลบุตรหลาน หากชุมชนยังคงเต็มไปด้วยทางเลื่อมมากมาย หากคนในสังคมไม่ไยดีต่อเพื่อนมนุษย์และเอื้อเฟื้อต่อกัน การปรับเปลี่ยนตัวตนในเชิงบวกของเด็กและเยาวชนคงมีอาจด้านทานกระแสนี้ดังกล่าวได้อย่างถาวรและสุดท้ายปัญหาต่างๆ จะทวีความรุนแรงมากขึ้น เพราะเด็กและเยาวชนคือ ผู้กำหนดทิศทางของสังคมในอนาคต

นัยสำคัญของความรู้เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาดที่มีต่อการพัฒนามนุษย์และสังคม

ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้เป็นความจริงอีกชุดหนึ่งบนความรู้กระแสรองที่สะท้อนให้เห็นการปรับเปลี่ยนตัวตนของเด็กและเยาวชนที่ถูกมองว่าก้าวพลาด โดยการถ่ายทอดเรื่องเล่าของชีวิตในมุมมองของเด็กและเยาวชน และบุคคลซึ่งมีความใกล้ชิดกับพวกเขา แต่ในขณะเดียวกันงานวิจัยนี้ยังไม่อาจเผยให้เห็นมิติและมุมมองของคนในชุมชน/สังคม รวมถึงองค์กรต่างๆ ที่ต้องมีส่วนรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน หากมีการนำความรู้จากงานวิจัยนี้ไปศึกษาต่อและทำให้เห็นความสัมพันธ์ของระบบสังคม การติดตามเด็กและเยาวชนหลังได้รับอนุญาตให้กลับไปใช้ชีวิตในสังคม และแนวทางป้องกันหรือแก้ปัญหาร่วมกันของทุกภาคส่วนจะทำให้ความรู้ชุดนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. 2554. สถิติจำนวนเด็กและเยาวชนต่อวันในศูนย์ฝึกและ
อบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา โดยเฉลี่ยประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554.
<http://www2.djop.moj.go.th> (สืบค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2554).
- กลุ่มพลังวิชาการเพื่ออนาคต. ม.ป.ป. พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดี
เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.
- เกล็ดแก้ว ด่านวิวัฒน์. 2543. พื้นฐานกายวิภาคศาสตร์ของมนุษย์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. 2549. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- จิตติมา เจือไทย. 2551. การสร้างอัตลักษณ์แห่งตัวตนของคนพิการ. ปรินญาณีพนธ์การศึกษาคุญฎี
บัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จุฬารัตน์ มาเสถียรวงศ์. 2550. เด็กไทยบนทางสามแพร่ง: บทสังเคราะห์งานกรณีศึกษาเด็กและเยาวชน
ระดับจังหวัดในโครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จันทน์ เจริญศรี. 2544. โปสต์โมเดิร์นกับสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: วิทยาษา.
- นัตถวรรณ์ องคสิงห์. 2543. ครองแครงอร่อย...วันนี้ที่สาถลี. *สาวิกา* 4(27): 17-41.
- ชนิดา เสี่ยงมไพศาลสุข, ผู้แปล. 2550. เศรษฐกิจของทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- ไชยรัตน์ เจริญสิน อีพาร. 2549. รัฐ-ชาติกับ(ความไร้)ระเบียบโลกชุดใหม่. กรุงเทพฯ: วิทยาษา.
- _____. 2553. ความคิดทางการเมืองของ ฌาคส์ ร็องซีแยร์. กรุงเทพฯ: สมมติ.
- คุญฎี วรรณกรรมคุญฎี. 2552. บทนำสู่ความปกติ/ไม่ปกติ หรือ ABNORMALIZATION. *รัฐศาสตร์
สาร* 30(2): 216-236.
- เต็มศักดิ์ คทวนิช. 2546. *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ทองกร โภคธรรม, ผู้แปล. 2547. *ร่างกายใต้บงการ*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- ทวี เชื้อสุวรรณทวี. 2551. *มองความพิการผ่านแนวคิดและทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: ชนาพรส.
- ชนิดดา สว่างเดือน. 2553. *ฉันคือเอรี กับประสบการณ์ข้ามแดน*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- _____. 2554. *ฉันคือเอรี กับประสบการณ์ท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- ธีรยุทธ บุญมี. 2551. *มิเชล ฟูโกต์*. กรุงเทพฯ: วิทยาษา.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- นภาพรณัฏ ะหวานนท์. 2539. วิธีการสร้างความรู้ทางด้านพัฒนศึกษาศาสตร์. ใน *พัฒนศึกษาศาสตร์ ศาสตร์แห่งการเรียนรู้และถ่ายทอดการพัฒนา*, นภาพรณัฏ ะหวานนท์, บรรณาธิการ. หน้า 99-108. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- _____. 2550. การสร้างความรู้ภายใต้กระบวนการทัศน์สร้างสรรค์สังคม. *สังคมลุ่มน้ำโขง* 3(3): 1-23.
- _____. 2552. วิธีการศึกษาเรื่องเล่า: จุดเปลี่ยนของการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์. *สังคมลุ่มน้ำโขง* 5(2): 1-22.
- นรชิต จิรสัทธรรม. 2552. เมื่อ Postmodern วิพากษ์มนุษย์เศรษฐกิจ. *รัฐศาสตร์สาร* 30(1): 1-57.
- นฤพนธ์ ค้วงวิเศษ. 2545. ข้อพิจารณาเรื่องความเป็นชายขอบกับการศึกษาวัฒนธรรม. ใน *ชีวิตชายขอบ ตัวตนกับความหมาย*, ปรีตดา เกลิมเผ่า กอนันตกุล, บรรณาธิการ. หน้า 1-35. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- นิติ ภาวิครพันธุ์. 2541. รอยสัก กับการสร้าง “ตัวตน”. ใน *เผยแพร่ พรางกาย: ทดลองมองร่างกายใน ศาสนา ปรัชญาการเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และมานุษยวิทยา*, ปรีตดา เกลิมเผ่า กอนันตกุล, บรรณาธิการ. หน้า 260-302. กรุงเทพฯ: คบไฟ
- ปฤษฎา ชนะวรรษ. 2549. เทคโนโลยีแห่งตัวตนในการยุติการพึ่งพาอาศัย. *ปริญญาณิพนธ์ การศึกษาศุภบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ*.
- ประเวศ ะสี. 2551. สุขภาวะทางปัญญา. *จิตวิวัฒน์*. http://jitwivat.blogspot.com/2008/06/blog-post_14.html (สืบค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2553).
- _____. 2549. จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. *จิตวิวัฒน์*. http://jitwivat.blogspot.com/2006/07/blog-post_15.html (สืบค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2553).
- ประสิทธิ์ ตั้งมหาสถิตกุล, ผู้แปล. 2545. *ซิดาแห่งไอซิส อัตชีวประวัติของ นาวัลเอ็ล ชัดดาวี*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. 2552. บ่มเพาะความดี. *จิตวิวัฒน์*. http://jitwivat.blogspot.com/2009/10/blog-post_23.html (สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2552).
- ปรีตดา เกลิมเผ่า กอนันตกุล, บรรณาธิการ. 2541. *เผยแพร่ พรางกาย: ทดลองมองร่างกายใน ศาสนา ปรัชญาการเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. 2542. *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- พรรณนิภา โสติดิพันธ์. 2550. *กระบวนการสื่อมวลชนศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเยาวชนบ้านแห่งความดี รุ่นที่ 1*. สงขลา: ม.ป.ท.
- พิมพ์พรรณ รัตนวิเชียร. 2541. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับรอยสักของผู้ต้องขัง. *ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*.
- ไพโรจน์ วิไลนุช. 2552. *ถกวิธีวิทยา. สังคมกลุ่มน้ำใจ* 5(1): 23-46.
- ภูมิภัทร ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. 2547. ผลของโปรแกรมแนะแนวกลุ่มต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและเปลี่ยนเจตคติต่อพฤติกรรมกทะเลาะวิวาทของเด็กและเยาวชนชายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนบ้านมุกดา. *ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาการศึกษาและแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*.
- มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ. 2553. *การสร้าง ความหมายเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ผ่านวิธีการศึกษาเรื่องเล่าของชีวิต*. ม.ป.ท.: ม.ป.ท.
- เมธินี คุปพิทยานันท์และศุภลักษณ์ สุวรรณประสพ. 2549. *บนเส้นทางแห่งความหวัง ถอดบทเรียนบ้านกาญจนาภิเษก*. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองสุขภาพและสิทธิมนุษยชนด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว.
- มันตรา ธรรมนุศย์. ม.ป.ป. การสอนทักษะชีวิต. ม.ป.ท. edu.chandra.ac.th/teacherAll/mdra/data/pdf/life_skill11.pdf (สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2552).
- ขงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และสุวรรณา เรื่องกาญจนเศรษฐ์. ม.ป.ป. ทักษะชีวิต. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. <http://info.thaihealth.or.th/node/979> (สืบค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2553).
- ยุค ศรีอาริยะ. 2548. *คลื่นปฏิวัติโลกใหม่สู่อารยธรรมไร้พรมแดน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิถีทรรศน์.
- เยาวลักษณ์ จิตตะ โคตร. 2544. ทักษะชีวิต:ทักษะเพื่อพัฒนาศักยภาพนักศึกษา. *APHEIT JOURNAL*. 8(1): 1-9.
- วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี. 2546. *หลักการสอนการพัฒนาทักษะชีวิต*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกุล. 2552. *จิตวิทยาวัยรุ่น: ก้าวข้ามปัญหาและพัฒนาศักยภาพด้านบวก*. กรุงเทพฯ: สายธาร.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- วันดี กริชอนันต์. 2545. บางส่วนของชีวิตเด็กข้างถนน. ใน *ชีวิตชายขอบ ตัวตนกับความหมาย*, ปริตตา เกลิมเผ่า กอนันตกุล, บรรณาธิการ. หน้า 260-302. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- วัลยา ภูมิภักดีพรรณ. 2547. ปฏิบัติการความรุนแรงต่อตัวตนของนักเรียน. ปรินญาณีพนธ์การศึกษา คุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริลักษณ์ กชนิล. 2544. ความสัมพันธ์ของร่างกายกับกระบวนการทางสังคม-วัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน. <http://www.midnightuniv.org/midnight2544/0009999601.html> (สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2553).
- สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และเผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล. 2554. *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: เจริญรัฐการพิมพ์.
- สายพิน ศุพุททมงคล, ปริตตา เกลิมเผ่า กอนันตกุล, พรรณราย โอสถาภิรัตน์, และสุดเคน วิสุทธิลักษณ์ 2541. ตำรวจทฤษฎีร่างกาย. ใน *เผยแพร่ ร่างกาย: ทดลองมองร่างกายในศาสนา ปรัชญาการเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และมานุษยวิทยา*, ปริตตา เกลิมเผ่า กอนันตกุล, บรรณาธิการ. หน้า 14-50. กรุงเทพฯ: คบไฟ
- ศิริลักษณ์ ยัมประสาทพร. 2548. *กระบวนการทัศน์ใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน.
- สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. 2553. *แนวความคิดฮาบีที่สของปีแอร์ บูร์ดิเยอ กับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สุพัตรา ซาดิบัญญัติชาชัย. ม.ป.ป. *กระบวนการเรียนรู้: แนวคิด ความหมาย และบทเรียนในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- สุภางค์ จันทวานิช. 2551. *ทฤษฎีสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริชัย หวันแก้ว. 2550. *คนชายขอบ จากความคิดสู่ความจริง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสน่ห์ จามริก. 2546. *บทวิเคราะห์ว่าด้วยการศึกษากับปัญหาสถานะความรู้มนุษย์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสาวภา ไพทยวัฒน์. 2546. *ทักษะชีวิต หน่วยที่ 1-7*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- เหมือนมาด มุกข์ประดิษฐ์ และเนืองน้อย บุญเนตร, ผู้แปล. 2547. การสร้างตัวแบบเพศภาวะในสังคมไทย. ใน *เพศภาวะ: การทำทายร้าง การค้นหาตัวตน, สุชาดา ทวีสิทธิ์, บรรณาธิการ*. หน้า 207-253. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อกิน รพีพัฒน์. 2547. *ชีวิตและจุดจบของสลัมกรุงเทพฯ แห่งหนึ่ง*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สมาคมวิจัยเชิงคุณภาพแห่งประเทศไทย.
- _____. 2551. *วัฒนธรรมคือความหมาย ทฤษฎีและวิธีการของครีฟฟอร์ดเกียร์ช*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- _____. 2553. *มองสังคมผ่านชีวิตในชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. 2546. *อัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อรศรี งามวิทยาพงศ์. 2549. *กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง: จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์, บรรณาธิการ. 2546. *ทะเลกรอบคืดของทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- _____. บรรณาธิการ. 2549. *อยู่ชายขอบ มองตลอดความรู้*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. 2552. *คิดอย่างมิเชล ฟูโกต์ คิดอย่างวิพากษ์: จากวาทกรรมของอัตบุคคลถึงจุดเปลี่ยนของอัตตา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุ๋ทอง ประศาสน์วินิจชัย, ผู้แปล. 2551. *การครอบงำและความหวาดกลัวในสังคมไทย*. นครปฐม: คณะบุคคลบ้านเรียนรินน้ำ.
- Deaux, Kay. 2000. Theoretical perspectives. In *Social identity processes trends in theory and research*, Dora Capozza and Rupert Brown, edited. 1-14. London: SAGE Publications.
- Hewitt, John. P. 1997. *Self and society: a symbolic interactionist social psychology*. 7th ed. United States: Allyn & Bacon a viacom.
- Woodward, Kathryn. 1997. Concepts of identity and difference. in *Identity and difference*, Woodward, Kathryn, edited. 8-61. London: SAGE Publications.
- Holland, Dorothy, Debra Skinner, William Lachicotte Jr, and Carole Cain. 1998. *Identity and agency in cultural worlds*. London: Harvard University.
- Foot Whyte, Willism. 1969. *Street corner society*. 3 rd ed. United States: Chicago University

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ลำดับที่	ชื่อ	วันที่สัมภาษณ์
1	นายแอม (นามสมมติ)	9 กุมภาพันธ์ 2554
2	นายชิน (นามสมมติ)	9 กุมภาพันธ์ 2554
3	นายไมค์ (นามสมมติ)	14 กุมภาพันธ์ 2554
4	นายเบิร์ต (นามสมมติ)	15 กุมภาพันธ์ 2554
5	นายก๊ก (นามสมมติ)	18 กุมภาพันธ์ 2554
6	นายแมน (นามสมมติ)	21 กุมภาพันธ์ 2554
7	นายมีน (นามสมมติ)	23 กุมภาพันธ์ 2554
8	นายเอ็ค (นามสมมติ)	25 กุมภาพันธ์ 2554
9	นายฟิล์ม (นามสมมติ)	2 มีนาคม 2554
10	นายรัน (นามสมมติ)	12 มีนาคม 2554
11	นายไก่อ (นามสมมติ)	13 มีนาคม 2554
12	หัวหน้าหน่วยวิชาชีพ (นามสมมติ)	2 กุมภาพันธ์ 2554
13	ครูกศน. (นามสมมติ)	22 กุมภาพันธ์ 2554
14	หัวหน้าพนักงานพินิจ (นามสมมติ)	23 กุมภาพันธ์ 2554
15	นักจิตวิทยา (นามสมมติ)	1 มีนาคม 2554
16	หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย (นามสมมติ)	1 มีนาคม 2554
17	นักสังคมสงเคราะห์ (นามสมมติ)	4 มีนาคม 2554

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างแนวคำถามการสัมภาษณ์ระดับลึก

ชุดที่ 1 แนวคำถามการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา

ประกอบด้วยแนวคำถามในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ จำนวน 3 ชุด

ชุดที่ 1.1 แนวคำถามการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับบริหาร

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- ให้เล่าประวัติความเป็นมาของตัวท่าน ชื่ออะไร อายุเท่าไร ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ไหน
- ให้เล่าประสบการณ์การทำงาน โดยเริ่มตั้งแต่เข้ารับราชการในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กตั้งแต่เมื่อไร รับราชการมาแล้วกี่ปี เคยไปรับราชการในจังหวัดไหนบ้าง ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแต่ละที่มีความแตกต่างกันอย่างไร และในแต่ละจังหวัดที่เคยไปรับราชการได้รับตำแหน่งใดบ้าง
- ให้เล่าประสบการณ์การทำงานเมื่อมารับราชการที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 9 จังหวัดสงขลา เป็นครั้งแรกว่าเป็นอย่างไร ทำไมจึงเลือกมาทำงานที่นี่ เคยทำงานในฝ่ายใดมาบ้าง แต่ละฝ่ายมีความแตกต่างกันอย่างไร เข้ามาทำงานในฝ่ายบริหารตั้งแต่เมื่อไรและมีหน้าที่หลักอะไรบ้าง

2. กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน

2.1 กระบวนการฝึกอบรมเด็กและเยาวชน

- ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา มีเจ้าหน้าที่ทั้งหมดกี่ฝ่าย แต่ละฝ่ายทำหน้าที่อะไรบ้าง
- ปรัชญา/ความเชื่อ/คติพจน์/สำคัญในการทำงานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 9 จังหวัดสงขลาคืออะไร และต้องการให้เด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร
- ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา มีกระบวนการในการรับเด็กใหม่เข้ามาฝึกอบรมอย่างไร มีการชี้แจงแนวทางปฏิบัติขณะเข้ารับการฝึกอบรมหรือไม่ อย่างไร
- หลังจากที่เด็กและเยาวชนถูกตัดสินให้เข้ารับการฝึกอบรมแล้ว ทางศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา มีนโยบายในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนอย่างไร
- ท่านคิดว่ากระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา เหมือน/แตกต่างจากศูนย์ฝึกฯ อื่นหรือไม่ อย่างไร

- ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา มีนโยบายทำงานร่วมกับองค์กรภาคีใดบ้างอย่างไร

- ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา มีนโยบายทำงานร่วมกับครอบครัวของเด็กและเยาวชนหรือไม่ อย่างไร

- ขณะเข้ารับการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนจะต้องปฏิบัติตามอย่างไรบ้าง

- หากเยาวชนฝ่าฝืนกฎ ระเบียบที่ทางศูนย์ฝึกฯ ตั้งไว้ เด็กและเยาวชนจะต้องได้รับบทลงโทษอย่างไรบ้าง เพราะอะไร และบทลงโทษแต่ละประเภทมีความหนัก-เบา แตกต่างกันอย่างไรร

- ก่อนจะปล่อยตัวเด็กและเยาวชนกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวทางศูนย์ฝึกฯ มีกระบวนการในการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กและเยาวชนหรือไม่ อย่างไรเพราะอะไร จึงเป็นเช่นนั้น

- ทางศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา มีระบบติดตามหรือช่วยเหลือเด็กและเยาวชนหลังจากได้รับอนุญาตให้กลับบ้านหรือไม่ เพราะอะไรและมีการติดตามที่ระดับติดตามอย่างไร มีหน่วยงานอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยหรือไม่ อย่างไร

2.2 การพัฒนาทักษะชีวิต

- กระบวนการเรียนรู้ที่ทางศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา จัดให้กับเยาวชน มีส่วนในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ในตนเอง (ความสามารถในการค้นหาและเข้าใจจุดดี จุดด้อยของตนเอง และความแตกต่างจากบุคคลอื่น) ทัศนคติในตนเอง (ไม่รู้สึกรู้สึกมีปมด้อย ตีตราตนเอง หรือรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนเกินของสังคม) และความเห็นใจผู้อื่น (ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกและเห็นใจบุคคลที่แตกต่างจากเรา) ของเด็กและเยาวชนหรือไม่ อย่างไร

- ท่านคิดว่าองค์กรภาคีมีส่วนในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ในตนเอง (ความสามารถในการค้นหาและเข้าใจจุดดี จุดด้อยของตนเอง และความแตกต่างจากบุคคลอื่น) ทัศนคติในตนเอง (ไม่รู้สึกรู้สึกมีปมด้อย ตีตราตนเอง หรือรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนเกินของสังคม) และความเห็นใจผู้อื่น (ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกและเห็นใจบุคคลที่แตกต่างจากเรา) ของเด็กและเยาวชนหรือไม่ อย่างไร

- ท่านคิดว่าครอบครัวมีส่วนในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ในตนเอง (ความสามารถในการค้นหาและเข้าใจจุดดี จุดด้อยของตนเอง และความแตกต่างจากบุคคลอื่น) ทัศนคติในตนเอง (ไม่รู้สึกรู้สึกมีปมด้อย ตีตราตนเอง หรือรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนเกินของสังคม)

และความเห็นใจผู้อื่น (ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกและเห็นใจบุคคลที่แตกต่างจากเรา) ของเด็กและเยาวชนหรือไม่ อย่างไร

- ผลที่ได้รับจากการทำงานพัฒนาทักษะชีวิตด้านความตระหนักรู้ในตนเอง (ความสามารถในการค้นหาและเข้าใจจุดดี จุดด้อยของตนเอง และความแตกต่างจากบุคคลอื่น) ภาควิชาจิตในตนเอง (ไม่รู้สึกรู้สึกละเลย ตีตราตนเอง หรือรู้สึกว่าเป็นส่วนเกินของสังคม) และความเห็นใจผู้อื่น (ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกและเห็นใจบุคคลที่แตกต่างจากเรา) ให้กับเด็กและเยาวชนที่ผ่านมามีข้อดี ข้อเสียและข้อควรปรับปรุงอย่างไร (ประสบความสำเร็จหรือไม่ เด็กและเยาวชนล้ามนึกคิด มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่นมากขึ้น รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองหรือไม่)
- ท่านอยากเห็นศูนย์ฝึกฯ พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด อย่างไร เพราะอะไรจึงคิดเช่นนั้น

3. การปรับเปลี่ยนตัวตนของเยาวชนหลังเข้ารับการฝึกอบรม

3.1 ทักษะชีวิตที่มีต่อเด็กและเยาวชน

- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้ารับการฝึกอบรม (นำส่งสาร/เวทนา/นำเห็นใจ/ควรมีชีวิตที่ดีกว่านี้/ต้องได้รับการบำบัด/ต้องจัดการขั้นเด็ดขาด) เพราะอะไรจึงคิดเช่นนั้น
- ท่านคิดว่าอะไรเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้เด็กและเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง
- ท่านคาดหวังว่าเด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ จนกระทั่งได้รับอนุญาตให้กลับบ้านจะต้องเป็นอย่างไรเพราะอะไรจึงคิดเช่นนั้น

3.2 การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมส่วนบุคคล

- มีเด็กและเยาวชนที่สามารถปรับเปลี่ยนตนเอง (เป็นมิตร/มีน้ำใจ/เห็นใจผู้อื่น/ช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า/กล้าแสดงออกในเชิงบวก) ได้บ้างหรือไม่ อย่างไร
- เด็กและเยาวชนที่เข้าฝึกอบรมมาแล้วระยะเวลาหนึ่งมีการแสดงพฤติกรรมแตกต่างจากเดิมหรือไม่ อย่างไร
- เด็กและเยาวชนมีความตระหนักรู้ในตนเอง (ความสามารถในการค้นหาและเข้าใจจุดดี จุดด้อยของตนเอง และความแตกต่างจากบุคคลอื่น) ภาควิชาจิตในตนเอง (ไม่รู้สึกรู้สึกละเลย ตีตราตนเอง หรือรู้สึกว่าเป็นส่วนเกินของสังคม) และความเห็นใจผู้อื่น (ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกและเห็นใจบุคคลที่แตกต่างจากเรา) เพิ่มขึ้นบ้างหรือไม่ อย่างไร

- ให้เล่าความแตกต่างทางด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เพิ่งเข้ามาใหม่ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วกึ่งหนึ่งของระยะตัดสินใจ และกลุ่มเด็กและเยาวชนที่กำลังจะได้รับการอนุญาตให้กลับบ้าน ว่ามีพฤติกรรมเหมือน/แตกต่างกันอย่างไร

- ท่านเคยพูดคุยเรื่องการใช้ชีวิตกับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ โดยตรงหรือไม่ คอยเรื่องอะไร อย่างไร ผลที่ได้รับเป็นอย่างไร

- ท่านเคยพูดคุยเรื่องการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ กับครอบครัวของเขาบ้างหรือไม่ คอยเรื่องอะไร อย่างไร ผลที่ได้รับเป็นอย่างไร

- ท่านคิดว่าเด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึกฯ เขต 9 เหมือน/แตกต่างจากเด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึกฯ อื่นหรือไม่ อย่างไร

- ให้ยกตัวอย่างของเด็กและเยาวชนที่สามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้ (เท่าที่ท่านพอจะนึกได้) ทำไมเขาจึงเปลี่ยนและเปลี่ยนไปอย่างไร

3.3 การปรับตัวเข้ากับสังคม

- เด็กและเยาวชนมีวิธีการปรับตัวเข้ากับเพื่อนในศูนย์ฝึกฯ อย่างไร

- เด็กและเยาวชนมีวิธีการปรับตัวเข้ากับเจ้าหน้าที่ในศูนย์ฝึกฯ อย่างไร

- เด็กและเยาวชนมีวิธีการปรับตัวเข้ากับบุคคลภายนอกที่เข้ามาในศูนย์ฝึกฯ อย่างไร

- เด็กและเยาวชนมีวิธีการปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกอย่างไร

- ท่านเคยมีโอกาสนพบปะพูดคุยกับเด็กและเยาวชนที่ได้รับการอนุญาตให้กลับบ้านไปแล้วบ้างหรือไม่ เขามีชีวิต/ความเป็นอยู่อย่างไร เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด

- ความสัมพันธ์ของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการอนุญาตให้กลับบ้านกับครอบครัว/ชุมชนที่เขาอาศัยอยู่เป็นไปในทิศทางใด

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

**ชุดที่ 2 แนวคำถามการสัมภาษณ์เด็กและเยาวชนของ
ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา**

ประกอบด้วยแนวคำถามในการสัมภาษณ์เด็กและเยาวชน จำนวน 2 ชุด

ชุดที่ 2.1 แนวคำถามการสัมภาษณ์เด็กและเยาวชนผู้กำลังเข้ารับการฝึกอบรม

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- ให้เล่าประวัติชีวิตของเด็กและเยาวชนขณะที่ใช้ชีวิตอยู่ข้างนอกก่อนเข้ารับการฝึกอบรมว่าเป็นอย่างไร ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดอะไร อาศัยอยู่กับใคร เรียนระดับใด
- ให้เล่าสาเหตุที่ทำให้ต้องเข้ามารับการฝึกอบรม เข้ามารับการฝึกอบรมด้วยคดีอะไร ระยะตัดสินนานแค่ไหน
- เยาวชนเข้ามารับการฝึกอบรมที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา ตั้งแต่อายุเท่าไร เข้ามานานแค่ไหน เคยไปอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่อื่นหรือไม่ ที่ไหนบ้าง ขณะนี้อยู่ชั้นใด

2. กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน

2.1 กระบวนการเรียนรู้ขณะเข้ารับการฝึกอบรม

- ให้เล่ากฎระเบียบที่เยาวชนต้องปฏิบัติเมื่อต้องเข้ามาใช้ชีวิตในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา
- เยาวชนเคยเรียนหน่วยช่างใดมาบ้าง เข้าเรียน กศน. หรือไม่ เรียนอะไร และเคยเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ที่ทางศูนย์ฝึกจัดให้หรือไม่ อะไรบ้าง และกิจกรรมดังกล่าวมีกระบวนการอย่างไร ทำไมจึงตัดสินใจเช่นนั้น
- หน่วยเรียนแต่ละหน่วยที่เยาวชนเคยเรียนเป็นอย่างไร เยาวชนได้เรียนรู้อะไรจากหน่วยเรียนนั้นบ้าง
- เยาวชนรู้สึกชื่นชอบกับหน่วยเรียนไหนเป็นพิเศษหรือไม่ เพราะอะไรจึงรู้สึกเช่นนั้น
- ในแต่ละวันเยาวชนใช้เวลาทำอะไรบ้าง และเวลาว่างเยาวชนมักจะทำอะไรเป็นพิเศษเพราะอะไร
- นอกจากกระบวนการเรียนรู้ที่ทางศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา จัดให้แล้ว เยาวชนได้เรียนรู้อะไรจากการเข้ารับการฝึกอบรมอีกบ้าง
- เยาวชนเคยพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนคนอื่นในศูนย์ฝึกๆ หรือไม่ อย่างไร

- เยาวชนและเพื่อนในศูนย์ฝึกฯ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันหรือไม่ อย่างไร (ให้ยกตัวอย่างเพื่อนสนิทเท่าที่พอจะนึกได้)

- เยาวชนได้เรียนรู้อะไรจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนในศูนย์ฝึกฯ บ้าง

- เยาวชนเคยพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเจ้าหน้าที่ในศูนย์ฝึกฯ บ้างหรือไม่ พูดคุยเรื่องอะไร และเยาวชนได้เรียนรู้อะไรจากการพูดคุยดังกล่าว

- เยาวชนได้มีโอกาสพบปะ พูดคุยกับครอบครัวหรือไม่ ครอบครัวมาเยี่ยมบ่อยแค่ไหน ใครเป็นคนมาเยี่ยม พูดคุยกันเรื่องอะไรบ้าง และเยาวชนได้เรียนรู้อะไรจากการพูดคุยดังกล่าว

- นอกจากเจ้าหน้าที่ เพื่อน และครอบครัวแล้ว เยาวชนมีกระบวนการพัฒนาตนเองด้วยวิธีอื่นอีกหรือไม่ อย่างไรเพราะอะไรจึงทำเช่นนั้น

- นอกจากหน้าที่ที่ต้องฝึกอบรมแล้ว เยาวชนยังมีหน้าที่/ความรับผิดชอบอื่นอีกหรือไม่ ขณะเข้ารับการฝึกอบรม ทำอะไร ใครมอบหมายให้ทำ เพราะอะไรจึงตัดสินใจทำเช่นนั้น

2.2 การพัฒนาทักษะชีวิต

- เยาวชนคิดว่าตนเองมีจุดเด่น จุดด้อย หรือแตกต่างจากบุคคลอื่นในเรื่องใดบ้าง อย่างไร เพราะอะไรจึงคิดเช่นนั้น

- เยาวชนรู้สึกภูมิใจในตนเอง (ไม่รู้สึกว่ามีปมด้อย ตีตราตนเอง หรือรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนเกินของสังคม) หรือไม่ ภูมิใจเรื่องอะไร

- เยาวชนคิดว่าตนเองเข้าใจและเห็นใจคนอื่นมากน้อยแค่ไหน เข้าใจเรื่องอะไร ให้เล่ารายละเอียด

- เยาวชนมีวิธีการอย่างไรให้ตนเองไม่กลับไปกระทำผิด/ใช้ชีวิตแบบเดิมอีกครั้ง

3. การปรับเปลี่ยนตัวตนของเยาวชนหลังเข้ารับการฝึกอบรม

3.1 เรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตขณะเข้ารับการฝึกอบรม

- เยาวชนรู้สึกอย่างไรเมื่อต้องเข้ารับการฝึกอบรมเพราะอะไร

- ให้เยาวชนเล่าเรื่องราวชีวิตของตนเองขณะต้องมาเข้ารับการฝึกอบรม มีสภาพความเป็นอยู่อย่างไร มีเพื่อนกลุ่มไหน ความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับเจ้าหน้าที่ และเพื่อนเป็นอย่างไร

- เยาวชนคิดว่าอะไรเป็นจุดเปลี่ยน จุดพลิกผัน ที่ทำให้เยาวชนคิดปรับเปลี่ยนตัวเอง

- อะไรคือพลังที่ทำให้เยาวชนมุ่งมั่นที่จะปรับเปลี่ยนตนเอง เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวเมื่อเยาวชนต้องเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต

3.2 ทักษะคิดต่อตนเอง

- เยาวชนวางแผนชีวิตหรือเป้าหมายที่สำคัญในชีวิตของเยาวชนในอนาคตไว้อย่างไร
- เยาวชนเคยพูดคุยเรื่องแผนชีวิตของตนเองกับครอบครัวบ้างหรือไม่ พูดคุยเรื่องอะไร ครอบครัวมีความคิดเห็นอย่างไร และเยาวชนรู้สึกอย่างไรกับการพูดคุยดังกล่าว
- เยาวชนต้องปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง เพื่อให้ตนเองไปถึงเป้าหมายที่หวังไว้
- ขณะอยู่ในศูนย์ฝึกฯ เยาวชนแสดงออกถึงความเป็นตัวเรา (การใช้คำพูด ใช้สัญลักษณ์ ใช้พฤติกรรม) ให้คนอื่นได้รับรู้ได้อย่างไรและการแสดงออกดังกล่าวเหมือน/แตกต่างจากก่อนและหลังเข้ารับการฝึกอบรมอย่างไร
- หากให้เยาวชนลองเปรียบเทียบตนเองทั้งก่อนกับหลังจากที่ได้เข้ามารับการฝึกอบรม เยาวชนรู้สึกว่าคุณเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรเพราะอะไรจึงเป็นเช่นนั้น
- ขณะนี้เยาวชนรู้สึกอย่างไรกับตนเอง (รู้สึกมีความสุขมากขึ้น รู้สึกเป็นคนดีขึ้น มองโลกในแง่ดีขึ้น มีเพื่อนมากขึ้น รักครอบครัวมากขึ้น / รู้สึกเกลียดตัวเอง รู้สึกไม่อยากพบเจอใคร รู้สึกว่าตนเองไม่สามารถเป็นคนดีได้ รู้สึกว่าตนเองต้องกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิม) เพราะอะไรจึงรู้สึกเช่นนั้น
- เยาวชนรู้สึกอย่างไรหากต้องออกไปใช้ชีวิตในสังคมหลังจากได้รับอนุญาตให้กลับบ้าน (ดีใจ ตื่นเต้น เฉยๆ กลัว ไม่อยากเจอคนที่รู้ว่าเราเคยฝึกอบรม ไม่อยากพูดคุยกับใคร) เพราะอะไรจึงรู้สึกเช่นนั้น
- หากเยาวชนรู้สึกท้อแท้หรือสิ้นหวัง เยาวชนมีทางออกให้กับตนเองอย่างไร (พูดคุยกับบุคคลอื่น ทำงานต่างๆ นอนหลับพักผ่อน เล่นกีฬา เล่นดนตรี) เพราะอะไรจึงทำเช่นนั้น ทำแล้วได้ผลหรือไม่

3.3 ทักษะคิดต่อสังคม

- เยาวชนมีความรู้สึกอย่างไรกับเพื่อนที่เข้ารับการฝึกอบรม (รู้สึกสงสาร เห็นใจ มีชีวิตไม่ต่างกัน/สมควรแล้วที่เป็นแบบนี้ ไม่ค่อยสนใจใคร เพื่อนเห็นแก่ตัว) เพราะอะไรจึงคิดเช่นนั้น
- เยาวชนมีความรู้สึกอย่างไรกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกฯ (เจ้าหน้าที่ใจดี ช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา เป็นเหมือนครอบครัว เป็นที่ปรึกษาที่ดี/เจ้าหน้าที่ ชอบใช้อำนาจ ใช้กำลัง รังเกียจตนเอง เจ้าระเบียบ เคร่งครัดทุกเรื่อง) เพราะอะไรจึงคิดเช่นนั้น
- เยาวชนมีความรู้สึกอย่างไรกับครอบครัวของเยาวชนเมื่อเยาวชนต้องเข้ารับการฝึกอบรมและความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวทั้งก่อนและหลังเข้ารับการฝึกอบรมแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

- เยาวชนมีความรู้สึกอย่างไรกับคนในสังคม (มีคนเข้าใจสิ่งที่เราทำ ยังมีคนให้โอกาส มีคนเห็นคุณค่าในตัวเรา/ไม่มีใครให้โอกาส คนอื่นอาจทำไม่ดีเหมือนตนเอง ทุกคนก็เห็นแก่ตัว) เพราะอะไรจึงคิดเช่นนั้น

- เยาวชนคิดว่าสังคมรอบข้างมองเราอย่างไร คิดกับเราอย่างไร เพราะอะไรจึงคิดเช่นนั้น

- เยาวชนต้องการให้คนรอบข้างหรือสังคมมองเราเป็นอย่างไร ปฏิบัติต่อเราอย่างไร เพราะอะไรจึงต้องการเช่นนั้น

- เยาวชนต้องการให้ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 จังหวัดสงขลา พัฒนางานในด้านใดเพื่อให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของเยาวชน

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นางสาวกรรชมา เชาวตะ
รหัสประจำตัวนักศึกษา 5111121141
วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๑)	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	2550

ทุนการศึกษา

โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)